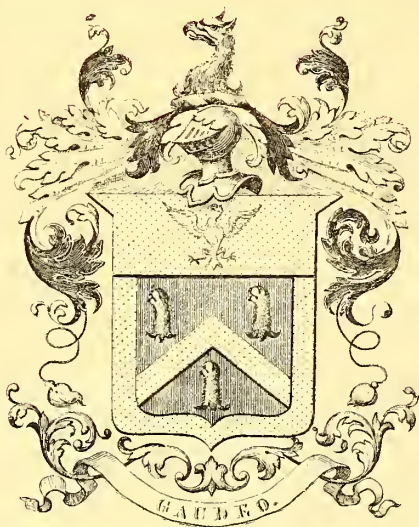

ALB

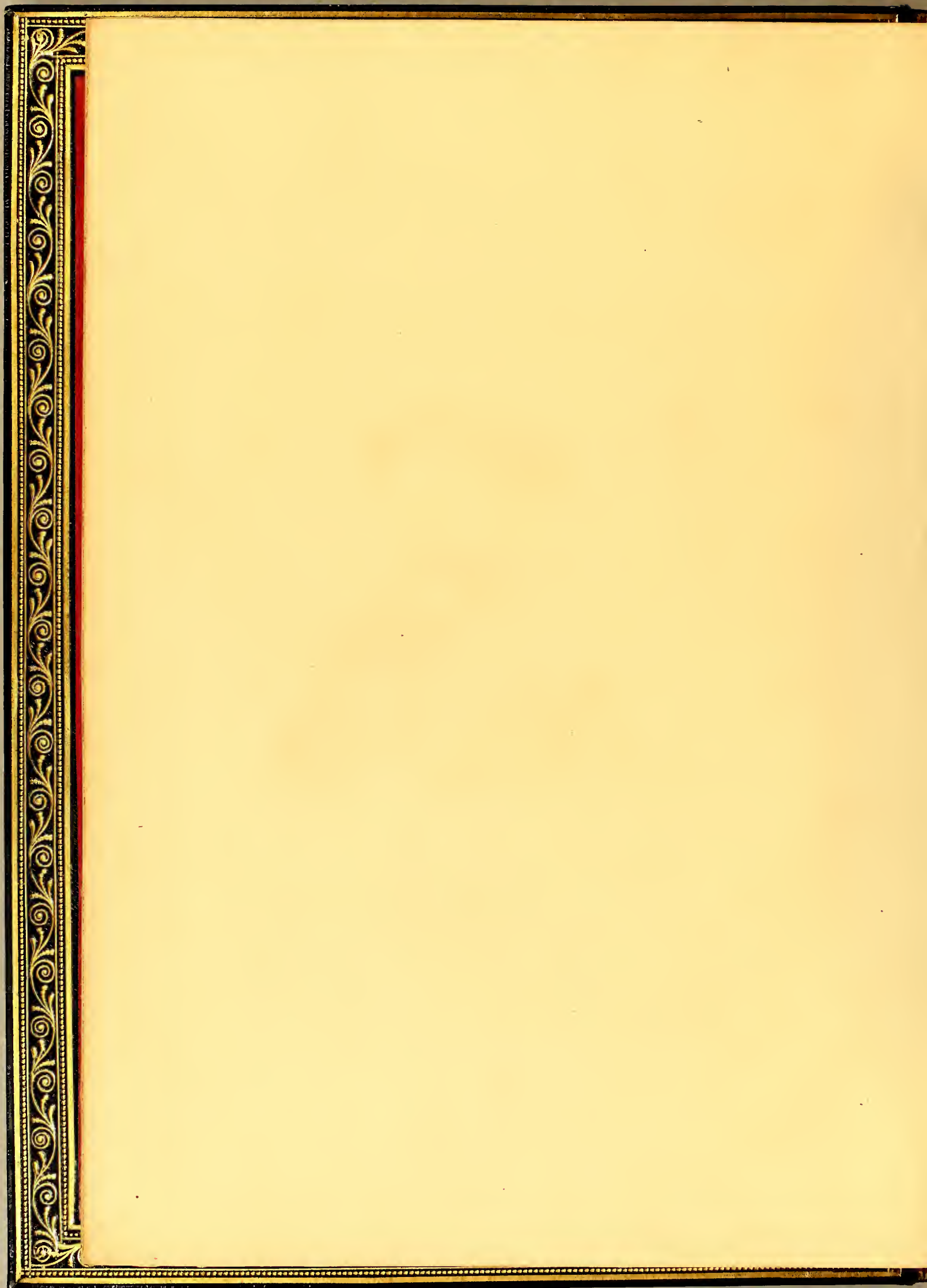
John Carter Brown.

BOUND BY HERING
9 NEWMAN ST

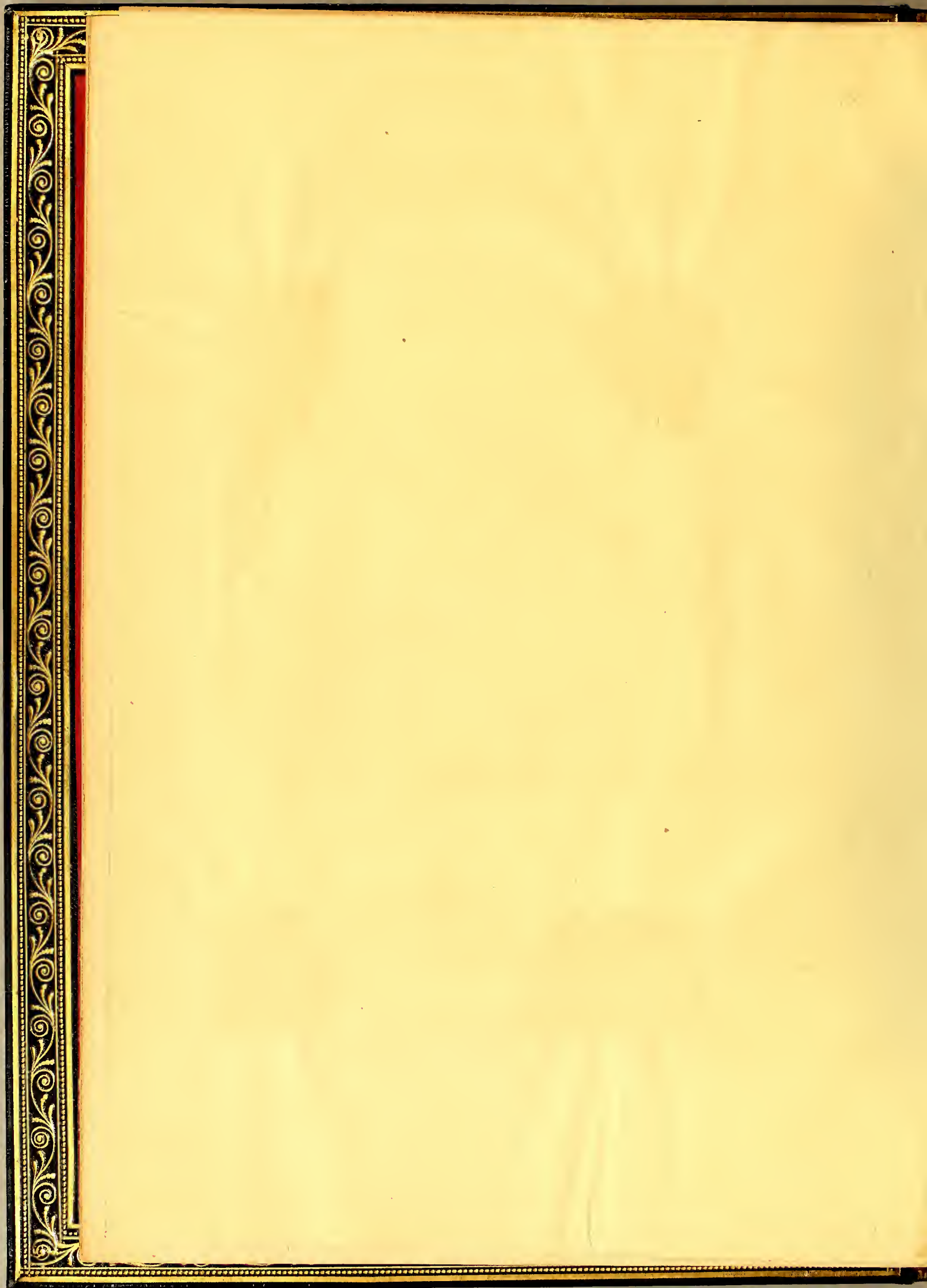
Balboate Discovery of the Pacific
fiii recto

PETER MARTYR.

London, Pub. by L. B. Seeley & Son, 259, Fleet St. - in. No. 1. 1822

Procurator Apoc.

Ioannes ruffus foroliuiensis Archiep̄s Cōfenti
n^o: legat^o apo. ad lectorē de orbe nouo.

Accipe non noti præclara uolumina mundi
Oceani: & magnas noscito lector opes,
Plurima debetur typhis tibi gratia: gentes
Ignotas: & aues qui uehis orbe nouo.
Magna quoq; autori referenda est gratia nostro:
Qui facit hæc cunctis regna uidenda locis.

Autor.

Siste pedem lector: breuibus compacta libellis
Hæc lege: principibus uariis decimoq; leoni
Pontifici summo inscripta. hic noua multa uidebis.
Oceani magnas terras: uasta æquora: linguas
Hactenus ignotas: atq; aurea sæcula nosces:
Et gentes nudas expertes seminis atrii:
Mortiferi nummi: gemmisq; auroq; feracem
Torrentem zonam: parcat ueneranda uetustas.

De orbe nouo Decades

CLARISSIMO PRINCIPI CA
ROLO REGI CATHOLICO.

ERVAVIT DIVINA PROVIDENTIA: EX QVO FABRI
care uniuersum constituit: immensæ vastitatis occidentalis oceanus
agnitione ad nostra usq; tempora: in quib; tibi potentissime rex
maternorū auorū scelicibus auspiciis patefacta est. Eadem nescio
quo urgente fato: ex natali patria mediolano: mox ex urbe roma:
ubi fere decenniu egerā: ad hispaniam me uiderur ipulisse: ut hæc
ego miranda nouaq; particulatim colligerē: quæ forte alias in uo-
races fauces obliuiois demersa latuissent: historicis hispanis egre-
giis quippe uiris de generalib; tantū harū rerū inuentis curā ha-
berentibus. Non tñ soli mihi huius sumpti laboris gratia; uēdicare intēdo. Ascanio viceco-
miti cardinali uicecancellario prima debetur: qui me discedere iam uolentem ex urbe ut
granatensi bello interesset: dissuasit aduentū primo: mox uidēs id mihi aīo fixū sedere
hortat; est: imo & rogans sperauit: ut quæcūq; in hispania emergerēt ad eū cōscriberem
In hispaniā cōcessi expeditiois ei; uisendæ studio: q; in hostes nræ fidei sumpta esset: nil
q; mihi inueni & rerū nouarū cupido præberet italia: unde ingeniu pascere ob eius prin-
cipes discordes: bello iterfui. Per epistolas diarias q; gerebatur a me ascanio cardinalis ha-
bebat. Fortuna ei; ex altrice mutata in nouer cā cessi a scribēdo Purgata stratis hostib; hispa-
nia mauroq; malo gramie extirpato: ne labētes ānos ocio idēcēti cōtererē: in italiā regredi
meditabar. Amborū regis & reginæ catholicorū uita fūctorū singularis erga me benigni-
tas & simlāpla pollicita post reditū p̄cipue a legatōe mea babilōica me detinuerūt. Fixisse
tñ pedē haudq; p̄nitet: tū quia nullibi terrarū hoc tpe æq; p̄claras res fieri uidebā: tū ē
q; ex xpianorū p̄cipū dissidiis ruere oīa i p̄ceps: depopulari a gros in uniuersa fere italia:
& hūano sanguine ipinguari: atq; vrbes hostiliter diripi. uirgines nuptiasq; cū bonis pa-
tris in prædā trahi. Miseros innocētes uiros ac genitores intra p̄rios lares inermes etiā
& gratuito crudeliter trucidari: q; rulis clamorib; nō audiebā mō sed pene sentiebā. Neq;
em affiniū & propinquorū meorū sanguis ab ea fera sæuitia immunis euasit. Dū sic mora-
rer: cardinalis aragoni; frederici regis patru sui noie seqntes primæ decadis octo libellos
epistolares uisis duob; ascanianis a me exegit. Vacnū omī cura dē mū de reb; oceanis a
postolici nūciū uiri celeberrimū nrī sūmī pōtificis leonis decimū noie: cui; scelicū cōsilio &
autoritate speram; ærūnosiss tot calamitatib; italiā aliqñ finē ipositurā: me dormietē ex-
citarūt. Ad suā sc̄itatē breuib; epistolarib; libellis cōpactas duas decades addidi primæ: q;
me icōsulto prælis fuit ipressorū exposita: uti p seqntē p̄fationē cōstabit. Nūc ad te uenio
serenissime rex: a quo parūper uagat; sū. Qd uniuersā tibi aui materni subdiderit hispa-
niā angulo excepto: qd pulchrā tibi cū feracib; nrī mari; insulis parthenopē reliquerint
magnum quidem: & ea nos per annales annotauimus. Sed pace maiorum dictum uelim.
quidquid ab initio mūdi gestum scriptumq; reperio: meo iudicio parū est: si pensitaueri-
mus q; tibi rex potētissime nouas terras: q; noua maria: q; varias natiōes & linguas: q; les au-
rifodinas: q; margaritarū uiuaria: puētib; aliis omīssis: tibi pararūt. Quæ: q; lia: q; taq; sint
tres nræ decades hæ patefaciēt. Veni ergo ueni rex electe a supis ad nōdū ab hoib; intelle-
ctū rerū aliqd culmē: ueni & p̄pera. Aequinoctialē tibi circulū latētē haften; & furētē at-
q; ardore solis adustā antiquorū opinione zonā paucis exceptis: tibi paratā habem;: po-
pulis refertissimā: amcēnā: uberē: fortunatissimā. Auro & cādētib; margaritis coronatas
mille insulas: & vno putato cōtinēti tres europas offerem;. Veni nouū orbē āplexur;: nec
tui nōs desiderio ulterius macerato. Hinc hīc tenelle rex clarissime istrumēta qb; tot; tibi
pareat orbis: cōparabūtur. Valeat sceliciter tua Ma. cui; gustui si sapidas fore culturæ nræ
satiōes itellexerim; vberiorē idles illarū copiā pleniscanistris offerem;. Qui sim libello
rū idices aperiet. Ex mantua carpetana vulgo Madrid. pridie kl. octo. 1516.

Card. asca-
nius.

Calamita
testalic

que spebe
pōtific

AELII ANTONII NEBRISSENSIS EX GRAMMATI
co & rhetore Historici regii in Protonotarii . P. Martyris
angli Mediolanensis regii consiliarii opera Præfatio .

VID NAM ESSE CAUSAE DICAM CANDIDE LECTOR:
quod cum tot librorum volumina ab hominibus sæculi nostri edan-
tur inuulgus: scribantq; indocti doctiq; poemata passim: cur illi qui
digni sunt: vt inter ora & manus hominū versentur: lateāt in media
noctis caligine blattis tinesq; obnoxii: atq; e diuerso cōplura opera
male nata musisq; & apolline nullo scripta legātur. laudētur. atq; per
scholas . per porticus . per vicos circūferantur! An quod fortuna quæ vt aliis in rebus
humanis: ita & in hac dominatur: a moribus suis nō recedit: quippe quæ illustria pre-
mit: & obscura in sublimē tollit. An quod liber victurus vt ait poeta: debet habere ge-
nium: qui illū ab obliuiois iniuriā interituq; defendat: qui apud delicatos lectores illū
cōmendabilē faciat: qui gratiā nouitatis illi semper inducat: qui deniq; ad ipsius le-
ctiōnē non tam alliciat: quā impellat: non tam horretur q̄ cogat. Hinc prouenire putā-
dum est: vt præclarissimorū scriptorum opera interciderint: contra vero ineptissimi
cuiusq; autoris libri legātur. amēturq;. Hæc sunt a me lector amice idcirco tam lōge
repetita: vt ostenderē nō multū abfuisse: quin martyris mei quædā opera multo stu-
dio multaq; diligentia elaborata interirēt: nisi tēdillani comitis puidētia obstitisset.
Nam cū eo sit ingenio martyr: vt facile in quocūq; scribēdi genere possit egregium
aliquid cōcinnare: non multū curat labore parta inuulgus edere. siue quod gloriā suā
negligit: siue q̄ nō putat nos esse dignos: quibus tantū munus cōmunicetur. Comes
nāq; tēdillanus cū multa efflagitatione ac propemodū cōiucio cotidiano extorsisset
quædā eius opera: quæ adhuc latebāt: fortasseq; æternū latuissent: intelligēs esse e re-
publica atq; cōmuni omnīū vtilitate illa inuulgari: mihi hæc operā cōdixit: vt emen-
data redactaq; in ordinē per impressores in numerosos codices propagandā curarē.
Id quod libētissime suscepī: tum vt viri optime de hispana rep. meriti iussis obtēpera-
rem: tum vt martyris mei opuscula iucundissima lectu necessaria cognitu atq; ad no-
strarū litterarū vsus maxime conducibilia nostris hominibus legēda traderē. Et quæ
propter exēplarium raritatē internicioni fuerāt obnoxia: nolui in tam ancipitē fortu-
nam doctissimi atq; omni æternitate dignissimi viri cōmitti. quare emēdata sibiq;
ipsi restituta impressorum typis excudenda tradidi: vt per numerosas chartas propa-
gata sint diuturniora q̄ abolere possit vetustas. Dedi hoc versibus quos ille in meam
laudē cōpositos edidit. Dedi amiciciæ nostræ multis vltro citroq; officiis cōfirmatæ.
Dedi publicæ vtilitati: quæ ex istorum operū lectiōne proueniet. Prima fronte tris de-
cades de rebus oceanicis & orbe nouo reperies. Secundam sibi sedem babylonica lega-
tio obtinebit. Ea tribus constat libellis epistolaribus: quorum primus quid Petro
martyri proficiscenti legato ad soldanū babylonicum acciderit in itinēte ex urbe gra-
nata uenetiās usq; cōtinebit. multaq; de uenetorum institutis & urbe ipsa lectu sapida.
Secundus nauigationē ipsius a uenetiis in alexandriam ægypti. Tertius quid apud
soldanum orator egerit: quæ memoratu digna uiderit. de soldani ac mamalucorum
origine uita & moribus multisq; cuiq; ingenio celeberrimis incundissimus index erit.

OCEANEE DECADIS.
 P. MARTYRIS ANGLI MEDIOL. CONSILIARII REGII
 prot. Apl. oceanee decadis liber primus ad Ascaniū sfortiā uice-
 mitem cardinalem uicecancellarium.

OLEBAT GRATA VETUSTAS PRO DIIS HABERE uiros: quorū industria & animi magnitudine ignotæ maioribus eorum terræ panderentur. Nobis autem qui deum habemus unicū sub triplici persona quem colamus: restat ut huiusmodi genus hominum si non coluerimus: admirerur tamen. Reges uero obseruemus quorum ductu & auspiciis datum est illis cogitata perficere: utrosq; etiam extolamus & pro uiribus illustremus iure merito. Quare de insulis maris occidui nuper repertis & rei autoribus quid referatur habeto. Hoc si quidem tuis litteris uehementer te cupere uideris: ab ipsius ergo initio ne sim cuiq; iniurius exordiri est animus.

Christophorus Colonus quidam Lygur uir fernādo & Helisabethæ Regibus catholicis proposuit & suauit se ab occidente nostro finitimas indiæ insulas inuēturum: si nauigiis et rebus ad nauigationem attinentibus instruerent: a quibus augeri christiana religio: margaritarum aromatum atq; auri inopinata copia haberi facile posset. Instanti ex regio fisco destinata sunt tria nauigia: vnum onerarium caucatum. alia duo mercatoria leuia sine caucis: quæ ab hispanis carauelæ uocātur. His habitis ab hispanis littoribus circiter kl. septembris anni secūdi & nonagesimi supra quadragesimum & millesimum a nostra salute iter institutum cum uiris hispanis circiter. ccxx. colonus cœpit. A gadibus in alto oceano fortunatæ ut multi putant: insulæ quæ ab hispanis canariæ nuncupantur iam pridem reperiuntur distant millia passuum mille & ducenta secundum eorum rationem. Dicunt enim distare tercentum lequas: singulas autem lequas nauigationis periti quattuor millia passuum continere suis computationibus aiunt. Fortunatas insulas ob cœli temperiem appellauit antiquitas. Neq; enim grauis urget incolas hyems: neq; atrox æstas. Sunt tamē quæ casu uelint esse fortunatas: quas capitis uiridis insulas portugalenses appellant Canariæ: ad hæc usq; tempora hominibus nudis eo q; extra omne clima europæ ad meridiem: & sine ulla religione degentibus habitatas: colonus aquandi & reficiendarum nauium gratia priusq; se tam duro labori crederet: adiuuit. Nō insuaue futurum arbitror quandoquidem in canariis incidimus: si ex ignotis quomodo notæ: si ex incultis quomodo cultæ sint effectæ: narrauerimus. Lōga namq; annorum curricula incognitas iam obliuioni tradiderant. Hæc insulæ septem canariæ dictæ: anno circiter Millesimo. cccc. v. a gallo nomine betanchor ex concessione reginæ ceterinæ regis Ioannis filii sui dum infans esset tutric reperiuntur forte fortuna fuerunt. Pedem ibi fixit per aliquot annos betanchor. Duasq; ex illis occupauit ac redegit in cultum lanceotum & fortem uenturā. eo mortuo heres eius hispanis uiris precio insulam utranq; præbuit. Fernandus de hinc peraria & uxor eius ferream & gomeram inuaserunt. nostris temporibus tres reliquas Canariam magnam. s. Petri de uera nobilis xericii ciuis & michael de moxica. Palmam autem ac tenerifem Alphonfus lugo sed impensa regia. Gomeria deinde ac ferrea non cū magno labore subditæ sunt. Sed Alphonfus lugo duriuscule rem perfecit. gens enim illa nuda. siluestris saxis. & fustibus bella gerens: semel eius exercitum fugauit: trucidauitq; circiter quadringentos: tandem eos deuicit. Ita canariæ omnes ad castellanā additæ sunt potentiam. Ab his igitur insulis colonus occidentem solem semper secutus licet in leuam paulisper tres & tringinta continuos dies cœlo tantum & aqua contentus nauigauit. Hispani comites murmurare primum secreto cœperunt: apertis mox conuiciis urgere. Deperimendo cogitare demū uel in mare proficiendo consulebatur. Se deceptos fuisse ab hoīe lygure. in præceptis trahi qua nunc redire licebit. Post trigesimum iam diem furore perciti proclamabāt ut re-

Ex canariis iter capit.

Insule fortunatæ

LIBER SECVNDVS. *Dvmmus*

ducerentur: ne ulterius procederet simulabant hominem: ipse uero blandis modo uerbis. Ampla spe modo: diem ex die protrahens iratos mulcebat depascebat. Proditioe quoque taxandos esse a regibus: si aduersi quicquam in eum molirentur: si parere recusarent predicabat. Optatum tandem terrae prospectum laeti suscipiunt. Patefecit navigatione hac prima sex tantum insulas: atque ex iis duas inauditae magnitudinis: quarum alteram hispaniolam: ioannam alteram uocitauit: sed ioannam esse insulam non pro certo habuit.

Iularum quarundam littora cum abraderent cantantem inter condensam nemora philomenam mense nouembri audierunt. Dulcium aquarum ingentia flumina: natiuos portus magnarum classium capaces adinuenit. Ioannae littora lambens ad occidentem a septentrione recto latere non multo minus octogentis millibus passuum percurrit. Aiunt enim certum & octoginta lequas continentem arbitratus: quod neque terminus neque termini ullius signum in insula quantum oculis prospectus inseruiebat: apparet: retrocedere instituit. redire etiam illum pelagi tumores coegerunt: nam ioannae littora per uarios inflexus tantum iam ad septentrionem se uertebant & curuabantur: quod boreales flatus naues acrius infestarent: quoniam hyems uigebat. Ad orientem igitur proras uertens ophyram insulam sese reperisse refert: sed cosmographorum tractu diligenter considerato antiliae insulae sunt illae & adiacentes aliae. hanc hispaniolam appellauit. in cuius septentrionali latere tentare

De insula ioanna.

locorum naturam cupiens terrae appropinquabat: cum in planam quandam & caecam rupem aquis coopertam carina grandioris nauis incidens aperitur: & perstat. saxi latentis planicies fuit illis ne submergerentur adiumento: cum reliquis igitur duabus properantes uiros omnes incolumes educunt. Ibi primum ad terram egressi homines indigenas uiderunt: qui uenientem inauditam gentem conspicati facto agmine in condensam nemora omnes ueluti a canibus galliis timidi lepores sese fugientes recipiunt. Nostri multitudinem insecuti mulierem tantum capiunt: hanc cum ad naues perduxissent nostris cibis & uino bene saturatam atque ornatam uestibus: nam ea gens omnis utriusque sexus nuda penitus uitam ducit natura contenta solutam reliquerunt. Quom primum ad suos muercoessit: sciebant enim illa quod fugientes diuerterent: ostendissetque mirum esse nostrorum ornatum & liberalitatem: omnes ad littora certatim concurrunt: gentem esse missam e caelo autumant. Aurum cuius erat apud illos aliqua copia ad naues natando portant: profrusto aut paropsidis fictilis aut uitrei crateris aurum commutabant. Si ligulam: si tintinnabulum: si speculi fragmentum: si quicquam aliud simile nostri in partiebantur: tantum auri quantum petere libebat: aut unusquisque eorum assequabatur: exhibebant. Cum iam res ipsa ad familiare commercium deuenisset: & gentium mores nostri perquirent: Reges habere gentem illam per signa & coniecturas cognouerunt. E nauibus descendentes nostri a rege & reliquis indigenis honorifice recipiuntur. Nostris omnibus quibus poterat & sciebant

De insula hispaniola

Homines reperit.

Nuda omnes gens haec.

mens assurgebant. Sole ad occasum uergente nostris: dato salutatiois angelicae signo: genua christiano ritu flectentibus: itidem illi faciebant. Crucem quocumque modo christianos colere conspicerent adorabant. Ex nauis quam saxo illam diximus: nostros homines & quicquid in ea uehebatur: itaceleriter atque animo laeto gens illa in terram suis lintribus quas Canoas uocant: eduxerunt quod affines affinibus apud nos nulli maiore misericordia tacti succurrant. Canoas autem illas ex solo cauato acutissimis lapidibus ligno: longas sed angustas construunt: monoxyla propterea esse dicimus. Octoginta remigum capaces pleraque se uidisse multi affirmant. Vnus ferri apud eos nullus inuenitur. propterea quomodo sine domos quas mira arte laboratas uidebant: siue alia quaecumque ad eorum usum pertinentia fabricarent: maxima nostros detinuit admiratio: sed ex fluuiialibus quibusdam durissimis lapidibus praecutis omnia apud illos diduci certum est. Esse non longe ab illis insulis quorundam ferorum hominum insulas: qui carnibus humanis uescantur: fama didicere: id esse causae quod ita trepidi aduentantes nostros confugerent: postea retulerunt: Canibales arbitrati: sic truculentos illos siue caribes uocant. Horum obscenorum insulas itinere fere in medio ad has insulas ad meridiem reliquere. su

Aurum habet.

Gens docilis.

Ferri non habent.

Canibales

OCEANE DECADSI.

as insulas ii mites a canibalibus nō aliter incursionib⁹ crebris uexari perpetuo ad prædā conqueruntur: atq; per nemora uenatores per uim & per insidiasferas infectantur. quos pueros capiunt ut nos pullos galinaceos aut porcos quos ad obsonia uolum⁹ pinguiosres & teneriores educare: castrant: grandiores & pingues effectos comedunt. ætate aut iā ma-
tura cum ad eorū manus perueniūt: preemptos partiuntur. intestina & extremas mēbro-
rum partes recentes epulantur membra sale condita : vt nos pernas suillas in tempora
feruāt. Mulieres comedere apud eos nefas est & obscœnū. si uero quas assequūtur iuuenēs
ad sobolem procreādā nō aliter atq; nos galinas. oues. iuuenas. & cætera animalia cu-
rant & custodiunt. uetulas ad obsequia præstāda pro seruis habent. Insularum quas no-
stras iam possumus appellare tam uiriq; scemīnæ cum canibales aduentare præsentiant:
aliā q̄ fuga salutē nullā inueniunt. Sagittis arūdinēis præacutis licet utantur: ad caniba-
lium tamen vim & furores reprimendos parū prodesse comperere. decē enim canibales
centū ex aliis facile si cōcurrant: superaturos omnes indiginæ fatentur. Quid utraq; gēs
præter cœlum atq; eius lumina adoret: non satis exploratum habuerunt. de reliquis insu-
larium moribus breuitas temporis atq; interpretum inopia plura noscere non permis-
erunt. Radicibus ii mites nostris nāpis & magnitudine & forma sed gustu dulci castanæ
teneræ adhuc similibus ad cibū utuntur. Has ages uocant ipsi. Est & aliud radicis genus:
quā iuccam appellant. ex hac & panē conficiunt. Agibus uero magis affis aut elixis utun-
tur q̄ ad usum conficiendi panis. Iuccam uero sectam & compressam: succosa namq; est:
pīnsunt: & in placentas coquunt. Sed mirū hoc: aconito lethaliorē esse aiunt iuccæ succū:
q̄ epotus illico perimit: panē autem ex eius massa sapidum & salubrē esse omnes experti
sunt. Panem & ex frumento quodā panico: cuius est apud insubres & granatenses hispa-
nos maxima copia: non magno discrimine conficiunt. Est huius panicula longior spīta
ma in acutum tendens: lacerti fere crassitudine. Grana miro ordine a natura confixa. For-
ma & corpore pīsum legumen æmulantur. Albet acerba: ubi maturuerūt nigerrima ef-
ficiuntur: fracta candore niuē exuperāt: maijū id frumētī genus appellāt. & est apud eos
aurum alicuius æstimationis: nam auricularū torulis & naribus perforatis insertum in te-
nuissimas diductum lamīnas ferunt. Cum tamen neq; ad eos cōmeare mercatores: nec
ipsos alia littora noscere præter sua nostri didicissent: quærere ab eis per signa cœperunt
unde sibi id aurum compararent. q̄tum signis colligere licuit ex fluuioꝝ arenis ab altis
montibus collabentibus id: neq; magno labore lectum: in pillulas priusq; diduceretur in
lamīnas astringebant non tamen in ea insulæ parte quā rex ille tenebat: quod postea pa-
tuit experimento: nam cum inde iam discessissent forte in flumen iuciderunt cuius are-
nam multo auro mixtam esse cū in terram aquandī & piscandī gratia exilissent: perpen-
derunt. Nullum animal quadrupes se uidisse dicunt: præterq; tria genera cuniculorum.
Serpentes insulæ nutriūt: sed minime noxios. Anseres siluestres: turtures: anates nostris
grandiores & cigno candore capite purpureo repererūt Psittacos quorū alii uirides erāt
alii flauī toto corpore alii similes indicis torquati minio uti plinius ait: quadraginta tute-
runt: sed coloribus uiuacissimis & lætis maximopere. Alas habent uerūcolorēs uiridib⁹
enim & flauis pennis quasdam habēt ceruleas & purpureas mixtas: quæ uarietas parit de-
lectationem. Hæc uolui de psittacis illustrissime princeps recitasse: quoniā quamuis hu-
ius christofori coloni opinio magnitudinī spheræ & opinionī ueterum de subnauigabili
orbe uideatur aduersari: psittaci tamen in de asportati atq; alia multa uel propinquitate:
uel natura solum indicū has insulas sapere indicant. Cum præcipue aristoteles circa finē
libri de cœlo & mundo: Seneca & alii non ignari cosmographiæ ab hispania: indica litto-
ra per occidentē non longo maris tractu distare attestētur. mastice: aloes: gosampii: atq;
aliarum huiuscemodi rerum copiā suapte natura tellus illa producit. ex arboribus ueluti
apud feres uellera colliguntur. grana quædam rugosa diuersorū colorum caucaseo pipe-
te acutiora: ramalia etiam ex concisis arboribus cinamomi forma: gustu autē & odore

Salsas car-
nes huma-
nas.

Quid eo-
medant isu-
lares.

Ex fluuijs
aurū legist.

LIBER PRIMVS:

acré singiuerim & medula & superiore libro imitãtia tulerunt. His igitur inuentæ nouæ telluris et inauditi alterius terrarū orbis signis contentus: prospero reditu flantibus zephyris iam: propter nostrum uer propinquū redire constituens octo & xxx. uiros apud cum regem de quo supra memorauimus reliquit: qui locorum & temporū naturā donec ipse reuerteretur: inquirerent. Is rex ab incolis dicebatur guaccanarillus: cum quo isto singularis amicitia fœdere de uita & salute ac tutela eorum quos ibi relinquebat: quibus potuit modis ægit. Misericordia contactus rex erga nostros q̄ alienis terris desererentur: lachrymas effudisse uisus est: atq; omnem opem pollicitus. Sic alter alterū complexi ad hispaniam colonus rediturus uela dari imperat: secum decem uiros ex illis abducens: a quibus posse omnium illarum insularum linguam nostris litteris latinis sine ullo discrimine scribi compertum est. Vocat enim cœlum turci. Domum bœa. aurū cauni. uirum bonum tayno. nihil may'ni. Reliqua ue omnia uocabula non minus liquide proferunt atq; nos latina nostra. Hæc habes quæ de prima eius nauigatione memoratu digna existimauerim Rex autem & regina quorum omnes cogitatus uel dormientium in religionis nostræ augmento sunt siti: sperantes ad xp̄i legem tot nationes & simplices gentes facile trahi posse suis auditis commouentur. Colonū aduenientem honorifice uti pro talibus ausis merebatur tractat. Sedere illum coram se publice quod est maximū apud reges hispanos amoris & gratitudinis supremi obsequii signum fecerunt. Præfectum marinū uocari deinceps colonum imperant. Is almiratus colonus apud hispanos nuncupatur. Fratrem etiã ipsius Bartholomæum colonum rei marinæ & ipsum peritum præfecturæ insulæ hispaniolæ titulo ornarunt. Hunc magistratum uulgo adelantatum appellant. Almirantum igitur & adelantatum ac nauigiorum præsentia nomina: cætera etiã huiuscemodi data opera suis aliquando uulgaribus appellabo nominibus: quo apertius intelligar. Nunc ad institutum redeamus. Ex insulis uti in initio colonus ipse iam præfectus marinus pollicebatur: maxima eorum quæ mortales omnes totis uiribus sequimur cōmoda prouentura creditum est. duabus igitur his causis cōmoti sanctissimi hi duo consortes. xvii. ad secundā expeditionem nauigia parari iubent. tria oneraria caueata magna. xii. id genus nauium quas dici apud hispanos carauelas scripsimus sine caueis. Eiusdem generis duas aliquanto grandiores atq; ad sustinendas caucas propter malorum magnitudinem aptas. Huius classis parandæ curam Ioanni fonseca uiro genere nobili decano hispalensi ingenio atq; animo pollenti tradunt. ultra ducentos & mille armatos pedites illi imperant conduci inter quos omnium mechanicarum artium fabros & opifices innumeros stipendio accersiri iubent. equites quosdam cæteris armatis imiscunt. ad foetus procreandos equas. oues. iuuenas. & plura alia cum sui generis masculis. legumina. triticum. hordeum. & reliqua iis similia non solum alimentū uerum etiã seminandi gratia præfectus apparat. Vites & aliarum nostratium arborum plantaria quibus terra illa caret: ad eam important. nullas enim apud eas insulas notas arbores inuenere præter pinus palmas q̄ & eas altissimas ac miræ duricis & proceritatis ac rectitudinis propter soli ubertatem: atq; etiã ignotos fructus alias plures procreantes. Terram aiunt esse terrarū omnium quas ambiunt sidera uberrimam: instrumenta omnia fabrilia ac demū alia cuncta quæ ad nouam ciuitatem in alienis regionibus condendam faciunt: unicuiq; artificii imperat. Ex fidis regis clientibus plures hanc nauigationē & rerum nouarum studio & præfecti auctoritate promoti sua sponte aggressi sunt. Secundis igitur uelis. vii. Kl. Octobris anni. lii. & nonagesimi supra quadringentesimū & millesimū a salute nostra a gadibus mouit. Fortunatas in Kl. Octobris tetigere ex fortunatis ultima dicitur ab hispanis ferrea. in qua nulla est alia potabilis aqua præterq̄ ex rore de arbore unica in insulæ supremo dorso stillante afflue & in lacunam manufactā cadente. Ab hac insula uela in altū oceanū tertio idus eius deinceps protendere. Hæc nobis intra paucos dies ab eius discessu renūciata fuerunt quicquid succedet accipies. Vale felix. Ex hispana curia Idus Nouembris. 1493.

Guaccanarillus rex.

1
Hinc nauigatio
fuit Jan 9. 24

2
Almirantū
creant.

3
Paratur
secunda nauigatio.

4
Jo. fonseca

1493

OCEANE DECADIS.
P.MAR.ANG.MED.PROT.APOSTO. CONSI. REGII OCE
aneæ decadis. Liber Sc̄ps. Ad Asc. sphorciã. uic. Card. uicccâcellarũ.

EPETIS ILLVSTRISSE PRINCEPS CYPERE TE QVAE

accidunt in hispania de orbe nouo cognoscere: placuisseq; tibi quæ hac
tenus de prima nauigatione scripserim insinuasti. accipe quæ successerunt.
methymna campi celebre oppidũ est in Hispania respectu uestri
ulteriore: & in ea parte quæ castella uetus dicitur: a gadibus circiter qua
dringenta milliã passuũ distans. Ibi curia comorabatur cum circiter no

no kl. Aprilis huius anni nonagesimi quarti cursores ad regem & reginã missi aduen-
tasse. xii. ex insulis nauigia retulerũt. Gadesq; p̄spero reditu appulsas esse: sed nihil aliud
se uelle regi & reginã ductor ipsarũ nauium per nuncios significare ostendit: præterq̄
præfectum marinum cum quinque nauigijs & nongentis hominibus uestigandi causa in
hispaniola permãssisse: cætera se corã recitaturũ scribit. Pridie igitur nonas Aprilis dux
ipse classis frater nutricis primogeniti regii a præfecto marino legatus aduenit: ab eo
cæterisq; simul fide dignis hominibus quæ mihi per ordinem interroganti fuerũt enar-
rata: ut tibi gratũ faciã recensebo: accepi etenim ego quæ dederũt: quæ aut dederũt co-
gnoscito. Tertio idus Octobris ex insula ferrea fortunatarũ ultima ab hispanis littorib;
disce dẽtes cum classe nauium septẽdecim in altum: unũ & uiginti æquos dies: priusq̄ in
sulam ullam atingerent cõsumperũt: ad leuã multo magis q̄ itinere primo aquilonẽ se-
cuti data opera uertere proras: propterea in canibaliũ siue caribiũ insulas: de quibus fa-
ma tantum apud nostros erat noticia: inciderũt. Insulã arboribus ita consitã: q̄ neq; ul-
nani quidem aut nudi aut lapidei soli: cõspicere licuerit primũ uiderunt. Hanc quoniã
die dominico fors obtulerat: dominicã placuit uocari: nulla ibi mora contracta q̄ deser-
tam esse præsenferunt progrediuntur. His uno & uiginti diebus octingentas & uiginti
leguas sese arbitrati sunt percurrisse a deo prosperi illos uenti aquilones appupi secuti
sunt. Post breue spaciũ æquoris occurrerũt insulæ diuersis arboribus: uimine. trũco. ra-
dici. us & folijs: aromaticos & suaues odores emittentibus refertæ. neq; hominẽ sine qu-
la se ibi animalia uidisse præterq̄ inauditæ magnitudinis lacertos referunt qui in ter-
ram scrutandi gratia descenderant: galanã hanc appellant. ex eius insulæ promotio-
rio quodam monte a longe uiso: diceßere: a triginta millibus passuum ab hoc monte
fluiũ descendente magni fluiui latitudinis signum prospexisse uisi sunt. hanc pri-
mam a fortunatis terram habitatã inueniũt. obscoenorum esse canibalium de quibus fa-
ma prius acceperant: nũc experimento & his interpretibus: quos primo itinere ad his-
paniã præfectus duxerat cognouerũt. Insulam peragrãtes innumeros sed. xx. tantũ aut.
xxx. domorũ singulos uicos inueniunt Ordinem plateæ tugurijs in gyrũ circa plateã cõ-
structis seruant. Quando quidẽ de illorum domibus in sermonem incidimus: haud ab-
surdum mihi fore uidebitur: si quales eas esse audiuerim enarrauero. ligneas omnes &
sphæraliforma fabricatas esse aiunt. Ex arboribus sublicib; altissimis terræ affixis circũ-
ferentiam primũ domus construunt. Aliis postmodũ ab interiore parte curtis trabibus
appositis quæ exteriores altas ne labantur: sustineant. Altarum cacumina in tentoriĩ ca-
strensis formã coniungunt: ita ut acuta culmina domus illæ omnes habeant. Tegunt
deinde palmarũ & quarundam aliarum similiarum arborum folijs cõtextis modo tutissim-
mo a pluuia. A trabibus curtis postmodum ad trabes interius deductis funibus gossamp-
pinis aut ex quibusdam radicibus sparto similibus contortis lodices ex gossampino
super imponunt. gossipiũ namq; nutrit insula suaapte natura. sic lectis pensilibus ex ru-
di gossipio: quod hispanũ uulgus algodonum: italicum bombasium appellat: uel strami-
ne superinfecto utuntur. Atrium habent quod uulgares aliæ domus circũeunt: in quod
omnes luxuri cõueniunt. Domos uocant boios media acuta duas ligneas statuas iudes trũ

Reperit ca
nibales.

Dira insula

Galana in
sua.

Quales sit
dom' costi.

Vulgaria
gossipij no
mina.

1292

LIBER PRIMVS:

singulis anguibus ipsis in hærentibus eleuatis conspicati simulacra quæ colerent arbitra
 ti sunt: sed ad decorem ibi posita postmodum didicerunt: nam uti supra memorauimus:
 nihil adorare præter coeli numen creduntur. quânis ex gossipio texto laruas: in pictorum
 lemorum quos se noctu uidere prædicant similitudinem conficiant. Sed unde digressi su
 mus redeundum est. Aduentare nostros incolæ sentientes domibus derelictis tam uiri quæ
 femina: profugerunt. Ex pueris & mulieribus captiuis quos ex aliis insulis prædati fue
 rant uel obsequii uel epularum gratia seruatibus ad nostros circiter. xxx. confugiunt. Domo
 ingressi habere uasa fictilia omnis generis: fidelias. orcas. cantharos & alia huiuscemodi
 a nostris non multum dissimilia atque in eorum coquinis elixas cum psittacis & anserinis car
 nibus carnes humanas: & fixas uerubus alias asandas cõperere. Penetralia & domorum
 latibula quæritando tibiarum & brachiorum humanorum ossa accuratissime apud omnes
 ad cuspides sagittarum cõficiendas. Seruari cognitum est. ex ossibus enim illasque ferro ca
 reant: fabrefaciunt. cætera ossa ex esis carnibus proiciunt. inuenere etiã caput nuper oc
 cissi iuuenis trabi appensum sanguine adhuc madidum. quæsitando uero insulam inter
 ne septem alia flumina præter id grandius quod esse bæti ubi cordubam lambit: nostro
 autem tunc latius aiunt descendere per insulam mira riparum amoenitate inueniunt: hæc
 uocant Guadalupeã insulam a montis guadulapi similitudine: ubi intemeratæ uirginis
 mirabile colitur simulacrum. carucueriam incolæ appellant. est caribium primaria habita
 tio. Tulerunt ab hac insula septem psittacos phasianis grandiores: qui ab aliis psittacis colo
 re longissime absunt: habent enim totum corpus & uentre & tergo purpureum: ex longio
 ribus plumis illis ab humeris lena dependet super purpureas breues: modo quo apud no
 stros ruricolæ sepe numero capones habere ego ipse animaduerti: alarum autem pennas uer
 sicolores tenent: sunt enim earum glauce alix: alix purpureæ flauis imixtæ. Psittacorum non
 minor est in omnibus insulis copia: quæ apud nos passerulorum: aut aliarum auium nostra
 tum: uti nostri picas turdos & alia huiuscemodi ad delicias nutriunt. ita illi quauis eorum
 nemora psittacis plena sunt: psittacos educant: illos tamen deinde comedunt. Mulieres
 quas ex captiuis ad nostros concessisse supradictum est: munusculis donatas ad canibales ad
 ducendos ire per signa præfectus imperat: nec enim ille ubi laterent ignorabant. Hæc apud
 uiros illa nocte comorata mane sequenti canibalium plurimos spe munerum commotos
 adducunt. Hi nostris uisus uel terrore uel scelorum conscientia permoti: inter sese ex orto
 murmure alter in alterum oculos flectentes: cuncto facto ex insperato celerrime ut multi
 tudo autem concitata ad nemorosas ualles pede referunt. Nostris igitur: qui insulam inquir
 endi gratia aliquot dies pererrauerant in unum collectis sine ullo canibale. fractis eorum
 linthribus unilignis pridie idus nouembris ex guadalupeã anchoras eleuant. Visendo
 rum comitum qui primo itinere in hispaniola uestiganda telluris gratia superiore anno
 relictis fuerant desiderio: præfectus permotus: a dextra leuaque plures insulas nauigando co
 tidie post tergabat. Apparuit a septentrione grandis quædam insula. Et qui prima nauiga
 tione in hispaniam uesti fuerant: & qui a canibalibus redempti: uocari insulam ab incolis ma
 danino affirmarunt: quæ solæ mulieres inhabitant. Ad nostrorum aures primo itinere de
 hac insula fama deuenerat: ad eas haud secus canibales certis anni temporibus concedere
 creditum est: atque ad amazonas lesbicas transfretasse thraces retulit antiquitas: & eodem
 modo filios ad genitores mittere ab lactatos: feminas autem apud se retinere. Has mulieres
 subterraneos grandes cuniculos habere aiunt: ad quos si alio quæ constituto tempore quis
 quæ ad eas proficiscatur confugiant. Vnde si aut per uiam aut per insidias tentare aditum se
 quentes audeant sagittis sese tueantur: quas certissimas iacere creduntur. Hæc dant: hæc ac
 cipito: ad hanc insulam propter boream ab ea flantem non licuit peruenire. Vulturum enim
 iam sequebantur. Inter nauigandum a conspectu madaninæ ad quadraginta millia passu
 um non longe ab alia quam uesti indigenæ populosissimam & rerum omnium uictu ne
 cessariarum copia pollentem esse aiebant: præter labuntur: quoniam altis montibus instructa eēt

simulacra

fugunt can
nibales

membra ho
minum in ve
rubus.

Guadalu
pea.

amazones

OCEANE DECADIS.

montem ferratum illam uocant. Inter cætera quæ ab iis quos uehebant: tum uerbis: tum signis colligere inter loquendū potuerunt. Iffe caniballes plærūq; uenatum uescendorū hominum gratia supra mille millia passuum a suis littoribus didicere. Altero die quandā allam uident: cui q; sphærica esset: sanctæ mariæ rotundæ nomen indidit præfectus: ne moram traherent: aliam iterum sequenti ab isto die quam sancti martini nomine placuit uocitari prætermisit. In tertium inde diem aliam: cuius diametrale latus ab oriēte in occidentem centum & quinquaginta millia passuum esse iudicarunt: extrinsecus conspexere. Esse has insulas omnes miræ pulcritudinis & fertilitatis accipiunt: hanc ultimam beatam uirginem antiquam dixerunt. a qua pluribus aliis relictis ad quadraginta millia passuum cæteris omnibus grandior alia quædam occurrit: quam ay ay ab indigenis uocitam sanctæ crucis nomine appellari uoluerunt: anchoras e protis iacere præfectus aquandī gratia in hac imperat. xxx. ibi uiros in terram descendere nauī qua ipse uehebatur. iubet. qui loca tēarent: ibi canes inuenere. quattuor in littore. Iuuenes ac fœminæ totidem statim protentis: in supplicum modum lacertis: quasi auxilium & a manu gentis nefande libertatem expetentes: obuii nostris efficiuntur: multo meliorem sortem sese consecuturos quæcunq; illa foret existimantes. Caniballes autē eodē quo apud Guadalupeā modo se fugientes ad siluas receperūt. Biduū ibi cōmorati: & stantibus interea nostris xxx. uiris in insidiis: ecce uenientem a longe canoā e caueis specularibus cōspexere: qua octo uiros cum totidē fœminis uectari aduertentes: dato signo canoā nostrī adoriuntur. Appropinquantes nostros uiri simul & mulieres sagittis mira celeritate & crudelibus ictibus transfigerunt: ita priusq; sese scutis contēgere potuerint: unū ex nostris qui cātaber erat qdā ex mulieribus peremerit atq; alium illa eadē alia sagitta acri uulnere trāsegerit. Venenatas sagittas medicamenti quodam genere illinitas esse aduerterūt: acie ipsarum circūcisa qua medicamen: ne discurreret: retineretur. Erat inter eos fœmina quædam cui nti per coniecturas percipere fas erat cæteri obtemperabant: atq; uelut reginæ assurgēbant. Hanc filius iuuenis toruus: robustus: ferocissimi intuitus leoninæ faciei comitabatur. Nostri ergo ne grauius malum a longe uulnerati perferrēt multo satius esse manum conferere ducentes: remis agitata nostra nauicula qua uehebantur canoā impetu maximo inuertunt. ea in profundum missa ueq; pigrius neq; rarius natando tam uiri q; fœminæ spicula in nostros dirigebant. Ad saxum quoddā aqua coopertum recepti streane dimicantes tandem capiuntur: uno interempto & reginæ filio duobus uulneribus confosso. in præfecti nauim adducti non magis feritate ac uultus atrocitatem deponēbant: q; libici leones cū sese in uincula detrusos esse præsentiant. Hos nullus est qui uideat quin scalpi sibi horore quodam præcordia fateatur: adeo atrox tartareusq; est illis a natura: & imanitate insitus prospectus. a me ipso & reliquis qui una mecum plerūq; ad illos intuentos methimne confluxerunt coniecturā facio: ad iter redeo. In dies magis atq; magis procedentes iam ultra quinq; & quingēta millia passuum ad aphricū prius deinde ad fauoniū postea ad argestē protēderant: cum pelagi quandā uastitatem imensam insulis innumeris & miris modis inter se differētibus passim cōtextā intrarūt: harū alias nemorosas atq; herbidas & amoenas: alias siccas & steriles ac lapidosas: altissimorum montiū saxeorū transeundo uidebant. Quarum alia purpureos in nudis saxis colores: alia uiolaceos: alia candidissimos ostendebant. metallis & gemmis esse conditas non desunt qui existimēt: sed ne illic naues firmarēt & obstitit maris in temperies & frequentia insularū metus: ne forte naues maiores saxo aliquo illiderentur. In aliud igitur tempus harum insularū uestigatione dilata: quas ob multitudinē & confusam intermixtionem numerare non licuit: iter suum prosequuntur: sex tamen & quadraginta cum leuoribus quibusdam nauigiis quibus non magno opus erat fundo intersecuerūt: maioribus nauibus ab alto scopulorū metu iter peragentibus. archipelagus contexturam hanc insularum uocauere. Ab hoc tractu procedentes itinere in medio iacet insula dicta

Sanctam
maria
rotunda.
Sancti
martini
insula.

Insula
sanctæ
marie
crucis.
Sanctæ
crucis
insula.

Insularum
colorum
insula.

LIBER SECVNDVS

ab indigenis burichena. hanc sancti iohannis insulam appellauit: inde sese plures ex iis q
a caniballibus liberati fuerant oriundos aiebant: populosissimam cultam: portuosaz: ne
morosam q̄ esse insulā fatebantur: eiusq; incolas summa cū caniballibus odia atq; inimi
cicias semper exercuisse. Non habent ipsi nauigia quibus a suis finibus ad littora canibal
lium possunt transire: sed si caniballes eorum terras prædæ gratia incursionibus infe
stantes profligauerint: ut interdū contingit q̄ belli euentus sint incerti: uices reddunt eas
dem: aliter enim ante oculos alterius secant: affant. & rabiosis dentibus lacerant & uo
rant. Hæc omnia per interpretes indigenas uectos in hispaniaz primo itinere discebant.
Hanc insulam ne morā traherent: prætermiserunt. Attamen in eius ultimo ad occidentem
angulo aquandi solum gratia pauci in terrā descendere: ubi more gentis eius domū inue
nere magnam & conspicuā: quam uulgares alia. xii. sed desertæ circuibant. An q̄ p̄ anni
temporibus nunc ad mōtana ratione caloris: nunc ad planicies quando frigescit aer trās
migrant: an caniballium timore domos penitus dereliquerint non plane cōstitit. Regē
habet unicum uniuersa insula: cui imperanti mira parent reuerentia. Circiter ducēta mil
lia passuum huius insulæ meridionale latus quod abraferant protenditur. In mare noctu
duæ mulieres & unus adolescens ex liberatis a caniballibus transilientes sese natando ad
natale solum receperunt. Cū reliquis deinde optatā hispaniolā a primā insula caniballiu
quingēras lequas distantem intra paucos dies attingunt: sed infœlici euentu: q̄ omnes fo
cios ibi relictos interemptos repererint. Est in huius insulæ hispaniolæ initio regio xa
manā ab incolis nuncupata. Ab ea ad hispaniam primā nauigatione præfectus rediturus
cum decem illis indigenis quos supra memorauimus: uela tetendit: e quibus tres tantum
modo superstitēs erant: reliquis contraria terrarum aeris & ciborum mutatiōe defunctis
De tribus cum primū santheremus xamanæ latus ab eo sic appellatū attigit: unum solū
inbet. Alii duo noctu sese in mare furtim deiciunt natando profugiūt. Id præfectus octo
& triginta hominū quos superiore anno paulo interiori in insula reliquerat miseradæ ne
cis ignarus: non multū ægre tulit: interpretes sibi non defuturos existimans: quā ob cau
sam hos magnificabat. Vterius aduectis nostris parū per: canōa oblonga multorū remi
gum occurrit. In ea frater guaccanarilli eius regis quem sibi astricto fœdere discedens ab
insula deinceps amicicia præfectus reliquerat: cui etiā nros maximopere cōmendauerat:
uno tantū comitatus uehebatur. Is ad præfectum duas imagines aureas nomine fratris
dono ferens: de nostrorū morte uti postea per rei cūctum cognitū est: suo idiomate egit.
sed qm̄ interpretes defuerant: eius colloquia non per penderunt. Cum autē ad castellum
lignum & casas quas sibi aggere circumducto nostri construxerant peruenissent: oīa in
cinerem uersa & silere omnia cognouerunt. Ea res præfectū marinū ceterosq; uiros gra
ues deturbauit. Viuere tamen aliquem & si male coniectarent existimātes: tormenta & ba
listas igni supposito una omnes exonerant: ut grauibus tonitruis littoribus & altis mon
tibus late concussis qui inter homines aut inter ferarū latebras sorte metu percussis de
gant aduentasse nostros per hæc signa perferrent. Id incassum: uiuebat enim nullus. A
præfecto post hæc missi ad regem guaccanarillū nuncii hæc dicta quantū potuere perci
pere rettulerūt. Esse in ea insula maiores se reges q̄ miræ sit magnitudinis: plures ait. Ho
rum duos maximis copiis suo more comparatis fama nouæ gentis commotos aduentas
se: belloq; uictos nostros omnes trucidasse: repagula casasq; simul & eorum suppellectilia
cōbussisse: & se q̄ nostris eē auxilio conatus fuerit: ab eisdem fuisse sagitta uulneratū: crus
uitta gossampina ligatum ostendens: rettulit. propterea non fuisse ad præfectū quod ma
ximopere cupiebat. Varios ibi esse reges hosq; illis atq; illos his potētiores inueniunt uti
fabulosum legimus æneam in uarios diuisum reperisse latiū: latinum puta: mezentiuq;
ac turnū & tarchontē: qui angustiis limitibus discriminabantur & huiuscemodī reliqua p
tirannos dispartita. Sed hispaniolos nostros insulares illis beatiores esse sentio: modo reli
gionem imbuant: quia nudi sine ponderibus sine mēfura sine mortifera deniq; pecunia

guaccana
rilli frater
ad præfectū.

internices
triginta vi
rorum

OCEANEAE DECADIS

aurea ætate uiuentes sine legibus sine calūniolis iudicibus: sine libris: natura contenti nī tam agunt: de futuro minime solliciti. Ambitione & isti tamen īperīi causa torquentur & se inuicem bellis conficiunt: qua peste aureā ætatē haudquāq̄ credimus uixisse īmunem. quī & eo tempore cede non cedam inter mortales perrauerit. Ad rem a qua digressi sumus redeamus. Altero die missus a præfecto melchiorius quīdam hispalēsis uīr apud pōtificem summum pro rege & regina functus oratoris officio: quo anno malaca uenit in eorum potestatem: neq; uulnus neq; uulneris ullius cicatricem uitta sublata se uidisse retulit. Lecto illum tamen aduersa ualitudine simulata iacentem reperit: cuius cubiculo se ptem concubinarum pellicum lectuli adhærent: unde peremptos eius consilio nostros suspicari cœpit. Re tamen dissimulata cum guaccanarillo egit melchiorius: ut postero die ad uisendum præfectum sese ad naues conferret. Naues igitur uti pactus fuerat ingressus nostris salutatis atq; auro donatis primoribus ad mulieres a cāniballibus creptas conuersus in unam quam catherinam nostri uocabant: oculos semifractos conuicere uisus eam blande allocutus est: atq; sic urbaniter ac lepide a præfecto ueniam petēs aspectu equorū & aliarum rerum illis incognitarum admiratus discessit. Fuere qui præfecto consulerēt guaccanarillum detinendum fore uti si eius consilio nostros peremptos fuisse comperirent pœnas daret. Sed irritandi animos indigenarum nō esse tempus præfectus ratus eū dimisit. Postridie eius dīci regis frater ad naues se conferens: uel suo: uel fratris nomine mulieres seduxit. nam sequētī nocte intempesta catherina ipsa ut sese & quascunq; posset in libertatem uendicaret: aut regis & fratris eius pollicitationibus subornata multo maius facinus aggressa est q̄ cloelia romana quæ tiberim ruptis uinculis porsenæ imperium fugiens cum reliquis obsidibus uirginibus enatauit. Illa enim fluuium equo: hæc cum septē aliis mulieribus suis met lacertis cōfisa circiter tria millia passuū: atq; etiā maris nō bene tranquillū traiecit: tantum enim a littore classis omnium opinione distabat. Illas insecuti cymbis leuioribus nostri eodem lumine: quo in littore uiso mulieres regebantur ducere: tres assecuti sunt. Catherinam cum quattuor reliquis ad guaccanarillum euasisse creditum est. Nam ubi eluxit missi a præfecto nunciū aufugisse cum omni supellectile guaccanarillum simul & scēminas ipsas cognouerunt. Id non iniuria fuisse nostros eius consensu interemptos suspicionē adauxit. Hunc deinde melchiorius: de quo supra tribus armatis centuriis acceptis quæritans: centuriam centum uirorum numerū appello licet me nō lateat constare centuriam ex uiris centum uiginti octo: quindecimq; decuriam: in fauces quasdam retortas utrinq; collibus erectis munitas incidit. Fluuiū alius uisus grande ostium arbitratus: portum ibi ualde commodum ac tutum adinuenit: portum regalem propterea nominandum censuerunt: falcatum eius ingressum atq; adeo in arcum dispositum ferunt: q̄ siue in læuam siue in dextram introductas naues flectant: unde donec ad ostium reuertantur: ingressi fuerint non facile dignosci possit: quamuis tribus simul paribus prorīs onerariæ naues procedere ualeant. Hinc atq; inde sublati colles littorum loco uenientes frangunt uentos. In eius medio sinu promontorium nemorosum psittacis atq; aliarū uolucrum ibi nidificantium multis generibus suauissimeq; concinentium erigitur. Duo in portum hunc flumina non mediocria defluere cognouerunt. dū inter utrūq; terram explorant: altam a longe domū uident. Ibi latere guaccanarillum rati accedūt. Adeuntibus nostris uīr quīdam fronte rugosa & elato supercilio centum hominibus comitatus efficitur obuius: arcu sagittis & lanceis præacutis sudalibus omnes armati minātib; similes accurrunt. Se tamen idest nobiles esse non cāniballes inclamant. Signo pacis a nostris dato arma simul & feritatem illam deposuere: & singulis accipitreis tintinnabulis acceptis statim cum nostris adeo strictā amicitiam iniere ut in nostrorum potestatem sese sine ulla mora in naues ex altis fluuii ripis demiserint: & suis postea muneribus nostros donauerint. Domū illā qui eas dimensi sunt: duorū & xxx. magnorum passuum a circūferētia ad circūferentiā: erat em̄ sphaerica: facto diametro fuisse asserunt. xxx. aliis

mulieris
audacia mira

LIBER SECVNDVS

popularibus circumseptam; lacunaribus harundineis uersicoloribus super inductis mira arte intertextis. Interrogati quibus modis melius dabatur: de guaccanarillo responderunt non esse guaccanarilli regionis huius: sed eius qui aderat imperium. Sensisse sese fatebantur: quod Guaccanarillus a littoribus ad montana secesserit. Isto igitur cum hoc Cacicco id est rege fraterno foedere ad praefectum quae uiderant: renunciaturi rediere. Diuersos interea centuriones exploratum longius suis centuriis comitatos praefectus emittit. Inter quos Hoiedam & Gorualanuz nobiles iuuenes & animosos ambos. Horum alter quatuor flumina: alius alia parte tria ab iisdem montibus collabentia comperere: in quorum omuium arenis aurum nostris praesentibus indigenae qui eos comitabantur hoc modo colligebant. arena manibus effossa ad scrobem usque lacerti profunditate: ex imo scrobis plenas arena sinistras de hinc extrahentes: dextra auro delecto sine ulteriore industria in manus nostrorum grana porrigebant. Quorum se uidisse multa ciceris crassitudine plures fatentur. uidi ego ipse postea allatum rudem fluuiali petrae similem globum ponderis unciarum. ix. ab ipso hoieda repertum. His signis contenti rem ad praefectum referunt. Iusserat enim praefectus: ut mihi relatum est: poena etiam praeposita ne quid ulterius praeterquam de locis & locorum signis curarent. Fama etiam increbuit esse quendam regem motum a quibusdam fluminibus illa decidunt: quem cacicco caunaboam uocant. id est domum auream. boam enim domum dicunt: cauni autem aurum: & cacicco regem uti iam dictum est. Nullibi aquarum pisces iueniri posse illis praestantiores saporosiores: aut minus noxios: & aquas illorum omnium fluminum esse saluberrimas aiunt. diem esse apud canibales mense decembri noctibus aequalem melchiorius ipse mihi retulit: sed id sphaerae ratio non patitur: quoniam quis eo mense autum aliam nificarent: aliam filios iam natos in nidis haberent: & calor uigeret non mediocris. Abscondi totum plaustrum sub arctico polo atque occidere custodes canibalibus mihi de altitudine poli ab horizonte diligentius scrutanti enarrauit. Cui de his maior sit fides quam huic adhibenda: nullus hoc itinere rediit. Si ergo fuisset astronomiae peritus diem fere noctibus aequalem dixisset. nullibi enim terrarum aequa est uersus solstitia nox diei: ipsi uero aequinoctiale nunquam tetigere quandoquidem arcticum polum semper habuere ducem & ab horizonte semper eleuatum. Sunt enim alii neque litterarum aut rerum experientia periti: propterea breuibus nunc & incomposita epistola quae colligere potuerim accipito. prope diem uti spero a me caetera quae detegentur habiturus. scripsit enim ad me praefectus ipse marinus: cui sum intima familiaritate deuinctus: sese mihi latissime quaecumque fors ostenderit significaturum. Ipse propinquum portui cuiusdam editum locum ad ciuitatem condendam elegit: ibique intra paucos dies domibus ut breuitas temporis passa est & facello erectis eo die quo trium regum solennia celebramus: diuina nostro ritu: in alio potest dici orbe tate: extero: tam ab omni cultu & religione alieno sacra sunt decantata terdecim sacerdotibus ministrantibus. Tempore quo iam sese ad regem & reginam missurum fuerat pollicitus: appropinquante & prospera navigatione se offerente: non ultra cunctandum ratus praefectus. xii. has carauclas quas aduentasse diximus: comenit: non mediocri molestia nostrorum internicione confectum quorum morte: multa quae iam de illorum locorum natura cognosceremus adhuc nos latet. Ut pharmacopolis syrophenicibus & aromataris accitis possis quid regiones illae ferant: quae calida sit earum superficies dignoscere: Ex granis omnis generis ex libro & medula earum arborum quas cinnami esse autumant: ad temitto: siue ex granis: siue ex animalis quibusdam quas ex ipsis granis decidisse conspicias: siue ex ligno gustare uolueris illustrissime princeps: tenuiter ad moto labello pertigito: sunt enim quibus non noxia: ob nimiam tamen caliditatis acuitatem acris: & linguam si in ea diu morrentur expungunt: sed statim si forte eius degustatione lingua concoquatur: epota aqua asperitas illa tollitur: ex frumento etiam quo panem conficiunt: grana quaedam alba & nigra tabellarius meo nomine dignationi tuae dabit. ligni quod aloes esse dicunt. truncum affert: quod si iusseris scindi suauem senties ex eo odorem emanare. Vale ex hispana curia tertio calendas Maii. 1494.

de rege caunaboam.

de piscibus et aquis.

de diebus nris discant uolucres.

OCEANE DECADIS

P. M. ANGLI MEDIOL. PROTO. APOSTO. REGII
 q̄ consiliarii ad ludouicū aragoniū cardinalē in oceaneæ de
 cadis librū tertiū præfatio incipitur.

Etis iterum ut phœbæos currus ineptus phaetō gubernet. Ex nudo silice sua
 ues liquores exhaurire contendis. nouum: ut ita dixerim: terrarū orbem ca
 tholicorum fernandi & helisabeth regum tibi patruorum ductu ab occidēte:
 qui hæctenus latitabat repertum: ut ego describā federici regis inclyti patruī
 tibi mihi litteras de hac re ostendens imperas. Preciosum hunc lapillū plumbo inepte
 circumdatū ambo accipietis. Sed cū eruditos amice: detractores inuide: mordaces rabide
 in nostras formosas nereides oceaneas spumātia tela detorquere præsenties: q̄ breui spa
 cio inter rerum angustias & ualitudinariū hos me conscribere coegeris: ingenue profi
 teberis. scis nāq̄ me tanto celeriter ex præfecti ipsi⁹ marini coloni archetypis pauca hæc
 delegisse: quanto tuus a manu famulus qui me dictate scribebat: poterat exarare. infesta
 bas nāq̄ me cotidie: tuum discessum obiiciens: ut nostri regis sororē parthenopæam
 reginam: tibi amitā: quam huc fueras comitatus in patriā reduceres: singulis interdum
 diebus singulos me libellos cudere adegisti. Duos in prima fronte alieno cōperies noie
 signatos: q̄ dum ista quærebantur: ad infœlicē ego ascaniū sfortiam tibi affinem cardina
 lem uice cancellariū scriptitare incœperā: quo cadente cecidit & mihi animus ascribēdo.
 quē tu nunc tuiq̄ inclyti patruī regis federici litteræ ad me directæ excussistis: rē non pi
 cturam degustate. uale ex Granata. ix. K. Maii

Anibalium littora colonū præfectū marinū percurrisse ad hispaniolāq̄ insu
 lam cū integra classe quarto nonas Februarii anni terti⁹ & nonagesimi appul
 sum fuisse superiore libro descripsimus. Nūc autē quid de insulæ natura explorās
 reperit: quid ne postea finitima insulā cōtinētē uti credit terrā: pcurres inuene
 rit: enarrem⁹. Insula hæc hispaniola quā ipse ophirā de qua legitur regū tertio eē affue
 rat: latitudinis est graduū australiū quinq̄. Eleuatur enī a septētrione gradus septim⁹ &
 uigesimus: a meridie uero: ut ipsi referunt: uigesim⁹ secundus. lōgītudo autē ab oriēte i oc
 cidentē passuū millia octogita sup septingenta. Ex ipsius p̄fecti coloni comitib⁹ non de
 sunt: qui utrāq̄ insulæ mēsurā pducāt ab oriēte ad occidētē. Distare a gadib⁹ insulā grad⁹
 prædicant aliqui nouē & quadraginta alii aplius: neq̄ enī certā adhuc rōnē reperere. In
 sulæ forma castaneæ foliū æmulatur. sup edito igitur colle a septētriōe ciuitatē erigere de
 creuit: q̄ huic loco mons emīnēs & saxi fodinis ad ædificādū & calcē cōcoq̄ndā aptissim⁹
 adiaceat. In hæret p̄terea huius mōtis radicib⁹ uasta planicies lōgitudinis milliū passuū
 circiter sexagita: latitudinis uero duodeci alicubi: alibi ubi angustior sit sex. ubi uero apli
 or uiginti. planiciē salubriū aquarū flumina interluūt plura: sed eorū maius & id nauiga
 bile in portū q̄ urbi subiacet: ad stadiū dimidiū cadit. Quāta sit ei⁹ uallis ubertas: quāta so
 li benignitas: eorū relatu aduerte. in huius fluminis ripa hortos colendos limitib⁹ cōclu
 serūt: ex quib⁹ de oi holerū gñe ut puta raphanorū: lactucarū: caulū: boraginū: & aliorū
 huiuscemodi: intra diē a iactō semine sextūdecimū uulgo matura euulla sūt. melones. cuc
 curbitas. cucumeres. & alia id genus in diem sextū & trigesimū carpserunt. Sed nusq̄ se
 meliores unq̄ comedisse aiebāt. hæc hortētia toto āno habēt recētia. cānarū radices ex q̄
 rū succo saccarū extorquetur: cubitales cānas sed nō coagulatur succ⁹ itra quidecimū etiā
 diem emiserunt. De plātatis ppaginibus aut sarmentis itidē aiunt: & sc̄oa plantatione
 āno suauēs ex eis uuas comedisse. ast ex nimia ubertate racemos edunt ppauos. Rustic⁹
 p̄terea quidā tritici parūper circiter K. februaryi seminauit. res mirāda in oim conspectū

insule dīme
 fio.

hortensia

LIBER TERLIVS

maturū spicarum māspulum tertio kl. aprilis qui eo anno erat nīgilia resurrectionis do-
 min icæ secum ad urbē tulit. legumina quæq; quotannis maturescūt bis. Scripsi quæ oēs
 uno ore inde redeunt de eius terræ fertura retulerūt: nōnulli tñ ferunt tritici nō esse ter-
 ram feracem in uniuerso. interea dū ista agerentur triginta uiros qui cipangi alias ciba-
 ui regionem explorarent p̄ diuersa dimisit præfectus. Est aut̄ hæc regio montosa saxea &
 medium totius insulæ dorsum in qua maximam esse aurī copiā incolæ signis ostēdebāt.
 Missi a præfecto de regionis opibus mira referentes reuertuntur. Ex illis mōtibus quattu-
 or ingentia flumina defluunt: quæ totā insulā reliqua suis alucis suscipiēdo memoranda
 naturæ industria i quattuor fere ptes æquales diuidūt. tendunt enī unus recta ad orientē
 qui ab accolis Iūna uocatur: ad occidentē alius huic terga uertēs qui attribunicus: tertius
 ad septentrionē quē iachem appellant: ultimus ad meridiē: quē nāibā. sed redeam⁹ ad cō-
 dendā urbē. fossis & aggeribus urbe circūuallata: ut si eo absente præliū incolæ tentarent
 sese qui relinquebantur tutari possint. pridie idus martii cū oibus equitib⁹: peditib⁹ aut̄
 circiter quadrīngentis ipsemet ad auriferā regionē recta ad meridiē p̄ficiscitur. Fluuīum
 præterlabitur: trāsgreditur planiciē: mōtē qui aliud planiciei latus cingit: superat. In aliā
 cōuallē quā flumē priore maius aliaq; multa mediocria interluebāt: incidit. exercitū tra-
 ducit. hac ualle quæ priore nulla pte inferior est: supata: tertiu mōtē facit peruiū: qui hæc
 nus fuerat innis. Descēditq; in aliā conuallē: quæ iā cibauī est inittū. p hanc flumina & ex
 omī colle riuī currunt: in quorū oīm arenis aurū reperiebatur. cū iā secūdū & septuagesi-
 mum ab urbe lapidem intra regionem auriferā p̄fectus fuisset: in magni cuiusdam sumi-
 nis ripa eminenti sup colle condere arcem instituit: ut interioris regionis secreta inde tu-
 to paulatim scrutarentur. hanc arcem sancti thomæ nomīne insigniuit. Dum interea ar-
 cem ædificaret: eius regionis incolæ tintinnabulorū & aliarum rerum nostratium cupi-
 di cotidie moram trahentem adibant. præfectus uero marinus se illis quæ peterent liben-
 tissime daturum si aurum ferrent: insinuat. At illi dato tergo ad hæc promissa ad ripam
 propinquiore currentes intra breue temporis spacium onustis auro manibus redibāt.
 Grandæuus incola duos aurī calculos ponderis unius fere uncie tintinnabulum tantum
 modo petens attulit: qui cum nostros calculorum magnitudinem admirari conspiceret:
 eorum admiratione admiratus: eos esse paruos ac nullius momēti calculos innuebat: ca-
 ptisq; manu quattuor lapidibus: quorum minor nucē: maior autem grande aureū æqua-
 bat malum: adeo magnos aurī globos in solo natali suo quod ad dimidiā inde dietam
 distabat: passim reperiri aiebat: nec apud uicinos suos magnæ curæ esse aurum colligere
 Cognitū enī est illos aurū in quantum est aurum non magnifacere: sed tantū illud æstimare
 re: quāti artificis manus in formā cuiq; gratā diducere aut conflare didicerit. Quis rude
 marmor aut ebur incultum comparat magno: nullus equidem: sed si phidix aut praxite-
 lis dextra fabricatum in comatam nereidē aut hamadriadem pulchre formataz p̄dierit
 nusq; emptores deerunt. præter hunc senē: accesserūt & alii plures: qui decē & duodecim
 drachmarū calculos attulerūt: auriq; sunt fateri: ubi aurū illud collegerāt: aurī globos pu-
 eri caput quē ostendebant æquantes fuisse aliqñ reptos. dū ibidem dies aliquot morare-
 tur: Luxanū quēdā iuuenē nobilē cum paucis armatis regionis ptem exploratum misit.
 hic etiam maiora sibi ab incolis fuisse dicta: retulit. nihil tñ attulit: ex præfecti putant mā
 dato ita fieri. Aromatibus: sed non iisdem quibus nos utimur: habēt plena nemora: quæ
 pari mō colligunt: ut aurū: tñ. s. unusquisq; quātū pmutādo: aliquid sibi grātū a finitima
 rū insularū incolis assequatur. Ut puta pōssides. sedilia & huiuscemodi quæ in aliis insulis
 ex nigro quodā ligno quo ipsi carēt conficiūtur. Rediens ad p̄fectū luxanus circiter idus
 martii labruscas in siluis maturas iuenit optimi ut ait saporis. Sed nulla est insularibus de
 his cura. Est hæc regio quæ saxea: nam eorum lingua cibauum id q̄ saxosum sonat: arbo-
 rifera tñ & herbida. Immo & aiunt herbā eorū mōtiū: quæ solū gramen est: si scindatur
 quattuor dieruz intercapedine tritico altiore crescere. Frequentes in ea pluuias cadere

nota. 4. s. is
uorum.

accolæ au-
rum.

aromata.

O CEANE DECADIS

referunt: hinc eē riuos & flumina a deo crebra: quorū cū sit arena ubiq; auro cōmixta: ex mōtibus illud aurū detrahi p̄ torrētes autumāt. Gentē constat esse ocioſam. nā interdum hyeme urgēte tremūt in mōtibus frigore: nec quum sint illis nemora goſſipio refertiffi- ma: uestes ſibi laborare ſtudēt. In uallibus aut uel cāpeſtribus locis minime frigeſcūt. His ita in intio regionis cibari diligēter p̄quiſitis K̄ Aprilis quē diē reſurrectio ſeq̄batur: ad ſabellā: id ē urbis nomē: reuertitur. Vñ i ei? & toti? inſulæ gubernationē fratre ſuo & pe- tro quodā margaritæo regio antiquo familiari reliſtis: ad diſcurrēdā quā arbitrabatur cō- tinētē terrā: q̄ ide ſeptuageſſimū tm̄ lapidē diſtabat: ſeſe accingit regii iperii memor: qui illū admonuerāt ut p̄currere noua littora feſtinaret ne rex alius quiſq; prius ſuæ dicioni terras illas ſubdere ſtuderet. Rex enī portugalix publice ſua intereſſe latētia illa detegere aiebat. Sūmus uero pōtifex alexāder ſext? regi & reginæ hiſpaniarū p̄ plūbatas cōceſſit bullas: ne quis p̄inceps ali? icognitas illas regiones p̄tingere auderet. a ſeptētrione ad au- ſtrū linea recta extra p̄alellū inſularū quæ dicuntur caput uiride proieſta: ut diſſidii cauſa tollatur lequas cētū. ex cōpoſito demū tercentū: credim? has inſulas eſſe heſperides. Hæ ſunt regis portugalix & inde ſui nauæ noua littora quotānis detegētes ſemper in læuam a tergo africæ: per æthiopū maria: ad orientē uertebāt proras: neq; ab heſperidibus unq; ad meridie aut ad occidētē portugalēſes adhuc nauigauerāt. Cum tribus igitur nauigiis diſcedēs ad eā regionē quā prima nauigatione inſulā exiſtimans ioannā uocitarāt: breui tēpore peruenit: uocauitq; eius initiū Alpha. o: eo q̄ ibi finē eē noſtri orientis cū in ea ſol occidat: occidentis aut cū oriatur arbitretur. Inſtat enī eſſe ab occidente p̄icipiū idix ul- tra gangē: ab oriente uero terminū ipſius ultimū. Neq; enī abſonū penitus eſt: cū gange tidis india termios idiscretos coſmographi reliq̄rint: nec deſint qui ab hiſpanis oris nō longe indica littora diſcedere ſentiant. Cubā incolæ hanc ptē uocant: in cuius p̄ſpectu in hiſpaniolæ angulo extremo portū reperit cōmodiſſimū. ſinū enī in ſe recipit latū in ea parte ipſa inſula. hunc portū ſancti ¹⁷⁷⁹ michaelis noie inſigniuit. A quo uix uiginti lequas re- cedit cuba. Tranſfretat igitur: & cubæ meridionale lat? capiens ad occidentē uergit. Inci- piunt illi quo ulterius procedebat: tātō magis littora in latū protēdi & ad meridie curua- ri. In cubæ latere ad meridie primā reperit inſulā quā incolæ iamaicam uocant: hanc in- ſulam Sicilia longiorem latioremq; p̄dicat: uno tantum monte contentam: qui ab om- nibus ſui partibus a mari incipiens paulatim uſq; ad inſulæ medium eleuatur: atq; ita le- niter ſe indorſum extendit: ut aſcendentes nix ſe aſcendere ſentiant: tam in littore q̄ in internis feraciſſimam & populis plenam eſſe aſſeuerat: incolæq; eius cæteris inſularib; ingenio acutioreſ ac mechanicis artibus magis deditos: bellicoſioreſq; finitimi fatentur. nam pluribus in locis uolenti p̄æfecto terram capere: armati ac minitantes occurrerunt pugnaſq; ſæpius attentarunt: ſed uicti ſemper amicitiam omnes cum p̄æfecto iniere. iamaica igitur relicta: ad occidentem p̄ſpero uentorum flatu ſeptuaginta dies nauiga- uit: ſeq; non longe ab aurea chersoneſſo noſtri orientis ultra perſidem initio perrexiſ- ſe per inferiorem nobis terræ ambitum arbitratur: credit enim ſe duas tantum ſolis ho- ras de duodecim quæ nobis erant incognitæ reliquiſſe. Dimidium enim ſolis curſum ue- teres intactum reliquerant: cum eam tantum terræ ſuperficiem quæ a gadibus uſq; ad gā- gem uel ad auream uſq; chersoneſſum diſcuſſam habeamus. hoc itinere in currentia mo- re torrentis maria: in uadofos gurgites: in anguſtias inumeras propter inſularum adia- centium multitudinem cotidie incidebat: oia tm̄ hæc p̄icula parui faciens tantum p̄cede- re inſtituit: donec an inſula eſſet cuba an terra continens certior fieret. Nauigauit igitur eius ſemper littora abrauens ad occidentem duas lequas & uiginti ſupra biſcentū: ut ipſe ait: hoc eſt millia paſſuū circiter tercentum & mille. ſeptingentiſq; inſulis nomē ipoſuit in læuā pluſq; trib; millibus paſſim ut ipſe dicere audet: reliſtis ſed ad ea q̄ memoratu di- gna internauigandum repiebat: reuertamur. Cum iam p̄ cubæ latus locorū naturam ad nauigans perquireret: ab alpha. o. id eſt ab eius initio non magno tractu portū multarū

paruo tra-
ctu ab hiſ-
pania idia.

de iamaica
inſula.

diuerſa ma-
ria reperit.

LIBER TERTIVS

naviū capacē reperit. falcatus enim est ei⁹ introitus: promōtoris utrinq; ueniētes undas recipientibus Inclusus. Intus autē in gens spacium & immensa profunditas. Portus littora ambiens cassulas uidit nō procul a littore culmeas duas: pluribus q; in locis ignem accēsum: demittit e nauibus uiros quosdā armatos qui cassulas adeant. Descendunt: neminem reperiunt: uerubus tamen ligneis appositas ignibus pisciū libras circiter centum: duosq; octipedaes serpentes cū piscibus ipsis inuenere. Admirati si quos incolas uideant: circumspiciunt: cum nemo illis in toto prospectu sese offerret: uenientibus enī nostris sese ad montana piscium dñi receperant: discubunt & captis alieno labore piscibus: lacti fruuntur. serpentes relinquunt: quos nihilo penitus ab egyptiis crocodillis differre affirmant: præter q; magnitudine. nā crocodillorū ait plinius aliquos fuisse repertos duodecim & triginta cubitorum. horū autē maiores octipedaes. Propinquū nemus postmodum iam saturi ingredienti ex iis serpentibus arboribus funiculis alligatos plures comperere: quorū ora alii funibus astricta dentes alii euulsos habebant: cū deinde portus uicina scrutarentur: circiter lxx. homines in cuiusdam altæ rupis culmine uiderunt: qui nostris adeūtibus profugerāt: ut inde quid sibi uellet hæc noua gens: perdiscerent: nutibus & signis blanditiisq; nostri illos adducere conabantur. munerū oblatorum a longe spe motus accessit un⁹: sed ipropinquā rupē tñ timenti similis. Admirantus autē qui secū habebat didacū quēdā colonū inter suos educatū inuenē prima nauigatione abductū ex insula cubæ uicina nomine guana haini didaco interprete: cuius lingua patria fere horū linguæ quadrabat: insularē qui papius uenerat alloquitur: metu deposito adit incola: cæterisq; ut tuto uenirent nec uereretur persuadet. Nuncio habito ex rupibus ad naues circiter septuaginta descendunt: amiciciam iniūt. muneribus a præfecto donantur: esse piscatores a rege suo qui solēne cōuiuū alteri regi parabat: piscatū missos præfectus cognouit. Quod pisces ignibus appositos præfecti gens comederit: æquo libentiq; aīo passi sunt: quāquidē serpentes reliquere: neq; enī quicq; est inter edulia: quod tanti faciāt: quanti serpētes illos. popularib; eos comedere minus licet: q; apud nos phasianos aut pauones. De piscibus autē se totidē ea nocte capturos dicūt. Interrogati cur pisces quos regi suo laturi erāt coquere pararēt. ut recentiores & incorruptos illos afferre possent responderūt. ita dextris in amiciciā iunctis ad suauisq; pficiscitur. Sequitur ammirantus ut insituerat solē occidentē. A principio cubæ q; alpha. o. uocatū ab ammirato dixim⁹: littora ad hūc portū mediā quāuis arboribus consita: aspera tamē & montosa ex arboribus floridæ erant aliæ & ad mare suaves ex se odores emittebant: aliæ uero fructib; onusta. ultra portū autē terra est feracior populosiorq; cui⁹ incolæ cæteris mitiores rerūq; nouarū cupidiores: nā ad littora oēs uisis nostris nauibus certati concurrebāt: panē quo ipsi uescuntur & cucurbitas aqua plenas nostris offerētes: ut in terrā descēderēt inuitabāt. Habent hæc insula oēs arboris quoddā genus: ulmos æquans magnitudine: quæ cucurbitas gignit pro fructu. ad aquæ usum illis utuntur: adestū minime. medullam nāq; ipsius: felle amariorē esse aiunt. Sed cortice testudineam æquate duricie. Idibus mali ex altiori cauea in leuā ad astrū speculatores prospiciētes dēsam insularum multitudinem uiderunt inter nauigandum: herbidas. uirides. arboriferas. uberes. & habitatas esse animaduertent. In continentī littore in fluuuium incidit nauigabilem aquarum adeo calidarum: quod manus in ipsis ferre diu nemo posset. altero uero die piscatorum: candam a longe uidens: ne nostris uisis piscatores aufugerent ueritus ut illos tacitis cymbis intercipient imperat. Illi autē intrepidi nostros expectant. audi nouum genus piscationis. Nō aliter ac nos canibus gallicis pæquora campi lepores insectamur: illi uenatorio pisce pisces alios capiebant. piscis erat formæ nobis ignotæ: corpus eius angullæ grandiori persimile: sed habens in occipite pellem tenacissimam in modum magnæ crumenæ. Hunc uinctum tenent in nauis sponda funiculo: sed tantum demisso q; tu⁹ piscis intra aquā carinæ queat inhærere. neq; enī patitur ullo pacto aeris aspectū. uiso autem aliquo pisce grandi: aut testudine quæ ibi sunt magno scuto grandiores:

serpētes ut croco.

serpentes magnificunt.

populi ho pitales .f

fluuius calidus.

nouū pisci di genus.

OCEANE DECADIS

piscem soluūt: ille quō se solutū sentit: sagitta uelocius piscem aut testudinē qua extra cō-
chile partē aliquā eductā teneat: adoritur: pelleg; illa crumenaria insec̄ta prædam raptam
ita tenaciter apprehendit: q̄ exoluere ipsam eo uiuo nulla uis sufficiat: nisi extra aq̄ mar-
ginē paulatim glomerato funiculo extrahatur. uiso enī aeris fulgore statim prædā deserit.
Præda igitur iam circa aquæ marginē euecta: in mare saltat piscatorum copia tanta: quā
ta ad prædā sufficiat sustinendam: donec e nauī comites eā apprehendāt. præda in nauīm
tracta: funiculi tātū soluūt: quantū uenator possit ad locū suæ sedis intra aquā redire. Ibi
q̄ de præda ipsa p̄ alium funiculū escas illi demittunt. Piscem incolæ guaicānū: nostri re-
uersum appallant q̄ uersus uenetur. Quattuor testudines eo modo captas q̄ nauiculā il-
lis fere implebāt: nostris dono dāt. cib⁹ est em̄ apud eos nō illautus: nostri aut̄ ecōuerso gra-
tis munerib⁹ donatos alacres eos reliquere. Interrogati nauæ de terræ illi⁹ ambitu nō
habere finē ab occidēte significarūt. Institerūtq̄ ut almirat⁹ aut descēderet: aut suo noīe
salutatū suū cazicū. i. Regē cū eis mitteret: cazicū nostris multa munera daturū si adirēt
pollicentes. Præfectus autē ne ab incepto detineretur morē illis gerere recusauit. petiere
tamen nomē eius: suiq̄ cazici nomē nostris dederūt. Vterius inde procedēs ad occidētē
semper: intra paucos dies moti adhæsit altissimō habitatoribus ob ubertatez referto. Ad
naues panem: gossipium: cuniculos: & uolucres ferentes incolæ confluebant. ab interpre-
te an e cœlo gens ista descenderet miro affectu sciscitabantur. Rex horum & alii plures q̄
illi astabant uiri graues non esse in sulā terrā illā innuebant. Aliam insulam postmodū: ex
his quæ in leua huic terræ adhærebant: ingressis: cōprehendere quēq̄ nō licuit: fugere eī
oēs uiri fœminæq̄ nostris adeuntibus. quattuor canes in ea sed non latrabiles aspect⁹ fœ-
dissimi: quos comedūt uti nos hedos cōperere. Anseres: anates: ardeas hæc in sulā gignit
innumeras. gurgites demū inter insulas & continentem adeo angustos ingressus est: q̄
uix uertere retro nauigia fas esset: adeoq̄ uadosos: q̄ arenam carina interdum uerrent
horū gurgitum per quadraginta milliaria erat aqua lactea: spissaq̄ ac si farinā toto illo pe-
lago sparsissent. In amplū æquor quō tandē euasissent: ad octogesimum milliare mōsa-
lius altissimus sese illi obtulit. Aquandi lignadiq̄ gratia hunc adit. Inter palmeta pineta
q̄ altissima fontes natuos dulcium aquarum duos reperit. Interea dum ligna scindūtur:
cadi impletur. ex nostris sagittariis unus uenatū siluam ingreditur. ibi uir quidā alba tuni-
ca amict⁹ adeo iprouisus sese illi offert: quod prima facie esse quēdā fratē ordinis sanctæ
marix mercedis: quē secū almiratus pro sacerdote habebat existimauerit: sed hūc statim ex
nemore alii duo sequuntur. deīde a lōge uidit agmē ueniēs circiter triginta hoīm uestibus
cōtectorū. Tunc uero terga uertens ac p̄clamans ad naues q̄ celerrimo pōt cursū p̄fugit:
tunicati aut̄ illi applaudere: & ne ueretur persuadere omnib⁹ modis nitebantur. Sed ni-
hilominus noster fugiebat. His præfecto renūciatis: alacer q̄ gentē cultam inuenerit: sta-
tim armatos in terram misit cū mandatis: ut si opus fuerit quadraginta milliaria intra in-
sulam pergerent: donec aut tunicatos eos aut alios incolas omni studio quæsitos inueniāt
Nemustransgressi uastam planiciem herbidā: in qua nec semitæ uestigium unq̄ apparu-
it: offenderūt. p̄ herbas p̄ficisci conātes adeo sese implicuerūt: qd̄ uix milliare procefferint:
erat enī herba nostris segetibus spicatis nihilominor. fessi igitur reuertitur nō repta se-
mita. postero die quinq̄ & uiginti armatos dimittit: quib⁹ impat ut q̄ gens terram inco-
lat: diligenter explorent. hi cū non longe a littore magnorum animalū uestigia quædā
recentia comperissent: inter quæ leones esse arbitrati sunt: metu perculsi redeunt. Inter
ueniendum siluam reperiunt serpentibus per altas arbores passim uitibus suapte natura
productis arboribusq̄ aliis plurimis aromaticos fructus parturietibus cōstitam: racemos
tulere ponderosos ac succi plenos in hispaniam. De fructibus autem aliis quos ferebant:
cum in nauibus passari non commode possent: nullus allatus est. putruerunt enim om-
nes: & corrupti in mare proiecti sunt. In pratis eorum nemorum gruum agmina nostra
tibus duplo grādiorū se uidisse retulerunt. inter nauigādū cū ad alios quosdam montes

venator pif-
cis.

putant cōsi-
nentem.

uestit ho-
mines.

Estes fruc-
tusq̄ aro-
maticos in-
ueniunt.

LIBERTERTIUS

ucla dirigeret: in duabus casulis in littore uisis unum tantum reperit hominem. hic ad na-
 ues ductus terram quæ trans illos montes iacebat: esse populatissimam capite: digitis &
 quibus aliis poterat modis significabat. applicanti se ad ea littora præfecto multæ canoæ
 obuiam prodeunt: inuicem se placidissime per signa compellarunt. neq; didacus ille qui
 in cubæ initio incolarum linguam intellexerat hos intelligebat. Varia enim esse idioma
 ta in uariis cubæ prouinciis perpenderunt. Incolereq; regionis interna potentissimum
 regem quise indueret ostendebant. Hunc tractum omnē sūmersum & aquis coopertum
 littoraq; cænosa arboribus referta ut nostras paludes ait. Ibi tamen cū aquandi gratia i ter-
 ram descendisset: conchilia ex quibus uniones habentur uidit. Nec eo magis morā traxit.
 erat enim eius intentus non alius tunc ex præcepto regum q̄ quotquot posset maria dis-
 currere. Vltorius igitur procedentibus omnia littorum culmina usq; ad alium montem
 qui se ad octoginta millia passuum ostēdebat fumigabant. Nulla erat specularis rupes
 ex qua fumus non egrederetur. Nec an incolarum esset ignes bene constitit ad necessi-
 tate; parati: an uti suspectis bellorum temporibus fieri solet per eos fumos signa uicinis
 darent ut se intutum reciperent: aut ut in unum conuenirent: si quid nostri contra eos mo-
 liri tentarent: aut forte quod magis consonum uideretur ut tanq; ad rem mirandam no-
 stra nauigia inspecturi cōcurrerent. Littora iam præfecto modo ad austrum: modo ad a-
 fricum siue libym curuabantur. Mare uero ubiq; insulis implicitum. Hinc igitur carinæ
 quæ terram sæpius propter uadosa maria uerrerant quassatæ: rudentes: uela & reliquū
 amplustre iam putrida: alimenta; per rimas male stipatarum nauium madefacta: sed
 præcipue panis biscoctus corrupta: uertere retro proras præfectus coegerunt. Hæc ultimā
 existimati continentis oram quam ipse attigit: uocauit euangelistam. Retro uela uertens
 inter alias insulas continentis non ita finitimas in pelagus incidit testudinibus ma-
 gnis adeo condensum: q; naues aliquando detardant: gurgitemq; postea ingressus est
 albidarum a quarum uti alium reperisse supra scripsimus. Ad crediti continentis tandem
 littora qua uenerat reuersus est insularum uada pertimescens: ad eumq; cum neminē ue-
 niens molestia affecisset: hilari uultu: posito omni timore: utriusq; sexus incolæ dona fe-
 rebant: psittacos alii: alii panem: aquam cuniculos: sed præcipue palumbes nostris gran-
 diores: quos sapore & gustu perdicibus nostris meliores fuisse præfectus ait: quare cum
 sensisset inter comedendum spirare eis aromaticum quēdam odorem: iussit de recenter
 interēptis quibusdam iugulos aperire. Plena illis odoratis floribus reperit guttura: in-
 de gustum eum in palumbibus nouum emanare arguerunt: nutrimenti enim naturam
 sorbere carnes animalium æquum est credere. Dum in littore rem diuinam præfectus au-
 daret: ecce primarium quēdam octogenarium uirum grauem nec eo minus nudum mul-
 tis illum comitatibus. Hic donec sacra peragerentur admiratus ore oculisq; intentus as-
 sit. de hic præfecto canistrum quem manu gerebat plenum patriæ fructibus dono dedit:
 sedensq; apud eū per interpretē didacū colonū qui id idioma cū ppius accessissent intel-
 ligebat: oronē habuit huiuscemodi. Terras oēs istas hætenus tibi ignotas manu potenti
 te percurrisse renunciatum nobis fuit: populisq; incolis metum non mediocrē intulisse.
 Quare te hortor moneoq; ut itinera duo cū e corpore profiliūt aiasha bere scias: tenebro-
 sum unū ac tetrum his paratū: qui generi humano molesti insensiq; sunt. Iucundum a-
 liud & delectabile illis statutū qui pacem & quietem gentium uiuentes amarunt. Si igitur
 te mortalem esse & unicūq; pro præsentibus operibus futura merita ob signata memine-
 ris: neminē infestabis. His & aliis pluribus per interpretem insularem præfecto admirā-
 ti tale hominis nudi iudicium relatis respondit. Compertissima sibi esse quæcunq; dix-
 rit de animarū e corpore exeuntū uariis itinerib; ac præmiis. Immo & existimasse hæte-
 nus illa ipsi & reliquis earum regionum incolis fuisse ignota: cum ita uiuant natura cōtē-
 ti. Ad cætera uero se a Rege & Regina hispaniarum ut eas omnes orbis oras hætenus in-
 cognitas pacaret missum respondit: ut scilicet canibales & reliquos scelestos homines in-

Non idē
idioma.

unionū eōs
chilia.

incertū cur
tot flāmas
viderint.

mare plenū
testudinib;

philosophi
ca sensu or
ratio.

LIBER QVARTVS.

digenas de bellaret: debitisq; suppliciis afficeret. Innoxios autem ob eorum uirtutes tu-
 taretur & honoraret. quare ne ipse aut alius quisq; cui non sit animus nocendi: uerean-
 tur. Immo si quid forte a uicinis iniusti sibi aut aliis bonis illatum fuerit: aperiat. Seni prae-
 fectione dicta adeo placuerunt: ut se iturum quauis aetate iam grauescentem cum praefecto libe-
 tissime praedicaret: confectumq; id fuisset: nisi uxor & filii obstitissent. Attamen quod alterius
 imperio hic subiaceret summo opere admiratus est: sed tunc multo magis quando rela-
 tum illi fuit per interpretem: qualis & quanta essent regum pompa. potentia: orna-
 tus. bellorum apparatus. quantae urbes. qualia oppida. obstupuit. Subtristis igitur prostra-
 tis ante pedes eius obortis lachrymis uxor & filii honoratus senex permansit: iterum at-
 que iterum an coelum esset ea terra quae tales tantosq; uiros gigneret interrogans. Cope-
 rum est apud eos uelut solem & aquam terram esse communem: neque meum aut tuum malorum
 omnium semina cadere inter ipsos. sunt enim adeo paruo contenti: quod in ea ampla tellure ma-
 gis agri supersint: quam quicquam desit. Etas est illis aurea: neque solis: neque parietibus aut sepibus
 praedia sepiunt. Apertis uiuunt hortis. sine legibus: sine libris: sine iudicibus suapte natura re-
 ctum colunt. malum ac scelestum eum iudicant: qui inferre cuiquam iniuriam delectatur. Maizium tamen
 & iuccam agere: isti colunt uti diximus in hispaniola fieri. Inde igitur rediturus discedens
 in samaycam iterum ab ipsius latere meridionali incidit: ab occidentemq; ad orientem totam
 percurrit: ex cuius ab oriente ultimo angulo cum a septentrione montes altos ad leuam sibi
 conspiceret: nouit tandem esse meridionale latus hispaniolae insulae: quod nondum per-
 currerat. Quare portum eius insulae in K. septembris qui sancti nicolai dicitur ingressus
 nanigia reparabat hoc animo: ut iterum canibalium insulas deuastaret: canoasq; eorum omnes
 combureret: ne nocere ulterius lupi rapaces finitimis ouibus possint. Sed obstat ne id exe-
 queretur: aduersa ualido: quae illum praenimia uigilia oppresserat. Semianimis igitur
 a nautis ad isabellicam ciuitatem ductus inter fratres quos ibi duos habebat & reliquos
 familiares pristinam tandem ualitudinem recuperauit: nec eo magis canibales infestare
 ob exortas inter hispanos quos in hispaniola reliquerat: seditiones licuit. De quibus in-
 fra dicemus. Vale.

etas aurea

quis malus
habeatur.

P. M. ANGLI. MEDIOL. PROT. APOSTO. CONSI. RE-
 gii oceanae decadis liber quartus ad cardinalem ludouicum
 aragonium nostri regis nepotem.

X CONTINENTI UT IPSE ARBITRATUR INDICO: COLO-
 nus praefectus marinus rediens fratrem boilum & petrum margaritem
 ueterem regis familiarem uirum nobilem atque alios plures ex iis quos ad
 regionis gubernationem reliquerat: ad hispaniam corrupto animo dis-
 cessisse comperit. Quapropter ut apud reges si quid horum relatu male
 sentirent: se expurgaret: nec non ut uiros peteret alios eorum loco qui re-
 dierant sufficiens: tum etiam ut prouideret alimentorum penuriam ut puta tritici. uini.
 olei. & aliorum huiusmodi quibus hispani uesci solent: cum insularibus cibis non facile
 assuescieri possent: redire ad curiam quae tunc burgis urbe celebri in castella ueteri mora-
 batur: constituit: sed quae prius confecerit breuiter enarrabo. Insulares reguli qui haec
 nus suo paruoque contenti tranquille quietemq; uitam duxerant: cum nostros in eorum so-
 lo natali pedem figere conspicerent: grauiter id ferebant: nihil magis quam funditus eos in-
 de detrudere aut euertere penitus & omnem eorum memoriam abolere cupiebant. Nam
 ea gens quae praefectum in ea navigatione secuta fuerat: maiori ex parte indomita. uaga.
 cui nihil pensi esset libertatem sibi quoquo modo posset quaeritae: ab iniuriis minime se ab-
 stinere poterat. Insularum foeminas ante parentum fratrum & uirorum oculos raptans stupris ra-
 pinisque intenta aios omnium incolarum perturbabat. Quapropter pluribus in locis quotquot

LIBER PRIMVS *quartus*

Imparatos e nostris incolæ reperiebāt: rabide & tanq̄ sacra offerentes deo trucidauerant Pacandos igitur perturbatorum animos: eosq̄ qui nostros interfecerant puniendos esse priusq̄ inde discederet ratus: eius conuallis regem quam esse in radicibus montiū ciguanorum superiore libro descripsim⁹: in colloquium adducit. Hic uocabatur guarionexi⁹: cui ut præfecti amicitiam arctius sibi cōcillaret: placuit didaco colono homini apud præfectum a teneris educato: quo interprete in cubæ discursu usus fuerat: sororē dare in uxorem. Ad caunaboam deinde cibauorū montium idest aureæ regionis dñm: cuius ditionarii hoiedā cū quinqua ginta armatis intra arcem Sancti thomæ obfesum triginta dies tenuerant: nec obsidionem unq̄ soluerāt donec aduētare præfectum ipsum cū magna manu persenserint. Hoiedā ipsum oratorem mittit. Hoieda apud caunaboam morā trahente: a diuersis regionis regulis legati mittūtur: qui caunaboæ persuadere nitātur: ne figere pedem in insula christianos patiatur: seruire nisi malit quam imperare. Fore enim ut nisi christicolæ ab insula penitus eliminentur: insulares omnes serui sint illorum futuri. Alia parte hoieda cū caunabo a agebat: ut ad præfectum ipsemet proficisceretur: cum eo q̄ fœdus & amicitia iniret. Regulorū legati ad eam regionē capeffendā se suaq̄ omnia offerebant. Hoieda cædem pernitiēq̄ suorum si bella q̄ pacē cum christianis mallet: minitabatur. Caunaboā igitur hinc atq̄ inde tanq̄ scopulus diuersis fluctibus in medio mari consistatus: etiā conscientia scelerum agitatus: q̄ uiginti ex nostris hominibus per dolum incautos obrucasset quamuis pacem cupere uideretur: adire tamen præfectū ue rebatur. Tandem fraude pensitata præfectum & reliquos sub pacis specie si fors offerret: perempturus cum omni familia sua pluribusq̄ aliis suo more armatis ad præfectum mouet. Interrogatus cur adeo magnas hominū cateruas secum duceret: respondit tantum regem quātus ipse sit pergere iter domoq̄ incomitatum exire non decere. Sed aliter longe q̄ cogitauerat euenit. decidit nāq̄ in laqueos quos parauerat. Blandiciis enim & pollicitationibus sui erroris inter eundem q̄ domo discessisset pertæsum: Hoieda tandem ad præfectum illum ducit. capitur. in uinula conicitur. nec nostrorum animæ diu inul tæ sine corporibus quieuerunt. caunaboā cum omni familia eius capto insulā percurrere præfectus instituit: sed significatum ei fuit tanta fame insulares urgeri: ut quinqua ginta millia hominum ampli⁹ iam perierint: cadantq̄ cotidie passim tanq̄ morbolū gregis pecudes: quod illis sua peruicacia accidisse scitū est. Cum enim uidebant nostros in insula uelle sibi sedem eligere: existimantes posse eos inde propellere si insulares comeatus de essent: non modo non seminare plantareq̄ ulterius statuerunt: sed etiam utrumq̄ panis genus de quo primo libro mentionem fecimus seminātū: perdere euellereq̄ in sua quis q̄ regione cœpit: sed inter cibauos siue cipangos montes præcipue: cum aurū quo ea regio abundabat: causam esse potissimam quæ nostros in insula detineret: cognoscerent. Decurionem interea cum armatorum turba qui latus meridiolane insulæ exploraret dimisit. Tunc omnes regiones quas percurrerat panis penuria adeo laborare fassus est: q̄ nihil unq̄ sexdecim dierum spacio comederint aliud: q̄ herbarum palmularūq̄ radices: aut arborū natiuos montanos fructus. Guarionexius cuius regnum nō æque ac reliqua premebatur: nostris edenda quædam impartit⁹ est. Intra paucos dies ut breuiora essent itinerum spacia: ut ue crebriores ac plures nostri receptus haberēt si qua uis insularium aliquando ingrueret: ab isabella urbe ad arcem sancti thomæ in finibus regni huius guarionexii intra cibauī terminos super cliuo salubrium aquarum scaturientium celebri arcem aliam erexit: quam conceptionem appellauit. Tum uero cum noua in dies insulares ædificia surgere: cum i portu nostras naues iam putridas ac semifractas conspicerent: ab omni spe libertatis decidere cœperunt. sub tristes an essent ex insulis christiani disces suri sciscitabatur ex arce demū cōceptionis cibauorum montiū interna uestigantes aurū rudem massam in tofi natiui similitudinem concauam pugillo grandio rem: ponderis uiginti unciarū a quodā regulo non in amnis illius ripa sed in sicco tuniulo repertā ha

Capitur
caunaboā.

Quare fa
me perie
runt.

Arx conce
ptionis:

Buerunt. hanc ego ipse in emporio castellæ ueteris methymna campi ubi tunc curia hie
 mabat uidi: manibusq; captam admirans libraui attrectauiq;. Vidi & electri puri quo cam
 panæ pharmacopolarūq; mortaria possunt & alia huiusmodi uelut ex ære corinthia
 co conflare frustū adeo magni ponderis: ut illud uix non modo non eleuare ambabus
 manibus e terra: sed aut leuor sum aut dextror sum mouere sufficerem. librarū octuncialū
 um tricentarū pondus superasse massam aiebant. Eam in cuiusdam reguli atrio a maior
 ribus relictam reppererāt. Sciebant tamen ipsi quū nullius insularis uiuētis ætate electri
 quicq; eductum fuisset: ubi electrifodina esset: sed ab eis locus eius uix potuit extorqueri:
 adeo iam stomacho pleni in nostros uiuebāt. ostenderunt tandem: sed dirutam & lapidibus
 ac terra super iniecta obcæcatam: tametsi leuius q̄ in ferrifodinis ferrum fodiat. ur.
 eam electri fodinam si oppifices fossoresq; ad id ministerium apti adeāt: reduci posse ar
 bitrantur. Non longe ab eadem arce conceptionis in isdem motibus succini copiam nō
 paruum: alibiq; stillare in speluncis glaucum colorē quo pictores utuntur non uulgarem
 inuenerūt. Nemora prætergradietes siluas immensas: quæ arbores nullas nutriebāt alias
 præterq; coccineas: quarum lignū uestri mercatores itali uerzinū hispani brasiliū appel
 lant: reperere. Hic forte princeps illustrissimē tecum ipse anceps cōtemplaberis: diceſq;
 tectum. Velut ex coccineis arboribus nauēs quasdam onustas hispalim aduexerunt: uelu
 ti ex auro parum: ex gossipio modicū ex succino aliquid: ex aromatib; pauca: cur nō auri
 cæterarumq; rerū eaz copiam quā uti tu prædicas polliceri tellus illa uidetur: attulerunt.
 Ad hæc quæ dederunt respondebo. Præfectus ipse colonus super his interrogatus hispa
 nos quos secum duxit fomno ocioq; magis fuisse q̄ laboribus deditos: seditionūq; ac no
 uarum rerū studiosiores q̄ pacis aut quietis aiebat. Ab eo enim pars maior defecit. præ
 terca non potuisse prius insulares uinci aut domari refert: eorūq; uires frangi ad impe
 rium insulæ libere capeſſendus. Hispani se imperia eius sæua iniustaq; ferre nequiuisse:
 multaq; in eum cōmentī sunt: propter quos obices hætenus uix impensæ lucrū respon
 disse uoluit. Hoc tamen anno primo & quingētesimo: quo hæc tuo iussu scribo: intra du
 orum mēsiū spaciū circiter ducentas supra mille octunciales libras auri collegerūt. Sed
 ad inceptum redeamus. hæc enim quæ per digressionem leuiter tetigimus suo loco diffu
 sius aperientur. Quum anxios igitur perturbatisq; animis incolæ præfectus uideret: nec
 a ui & rapinis donec inter eos uersarentur: prohibere nostros posset: pluribus ex finiti
 marum regionum primoribus conuocatis: conuenerunt ut præfectus uagari per insulas
 suos non sinat: sub prætextu enim auri & aliarum insularium rerū quærendarum nihil in
 tactum aut impollutum relinquebant. ipsi uero incolæ præfecto se daturos uiritim a quar
 to decimo anno usq; ad septuagesimū de suæ quisq; regionis prouentibus tributū quod
 uellet: seruaturusq; quod ille statueret omnes pollicentur. Id fœdus ita iſtum est. cibauo
 rum montiū incolæ ut singulis tribus mensibus quos illi a luna lunas denominant: men
 suram quandā illis obſignatam plenam auro ad ciuitatem mittant. qui uero terras inco
 lunt ubi aromata aut gossipiū suapte natura oriantur: quantitātē quandam per capita tri
 buant. placuit fœdus. confectūq; esset ut pars utraq; promissa seruasset: sed fames impro
 ba hæc omnia rescidit. Vix enim illis satis corpora ad uictum per nemora quæritandum
 sufficebant herbarū radicibus & siluestrium arborum fructibus longo tempore conten
 ti. pleriq; tamen cum ditionariis suis reguli inter eas egestatis angustias promissi ueſti
 galis partem attulerunt: petentes a præfecto supplices: ut ærūnæ eorū miseretur: igno
 sceretq; donec insula ad statū pristinū restitueretur. fore ut quæ nunc deficerent: reinte
 grētur in duplū. Ex cibauensib; pauci fœdera seruauit. laborabāt enī acriore fame q̄ cæ
 teri. Hos moribus & lingua non aliter ab incolentibus plana differre aiunt: ac in cæteris
 regionibus ruricolæ montani sunt a curialibus diuersi licet eodē genio uiuant oēs: rudis
 ac simplici agresti q; aliquod tamen est inter eos discrimen. Ad canobōam captum re
 deamus. Ille cum se cōiectum in uincula uideret: tanq; leo libycus dentibus frendens dic

electri fodi
 na.

cocin⁹ qui
 ē brasiliū

LIBER QVAREVS

nocturq; qmō se inde liberaret animo uersans suadere præfecto cœpit: ut quandoquidem
cipangi regionem sibi assumpsit in ditione: presidia xp̄iana quæ ab incurſibus ueterū ho
stium suorum finitimorū eam tueantur mitteret. significatū enim sibi fuisse ferebat: ea
quoto die grassationis infestari: in prædamq; bona suorū cuncta trahi, sed hoc excogita
to dolo: existimauit fore ut frater eius qui erat in regione cum cæteris prop̄quis aut per
uim aut per insidias tot ex nostris caperent: quot ad se redimendū permutatiōe suppe
terent. Præfectus aut̄ intellecta fraude hoiedā mittit: sed cū ea armatorum copia quæ ciba
uensium arma si arma nouerint: superare posset. Vix intra regionem nostri uenerant cū
caunaboæ frater conuocatis circiter quinq; millibus suo more armatorum: nudī enim sa
gittis sine ferreis cuspidibus sudibusq; & clauis quibusdam bella gerunt: intra quandam
domunculā eos circunsep̄it obseditq;. Hic cibanus tanq̄ uir disciplinæ bellicæ nō igna
rus ad unius stadii distantia exercitū in quinq; acies diuidit: cuiq; in gyrū per æquos tra
ctus locum statuens. Suam aut̄ aciem e regione nostris opponit. Inde cum diligenter oīa
instituisset: ex acie sua ut omnes æquis passibus una gradiatur paulatim signa dari iubet:
pedetentiq; ut unā omnes uocibus sublatis pugnam undiq; incant manusq; conserat̄ im
peratum omnibus ordinibus reliquerat: ne nostrorum quisq; ita circūuallatus posset eua
dere. Sed nostri cum una acie configere satius esse rati quam eum impetum expecta
re: in aciem grandiore per apertos agros uenientem irruunt: eo q; equestri prælio cō
mittendo ea pars comodior esset. In eos igitur sese equites præcipitant. equorū pectoris
bus eos prosternebant. leuiter profligantur. perimuntur quicunq; expectarunt. Cæteri
metu percussi in fugam cōuertuntur: ad montanasq; rupes asperas relictis domibus se re
cipiunt: indeq; ut eis ignosceretur precabantur: se quodcūq; imperatum libenter subitu
ros si intra natales suos eos uiuere patiantur attestantes. Caunaboæ fratre tandē capto po
pulariū quēq; in sua remisert. His actis regio illa pacata est. inter eos mōtes uallis quā
caunaboā incolebat magōna uocatur amnibus auriferis & fontibus fortunatissima fertis
lisq; maiorē in modum. Eo anno mense iunio inauditum ab euro turbinem cicuatis us
q; ad sidera rapidis uorticibus exortuz fuisse prædicant: qui quascūq; maximas arbores
offendebat radicitus euerteret. Is tīpho quū ad ciuitatis portum iam peruenisset tres na
ues quæ solæ in anchoris stabant ruptis rudentibus sine ulla maris procella aut fluctu cir
cūactas ter aut quater: in profundum misit: creuisseq; eo anno præter solitū intra terrā
& extendisse se mare plusq; cubiti mensurā ferunt. Gētem hanc perturbasse elementa at
q; portenta hæc tulisse imurmurabāt insulares: has aeris procellas uti græci tiphones fu
racanes isti appellant. crebro nāq; surgere in ea insula inquit: sed furacanes nunq; æque
uolentos aut furibundos: neq; enim uiuentis ullius ætate aut memoria maloruz extabat
similem unq; turbinē qui & grandiores arbores euelleret ad eam insulam misse: neq; mā
re ibi tempestatem ullam fuisse unq; perpeſsu; constat: imo neq; maris æstuaria pati. ubi
cunq; enim littora planiciem aliquā attingunt: prata florida littoribus proxima reperiū
tur. caunaboam repetamus. Caunaboā rex & frater eius cum ad reges in hispaniam duce
bantur dolore animi confecti: in itinere moriuntur. Præfectus aut̄ summerſis fero turbi
ne nauigiis se interceptum uidens duas statim carauelas iussit fabrefieri. omniū enī arti
um magistros secum habebat. Interea dum hæc fierent: fratrem suū bartholomæū colo
num ipsius insulæ more hispano adelātatū cum metallariis quibusdam armata manu ad
auri fodinas quas ad lequas ab isabella sexaginta anticipangas ductu insularium reper
tas ire tentatum iubet. In eis effossos ueterum tempestate profundos putcos inueniunt.
præfectus inde ingentes thesauros sibi illos de quibus ueteri testamento agitur salomo
nem solymorum regem p̄ sicum compasse contendit. sit an non: non est meum
diuicare: sed longe abest meo iudicio. Metallarii diuersis in locis superficialem terram
auri fodinarum circiter sex millia passuum durantium cribrantes in sicco: tantam ibi au
ri copiam iacere demersam censuerunt: ut mercennarius quisq; fossor ad id conductus tres

instruit ac
es cauna
boe frater.

ordo datus
exercitui.

uolentus
turbo.

creuit mare

moritur ca
unaboā.

OCEANE DECADIS.

auri drachmas singulis diebus facile queat effodere. Is ita indagatis adelantatis simul & metallarii præfetto rem per litteras significant: quibus habitis quinto idus martii anni quinti & nonagesimi naues quæ iam peracte erant: statim ad reges uenturus alacer con- scendit: prouinciæ gubernandæ fratris bartholomæo colono adelantato omni potestate relicta.

P.M. ANGLI MËDIOL. PROTO. APOSTO. CONSI.
Regii oceanæ decadis liber quintus ad cardinalem lodouic- cum aragonum nostri regis nepotem.

aur aurea

DELANTATVS AVTEM IPSE BARTHOLOMÆVS EX SVI FRA- tris discedentis consilio arcem in aurifodinis erigit. hanc arce m auream ap- pellat: quoniam ex terra quæ ad muros construendos ferebatur. calones & mu- ratores inter pinsenduz aurū deligebant. Tres menses ad instrumēta quibus aurum lauari & colligi posset conficienda cōsumpsit. Sed rem imperfectā fame compul- sus reliquit. ad sexagesimū inde milliare quo ipse cum armatis pluribus concessit: panis insularis portionem quandam a prouincialibus habuit permutatione rerū nostrarū. At- tamen morari diutius illic uequiuit. Relictis igitur ad eius arcis præsidium decem homi- nibus: cui ea panis insularis portūcula quæ supererat: relictoq; illis uenatorio cane ad ca- piendum genus id animalis quod apud eos esse supradiximus cuniculo nostro simile no- mine utias ad conceptionē reuertitur. Erat præterea is mensis quo guarionē rex & al- lius illi finitimus manicaux nomine tributa erant: ei laturi. Ibi totum iunium immo- ratus uectigalia in integrū ab his duobus regibus & uictui necessaria sibi & iis quos ducta- bat: qui erant forte quadringenti exegit. Circiter. κl. iulii tres cum escariis rebus tritico. oleo. uino. suillis uacinisq; carnibus salis carauellæ aduenerūt. ea uiriti pro cōstitutione ex hispania lata diuiduntur: quauis ex his aliqua madida corruptaq; uecta esse conquerē- tur. Per has naues a regibus & fratre præfetto qui sã multa antea de hac re apud reges ege- rat: ut ad meridionale insulæ lat9 habitationē traducat: in mādatis bartholomæus guber- nator habuit: erat enim ea pars aurifodinis propinquior. Imperatūq; etiam illi est: ut re- gulos eos qui christianos peremisse reperirentur cum suis ditionariis errati participib9 unctos in hispaniam mitteret. Tercentū insulares cum suis regulis captos mittit. post ex- plorata diligentius meridionalia littora transportat habitationē: arcemq; ibi super edito colle apud portum bene tutum condidit: quam arcem sancti dñici quoniam die dñico eo- apulsus est: uocitauit. Annis salubrium aquarū & uariis piscium generibus optimis re- fertissimus: in portum amenis utrinq; ripis defluit. Miras eē fluminis naturæ dotes refe- runt. Quacunq; enim fluat: omnia iucūda: utilia omnia: palmeta: frutetaq; insularia om- nis generis nauigantibus ramos floribus fructibusq; onustos in caput interdum declina- bant: æquamq; soli eius uel beatiorē isabellica ubertatem prædicant. In isabella ualitu- dñarios tantum nauūq; magistros quosdā qui duas quas inceperant carauellas perfice- rent: reliquit. Cæteros ad sanctum dominicū ad meridiem traducit. Post arcem condita; relicto in ea uiginti hominum præsidio: cum reliquis ipse occidentales insulæ partes in- ternas hætenus nomine tantū notas exploraturus sese accingit. Ad triginta inde leguas i. milliaria nongenta in fluuium naibam: quæ a cibauis montibus ad meridiem recta p in- sulæ mediū descendere memorauimus: incidit. Hoc amne superato: cū singulis arma- torum hominum quinq; & uiginti turmis decuriones duos ad regulorum terras: quorū nemora ex coccineis arboribus constant: p diuersa dimittit. læuorsum isti tendunt: siluas inueniunt: ingrediantur: scindunt: cadunt altæ intactæq; hætenus preciose arbores: sin- gulas insulares casas decuriones singuli coccineis implent truncis. vbi donec nauigia de- cantur quæ illos abducant: seruentur. Adelantatus autem dextrorsum iter capiens nō lō-

silue cocci
uec.

LIBER QVINTVS

ge a rípa fluminis náibæ potentē quendam nomine beuchiū anacauchoā regem castris positis contra naibenses incolas in armis esse reperit: ut illos suæ dicioni ueluti plures alios insulares regulos subiceret. huius potentis regia occidentalē uersus insulæ calcem sita xaraguá uocatur: a flumine náiba triginta lequas distans. montosa. aspera. sed quicumque reguli mediū tenent: huius imperio parent. omnis ea regio a náiba ad ultimā occidentis oram aurī expers est. Nostros depositis armis datoque pacis signo placidissime incertū metu an humanitate suscipiens: quid nam sibi uellent: interrogauit. Adelantatus inquit ut quē admodum & reliqui huius insulæ principes præfecto marino fratri meo hispanorum regum nomine uectigalia præstes. cui ille. quomodo id a me potestis exigere: cuius nulla regio de multis quæ mihi imperanti auscultant: aurum gignit: audierat enim gentem exteram: quæ aurū auide quæriraret: ad insulam aduentasse: sed quāliud quæ aurum cuperet minime arbitrabitur. Tunc adelantatus. Absit ut cuiusque tributa iniungamus: quæ persolui facile non possint: quibus uere regiones careāt. Gossampii canabi & aliarū huiuscemodi rerum copiam: regionē producere cōpertum habemus: ex quibus prouentibus ut nobis aliquid impartiaris petimus. At ille his auditis hilari fronte: sereno uultu se quantum uoluerint accipere de his daturū pollicetur: dimissoque exercitu ipsemet præmissis nunciis adelantatum usque ad locū ubi ipse regiam habebat: ad lequas uti diximus. xxx. comitatus est. totoque eo tractu per regulatorū ei subditorum dioceses iter semper fecerunt. aliis canabi quod non peius nostro ligno ad nauium amplustre contexendū esse dicunt. panis alii. alii gossampii pro telluris uariæ natura tributa imperantes Ad regiam tandē xaraguē sem ueniunt. Hanc priusquam ingrediantur: incolæ omnes regē suum beuchiū anacauchoā ac nostros honorifice suo more recepturi occurrunt. Inter cætera spectacula audi duo inter nudas & incultas gentes memoratu digna. Appropinquantibus primū triginta feminae regis uxores omnes: ramos palmarū manibus ferentes tripudiis cantibusque ac sonis ex regis præcepto nude toto corpore præter pudibunda: quæ femoralibus quibusdam gossampinis corruptæ contegunt: obulam prodeunt. Virgines enī capillis per humeros sparsis frontibus tamen uitta ligatis nullam sui corporis partē cooperiunt. Faciem. pectora. mamas. manus. cæteraque sub albido colore prædicant fuisse pulcherrima. Dryades formosissimas aut natiuas fontium nymphas de quibus fabulatur antiquitas: se uidisse arbitrati sunt. Palmarū manipulos quos dextris gestabant chorizantes: psallentesque inuicem poplitibus flexis adelantato omnes dono dant. domū deinde regis ingressi: eorum more laute paratam cenā inueniunt. uires reficiunt. nocte uero superueniente pro cuiusque statu ad hospitia obliuata per regis ministros ducuntur. ubi in paratis pro eorum consuetudine lectis pensilibus quos alias descripsimus: quieuerunt. Altero die ad eā domū quam sibi loco theatri construunt: nostri ducuntur. Ibi post multas uariasque choreas & saltationes in latam planiciem duæ ex insperato ingentes armatorū acies descendunt: quas ludī & delectationis gratia ut apud hispanos ludus toicus. i. harundineus sæpius instruitur: rex apparari iusserat. Cominus accedentes ac si hostes collatis signis: pro opibus: pro focis: pro natis: pro imperio: pro uita denique ipsa certaturi concurrerent: ita duæ ille acies utriusque manus conserunt. missilibus telis & sagittis intra breue horæ momentū quattuor cecidere: pluresque uulnerati fuerunt. acrius pugnatū fuisset: nisi rogatu nostrorum rex dato signo pugnam diremisset. In tertium inde diē consilio regi præbito ut gossampii plus deinceps in ripis aquarū quo impositum per focos tributum facilius persolueretur: sereret ad isabellam ualitudinarios & nauigia quæ incepta reliquerat: uisurus tendit. Variis morbis circiter trecentos reperit cecidisse. quare anxius: & quid consilii caperet erat ignarus: cum non modo ad ualitudinem resarciendam: sed uictui necessaria fere cuncta decissent: neque enim ex hispania nauis ulla aduentabat. sic hæsitans ualitudinarios per regiones & castella in ipsis erecta dispartiri constituit. Castella enim ab isabella recto itinere ad sanctum dominicum id est a septentrione ad meridiem per insulam hæc erexerunt. Ab isabella ad

bella gerit
inuicem

xaragua

virgines nu
de penitus

lecti pensiles

que castel
la erexerint
et eorum noia

OCEANE DECADIS

lapidem sextum & trigésimum speranciā arcem condidit. a sperancia uero ad lapidē quā-
 tum & uigésimū diuam catherinam. A catherina ad uigésimū: sanctum iacobum arcem.
 A diuo iacobo ad alia uiginti milliaria turritam condidit munitiorem: quam conceptio-
 nem appellauit: q̄ in radice cibauorum montium: q̄ q̄ in planicie uastissima ubere & p̄-
 pulosa. Aliam deinde mediā inter conceptionē & sanctum dominicum condidit concep-
 tionem munitiorem: quoniā intra terminos reguli cui supra quinq̄ incolarum millia parē-
 bant: bonauum nomine uocant insulares eius regionis uicū: qui caput est regni: propterea
 rea bonauū etiam uoluit arcem præfectus appellari. Per hæc igitur castella castellorumq̄
 uicina in insularium domib⁹ infirmis dispartitis ad sanctum ipse dominicū proficiscitur
 a regulis qui medium tenebant imposita exigens intereundum uestigalia. Vbi cū aliquot
 dies moraretur: rumor exoritur regulos oēs finiuꝝ conceptionis desperatis in nostros a-
 nimis uiuere: studereq̄ defectiōi. Ad eos igitur ubi hæc nūciata sunt: lōgis mouet itinēri-
 bus. Cū propius accederet: guarionexium prouiciæ huius capestandæ imperatorē ab oī-
 bus fuisse delectum fama increbuit: seductumq̄ & sollicitatū: semi inuitum tñ ab aliis fuis-
 se: cum nostrorū astus & arma iam alias expertus ptimesceret. conuenerant certo die cum
 quindecim millib⁹ hominum suo more armatorum fortunā bellī iterum tentare. Ibi adē-
 lantatus consilio habito cū arcis præfecto reliquis ue militibus quos ductitabat: adorien-
 dos esse incautos & palantes regulos in propriis laribus: priusq̄ exercitū cōparent: cōsti-
 tuunt. Ad singulos igitur regulos singuli centuriones mittuntur: qui ex insperato dormi-
 entes priusq̄ sparsis populis liceat cōuenire: uicos eorum congressi: quos non incensibus:
 non fossis: non aggeribus circūseptos habent: impetunt. captant. uincitū. ducunt quisq̄
 suum uti fuerat imperatū. Ad guarionexium adelantatus ipse tanq̄ ad potentiorē per-
 rexerat: cepitq̄ sicut & alii eadeꝝ hora constituta suos. Quattuordecī ea nocte ex eis ad
 conceptionem tracti sunt. paulopost duobus ex iis qui guarionexium reliquos ue rerum
 nouarum studiosiores seduxerant ac subornauerant: supplicio affectis: ne suorū regū dō-
 lore confecti incolæ agros desererent: quod summum incōmodum propter sementes no-
 stris afferre potuisset: guarionexium & reliquos dimisit: dictionariū ad quinq̄ milium nū-
 merum confluxerunt pro suorū regum liberatione inermes. in tonuit aer. contremuit
 terra præ clamore illorum usq̄ ad sidera eluato. Adelantatus guarionexiū atq̄ alios pol-
 licendo. donando. minando: ut in posterū cauerent ne quid molirentur: admonet. Gua-
 rionexius apud populum orationem habuit de nostrorum potentia: indulgentia in deli-
 quentes: liberalitate in fidos: ut sedent animos: nec quicq̄ ulterius astruant cogitentq̄ cō-
 tra christianos: sed ut illis obtemperent: obsequantur: seruiant: nisi se in maiores in dies ca-
 lamitates trudi cupiant. Oratione habita pensilem illū humeris captant: pensilemq̄ usq̄
 ad suæ regie pagum humeris portant. ita per aliquot dies regio pacata est. Solliciti tamē
 & tristes nostri in exteris regionibus deserti: q̄ quintus decimus iaz mensis a præfecti dis-
 cessu ageretur: quia cuncta quibus indui uesciq̄ solebant deficerent: demisso uultu inci-
 debant. Adelantatus eos: q̄ melius poterat: inani spe depascendo solabatur. dum hæc age-
 rentur: Beechius anacanchea sic enim xaraguæ occidentalis partis quā supra memorauī-
 mus: rex uocabatur ad adelantatū nuncios mittit: qui gossampiū ceteraq̄ uestigalia q̄ si-
 bi suisq̄ incolis imperauerat: parata esse significarent. Ad iter se accingit adelantatus: per-
 git: honorifice a rege recipitur & eius sorore: quæ quondaz caunaboz regis cibauī uxor
 non minoris erat in fraterni regni gubernatione momēti & consilii q̄ frater. Aiunt enī
 eam esse urbanam facerem ac prudentissimam fratriq̄ ut xpianis assentetur: blandiatur:
 obtēperet exemplo mariti eius edoctus: persuaserat. hæc femina Anaccaona nūcupatur
 Duos & triginta ibi regulos in bechii aunachauchoe regia congregatos cum tributis ex-
 pectantes reperit: qui omnes præter impata uestigalia ad beniuolentiam cum nostris ca-
 ptandam munera tulerunt ingentia ex utroq̄ pane: radicali scilicet ac paniceo. Vtias id
 est cuniculos insulares in numeros piscesq̄: sed ne putrescerent aut corrumpentur affos-

conceptio.

bonauum.

riiii. reguli
capit

guarione
rii oratio.

LIBER QVINTVS

tulerunt: & de serpentibus quos inter edulia principatum obtinere crocodillisq; simillimos esse supra descripsimus. iuānas serpentes uocāt. Has in īsula nasci sero didicerūt: neq; ex eis nostri ob fœditatem quæ horrorē non modo nauseam inducere uidebantur gustare haftenus ausi fuerant. præmordere paulatim adelantatus iuannā regis sororis pellectus facetiis statuit: sed ubi demulcere carniū earū sapor palatum & guttur cœpit: plenis deinde faucibus eas expetere uidebatur: non mordicus deinde neq; uix uncto labello illas delibabāt: s; eluones oēs effecti: de re nulla iā præterq; de serpētium suauitate sermo cinabātur: lautioresq; esse dapes illarū q̄ aut pauonis aut phasiani uel perdicis apud nos. Sed si aliter q̄ uno condiantur modo uti pauones & phasiani nisi lardo inuoluti uerubus affentur: saporem perdunt. Euisceratas a iugulo ad inguina lotasq; ac deterfas diligēter & in gyrum postea in modum anguis dormientis in se recepti insinuat: in ollam sui tantum capacem paulisper aquæ cum pipere insulari super iniecto cōprimunt: tenuiter igne ex quodam ligno odorato minime fumoso supposito. Ex abdomine sic stillato ius efficitur ut aiunt: nectareū: nullūq; esse epularum genus ouis ipsarum serpentium par ferūt: quæ per se & lenius coquuntur. Si coctæ & recentes suauissimæ & seruatae per aliquot dies iucundissimæ sunt. De edulis satis. ad alia ueniamus. Quum uestigali gossipio īsula rem quandam casam adelantatus impleuisset: panis sui quantuncumq; uellet se libenter impartituros reguli pollicentur. Is oblata eorū acceptans gratias agit. Interea igitur dū per regiones panis conficeretur: ad regiāq; Beuchii anachauchæe xaraguenis regis portaretur ad isabellam nuncios mittit: qui adduci peractam carauellam de duabus: quas inceptas reliquerat: suo nomine imperent. Pane namq; se onustam ad eos illam remissurū renunciauit. Læti nauæ nauim ad xaraguense litus īsulam circueuntes plenis uelis tendunt. Beuchii anachauchæe regis soror illa faceta prudens & magni ingenii mulier anacaona uxor quondam caunaboe ubi nauim nostram ad patriū litus suū applicatā cognouit: fratri persuadet ut ambo ad illā uidendam proficiscantur. sex tantū passuum milia litus a regia distabat. Itinere autē medio in uico quod est ipsius regis gazophylacium pernoctatū est. Illius uero thesauri: non aurum: non argentū: non gemæ: sed uter silia tantum: resq; ad humanū usum attinentia: ut puta sedilia: paropsides: lances: pelues: patellæ ex ligno nigerrimo. lubrico. lucido. quod hebenū eximī artium & medicinae doctor tuus. Io. Baptista elisius eē cōtendit: cōfectæ & arte mira laboratæ. In his enim quidquid est incolis ingenii a natura tributum: exercēt. Sed hæc illi fœminæ in īsula sua guanabba quam in faucibus occidentalibus hispaniolæ īsulæ si pictā uideris facere conspicies: fabrefiunt. in eis lemorum quos noctu uidere se prædicant. serpentum. hominum & aliarum rerum quascunq; semel intuentur: uiuos uultus celant. Quid facturos illos illustrissime princeps putares: si ferrū & chalybem assequeretur: illa enim omnia igni prius interius mollefacta: lapillis postmodum fluuiatibus quibusdā cauant & diducunt. de sedibus adelantato quattuordecim: de utensilibus autē mensariis & coquinariis fictilibus sexaginta dono dedit. Quattuor præterea neti gossampi glomos pōderis immensū tribuit. Ad litus igitur postero die cum peruenissent: ubi pagus erat alter regius: seruitoriā iussit adelantatus cymbam instructam aduehi. Rex autē canoas suo more depictas duas: unam qua ipse cum familiaribus suis: alterā qua soror anacaona & eius ancillæ ueherentur. apparat. Sed in seruitoriam cymbam uoluit anacaona cū adelantato uehi. Cum nauī iā appropinquarent: ex composito ignē tormentis suffigunt. mare tonitruis: aer puluereo fumo implentur. tremunt. terrentur. mundi machinam laborare ea concussione arbitratī sunt: uerum enim ubi adelantatum ridere in faciē eorum uersum uident: sedant animos. cum autē propius irent: fistulæ. tibia. tīpanaq; instructis choreis pulsantur. Illi sonitus dulcore allecti stupent: admirantur. Ingressi nauim ubi proram. pupi. castella. tabulata. carinā. cubicula diligenter percurrerunt: frater in sororē: soror in fratrem oculos uertētes obmutescabant. Neq; quid præ nimia admiratione inuicem loquerentur: inueniebant. Dū his

serpens iu
anna.

quomō cō-
ditur auan
na.

admiratione
insularium

intenti per nauim uagarentur: cleuari anchoras ex tēporeq; uela ex antenis deuolui & p
tendi in altumq; dirigi iubet. Tum uero stupidiores cum sine remis: sine hominū robo
re: molem ita grandem adeo celeriter per æquor uolitare conspicerent: stabat enim e ter
ra optatus ad id uentus: sed tunc multo magis cum eodez uento duce: ire modo: modo re
dire: modo in dextram: in leuam modo: uti libebat: uertere nauim cernerent: admiraban
tur. His ita peractis: nauī pane radicali cæterisq; muneribus repleta nostris etiā munerib;
donatis: non modo beechium anacaucheam regē sororemq; eius: sed ministros ancillas
q; utriusq; alacres stuporeq; plenos dimisit. Ipse uero terrestre iter aggressus cū militib;
ad isabellam concessit. ibi roldanum quendam ximenum facinorosum quem fossorū & cā
lonum ductorem ex famulo suo: deinde iusticiæ præsidem præfectus erexerat: malo uīue
re in adelantatum animo significatum est. Cōperit insuper guarionexiū regem huius ro
dani & aliorum relictorū insolentias & rapinas pati ulterius nequiuisse: cum familiarib;
busq; suis & dictionariis pluribus desperato animo ad montes quosdā qui ab isabella de
cem tātum leuquas occidentem uersus in littore septentrionali distant: secessisse. Montes
montiūq; incolas uno nomine cigualos uocant. Regē regulatorum monticolarum princi
pem maobannexium appellant. eius regia capronus dicitur. Montes asperi. alti. inaccessi
si. in arcum a natura dispositi ad mare cornua porrigunt. Inter utrunq; mōtis eius cornu
pulcra planities: per quam in mare plura flumina a montibus ipsis delabuntur. Gens fe
ra: bellicosa: quæ a canibalibus originem traxisse creditur: cum enī e montibus ad plani
ciē bellū finitimis illaturi descēdūt: si quos perimāt comedūt. Guarionexi⁹ igitur ad hūc
regem monticolam confugiens: dona illi regia multa suo more quibus monticolæ carēt:
impartitus est: retulitq; sese nefarie. sēde. uolenter a nostris tractatū: nec humilitatē nec
superbiam quicq; sibi apud nostros profuisse conqueritur. Propterea se supplicem ad eū
uenire: ut illum tutetur: defendatq; ab iniuriis facinorosorū hominū precatur. Maoban
nexius aut omnem illi openi. tutelam. præsidium contra christianos pollicetur. Ad cōce
ptionem igitur adelantatus proficiscitur. Roldanum ximenuz qui i insularium pagis ad
miliare duodecimū cum iis qui eum sequebātur hospitabatur: accersiri facit. quid sibi uel
lent hi motus interrogat. Ille perfricata fronte respondet. ammirantū fratrem tuum inte
risse: regibusq; nostris parua curæ res nostras esse uidem⁹: fame dū te sequimur perim⁹.
cogimur infelicem uictū per insulam quæritare. Præterea me una tecum insulæ guber
natorem præfectus reliquit. quare mens nobis est nolle ulterius tuo imperio parere. Hæc
& alia roldanus. Adelantatus aut manū in eū iniicere cupiēs nequiuit. eualit enī secutiq;
illū sunt septuagita hoīes quib; comitatus ad occidentē in xaraguā regionē se cōtulit: ibi
q; uti ammirātus nūc & frater eius testātur solutis habenis stuprari: prædari: trucidare cœ
perūt. Interea dū hæc fierēt in insula: a regib; tandē nauigiā ammirāto ob signatur octo: de
quibus primū duo ex gadibus herculeis recta cū alimētis mittit ad adelantatum fratrem
Hæc duo nauigiā ad eā insulæ partē occidentalē in qua roldanus ximenuz cū cōsortibus
agebat. casu primū appulsa sūt. Seducit illos roldan⁹. p ligone puellarū papillas tractan
das: p labore uoluptatē: pro fame affluentia: pro lassitudine & uigiliis quietē promittēs.
Guarionexius interea cōparata manu amicorū ad plana sæpe numero descēdēs insulares
nostrorū amicos xpianosq; quoscūq; assequebatur: trucidabat. agros hostiliter uastabat.
semētes diripiēbat. pagos depopulabatur. Roldanus comitesq; quāuis ammirātū propedi
em ueturū sensissent: qñquidē novos homines cū duobus nauigiis præmissis uetos sub
ornauerant: minime perterebantur. Dum inter hos fluctus miser adelantatus fratrem in dē
es expectans uersaretur: præfectus frater ex hispanis littoribus cū reliquis nauigiis disce
dit. Sed non itinere recto ad hispaniolam: uertit enim se ad meridiem. Qua nauigatione
quid sit operatus quas maris ac terrarū oras peragrauerit: quid novos tractus detegens i
uenerit prius enarremus. Harum enim seditionum & tumultuum euentum in sequentis
libri calce late referemus. Vale.

maoban
nexia gens
bellicosa.

more can
baliū come
dūt hoīes.

roldani de
lectio.

Guarione
si⁹ cursitat

LIBER SEXTVS

P. MARTYRIS ANGLI MEDIOLAN. PROTO. CON.

Regii oceanæ decadis liber sextus ad cardinalem lu-
douicum nostri regis nepotem.

X oppido Barramedabætis ostio a gadibus parū distantī cum octo nauibus onustis tertio Kls. iunii anni octauī & nonagesimī : colon⁹ dat uela. Assuetūq; iter suū p̄ fortunatas obpiratas quosdā gallos qui ut illū adorirentur: in itinere recto operiebatur: detorsit. Ad fortunatas iturus ad miliare uigesimalū & septingentesimū leuorsum maderā occurrit insula: q̄ australior hispalī est quattuor gradib⁹. Eleuatur em̄ hispalī polus arctic⁹ grad⁹ sex & xxx. huic aut̄ insulæ uti nauæ referūt duo & xxx. maderā igitur primū ad nauigauit. inde missis ad hispaniolā itinere recto nauib⁹ reliquis cōmeatus uehētibus cū una naui caueata & duab⁹ mercatoriis carauellis australis plagæ iter aggressus est: in eā petitur æquinoctiale: deinde ut eius occidētē sequēs locorū q̄ reperiret naturā hispaniola ad septētrionē dextrorsum relicta uestigaret. Iacēt in eo discursu mediæ hesperides portugalēsiū insulæ terdecī: præter unā inhabitatā: q̄ caput uiride appellatur. hæ sunt interiori æthiopiae regione ad occidētē duorū tantū dierū nauigatiōe uicinæ. Ex his uocāt portugalenses unā bonauistā: cuius testudinib⁹ multi quotannis leprosi sua labe mūdātur. Inde cum esset ibi aer cōtagiosus: subito discedēs ad aphricū q̄ medius est inter austrū & fauonium millia passuū. cccc. lxxx. nauigauit. ibi malachiis & ardorib⁹: nā erat is iuni⁹ mensis: adeo ut ait oppressus fuit ut fere nauigia illi incēderētur. cadorū circuli crepebāt & rūpebātur. aqua dispgebatur. hoies eos æst⁹ sufferre nequibāt. eleuabatur enī eis ut ip̄e retulit ab horizonte polus grad⁹ quic⁹ tm̄. Octo dierū quib⁹ ea perpeffus est: prim⁹ fuit serenus: reliqui nubili ac pluuiosi: nec eo min⁹ feruidi. quare sæpi⁹ adisse non mediocriter pœnituit. Actis in eo discrimine & angustia his octo diebus: uultu illis flatu secūdo exoritur: quē uentū secutus recta ad occidentē eius paralellī aliam stellarū faciē aliāq; aeris gratiā ait p̄fectus se reperisse. Nā in tertiū inde diem tēperiem se amœnissimā sensisse in quiunt om̄s. Assueerat enim præfectus se a malachiis & ardoribus semper ascendisse per maris dorsū ueluti per altum montem cœlum uersus ascenditur: nec tamen adhuc in omni prospectu terram ullam uiderat. E cauea tandem grandioris nauis pridie calendas iulii nauta quidam speculator tres montes altissimos sublati pre læticia ad cœlum uocibus: se conspice re proclamat. ne frangantur animo hortatur: mœsti enī erant tū adusti solis ardorib⁹: tū qm̄ aqua illis deficiebat: cum cadī qui præ nimio calore concreuerant aquam per scissuras euomuisent. Læti ergo adeunt. attamen ubi primum terram attigerunt: eo q̄ ibi esset mare uadosum: quamuis portum a longe uiderint alias satis commodum: non potuerunt terrā capere. Habitatā esse regionē & bene cultā pp̄derūt e nauibus nāq; cultissimos hortos & amœna uiridaria uident: ex quorum herbis & arboribus matutini rores ad eos suaues efflabant odores. Ad uigesimalū inde lapidem in portum incidit recipiendū nauibus satis aptum: sed nullus in eum amnis decurrebat. Procedens igitur reperit tandem portum reparandis nauibus aptum & aqua & lignis sumendis accommodatum arenalis putam hanc terram uocat. Vicina portui domicilia nulla reperere: sed innumera quorundam animalium uestigia ueluti caprina inuenerunt: de quorum genere unum uidere mortuum: ut aiunt: quasi capræ simile. Altero die canōam a longe uenientem prospiciunt: qua uiginti quattuor homines uehebantur: iuuenes omnes elegantes & proceræ staturæ. Scutis præter arcus & sagittas ultra morem aliorum armati: capillis oblongis planis & quasi more hispano scissis in fronte. Pudibunda uitra gossampina uariis coloribus intexta tegebant. cæterum nudi. Tunc uero terram illam reliquis ei⁹ paralellī regionibus cœlo proximiorē esse: & a crassis cōualliū ac palu-

Insula ma-
dæra

hispalī ele-
uatur pol⁹
gradus sex
et triginta.

mūdātur le-
prosi.

intra seren-
tem zonam
laborauit.

alia sidera
a nostris

scutos re-
periunt.

OCEANE DECADIS

dū uaporibus remotiorem credidit: quanto aliorum montium a profundis uallibus supra culmina recedunt. Quoniam se ab æthiopiæ paralellis nunq̄ exiisse in tota ea nauigatione pertinaciter ammirantus affirmat: tantaq̄ sit in utriusq̄ terræ incolis continentis. s. æthiopiæ & insularum naturæ uarietas. æthiopes enim nigri. crispi. lanati. non aut capillati. hi uero albi capillis oblongis: protentis: flauis. Vnde discrimen hoc tantum oriri possit alias non uideo. terræ igitur dispositio non cœlorum status eam causantur uarietatem. scimus in torridæ zonæ montibus niues cadere durareq̄: scimus & in ualde distantibus ab ea ad septentrione 3 urgeri magno calore habitatores. Iuuenes obuios ut alliceret præfectus specula. uasa ænea. terfa. lucida. tintina bula aliaq̄ eiuscemodi ignota illis ostendi iussit. Illi autem quo magis uocabantur: tanto magis fraudem iri esse & strui timentes retrocedebant: cum summa tamen admiratione nostros & eorum res ac nauigia fixis oculis intuentes: at remis semper innixi. Videns præfectus muneribus illos adduci non posse: iussit e cauea grandioris nauis tympana tibiasq̄ pulsari: cantariq̄ inferius ac instrui choreas: cantus & insoliti sonitus dulcedine illos posse uinci existimans. Iuuenes autem ad certamen canere nostros e caueis arbitrati citius istu oculi relictis remis: sagittas arcibus: scuta brachiis aptarunt: cuspidibusq̄ in nostros directis quid sibi uellent hi sonitus parati operiebantur. Nostri econuerso paratis sagittis ad illos paulatim mouent. Illi uero a nauis prætoriam discedentes dexteritate remorum freti unam ex minoribus adeunt: adeoq̄ illi adhæserunt ut nauis gubernatori sagulum cuiusdam primario pileumq̄ alteri e pupi porrigere licuerit. per signa ut eius nauis gubernator in littus descendat: ibi inuicem collocaturi ut aptius poterunt data fide conueniunt. Sed cū ipsum nauis gubernatorem ad prætoriam nauim ueniā colloquii petiit accedere conspexerunt: insidias ueriti statim in canoam profiliunt: auraq̄ uelocius aduolarunt. Nō longo ab ea insula spacio temp ad occidentē præfectus se fluxū aquæ rabidum ab oriente in occidentē atq̄ adeo ipetuosū reperisse ait: ut nihilo torretu uasto ex altis montibus decidēti cederet. Ibi se ex quo nauigare a teneris cepit: nusq̄ tantum formidasse fatetur. ulterius aliquantulum per id discrimen procedens fauces reperit quasdam octo miliarum ueluti alicuius maximi portus introitum: ad quas aquarum ille defluxus ruebat os draconis fauces appellauit & insulam ori oppositam margaritam. Ex faucibus autem non minor impetus aquarum dulcium uenientibus salis occurrens egredi conabatur: ita quod ibi esset inter utraq̄ undas non leue certamen. Sinus ipsius ingressus tandē potabiles ac suauis aquas esse cognoscit: atq̄ aliud maius ipse præfectus & reliqui nauigationis eius comites fide digni mihi diligentius oia percunctanti retulerunt: se uidelicet lequas sex & uiginti hoc est millia passuum quattuor supra centū per semper dulces aquas ad nauigasse: quantoq̄ ulterius ad occidentē præcipue procederet: tanto asseuerat dulciores. occurrit deinde monti altissimo quē cercopithecorum ab ea parte orientali multitudo tñ incolebat. id latius asperū: propterea hoibus inhabitatum: apud littus tamen in terraz exploratū missi: cultos plerosq̄ satosq̄ agros reperisse retulerunt: gentem aut aut casas nullas ut ruricolæ nostri sæpius etiā a uillis aut statiōibus quas incolūt seminatū lōgis forte proficiscuntur. In montis eius occidentali latere latā agnoscunt iacere planitiē. hāc lati adeunt. Iaciunt anchoras in lato flumine. Cū primū indigne gentē ad eorum littora nouā appulsam esse cognoscunt: certati uisendi studio sine ullo metu ad nostros festinant: a quibus per signa paria uocari terrā illā q̄ maxima esset: & quanto ulterius ad occidentem tanto populosiorem collegerunt. Quattuor igitur hoibus ex eius terræ incolis in nauē suaz sumptis occidentale latus prosequitur. Ex aeris temperie: ex amoenitate terræ: ex populorum amplitudine quibus indies magis ac magis inter nauigandum occurrebant: q̄ regio illa magni aliquid portenderet omnes recēsent: neq̄ illos sua fefellit opinio: uti suo loco uidebimus. Sole nondum exorto surgere tñ iam uolente quodā die locorū suauitate allecti: sentiebant enim ex terræ uiretis gratissimos odores afflari: terram captant. Ibi numerosiorem q̄ alibi usq̄ incolarum multitudinem esse per

anfugunt
suspecti.

torrens ma
rinus.

LIBER SEXTVS

penderunt. Statimq; nostris propius se applicantibus: eius terræ cacichî nomine nunciî ad præfectum mittuntur: se suaq; omnia hilarî fronte per signa & nutus offerendo: a præfecto ut in terram descenderet nec quicq; uereretur petût. Reuente præfecto: ecce uisendi studio cum corû cymbis innumerî ad naues confluunt. Colla lacertosq; maiori ex parte auro & unionibus indicis torquati armillatiq; atq; id adeo populariter gestabât: ut ex uitro non maiora calculorum ferta fœminæ nostrates ferant. Vbi nam illa quæ gerebant legerentur interrogati: proprium lîttus digito monstrabant. manuûq; ac labiorû torsione & motu uniones apud se non magnificerî significare uidebântur. Immo & canistris manu captis posse ibi si apud eos uersari uellent: canistrati colligi insinuare uidebantur. Sed qm̄ frumenta quæ uehebat ad hispaniolam: fere iam salo corrûperetur: differre id comercium in accomodatius tempus statuit. Duas tñ ex seruatoriis cymbis ad terram hominib; onustas misit: qui de unionibus aliqua ferta per rerum nostrarum permutationem referrent: & de locorum ac hominum natura quæcunq; possent scrutarentur. Illi nostros adentes hilares & animo læto suscipiunt: mirus ad nostros tãq; ad portentum aliquod erat numerus confluentium. Duoq; uiri graues nostris primum obuî quos reliqua turba sequebatur: prodeunt: grandæuus alter: alter iunior. patrem & filiû successurû autumant fuisse. Salutationibus utrinq; pactis in domû quandâ sphericam: cui magna platea adiacet nostros adducunt. Ex ligno nigerrimo arte mira laborato sedilla feruntur multa. Postq; nostri & eorum primates affederunt: ecce ueniunt ministri dapibus aliis: alii uino onusti: sed corû cibi fructus tantû: uarii tñ generis nostris penitus ignoti: uina uero tam alba quæ rubentia non ex uuis sed ex diuersis fructibus compressa non inuicuda tñ: sũptis apud se niorem cibus: iunior illos ducit in tabernaculû suum. Viri fœminæq; astabant plures: sed ubiq; uiri semper a fœminis separati. Vtriusq; sexus indigenæ albi ueluti nostrates: præter eos qui sub sole uersantur. mites. hospitales. pudenda gossampino uelamine uariis coloribus intexto contegunt. cæteri nudi. Nemo aderat qui non esset unionibus & auro aut torquatus aut armillatus: multi utrûq; sed uti uitreos nostri rurales calculos ferunt. Interrogati ubi nam aurum illud quod gestabant gigneretur: digito signabant e regione i qui busdam montibus sed nostris tanq; minitantes accessum dissuadere uidebantur. comedi enim illic homines gestu manibusq; innuebant: sed an a canibalibus dicerent an a feris uestribus nõ bene perceperunt: q; nostros intelligere a nostrisq; intelligi nequirent ingenti molestia afficiebantur. His qui missi fuerant hora tertia post meridiem cum quibusdam unionum fertis ad naues redeuntibus anchoras eleuant: neq; propter frumenta uti ipse ait quæ uehebat: diuti; morat; est. aîo tñ cõpositis rebus hispaniolæ intra paucos dies redeûdi: sed tanti præmiû inuenti surripuit alter. Instat & ei; pelligi profunditas modica aquarû ue cursus precipites qui assiduis cõflictibus gradiorẽ nauẽ si uis uentorû aliqua surgebat cõquassabat: ad euitanda uadorû discrimina leuiorẽ ex caruelis quæ breui fundo contenta erat: tanq; exploratricẽ plûbatis fundi altitudinẽ tentantẽ: semp; pmittebat. seq; bātur aliæ. Cumanã & manacapãna in uasta paria; prouincia dicebantur ab incolis illæ regniculæ in spacio milliariû ducentorû trigita a quib; altera regio distat lequas sexagita noie curiãna. Cum aut longum ita maris tractû pcurrisset putãss assidue insulã esse dubitantq; posse per occidentem se ad septentrionem ut ad hispaniolam iter caperet: exolueret: in fluuium incidit profunditatis triginta cubitorum: latitudinis uero inauditæ. aît eni viii. & uiginti lequarû fuisse. Paulo aut ulterius ad occidentem tñ semp; sed in meridionali us aliquantisper cû ita littorum se flectentium ratio exigeret: mare herbidum ingressus est: supnatã herbarû semen lentisci bactras æmulabatur. quare herbarû dẽsitas ne bñfluerent nauigia impediebãt. Ibi præfectus refert diem esse nullum toto anno multo longiorẽ aut breuiorem altero. Arcticû polû in ea regione quinq; tantû gradus sicuti paria; distat eleuari: in cuius tractu hæc omnia littora iacent. De poli etiã uarietate qdam refert: q; qm̄ contra oim astronomorum sententiam prolata mihi uidentur sicco ptingam pede:

non ex uis
uina

pudẽda cõ
tegunt.

quintus grã
d; polaris.

OCEANE DECADIS

Compertum est illustrissime princeps polarem illam stellam quam nautæ nostri tramō tanā uocant: non esse arctici poli pūctū: super quo cœlorum axis uertatur: quod facile dignoscitur si stellis primum apparentibus per angustū aliquod foramen stellam ipsam cōspexeris: eandemq; si ultima uigilia aurora illas fugante per idem foramen conspicias: locum mutasse comperies: sed quomodo fieri possit: ut primo noctis crepusculo in ea regione quinque tantum gradus tempore iunij eleuetur: stellis autem discedentibus obuenientes solares radios sumpto eodem quadrante quindecim: non intelligo: nec rationes quas ipse adducit: mihi plane nec ulla ex parte satisfaciunt. Inquit enim se orbem terrarū non esse sphericum coniecisse: sed in sui rotunditate tumulum quendam eductum: quū crearetur: fuisse ita: quod nō pilæ aut pomī: ut alij sentiunt: sed piri arbori appensi formā sumpserit. pariamq; esse regionem quæ super eminentiam illam cœlo uiciniorē possideat. Vnde in trium illorum culmine montium quos e cauea speculatorem nautam a longe uidisse memorauimus: paradisum esse terrestrem asseueranter contendit: rabiemq; illam aquarum dulcium de sinu & faucibus prædictis exire obuiam maris fluxui uenienti conantem: esse aquarum ex ipsis montium culminibus in præceps descendentium. De his satis quum fabulosa mihi uideantur. ad historiam a qua digressi sumus reuertamur. Cum se præter optatum tam uasto sinu implicitum cerneret: nec iam reperiendi ad septentrionem exitum quo ad hispaniolam uertere proras posset: spem ullam haberet: eadem qua profectus fuerat regreditur: iterq; suum per septentrionem eius terræ ab oriente ad hispaniolam capit. hanc qui postmodum accuratius utilitatis causa inuestigantur: continētem esse indicum uolunt: non autem cubam uti præfectus: neq; enim desunt qui se circuisse cubam audeant dicere. An hæc ita sint an inuidia tanti inuenti occasiones querat in hūc uirū: non diiudico: tps loq̄tur in quo uerus iudex inuigilat. Sed quod paria sit uel non sit continens: præfectus non contendit. continentem ipse arbitratur. pariam autem esse hispaniola octigentis octoginta duobus millibus passuum australiorem præfectus refert. ad hispaniolam tandem uisendorum militum quos ibi cum fratribus reliquerat. iiii. kl. septembris octauī & nonagesimī cupidissimus tetendit. Sed uti plaræq; mortalium solent: inter tot secunda. dulcia. læta absinthi fermen fortuna in medium proiecit zizaniaq; omnia eius suauia cōmaculauit.

Indicum
continens.

OCEANEAE DECADIS. LIBER SEPTIMVS.

seruus
ignarus
domino

seruus
ignarus
domino

Eniens ad insulā præfectus ultra spē oēm perturbata oīa in præceptisq; iā labētia cūcta iuenit. Roldanus enim qui eo absente a fratre discesserat: multitudinem quæ eū sequebatur fretus ad præfectū quōdā dñm: qui eū euerat non modo nō uenire instituit: sed conuiciis illum lacerare scribereq; ad reges de utroq; fratre nefanda icæpit. Præfectus autem ad reges nuncios mittit: qui de eorum defectione certiores faciat: instatq; simul ut milites homines ad se mittantur: quibus uires eorum infringere punireq; pro commissis quæq; ualeat. Illi de utroq; fratre grauiter conquesti. iniustos: impios: hispanis sanguinis hostes: & profusores uocabant: q̄ leuibus de causis torquere: iugulare: obtruncare: quoquomodo perimere delectarentur. ambitiosos. superbos. inuidos. intolerabiles. tyrannos esse se proclamabant. propterea se ab eis tanquam a feris sanguine gaudentibus & regum inimicis discessisse. perspexisse enim se aiebant nil aliud ipsos moliri aut animo uesare quā de usurpando insularum imperio: idq; mille contecturis perpendisse argumentabantur. sed præcipue quod adire aurifodinas aurum collectum neminem præter familiares suos patiebantur. Præfectus autem e contrario quum a regibus auxilia quibus debitis illos pœnis posset afficere: poscebat: Homines eos esse qui talia in se commentarentur omnes flagitiosos. facinorosos. lenones. fures. stupratores. raptos. uagos. quibus nihil pensi: nulla ratio inesset. periuros. falsos. conuictos in prætoriiis: aut pro commissis

LIBER OCTAVVS

minas iudicū timentes. sese de medio sustulisse. Ibiq; uolando. rapiendo. ocio. uentri. sō
 no. libidinibus deditos nemini parcere. & qui ut foderent officioq; calorum fungeren-
 tur adducti fuerant: nunc neq; stadium domo egrediuntur pedibus: ab insularibus nam-
 q; miseris pensiles per totam insulā: tanquam ædiles curules feruntur. Ioci etiam gratia
 ne manus ab effundendo sanguine desuescat: ut lacertorum uires experiantur eductis en-
 sibus inter se certant super obruncandis innocentum capitibus uno ictu: & qui agillius
 ictu suo caput miseri deiciebat in terram: ille fortior honoratiorq; inter ipsos cēsebatur.
 Illi in præfectum ea: præfectus in eos hæc & alia multa. Dū hæc ita geruntur: ut ciguauis
 populis de quibus supra guarionexio duce multa damna inferentibus obuiaretur: Ade-
 lantatum fratrem cum nonaginta tantum peditibus equitibus uero paucis mittit. Tribus
 tamen milibus insularium qui a ciguauis alias acriter stimulatim inimicicias cum eis capi-
 tales exercebant sequentibus illum. Cum igitur adelantatus ad cuiusdam magni flumi-
 nis ripam per eam planiciem: quam supra inter ciguauorum montium cornua & mare fa-
 cere memorauimus defluentis exercitū duxisset: exploratores hostiū in dumis quibusdā
 latentes comperit duos: quorū alter in mare se præcipitans per fluminis fauces trans flu-
 uium ad suos euasit: alter autem captus: in nemore transfluuium delitescere dicebat sex
 ciguanorum armatorum millia: ut nostros transeuntes incautos adoriantur. Quāobrem
 adelantatus aduersa ripa uadū quo traiceret quæritans ascendit. Vado tandem reperto
 in lata planicie in traicere uolentes nostros emissis uno spiritu horrendis clamoribus
 e siluis ciguauis facto agmine aspectu fædo ac formidoloso profligant: prodeunt ita ma-
 roniani agathyris: picti om̄s & aspersi maculis. nigro enim coccineoq; coloribus quos ex
 quibusdā fructibus piro similibus ex hortis ad id sumo studio enutritis legunt: sese a frōte ad
 genua usq; deplungunt: crinibus mille modis cōpactis: quos nigros longosq; arte si natura
 negat nutriūt. Lemures e tartareis spelūcis profligant uidebatur: nostris fluuium superare
 ad nitētibus sagittarū: ac missilium sudium iactu trāsitū phibētes obuiam prodeunt. Tanta e-
 rat telorū multitudo: q; solē fere illis demeret: & nisi scutati in se ictus recepissent male a-
 ctū fuisset. Adelantatus uulneratis utrinq; in eo certamine nō paucis traiecit tandem. fugi-
 unt hostes. insequuntur nri. perimūt. paucos tñ: ualent enim pedibus maiorē in modū: ad sil-
 uas se illico recipiūt. ex quibus tuto nostros accedētes arcubus cōficiēbant: ipsi enim nudī p
 ueset dumos & arbusta uti aprī sine ullo obice siluis affucti plabuntur: nostris autē scuta:
 uestes: lōge haste: locorū impitū: itra dumos officiant. quare quū frustra ibi pernoctasset:
 posteroq; die nemine in siluis moueri sentiret. insulariū: qui ciguanos ueteri odio pseq-
 bantur cōsilio & ductu ad mōtes i quibus maiobanexiū rex capronū uicū regiam habebat
 proficiscitur: ad milliaremq; duodecimum in alterius reguli uico incolis omnibus præ me-
 tu uicum deserentibus castrametatus est. duos assequuntur: a quibus esse apud maiobane-
 xium decem regulos in caprono eius regia cum octo milibus ciguanorum congregatos
 cognouerunt. Leuibus incursionibus sese inuicem duabus laceffunt: nec procedere ade-
 lantatus ausus est: donec regionem diligentius exploraret. nocte sequenti intempesta ex-
 ploratores mittuntur ductu insulariū: qui terrā nouerant. Ciguauis e montibus nostros
 senserunt. Ad pugnam se uti solent sublati clamoribus accingunt: neq; tamen e siluis e-
 gredi audent adelantatum cum omni exercitu adesse existimantes. Altero die adelantato
 exercitū ad eos ducente bis fortunam belli e siluis pugnando psilientes tentarunt. Impe-
 tu maximo in nostros ruūt. Vulnerat plerosq; priusq; scutis se tegere licuerit. Profligant
 illos. insequuntur. perimunt. capiunt multos. ad siluas non ulterius egressuri reuertuntur.
 Ex captis unum cum altero insulari ex amicis ad maiobanexium cum mandatīs huiusce
 modi mittit. Non ut tibi o maiobanexi aut incolis tuis bellum inferret exercitum duxit
 adelantatus: amiciciam enim tuā exoptat: sed efflagitat ut guarionexius qui ad te confu-
 git: tibiq; ut arma iū maximū tuorū i comodū sūmeres psuasit: cōmissorū pœnas dephe-
 sus luat. propterea hortatur: monetq; ut guarionexiū tradas. id si feceris te pfectū maris

de fertate
roldanēsiū

alterne se a
cusabant.

ciguauorū
insidie.

insiliunt et
guauis.

picti cigua-
ui.

bis unobse
atrecciāt pu-
gnam.

orō reguli
caproni.alīa orō ma
iobanexii.

strategema

trimestre es
rīnosum.

frater ei⁹ in amicitia admittet: & tuorū regnorū amplitudinē integrā seruabit: ac tutabitur. sin facere recusaueris: dabitur opera ut te facti pœniteat. Regni enī quicquid tibi est ferro igniq; vastabitur: omnia diripientur. Maiobanexius autē propositione intellēta illis respondit. guarionexiū uirū bonum esse omniq; uirtute præditū neminē latet. propterea auxilio præsidioq; dignum illum esse iudico. ipos autē uiolentos & malos homīes qui aliena tanto ope expetant: qui sanguinē innocentū semper exoptēt: nolle se cū sceleratis hominibus cōmercia aut amicitiam inire. His auditis adelantatus uicū ubi castra metabatur: aliosq; uicinos cōplures cremari iussit. Maiobanexioq; propior factus iterum nuncios mittit: qui cum eo agant ut ex familiaribus intimis aliquem ad se uenire iubeat quo cū possit de pace tractare: charissimum quendam ex primoribus duobus aliis illum comitantib⁹ rex ire imperat. Huīc adelantatus pponit suadetq; ac monet ne floridū eius regnum maiobanexius diripi pro guarionexto patiat. Ut tradat illū hortatur: nisi perditum iri se suaq; omnia simul & incolas in prædam abduci mallet. Nuncio redeunte populum maiobanexius cōuocat: quæ acta sint: præponit. Populus autem tradi debere guarionexium proclamat: detestariq; & execrari diem: quo Guarionexius turbatum eorum quietem uenerat: incipiunt. Maiobanexius autem guarionexium uirum esse bonum & de se benemeritum q̄ regia illi dona cum ad eum ueniret: multa præbisset: uxoremq; suam & ipsum chorizare tripudiareq; docuisset: quod non paruifaciebat: sibiq; curæ esse respondit. Propterea se nullo pacto eum quandoquidem ad se confugerat: & ipse tutandi fidem dederat deserturū. Malleq; se extrema omnia cum eo perpeti: q̄ obloquēdi causam q̄ hospitem tradiderit: detractoribus præbere. Ita populo suspiriis anhelante dimisso: guarionexium ad se uocat: omnem opem denuo pollicetur: uelle se fortunam omnē quoad uiixerit cum eo expectare: neq; ad adelantatum quicq; referendum censet: immo & eum qui primus ab eo missus fuerat in itinere quo adelantati nunciū uenire ad se soliti erant cum fida custodia locat: imperans ut uenientes interimat: nec cuiusq; sermones admittat. Mittuntur ab adelantato duo: unus ex captiuis ciguaensibus: ex amicis insularibus alter: obruncantur ambo. Sequitur illos adelantatus cum decem tantum pedibus: equitibus quattuor: mortuos reperit in itinere nuncios. Quare iratus sæuire acrius in maiobanexium constituit. Vadit instructo exercitu ad capronum regiam. Fugiant reguli per diuersa. Imperatorem maiobanexium deserunt. Ad montes asperos maiobanexi⁹ cū omni familia profugit: alia uero guarionexiū q̄ tanti mali causa fuisset: ciguaui ut eū perimerent quæsierunt. Sed pedibus uitam seruauit: intra rupesq; desertorum montium fere solis delituit. Cū iā longo bello: uigiliisq; ac laboribus & fame adelantati milites fatigarentur: agebat enī iam tertio mensis quo inceptū fuerat: ueniam multi petunt & ut redire ad conceptionē liceat: ubi plurimi ex eis prædia insulari more habebant cultissima. datur cōmeatus: recedunt multi. Triginta tantum cum adelantato comites permanēt. Id trimestre bellum satis ærūnose egerunt: neq; enim trimestri toto cibos ullos sunt affecti præter cazabi id est radicalem eorum panem: atq; ex eo raro ad saturitatem: & de utiis id est eorū cuniculis si quos ipsi met cū suis canibus uenando capiebant: potusq; eorū suaues interdū: interdū cœnosæ & palustres aquæ. Inter has delicias sub dño fere semp ac in perpetuo motu: sic enī belli natura exiēbat. Cum his igitur paucis adelantatus mōtana scrutari & latibula quærere si qua maiobanexii aut guarionexii uestigia reperiat: constituit. Forte fortuna uenatores quidam ipsius adelantati quos fames ubi nam utias uenando captare possent: idagare coegerat: cum cætera deessent: in duos maiobanexii familiares incidunt: qui ad pagos quosdam ipsius missi panem ferebant ab incolis datum. Hi ubi nam dominus delitesceret propalare coguntur. Quibus ducibus ciguaio more duodecim ex nostris depictis per dolum maiobanexius cum uxore & filiis capitur. ad conceptionem ad præfectum ducuntur. Paucos post dies guarionexium de speluncis exire fames compulit: quem insulares præfectum ueriti uenatorib⁹ quibusdam prodiderūt. Præfect⁹

LIBER OCTAVVS

ubi nam uersetur certior fit. Peditum turmā mittit: qui ex insidiis de plano ad montana redire uolentē adoriantur. Eunt. capiunt. ducunt. Ita illius regionis conuicina pacata sedataq; sunt omnia. Maiobanē xiū cognata quaedā alterius reguli cuius regnuz intactum ad huc erat uxor: in his aduersis comitabatur. Eā fœminarū oīm quas natura in ea insula creauit: formosissimā oēs prædicant. Hanc quō uir ipi? ut eius forma merebatur arderet in sanus & mentis inops uxore capta per deserta quid cōsiliū caperet ignarus uagabatur. Ad præfectum tandē se suaq; oīa dīcioni eius sine ullo obice subditurum si uxorem rederet: promittens uenit. Uxor redditur: & ex incolis primarij plures. Iureiurando astringuntur se imperata facturos. sponte sua regulus hīc idem incolarum quinq; millia inermiū cum agricultoriis instrumentis solum ducens adiit. maximā q; præfecto sementē in conuallis eius amplissimæ fundis sua impensa cultam reliquit: a præfecto donatus lætus reuertitur hæc fama ad ciguaios delata regulorum animos ad clementiæ spem mouit. ultro igitur ueniunt. se deinceps imperata facturos fidem præstant: pro rege suo & omni familia supplicat. Uxor & tota domus eius regulorū rogatu liberatur. rex uinctus detinetur. Hæc in insula a præfecto quid contra se apud reges aduersari molirentur incio gerebantur. Cū reges tot querelis undiq; conflctati: & maxime q; extanta auri & aliarum rerum amplitudine parum ob eorum discordias & seditiones afferretur: gubernatorem instituunt nouum. qui diligenter inquirat hæc omnia: fontesq; deprehensos corrigat: aut ad se mittat Quid impræfectum & eius fratrem: quid ue in illos qui eis aduersati sunt: fuerit perquisitum: non bene percipio. Hoc unum scio: capitur uterq; frater. In uincula omnib; bonis spoliatu coniectus ducitur: uti uides illustrissime princeps. Cum primum tamen reges gades uinctos aductos esse didicerunt: utrunq; statim per eceleres tabellarios solui iubent utq; liberi adeant permittunt: moleste se tullisse eam ipsorum iniuriā ostendentes. Nouus ille gubernator ad reges præfecti dextera exaratas ignotis characteribus scriptas literas misisse dicitur: quibus adelantatū fratrem absentē armata manu: ut se si uī gubernator inferre pareret: ab eius iūria tutaretur: uenire propere hortabatur monebatq;. Propterea quum adelantatus præcessisset armatos: incautos ambos: priusquam multitudo conueniret gubernator apprehendit. Quid futurum sit tempus rerum omnium iudex prudentissimus aperiet. Vale.

OCEANEE DECADIS LIBER OCTAVVS.

Ad eundem cardinalem aragonium.

Quoniam oceanū hactenus latitantem a xp̄o foro colono p̄fecto marino nostro rum regū auspiciis repertum: tanq; aureū torquē: & si male ob ineptas artificis manū fabricatū tuo splendore illustrissime princeps cōdonauit. Nunc autē gemmatū accipito monile: quod torqui appensum perpēdiculi uicē gerat. Ex ipsius præfecti nauū gubernatoribus qui uentorū ductus diligenter annotauerant: pleriq; a regibus ipetrata uenia scrutandū ulterius ppriis ipensis: regib; tñ partē daturi illis contingentē: quæ est quinta: prouiciā aggressi sunt. Sed qm̄ secundiore fortuna petrus alfonfus quidā cognomento nignus ad meridiē nauigauit: ab eo incipiendū merito existimauit. Hicut reliquū iter omittamus: una tantū nauē suam et impensa instructa: licet nō desint qui aliena dicant: edicto regio sumpto: ne anchoras deiceret ad lequas quinquaginta ab ullo loco quem præfectus tetigerit. Pariam ubi unionibus torquatos armillatosq; tā uiros q; fœminas præfectum reperisse supra memorauimus: proficiscitur. Procedensq; ex regio edicto: per idē littus tamen cumana & manacapana regionibus postergatis in regionem incidit: quam curianam uocari ab incolis ipse refert. In qua portum se reperisse ait gaditano portū simillimum: quem ingrediens casas quasdam in littore uidet: adiuuit curiana
otto tantum domorū pagum reperit: attamen ex populofo quodā alio uico tria tantum
c.iiii.

OGEANE DECADIS

milliaria distant nudi homines quinquaginta duce primario prope eucurrerunt: pes-
tuntq; ab alfonso nigro: ut ad eorum littus proficiscatur. Nignus ipse descendens tintin-
nabula. aciculas spintheres. armillas. uitrea calculorum ferta. anulosq; & alias huiusmodi
institorum merces secum portauerat: quibus cum eis in horæ momento unionum quos colo-
lo & brachiis appensos gestabant: uncias quindecim permutat: tum magis ac magis illi ut
ad suos nauigaret: nignum amice amplectentes institerunt: habituros se ibi de unionibus co-
piam quamcumq; optarent: innuunt. Altero die aurora surgente ad eos mouent. Adeunt
anchors iaciunt: ut ad se descenderet omnis populus concurrens supplex orabat. nignus
aut cum innumeram eorum esse multitudinem cerneret: ipse uero tres & triginta tantum ho-
mines secum haberet: non est ausus se illis credere: sed per nutus & signa ut cum suis lin-
thribus ad se nauigarent: significauit. Eorum linthres unilignae sicuti aliorum: sed rudio-
res ineptioresq; quam canibalicae: aut insulares hispanicae: has gallitas uocant. Certatim
igitur unionum ferta nostrarum mercium cupidissimi cuncti ferebant. Uniones appellant
tenoras. mites. simplices. innocentes. & hospitaes esse. xx. dierum commercio cognouerunt
Cum eis intra eorum domos uersari incipiunt. Domus eorum lignae palmarum foliis tectae.
Cibi maiori ex parte conchilium: ex quibus uniones adipiscuntur: quibus habent plena
littora: & siluestribus animalibus uescuntur. Cervos. apros. cuniculos uilo & colore ac ma-
gnitudine leporibus similes. palumbes. turtures uulgo tellus illa parit. Anseres. anatesq; in
domibus foeminae sicuti nostrates nutriunt. Pauonesq; per nemora sed non picti aut uer-
sicolores: discrepat enim a foemina parum masculus: & per paludum arbusta phasianum passim
uoluntabatur. Sunt curianenses callidi uenatores: certissimisque istibus sagittarum quocumque quadru-
pes siue uolucrum facile interficiunt. Lautos ibi dies aliquot nostri egerunt. Pauonem enim
ferenti quattuor dabantur aciculae spintheres. Si phasianum quis ferret: duas praebant. Si
palumbem aut turturem: unam. Si anserem: totidem uel uitreum calculum tribuebant. Haud
aliter inter eos replicando arguendo differendo agebatur in ea permutatione: quam nostra-
tibus accidit mulieribus: cum sese cum institoribus implicant. Cum nudi ipsi essent: quid illis
aciculae prodesse possent: sciscitabantur. Nostri autem callido illis responso satisfecerunt. Per
signa enim ad spinas quae saepenumero eorum carnibus figuntur euellendas: dentesq; pur-
gandos esse accommodatissimas significauerunt. Tunc illas magnificere ceperunt: sed tintin-
nabuli colore ac sonitu allekti: magna tribuebant: ut tintinnabulum assequerentur. In siluis
quas ex uariis altissimisq; arboribus densissimas esse aiunt: animalium grandiorum horre-
dos mugitus ex incolarum domibus noctu sentiebant: sed minime noxiorum. Libere enim
incolae nudi cum arcibus & sagittis per illas uenatum continue uagantur: nec peremptum
unquam ab ulla fera quem meminerunt. Quotquot cervos: quotquot apros nostri illos cape-
re iubebant: tot sagittis peremptos ad eos afferebant: bouibus: capris: ouibus carent. Pane
radicali paniceoq; uti insulares hispanici utuntur. Capillos habet haec gens nigros. crassos
femicrispos: longos tamen: dentes albos reddunt: herbam quandam ad id aptam toto fe-
re die inter labia ferunt. Cum autem illam eiciunt: os lauant. Mulieres rebus familiaribus &
agriculturae magis intendunt quam uiri: uiri autem uenatum magis ac rebus bellicis & ducendis
choreis & ludis inuigilant. Hydrias. cantharos: ollas: caeteraq; utensilia uariis generis ficti-
lia habent aliunde comparata. Nundinas enim inter se celebrant: ad quas uicinus quisq;
incola ut peregrinum aliquid assequatur: de suae regionis prouentibus portant: sed e proxi-
mo. Nullus enim est qui parare sibi nouum aliquid quo sua tellus careat: non delectetur. Cum
hominibus cunctis sit a natura tributum: ut nouis rebus studeant & alliciantur. Auiculas a-
liq; animalia multa pulchre formata: ex auro non puro tamen unionibus annexebant:
sed ad eos aliunde per permutationem feruntur. est enim aurum illud ueluti germanicum
quo floreni cuduntur. Ibi homines cucurbitula quadam in anterioris brachiae caligaram
nostrarum similitudinem scisse uel testa marina mentulam & genitalia includunt: funiculo
lo ad lumbos alligato cucurbitula sustinetur: de caetero nudi. Alibi in eo tractu intra uagi

xv. uncia
unionum

animalia no-
stratia

vasa fictilia

LIBER OCTAVVS

nam mentularem neruum reducunt: funiculoq; præputium alligant. Animalia de quib; supra mentionem fecimus: & multa alia quæ in nulla insularum reperiuntur continentem terram esse testantur. Sed præcipua id ita esse coniectura arguunt: q; per eius telluris littora a paria ad occidentem circiter tria millia milliarium adnauigauerint: neq; ullum finis signum repperint. Curianenses unde aurum illud assequerentur interrogati: ex quadam regione nomine cauchieta quæ a se ad occidentem recto littore sex soles. i. sex dierum iter distabat: afferrî: in easq; formas ab ipsius terræ opificibus conflare innuebant. Eo tendunt nostri: regionem reperiunt: in calendis nouembris anni millesimi quingentesimi anchoras in cauchieta iaciunt littore. Incolæ adueniunt intrepidi. ferunt de auro: quod natium illis erat. Uniones & isti collo gestabant: sed ex curiana p auri mutationem ad eos ferebantur. Nullus ex eis uoluit quicq; quod aliunde assequeretur: permutare: ut puta neq; curianenses aurum: neq; cauchietenses uniones: auri tamen parum apud cauchietenses lectum reperere. Cercopithecos tulerunt inde pulcherrimos: uariorūq; colorum psittacos plures. Mense nouembri temperies illic suauissima. frigus nullum. Custodes arctici poli utrisq; populis occidebant: adeo proximi erant æquinoctio. De gradibus polaribus nesciunt aliam reddere rationem. Bonæ mētis homines & minime suspiciosi tota fere nocte cum suis cymbis: uti curianenses ad nostros proficiscebantur: nauimq; securi intrabant. uniones isti uocant corixas. Sunt zelotypi: nam si quis illos peregrinus adierit: mulieres semper a tergo locant: ut & ipsæ noua hæctanq; prodigia inspecerent. Gossipiū apud cauchietenses uulgo & suapte natura nascitur: ut apud nos arbuta siluestria producuntur: propterea fiunt apud eos femoralia: quibus in plerisq; regionibus pudenda contegunt. Cū ulterius postmodum per idem littus processissent: ecce circiter duo millia hominum suo more armatorum ad litus ne descendant prohibentur. Qui adeo agrestes: adeo efferos sese ostendunt: ut nullum unquam commercium aut consuetudinem cum nostris inire passi sint. qua uenerant igitur nostri suis unionibus contenti reuertuntur: apud curianenses uentres lautis cibus replendo uiginti dies alios demorati sunt. Haud absurdum alienumq; ab historia fore mihi uidetur: si quid illis acciderit: cum paria littus uenientes iam cernerent: imiscuero. In canibaliū qui uenatum homines proficiscebantur octo decem canoarum classem apud eos draconis & fauces sinus pariensis de quo supra mentionem fecimus inciderunt. canibales nostris uisus intrepidi nauim nostram adoruntur: & circumspiciunt: undiq; sagittis & missilibus nostros infestant. Nostri autem tormētis illos adeo deterruerunt: q; in fugam statim uersi sint. Insequentes illos seruatoria cymba unā ex eorum canois affecuti unum tantum canibalem cæteris natando fugientibus alterumq; hominem uinctum deprehenderunt. Ille quem uinctum seruebant: obortis lachrymis manuum oculorum & capitis gestibus sex eius comites misere euisceratos & in frustra crudeliter sectos: gentem illam nefandam comedisse: idēdēq; de se sequenti die futurum significauit. de canibale igitur homini potestatem fecere. Ille autem in canibalem fustibus manibus pedibus frendens sauire cepit: nec adhuc satis ultam suorum comitum necem existimabat: cum exanimem totumq; fustibus & calcibus comaculatū cerneret. De natura & moribus canibaliū cū eo modo p terras peregrinas crassentur: interrogat; dixit: canibales ex fustibus aggerē secū quocūq; eant ferre: quos descendentes e nauibus terræ infigunt: seque positos castris intra illos sapiunt: ut tuti possint pernoctari. In curiana caput canibalis cuiusdam primarii foribus affixum quod tanq; uexillum aut galeam ab hostibus ereptam pro summa laude seruatum: repperunt. In ea paria ora regio est nouo genere salinarum insignis nomine haraia: uināq; uentorum agitatū ibi mare aquas impellit in adiacentem latam planiciem: quæ sole superueniente pacato æquoræ congelatur in candidissimum sal optimum: quo si priusq; pluat propere aderint: onerari uident quotquot nauigia mare sustinet. Illico namq; cadentibus hymbribus: liquefit & sorbetur arena liquor: reditq; per terræ meatus ad suam originem unde fuerat impulsus. dicunt alii non e mari planicie repleri: sed e quibusdā fontibus salientibus aqua marina amariorib; qui

prope equi
nocturni.

durum ceru
tamen.

periti rei
bellice ca
nibales

OCEANE DECADIS

reuomēt illas aquas tempestate uigente. salinas eas magnificiunt incolæ qui sale non ad
usum modo patrium fruūtur: sed in laterū formam redactum peregrinis permutatiōe re
rum alienarum uenūdatur. Primatum ibi cadauera super cratibus igni lēto supposito di
stendunt: ut paulatim consumptis carnibus ossa pelle inclina. desiccata detineantur: quæ
postmodum in honore habent: seruantq; tanq; penates: uirū se uidisse ibi atq; alibi fœmi
nam hoc pacto impositos & seruatos memorant. Cum uero ex curiana octauo idus febru
arii ad reges redituri discederent: sex & nonaginta se libras unionum octunciales p̄cio
forte quinq; solidorū cōparasse cognouerant. Discedentes igitur unum & sexaginta di
es in itinere: licet breuius q̄ ex hispaniola: consumpserunt: propter maris decurrētes ad
occidentem fluctus continuos: qui nauim non modo remorabantur: uerum etiā interdū
retrahebant. Accedūt tandem nauæ unionibus uti paleis onusti. Ast magister ip̄e nauis
petrus alfonso cognomento nignus q̄ preciosorum unionū copiam nō mediocrē suffu
ratus fuisse: regiosq; reditus qui sunt pars quinta: defraudasset: a comitib; accusatus a fer
nando de uega uiro litteris & rerum experientia pollēti gubernatore galleciæ quo appul
si erant: capitur. In ninclisq; diu detentus soluitur tandē. Sed habuisse partem unionū si
bi contingentem adhuc negat. Vnionū auellanas multi æquant orientilibus similes: sed
quoniam male perforati non tantū precii sunt. Me præsente cum apud illustrē methynæ
fidoniæ ducem inuitatus pranderem hispalī: unam infra centum uncias uenū ad cum tu
lerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore me delectarunt. sunt qui nignū ferant nō in
curiana: quæ centū uiginti amplius lequas distat ab ore drachonis: sed in cumana & me
nacapana regiunculis ori & margarita infulæ uicinis uniones habuisse: negantq; curianā
feracē margaritis .adhuc sub iudicē lib; est nos ad alia tendamus. En habes quid ex his nu
per terris: ex his occidentib; oris possit utilitatis expectari per annorū curricula: quūqu
dem hac prima fronte talia de se argumenta opulentia ostendant.

libras. xcvj
unionum

fernād^o de
uega capis
nignum.

uniones

OCEANE DECADIS LIBER NONYS.

U Incentiagnes cognomento pinzonus ariescq; pinzonus illius ex fratre nepos
qui colonum præfectum marinū prima nauigatione fuerant cōmitati: duarū
q; minorū nauium illarū quas supra diximus carauelas uocari domini a præ
fecto conducti: nouorū tractuum nouarūq; terrarum amplitudine pellesti:
quatuor impensa propria carauelas in portu ipsorum natali solo: qui dicitur ab hispanis
pálos: in occiduo oceano sito construunt: & a regibus habita uenia circiter xij. decembris
anni noni & nonagesimi a quadragesimo supra millesimum e portu solunt. Est au
tem is portus palensis a gadibus millia passuum duo & septuaginta: ab hispalī uero bati
cæ emporio milliarū quattuor & sexaginta. Sunt oppidani omnes: nullo excepto: rebus
marinis dediti: cōtinuisq; nauigationibus intenti. Ad fortunatas & ipsi primum tendunt
per hesperides. i. per insulas caput uiride dictas quas alii dicunt gorgodes meduseas. Ad
meridie[m] recta proficiscuntur. A bea hesperidū quæ sancti iacobi a portugalesibus pos
sessoribus appellatur: idibus ianuarii discedentes africanum quem suduestum appellat: qui
medius inter austrum est ac zephyrum capiunt in proram. Cū lequas se tercentū nauigas
se uentum illū secuti arbitrarētur: poli arctici aiunt se aspectum amississe: quo illis occiden
te: uentorum uorticūq; atq; æstuum fera tempestas continuo oborta est. Vterius tamen
licet cum summo discrimine quadraginta super ducentas lequas uentū semper eundem
per polum iam amissum sequentes processerunt. Vnde an habitabilis sit an inaccessa li
nea æquinoctialis isti & præsci tam philosophi q; poetæ & cosmographi discutiant. Hi nā
q; frequentibus habitata populis contendunt: illi uero inhabitabilem ob solis perpendi
culum scribunt. Non defuere tamen apud antiquos: qui habitabilem esse probare nitē
tur. Interrogati a me nauæ: si an antarcticū uiderint polum: stellam se nullam huic arcti

LIBER NONVS

cæ similem quæ discerni circa punctum possit: cognouisse inquirunt. Stellarum tamen aliam aiunt se prospexisse faciem densamque quandam ab horizonte uaporosam caliginem quæ oculos fere obtenebraret. Tumulus attolli in terræ medio contendunt qui ne arcticus uideatur obstat: donec illum penitus traiecerint. At stellarum imagines ab hemisphaerii nostri stellis ualde diuersas se uidisse credunt. Hæc dederunt: hæc accipito. daui sunt: non cædipi. Septimo Kalendas februarii tandem a longe terram prospiciunt: & cum turbidam esse maris aquam uiderent: iacto funiculo plumbato sexdecim ulnarum aiunt uulgo brazatas: altitudinem reperiunt. Adeunt: descendunt: biduo *ibidem* comorati: quia nullum ibi hominem eo tempore uiderint: licet uestigia in littore humana compererint: sculptis arboribus & saxis littori uicinis regis suisque nominibus de aduentu suo discesserunt. Non longe ab ea statione nocturnos ignes secuti: castrensi more gentem reperiunt pernoctantem sub die. Hanc donec elucescat nolle perturbare fuit consilium. Sole autem exorto armati e nostris quadraginta tendunt ad illos. Ad nostros duo & triginta ueniunt obuia: arcibus ac missilibus onusti parati ad certamen: ceteri sequebantur eodem modo instructi Germanis aut pannonibus proceriores aiunt eos esse incolas: uultu toruo ac minitibus similes nostros inspectabant: non armis esse agendum nostri censuerunt: siue id metu: siue ne aufugerent illi: non habeo comperitum. blanditiis atque oblatione munerum illos allicere nostri conantur. Illi autem ut qui commercium inire cum nostris nullum statuerant: omnem sermonem reiciunt: parati semper ad pugnam colloquia & nutus suscipiebant: ita quisque regreditur. Nocte autem intempesta illi aufugiunt: uacua relinquunt quæ occupauerant loca. Gentem esse uagam ueluti scythas eos qui terræ fructus sine certis domibus cum uxoribus & filiis sequantur existimant. Iureiurando asserunt qui pedum illorum in arena dimissi sunt uestigia: nostrorum pedum mediocris hominis fere quantitatem in duplum æquare. Uterius ad nauigantes flumen aliud reperiunt: sed non ita profundum: ut carauellis per curri quiret. Seruitorios igitur lembos quattuor armatis onustos ad terram uestigatum mittunt. Super eminenti colle littori uicino incolarum cateruam conspiciunt. Nostri ad commercium per unum peditem premissum inuitant. Illi ex nostris apprehendere aliquem abducereque uelle uisi sunt. Ad nostrum namque paxillum cubitale auratum a longe proiciunt: quia noster prius adiecerat tintinabulum: ut eos alliceret. Cum pronus iactum paxillum auratum uellet noster sumere: dicto citius illum incolæ circumeunt: ut apprehendant. Is scuto enseque tectus quibus armatus ueniebat: se ab eis tuetur: donec cymbis auxilium socii attulerunt. Ut breuibus absoluam: quoniam discessum tuum ante oculos mihi tam anxie preponis: sagittis & missilibus sudibus e nostris octo peremerunt: plerosque uulnerarunt. Intra fluium lembos sepiunt: ad manus usque temere ueniunt: apprehendunt ex ripa cymbarum spondas: lanceis ensibusque ueluti oues quia nudi trucidantur. Nec eo magis cedunt. unam e cymbis e nostrorum potestate rapuerunt: uacua tamen hominibus: & illius præfecto sagitta transuerberato ac perempto: reliquæ euaserunt. ita bellaces illos deseruere. Ad occidentem septentrionalē per idem littus mœsti ob interfectos tēdūt. Lequas circiter .xl. percurrerant: quando in pelagus incidunt aquarū adeo dulcium: ut implere ibi cados aqua recenti licuerit. Vestigantes eius rei causam defluere magno impetu e uastis montibus rapidos fluminū concursus reperiunt. Intra id æquor iacere plures insulas & fortunatas soli ubertate & populis refertas aiunt. Huius tractus incolas mites sociabilesque esse referunt: ast ipsis parum utiles: quia nullos optabiles nostris prouentus assequantur auri ut pote aut lapillorum. Sex propterea ac triginta inde captiuos abduxerunt: regionē appellant indigenæ mariatambal. Regio autem ab eius fluminis oriente camomorus dicitur: ab occidente paricora. In huius oræ internis non negligendā auri copias iacere inuebant incolæ: huius namque fluminis septentrionē recta captantes sic exigente littorum in flexu: arcticum recuperarunt polum. Id littus uniuersum paria est: quā colonum ipsum huius tanti inuenti auctorem reperisse diximus unionibus ornatam. contiguū esse aiunt

græue præ
litū cū gēte
nuda.

OCEANE DECADIS

littus idemque cum ore draconis de quo alibi: & reliquis oris ut cumana manacapan a curiana: cauchieto: cuchibachoa: propterea gangetidis indiae continentem putant. Nec enim is vastus ambitus ut insula sit pati uideatur: licet uniuersum terrae orbem large sumptum insulam dicere fas sit. Ab ea terrae cuspide quae poluamittit arcticum lequas circiter trecentum continuo tractu uenientes ad occidentem pariam uersus spacio fere medio in fluuiis se inuolunt incidisse nomine maragnonum adeo latum ut fabulatos suspicer. Interrogati a me postmodum mare ne esset terras dirimens: responderunt esse dulces eius gurgitis haustus: quoque altius tenditur aduerso flumine eo dulciores ferunt esse: insulisque refertum & piscibus. Lequas dicere audet triginta amplius latum: rapacisque cursu defluere in pelagus cecidens eius furor: si tamen pensauerimus quantam esse feratur borio stomacha spiro stomacha que histri ora quantoque spacio uiolent maris aquas & nauigantibus praebent dulces potus mirari desinemus: licet hoc flumen maius esse praedicetur. Quis naturae auferet quin hoc illo grandius atque illo hoc flumen potius sit generare: flumen de quo admirantur colonas oras percurrans mentionem fecit hoc esse arbitror. Apertius ista intelligemus aliquando. nunc ad terrae prouentus redeamus. Coccineas in plerisque de parientibus insulis siluas reperere: librarum millia allata sunt tria. uerzinum mercatores itali. hispani brasillu appellat. Aiuunt coccineas hispaniolae arbores esse his longe meliores ad colorem lanis praebendum. aquilonem deinde quem hispani nauae nordestum itali graecum appellant secuti: multas intertextunt canibalium saeuitia desertas insulas: ast feraces. Descenderunt namque pluribus in locis: & uicorum dirutorum multa uestigia ingressi sunt. Viderunt tamen aliqui homines sed trepidos aspectu peregrinae cuiusque nauis aufragientes ad montanas rupes & abstrusa nemora: sine certis iam domibus uagantes ob canibalium insidias. Arbores inuenere maximas: quae cassiam fistulam ut uulgo dicitur: passim & suapte natura producunt. Non ineptiorem esse aiunt hanc illa quam a pharmacopolis febris laborantes petunt: at nondum maturuerat quam iam iter facerent. malo illis aliisque haec referentibus credere: quam ea laboriosius scrutari. Arbores ibi esse adeo proceras balbutiunt: ut plerumque sexdecim hominum manu iunctorum in gyrum uix lacertis concludi quirent. Inter eas arbores monstruosum illud animal uulpino rostro. cercopitheca cauda. uespertilionis auribus. manibus humanis: pedibus simiam amulans: quod natos iam filios alio gestat: quocumque proficiscatur: utero exteriori in modum magnae crumenae repertus est. Id animal licet mortuum tu ipse mecum uidisti: conuoluisti: crumenamque illam nouum uterum: nouumque naturae remedium: quo a uenatoribus aut alias a caeteris uiolentis & rapacibus animalibus natos liberet: illos secum asportando admiratus es. Experimento esse compertum aiunt: eo semper utero crumenali animal filios secum portare: nec illos inde unquam emittere: nisi aut recreandi aut lactandi gratia: donec sibi uictum per se quaeritare didicerint. Cum filiis animal ipsum deprehenderant: ast in nauibus catuli propediem perierunt: mater autem filiis per aliquot menses superstitit: sed & ipsa tandem tantam aeris & ciborum mutationem ferre nequiuit. De hoc animali iam satis multa: redeamus ad rei autores. Hi duo pinzonii patrus & nepos horrenda per nauigationem hanc passi sunt: per parientem littus sexcentas iam lequas atque ut ipsi putant ultra urbem catai & littus indicum ultra gangen percurrerant: quando in eis oris mense iulio insperata illis exorta est tempestas adeo fera: ut e quattuor quas ducebant carauellas duas ante illorum oculos summerferit: illico tertiam uel ex anchoris raptam ab eorum aspectu asportauerit. Quartam in anchoris concusserit: ut omnis compago iam solueretur. Unde ad terram tamen ipsi ex hac ultima descenderunt: de nauis penitus omni spe amissa. Quare inuito consilio cum de paradisi iam sibi domiciliis in regionibus illis: de perimendis omnibus incolis uicinis cogitabant: ne finitimis reliquis aliquando conuocatis ad se trucidandum conueniant. Ast melius. Cessit tempestas: rediit quam raptauerat hyems carauella: ea octodecim uiri uehebantur: & quae in anchoris in eorum prospectu steterat seruata est. His igitur duabus ad hispaniam iter capiunt. palos natale solum ad uxores

cassia fistula

*animal nris
quod visum*

LIBER NONVS

& filios concussi fluctibus & hominibus amicis nō paucis pridie. K̄s. octobris reuertuntur. Hī ex arboribus plæraq; frustra tulerunt: quæ cinamomi & singiueris esse putat: ast non utilis quia non cōditi: ut aiūt in sui excusationē: q̄ nihil preciosum alias repererit: lapillos tamē se uidisse in eorū manibus inde allatos ex maritimis illarū orarū littoribus collectos baptista tuus elysius philosophus eximius & medicus nō inferior: quos ueros esse topazios prædicat mihi tibiq; ut arbitror enarrauit. Post hos et alii uicinorum æmulatōne ad meridiem longissimos tractus percurrere: sed per aliorū inuēta coloniq; præfecti marini uestigia per litus ut puta pariesse. Cassiam & hi fistulam preciosumq; illud ad capitis grauedinē suo suffumigio tollendam: quod hispani anime album uocant reperere. De his nil noui aliud quod tuo sit dignuz ingenio percepi: finem propterea libello huic quia me iterum de tuo discessu fatigas: imponaz. Ast qui decadem impleat de uanis insulæ hispaniolæ superstitionibus alium libellū accipito. Si non fuerit liuiana decas: id esse causæ cognoscito: q̄ tu hic martyr liuiano haud quaq̄ fuerit p̄ pythagoræ itellectu affatus spū: si quid ultra montes isti prægnates parient habebis. Nunc insulares illusiones accipito ueris luciani narrationibus tanto superiores: quanto hæc in usu hoīm sūt licet infantilia: illa uero cōficta iocī tantū gratia vel ea credentiū irrisui cōdonata. In hispaniola insula nostri priusq; indigenas quicq; aliud q̄ cœli nuia colere aut religionē ullā exerce re didicissent: diu uersati sunt. Sæpius. n. supra memorauius nihil eos colere præter uisibilia cœli lumina. Cum tandē familiarius apud eos cōtuberniū pmixtis utrinq; linguis plæriq; ex nostris agerent: uarias apud eos cerimonias uariosq; ritus obseruari cōpererunt. Ex cuiusdā eremitarū studio fratris ramoni scriptis: qui ex coloni mādato apud insulares regulos ut eos christiane erudiret diu uersatus de insulariū ritibus libellū cōposuit hispano idiomate: pauca hæc leuioribus omisiss colligere fuit animus: illa igitur accipito. Nocturna insularibus apparere fantasmata: quæ insatuos errores eos inducant ex simulachris quæ palam colūt aperte cognoscitur. Ex gossampio namq; intexto stipato interius sedentes imagines formant: quæ nocturnos quo pacto parietibus illis nostri pictores insigunt: æmulantur lemures. Cū ex simulachris opera mea ad te missis quattuor tu ipse uideris: qualia sint q̄ ue depictis lemuribus similia: poteris regi serenissimo tibi patruo melius corā significare: q̄ ego illa scribere. Hæc simulachra zemes appellent indigenæ: quorū minora infantulos dæmones referentia cū hostibus manus colaturū: frontibus alligant: propterea funiculis quos uidisti cōplexa sunt. ab his pluuias si pluuiæ desint: soles si sole indigeāt: se impetrare arbitrantur. eius enī quē unictū sine carentem omnipotentē inuisibilemq; esse fatentur: internūcios esse zemes putat. Quisq; regulus suū habet zemē: quem colat. Cælesti numini æterno duo hæc noīa iocaua: guamaōcon maiores eorū indiderunt. Numē ipsum habere genitricē quinq; his nomini bus appellatā ferūt: attabéfram. i. mamónā: guacarapī tam: iéllam: guimazóam. In terris autem quid puerascāt de hominis origine aduertito. Est in insula regio nomine cauna. Ex duobus montis cuiusdam specubus pdiisse genus hominū garrunt: maiorem hominū partem ex aprioribus faucibus antri: minorē ex arctioribus exiliisse prædicant. Rupem ex qua specus aperiantur: cautam appellāt. Maius antrū cazibaxagua: minus amaiáuna nominant. Priusq; hominibus inde egredi licuerit: simpliciter inquit per hominem nomine machóchael singulis noctibus antri fauces custodiri solitas. Is machóchael cum longius ab antro uisendi studio perrexisset: a sole deprehēsus cuius aspectū minime pati posse dabatur: in lapidem mutatus dicitur. De pluribus idem aliis blasterant: q̄ cū piscandi cupiditate noctu ab antro tantum pcesserint: ut redire ante solis ortū nequuerint: quem non licebat intueri: in arbores myrobolanos: quarū sua sponte copiam terra illa pducit fuisse transformatos. Aiunt præterea uagoniōnā primariū quēdam ex antro clausis familiaribus piscatū emisisse unū: quē inde in philomenā eadē causa q̄ sol superuenerit priusq; se reciperet mutatum inquit quotannis quo tempore uersus est in aticulam no

de topazis

iteruz cassia

quid credat
de uero deo

homines in
mirobala-
nos.
homo i phi
lomenam .

OCEANE DECADIS.

ſu ſuo cantu & fortē conqueri: & dñi uaguoniōne auxiliū implorare: hinc noctu cātare
 luſcinia putāt. Vaguoniōna uero familiaris ſui deſiderio: quē ardēter ama bat uiris in an-
 tro relictis: ſcēminas tantū cū paruulis quos lactabant eduxit: equibus ſcēminas in una in-
 ſularū eius tractus quā appellant mathinino reliquiſſe fertur: infantulos autē ſecū aſpor-
 taſſe: qui miſelli fame oppreſſi: in cuiuſdam fluminis ripa: toa toa. i. mama mamma cla-
 mitantes in ranas conuerſi feruntur: inde uoceꝝ illam ranis uerno tēpore dicūt inſediſſe
 Ita in antris illis e quibus per hiſpaniolam ſparſi ſunt homines: uiros tantū ſine ſcēminis
 permanſiſſe balbutiūt. Referūt inſup uaguoniōnā ipſuz per diuerſa vagantē nec unq̄ ex
 ſpeciali gratia mutatū: ad mulierem quā in fundo maris formoſam uiderit deſcēdiſſe: ab
 eaꝝ marmoreos calculos & quos cibus uocāt & tabellas quaſdā flauas ex auricalco: quas
 guaninos appellāt: habuiſſe dicunt. Hęc monilia p ſacris apud reges habentur in hunc
 uſq̄ diem. Viros autem illos quos ſine ſcēminis in antris relictos diximus: lotū ſe ad plu-
 uidarū aquarū receptacula noctu referunt exiſſe: atq̄ una noctiū in animalia quædā ſcē-
 minas æmulantia ueluti formicarū agmina reptare per arbores myrobolanos a longe ui-
 diſſe. Ad ſcēminea illa animalia pcurrūt. capiūt. ueluti anguillæ de manibus eorū labur-
 tur. Conſilium ineunt. Ex ſenioris conſilio: ſcabioſos leproſoſq̄ ſi qui ſint inter eos con-
 quirunt: qui manus aſperas calloſaſq̄ habeāt: ut apprehenſa facilius queāt retinere. Hos
 homines ipſi caracaracoles appellant: uenatū proficiſcūtur: ex multis quas capiebāt quat-
 tuor tantū retinent: p ſcēminis illis uti admittūt: carere ſcēminea natura cōperiūt. Iterū
 accitis ſenioribus quid faciendū conſulunt. ut picus auis admittatur: qui acuto roſtro in-
 tra ipſorum inguina foramen effodiat: conſtituerunt: ipſis met caracaracolibus hominibꝝ
 calloſis ſcēminas apertis cruribus tenētibus. Quā pulchre picus adducitur: picus ſcē-
 minis ſexum aperit. Hinc belliffime habuit inſula quas cupiebat ſcēminas: hinc pcreata ſo-
 boles. Eia mirari iam deſinito: quod de myrmidonibus grecia uerax tot uoluminibꝝ de-
 ſcripſerit e formicis ut pote myrmidones pcreatos. Hęc & alia huiuſmodi multa pacato
 ſerenoz uultu ſapientiores e podiis ſuggeſtioliſq̄ turbæ ſimplici mirabūdæ ſuadet: reci-
 tantq̄ p ſacro. Aſt de maris origine ſeuerius: qua in re fuiſſe quondā in inſula potentē ui-
 rum nomine ſaiā qui filiū unicū hominē exuentē intra cucurbitā ſepulcri loco cōdiderit.
 Is ſaiā paucis exactis mēſibus impatiens morte filii rediit ad cucurbitā: eam cū aperuiſ-
 ſet balenæ ingentes & grandia cete prodierūt. quare incluſum in ea cucurbita mare cōui-
 cinis quibuſdā p̄dicauit. Ea permoti fama quattuor fratres iuuenes eodē partu geniti aſt
 partu matre perempta cucurbitā ſpe habendorū piſciū adeūt: manu capiunt: ſaiā ſuper-
 ueniente qui crebro nati oſſa incluſa reuiſebat: perterriti ſunt iuuenes ſacrilegio furtiq̄:
 ſuſpitione dephēnſi: ueluti qui ſaiā obſeruabāt: vt celerius fugerent cucurbitam e manu
 ſoluerunt. ea pondere nimio preſſa fragitur. per eius rimas effunditur mare. ualles im-
 plenturea uaiſta planities quæ uniuerſum illū inſularem orbē ſicca occupabat: ſummerge-
 rit: montesq̄ tantū ob altitudinē ab ea inundatione euaserunt: qui nunc eas continēt in-
 ſulas: quas licet aſpicere. En illuſtriſſime princeps omni præconiō dignā maris originē
 nec ab eis parui eū fieri putes: qui hęc recitare didicerit. A ſunt deide fratres hos ſaiā me-
 tu tam diu per diuerſa fuiſſe uagatos: ut fere iam fame perirent: quia nullubi ſiſtere pedē
 audebant. hinc quoniā acrius urgerētur: piſtoris domum pulſare ceperūt cazabi. i. panē
 petentes. piſtor autē in primo ingredientem cōſpuiſſe ita acriter fertur: ut illi ex iſtu ſpu-
 ti exortū ſit turgidiſſimū intercus: quo fere interierit. Aſt fratrum conſilio accepto lapis
 de acuto apertum eſt: ex cuius ulcere natā a ſunt ſcēminam: qua mutuo fratres illi omnes
 uſi ſunt: atq̄ ab ea ferunt filios filiasq̄ genuiſſe. Iucundius aliud aduertito princeps illu-
 ſtriſſime: antrum extat iouanaboina nomine in cuiuſdam reguli dioceſi: qui machina
 nech uocatur. Id religioſius q̄ corithium quondam aut cyrrham niſamq̄ greci colunt ac
 uenerantur: mille uariis ornatum piſturis. In huius antri foribus duos habent ſculptos
 zemes: quorū unum binthaitellem: marohum alterum uocant. Cur tanta ſpecum coleret

puerū in ra-
nas.

unde mare
prodierit.

LIBER NONVS

perierate interrogati: quia sol inde lunaq; lumē orbi prābituri p̄dierūt: grauius sensateq; respondēt. Concurfationibus antra ueluti nos uibem & uaticanū nostrae religionis ca-
 put: aut compostellam & Ierusalem domini sepulcrū frequentant. Subiacent & alteri su-
 perstitionum generi: mortuos putant noctu uagari: ac uesci guannāba fructu nobis inco-
 gnito cotone simili: lectisq; inter uiuos uersari aiunt: ac decipere mulieres. sumpta nāq;
 uirili forma coire uelle uidentur: ast quū ad opus peruenitur: euanescent. Si quis autem
 apud se iacere mortuū aliquando suspicatur: quum quid noui senserit in lecto: uteri atres-
 tatione se dubio solui balbutit. Cuncta nāq; aiunt mortuos posse humana membra susci-
 pere praeter umbilicum: si umbilico igitur mortuum esse dignoscit: tactus illico resolu-
 tur. Noctu & saepissime in itinerib; praecipue uisq; publicis mortuos occurrere uiuis cre-
 dunt: contra quos si uiator intrepidus steterit: dissoluitur fantasma. si uero pertimescat
 illum ita adoriendo perterret: ut saepius ea formidine multi debilitentur ac stupeāt. Inter-
 rogati a nostris insulares unde sibi eos ritus inanes tanq; contagionē cōparauerint: a ma-
 ioribus haereditarios respondent: ritumq; aiunt ultra hominū memoriam ista contex-
 ta: quae neminem licet praeter regulatorum filios edoceri: memoriae illa cōmendant. neq;
 enim litteras unq; habuere: diebusq; festis populo canentes ueluti solemnia sacra praepo-
 nunt: Instrumentū. habent unicum ligneū: concauū: reboans tantum: q; cōcutitur tym-
 pani more. His illos imbuunt superstitionibus eorū augures quos boitiios uocāt: sunt &
 iidem medici qui plebeculae rerum insciae mille astruunt fraudes. Credere cogunt plebē
 hi augures: quia sunt apud eam auctoritatis egregiae q; zemes ipsos alloquantur futuraq;
 praediceant. & si quis aduersa laborans ualitudine conualuerit: se dono zemis id affecutū
 persuadent: ieiunio & purgationi se obligant boitiis: quando curā de primario sumūt ali-
 quo: herbamq; uorant inebriantē: quam cum pulueream sorpserit: ueluti menades in fu-
 rorem uersi multa se a zemibus audisse inuimurant. Valitudinarium ad eunt offe vel
 lapillo in os sumpto aut frustulo carnis: ex hemicyclo eiciunt omnes praeter unum aut
 duos quos ipsemet inualidus elagerit. Circuit primariū boitius ter aut quater: faciem la-
 bia. naresq; extorquens foedis gestibus. in frontem. in tēpora. in collum sufflat aegroti ab-
 sorbens aerem: post hāc se morbum ex laborātis uenis exhaurire dicit. Per humeros de-
 inde ac femora & crura aegrotum fricans: cōnexas a pedibus manus deducit atq; sic ma-
 nibus complexis ad ostium procurrat apertum: ac manus excutit patentes: seq; morbū
 effugasse: futurūq; propediem incolumē persuadet. Ast a tergo illū adoriens carnis fru-
 stulum uti praestigiator ex ore attollit. aegrotūq; in clamat dicens: en quid ultra necessita-
 tem comederas. ualebis quoniā illud tibi detraxerim. Si uero aegrotum fallere grauius in-
 tendit: zemen esse suum iratū suadet: q; uel ei domum non construxerit: aut minus illum
 religiose coluerit: q; praedium non dicauerit. Si aegrotum perire contigerit: affines eius
 ueneficiis cogunt mortuū fateri: fato ne an boitiū incuria q; non integre ieiunauerit: aut
 consonum aegroti pharmacum non praebuerit. Si medici boitiū culpa diē obierit: de boi-
 tio uindictam sumunt. De lapillis aut ossibus quos ore gestasse boitiū aliquis putatur: si
 foeminae aliquem assequuntur: pāniculis religiosissime inuolutū seruant. puerperis enī
 prodesse plurimum posse credunt: habentq; foeminae lapillos eos loco zemium. Zemes
 autem uarios uariis colunt insulares. Ligneos quidam cōstruunt: nocturnis inter arbores
 umbris moniti: alii si responsa intra rupes habuerint: marmoreos insculpunt. In radice-
 bus alii coluntur reperti inter aies: id est genus edulii de quo supra. Hos zemes curam ha-
 bere ut panis ille coalescat arbitrantur: ueluti antiquitas dryades hamadryades ac satyros
 & panes aut nereides fontium siluarū & pelagi curam habere putabat: suosq; rei cuiq; de-
 os assignauit ut suum quisq; genus tueretur: ita & insulares hi suos zemes inuocatos eo-
 rum optatis auscultare autumant. Quare cum de belli euentu de annonā: de incolumita-
 te zemes reguli consulunt: domū zemi dicatam ingrediuntur: ibiq; absorpta per nares
 chochobba: sic herbam uocant inebriantem qua & boitiū in furore statim uertitur: domū

ex duobus
antris sol
et luna.

fantasmata
nocturna.

quomō deo
cipitur mi
seri.

quomō boi-
ti fallunt
egrotos

OCEANE DECADIS

illico tectis ad fundamenta uersus moueri: homines uersis uestigiis ābulare: se uidere garriunt. Tanta est pulueris illius contusi uis ex cohōbba: ut sensum oēm illico sumentū eum tollat. ut p̄mū cessit isantia brachijs demisso capite genua cōplectitur: quo ī statu attonit⁹ paulisper imoratus caput ueluti somnolentus eleuat: atq; oculos in cōlū attollens intra se primū confusa quædā obloquitur: cui tunc primarij aulici astantes: neq; enim de populo quisq; ad ea sacra admittitur: sublati uocibus gratias agunt: q; iam a zemis colloquio ad eos redierit: & quid uiderit percunctantur. Ille aut os aperiens zemen eo tēpore se allocutum fuisse delirat: ipsiq; aut uictoriam aut perniciē si cū hostibus manus cōseruerint: aut famē uel ubertatem: pestem aut incolumitatem: & quicquid uenit in buccas prædixisse illi zemē ueluti lymphaticus prædicat. Eia illustrissime princeps quid miraberis post hæc de apollineo spiritu suas ingenti rabie sybillas cōcutientis? Putabas superstitosam illā antiquitatem deprimisse? Qñquidē generalia de zemibus tot enarrauimus: quid de particularibus quibusdā referatur silentio prætereundū minime cenfeo. Regulus quidā guamarētus habuisse zemē dicitur nomine corochottū. Hūc e supremo domus culmine ubi uinētū guamarētus adseruabat: sæpe numero aiunt uel coitus aut cibi gratia uel ut sese abscederet ruptis uinculis descendisse: per aliquotq; interdum dies latuisse iratū: eo q; in ipsius cultu & sacris guamarētus rex defecerit. In guamarēti regio uico nasci aliqui infantes coronas habentes duas referunt: hos corochoti zemi filios esse puerafcunt. Ferunt & ab hostibus uictū fuisse in acie guamarētum: uicumq; ipse ac regiam ferro igniq; uniuersam uastatam: corochotum autem incensa domo exiliisse uinculis ad stadium usq; fuisse deinde repertum. Zemē habet alium epileguanitam nomine: ligneum quadrupedē: qui sæpe ad siluas e loco ubi colebatur fertur profugisse. Hunc quoties discessisse sentiebant: pijs facto agmine supplicationibus solícite queritabant: inuentum religiose ad dicatum ei facellum humeris reportabant. Ast christianis ad insulam euertibus aufugisse illum: nusq; q; fuisse ultra repertum patriæ perniciem ob id augurantes conqueruntur: hæc a senioribus audita sunt. Marmoreum colebant zemē alium sub fœmineo sexu: cui duo masculi pro ministris astabant. Horum alter fœminæ iussu præconis officio fungebatur: ad reliquos zemes qui auxilio assint fœminæ imperio: ad uentos pluuiaq; acnubes concitandas. Alius autem dicitur ex fœminæ mandato aquas in uallibus ex altis montibus collabentes congregare: ut inde facto impetu more torrentis solutæ uastent agros si simulacro debitos optatosq; honores indigenæ non præstiterint. Dignum memoratu hoc unū accipito princeps illustrissime: quod opus iam claudat. Tritissimum apud insulares nostri reperere duos fuisse quondam regulos: e quibus unus guarionexii de quo supra mentionem sæpe fecimus: fuit genitor: qui a cibo potuq; dies quinque continuos abstinerint ut de futuris aliquid a zemibus acciperent: eo ieiunio grati zemibus se habuisse in responsis retulerunt: uenturam non multos post annos ad eam insulam gentem coopertam uestibus: quæ ritus ac cerimonias omnes insulares esset uastatura: filiosq; omnes ipsorum aut peremptura aut priuatura libertate. De canibalibus apud iuniores coniecturam facientes sese ubi aduentare canibales sentiebant: fuga sibi consulere statutum erat: neq; unq; manus ultra cum canibalibus conseruerunt. Cum uero hispanos insulam ingressos uiderunt collectis de hac re coniecturis inter se hanc esse gentem illam augurati sunt. nec illos fefellit opinio. submissi christianis iam sunt omnes peruicacibus omnibus interfecit: nec ultra de zemibus extat memoria. ad hispaniam namq; sunt omnes asportati: ut eorum ludibria & dæmonum fallacias nosceremus: e quibus tu plures me tractante princeps illustrissime conspexisti. Multa prætereo quia te cras procul dubio in patriam discessurum: ut reginam tibi maiorem amitam quam huc es comitatus ex federici regis patris tui mandato reducas: monuisti. Tu petafatus: ego autem lassus: ergo uale memor tui martyris quem de grandī rerum aceruo pauca hæc sub nomine federici patris tui deligere coegisti.

varii 3e
mes.

propheticou
de pernicie

LIBER DECIMVS
 OCEANEE DECADIS PERPENDICVLARIS
 æpilogus ad inacum lopez mendocium tendille co-
 mitem granatæ protegem. Liber decimus.

B ORIGINE PRIMA ET REGENTI CONSILIO SVMENDAE A

colono huius prouinciæ oceanæ ab urbe roma litteris amicorum & princî-
 cipum stimular: ut ea conscriberem quæ acciderent: Admiratione quippe
 summa musitabant: cum repertas esse nouas terras nouasq; gentes quæ nudæ
 natura contentæ uitam agerent: desiderioq; ardenti cognoscendi hæc tenebantur. Detru-
 sit in præceps ascanium fortuna: fratre ludouico a gallis mediolano eiecto: cuius autoritas
 torpescere me non sinebat: quin assidue calamum in dextra haberem: Ad eum præter
 alia multa quæ ex meis latentibus adhuc commentariis aliquando uidebis: libellos huius
 decadis præeuntes direxeram duos. Haud secus mihi fortuna detorsit ingenium a scri-
 bendo: atq; ascanium deturbauit a potentia. Cessit a suadendo ille procellis agitatus: ces-
 sit & mihi feruor ista perquirendi: donec anno quingentesimo supra millesimū cum gra-
 natæ curia moraretur: Vbi tu prorex: ludouicus aragonius cardinalis: federici regis ex
 fratre nepos: qui granatæ erat cum regina parthenopæa nostri regis catholici sorore: fe-
 derici regis ipsius litteras ad me directas porrexit: quibus me hortabatur: ut cætera collig-
 gerem quæ ascanianos epistolares duos libellos sequebatur. Ambo nanq; fatebantur se
 ad manus habuisse quæ ad cardinalem ascanium scriptitaueram. laborabam tunc ego uti
 nosti aduersa ualitudine: sumpsi tamen onus & animū impulsū ad scribendum. Pauca hæc
 ex magno cumulo rerum quæ relatu autorum illas conquirentium accepi memoratu di-
 gnarum delegi. Nunc uero quandoquidem tu exemplar integrum meorum operum ex-
 torquere a me fueris conatus: quo tuæ bibliothecæ uoluminibus: quæ habes innume-
 ra: nostra comisceres: fuit consilium addere paucis: quæ post eum annum quingentesimū
 a millesimo ad hunc usq; qui est decimus ab illo: patefacta sunt. late aliquando scribentur
 si uixerimus. De superstitionibus insularium solutum per se libellum scripseram: ut deca-
 dem impletet: nunc placuit perpendiculum ad te directum decimi libelli titulo munire:
 tanq; huius turmæ substem & tergi ductorem: prioremq; decimum nono connectere:
 non sublata de ducatu decimi præpositione ne toties cogerer totum opus transcribere aut
 mittere lituratum: propterea non miraberis si nonnum legens promissum reperies irri-
 tum: non semper oportet stare pollicitis. Ad rem ueniamus. Varia diuersi nautæ hoc de-
 cennio littora percurrerunt: secuti tamen coloni inuenta. Paræ nanq; littustractu conti-
 nuo lambentes quod indicum esse continens credunt: in plures orientales ii: occidenta-
 les illi regiones nouas inciderunt auriferas thuriferasq;: inde nanq; aurea plærîq; moni-
 lia thurîsq; copiam ab incolis partim: nostrarum rerum permutatione: partim acri bello
 stratis tulerunt. Alibi nostros licet nudî sint incolæ: strauerunt tamen: & acies integras
 trucidauerunt. Feroces quidem sunt. sagittis certant uenenatis: & adustis præacutis su-
 dibus. Animalia reptilia: insecta: quadrupedia etiam a nostris dissimilia reperere multi-
 formia: uaria: innumeraq;: noxia tñ minime præter leones. tigrîdes. crocodillos in uariis
 magnæ illius telluris pariësis regionibus dico. In insulis haud quæq; neq; unū quidē. mitia
 sunt oia insularia præter hoies in plærîsq;. uti iam dixim⁹ qui humanarum sunt carniam
 eluones caribes siue canibales dictos diuersi quoq; generis uolucres. Plærîsq; in locis ue-
 spertiliones turturibus non minores ad eos acri furore primo noctis crepusculo uolita-
 bant: & uenenato morfu ad rabiem usq; læsos trahebant: ita ut aufugere inde ue-
 luti ab harpiis fuerint coacti. Alibi cum in terra noctu quidam in arena dormirent
 e mari monstrum exiens: furtim unum arripuit medium asportauitq; in conspe-
 ctu sociorum: nec misero clamati opem ferre potuerunt: donec in mare belua cum præda
 profilierit. In his terris figere pedem arcesq; ibi condere est animus regi: nec desunt qui

nostris
 allis

nostris
 vesper-
 tiones

monstrum

OCEANEE DECADIS

europam
bim supe
rant.
laus hispa
nie.

terræ illius subdendæ pacandæq; onus summere desiderent: & regi supplicent: ut ipsis
provincia demandetur. magni sunt tractus. uasta terrarum amplitudo. europam aiunt uni
uersam sui magnitudine has regiones tum continentes tum insulares triplo superare: præter eas
quas portugalenses ad meridiem reppererunt: quæ maxime sunt. Magna laude digna est hæc no
stra tempestate hispania: quæ latentes hæcenus tot antipodum myriadas nostris gentibus cogni
tas effecerit: ingenioque polentibus amplam adeo scribendi materiam præbuerit. Quibus ego iter
aperui: cum ista nude uti uides collegeri: tum quia elegantioribus nequeo uestibus quicquam orna
re: tum etiam quoniam calamum ut historice scribere nunquam sumpsit: sed ut per epistolas rapti scriptas
his a quorum mandatis referre pedem non licebat: satisfacere. Iam satis digressus sum ad his
paniolam redeamus. panem agnoscunt insularem parui esse roboris nostro triticeo pani af
fuetis. hebetantur ob eam causam uires hominum. propterea nuper rex imperauit: ut di
uersis in locis uariisque anni tempore feratur. in harundineas namque paleas inanes cum raris
Sed illis crassis & prægnantibus speciebus prodibant. Sentiunt eandem esse in herbis mollis
crescunt ad segetum mensuram. armenta mirummodum impinguant: sed carnes reddunt
insipidas: immo & aiunt sine medullis: aut si insint aquosis. de porcis e conuerso. salubres
sapidosque: ob insulares quosdam siluestres fructus quibus auidè uescuntur: esse ferunt: In
macellis nil fecant aliud. Creuit porcorum multitudo: & siluestres effecti sunt: qui e subul
corum cura euaserunt. Non egent ultra ut alium de genus ullum quadrupedum aut alti
lium ad eos inuehatur. Animalium omnium pulli propter herbarum luxuriam patribus grati
diores euadunt: licet solo gramine sine ordeo aut ullo grano nutriantur de hispaniola sa
tis. Nunc eius uiciniam complectamur. Cubam tellurem illam quam diu ob eius longitu
dinem continentem putauerunt: insulam esse reperiunt. Neque mirum uideatur: quod ipsius
incolæ dum percurreretur a nostris: sine carere dicerent. Quia gens hæc nuda paruo & fi
nibus suis natalibus contenta: quid uicini facerent: minime erat sollicita. Eset ne aliud
quicquam sub cælo: necne præter id quod pedibus terebant: haud quicquam sciebant. Est uero cu
ba ab oriente in occidentem multo longior hispaniola: lata uero a septentrione in meridi
em contra eorum priorem opinionem multo minus. Est angustissima: si longitudinem
respexeris. terra ferax maiori ex parte atque amœna. Ab oriente non longe ab hispaniola
iacet insula: dimidio amplius minor hispaniola sancti iohannis nomine a nostris dicta: qua
drata fere. In hac aurifodinas esse ditissimas reperiunt: sed intenti nunc aurifodinis his
paniolæ: nondum opifices in eam insulam miserunt: parare tamen paulatim sese ad id: in
cipiunt. Hispaniolæ uero prouentus reliqui posthabentur omnes: omnisque ad aurum le
gendus cura est directa: cui opificio ordo est datus huiusmodi. Cuique uiro industrius qui
alicuius momenti sit: unus aut plures cacichis id est regulis cum suis quisque subditis assignan
tur. Cacichus certis anni temporibus ex fœdere cum incolarum turba uenit ad eius cui ad
dictus est: aurifodinam. Ibi instrumenta illis fossoria assignantur. Statutumque est cacichus
& incolis præmium laboris certum præter alimoniam. Discedentibus namque ex aurifodi
nis ad sementes: quibus suis temporibus inuigilant: ne desint alimonie: reportant tho
racem unus: interiorem textam alius: alius sagulum aut pileum. his namque iam delectantur
nec ultra nudè incedunt: ita & auro & agriculturæ incolarum haud aliter ac seruorum o
pera intendunt. Ferunt iniquo animo iugum: affertur. Anaborias uocant hos mercenari
os insulares non tamen rex patitur ut pro seruis habeantur. Dantur & tolluntur ad regis
arbitrium. Tempore quo accersuntur a cacichis eorum regulis: ueluti a ceteris milites: aut
calones: incolæ si queunt ad siluas & montes euadunt multi. Contenti eo tempore siluestribus cibis la
titantes: ne laborem illum subeant. dociles uero sunt: prisorum ritum penitus oblit: pie credunt: & re
citant quæ de nostra fide edocentur. Regulorum filios crudunt domi primarii ex nostris: litte
rasque aut uulgares & urbanos mores facile pueri ebibunt. Grandæuos ad natales mittunt: si
præcipue patres interierint: gubernatum auitos incolas. Hi iam fide ualent in christum &
nostros: incolasque suos in amore retinent: ac blandis suasionibus hilares ducunt ad au

de cuba in
sula.

alia insula
aurifera.

ordo datur

sunt dociles.

LIBER DECIMVS

rifodinas: quæ duabus in regionibus insulæ iacet. Ad milliare circiter trigessimū ab urbe
 dñica sancti x̄p̄ophori dicta una. ad milliare uero circiter nonagesimū altera quæ dicitur
 cibaua: ubi portus regalis. magni tractus sunt hæ regiones. Vbi passim superficialiter interdū:
 alicubi inter saxa globi aut laminæ reperiuntur aureæ. minutæ interdū: plæriscq; in locis
 magni ponderis. Tricentorū pondo globi interdū amplius. Ast unus repertus fuit triū mil
 lium tricentorū decē auri pondo. Qui uti aliqui audisti: iteger ad reges ferebatur i ea na
 uis qua boadilla gubernator in hispaniā redibat: & præ nimio gentiū & auri pōdere sum
 meria interiit: cū iis qui inerant oibus. globū eū mille amplius hoies uiderūt: atq; attræ
 ctauerūt. Pondus aut hoc a me sic appellatū nō libram intelligi uolo æquare sed ducati au
 rei & trientis summā uocant ipsi pefum: summāq; pōderis eius castellanū aureū appella
 tis hispani. Quicquid auri effoditur in mōtibus cibauis & portu regali: ad conceptione
 oppidū ita appellatū fertur. ibi officinæ paratæ aurū suscipiūt: & cōstant in uestes. Dātq;
 accepta parte regia q̄ est quinta: cuiq; portionē quā attulit ex suo labore. Id uero auri qd̄
 i regione sancti christophori legitur: ad officinas oppidi bonaueturæ affertur. Supra ter
 centū millia auri pondo quotānis in duabus officinis cōflatur. Si quis fraudasse detinēdo
 quin magistratib; regis adsignetur quicquid auri reperitur: lege mulctatur auri dñs. In
 cidūt inter eos sæpe cōtentiones: quas nisi potis sit isularis magistratus sedare: per appel
 lationē ad curiæ senatū lis desertur. a cuius sententiā nō licet in oibus castellæ regnis retro
 cedere aut diuertere. Sunt aut nostra tēpestate senatores insignes uiri nobiles oēs ex san
 guine nitido: quos est consiliū eo ordine hic nominatū inserere: quo de reb; dubiis iudi
 caturi sedent in senatu. Primam sedem sibi legit Antonius Roies archiepiscopus grana
 tensis tibi affinis: ingenio primas n̄r catoniano: qui neq; sibi ipi aut affini; si delinque
 rer: didicit ignoscere. uita integerrim; litterarū & ipse cultor. Princeps hic senatus est: uos
 p̄sidentē dicitis. Cæteri huic assistant ordine quē tps instituit: qui nāq; prior ad senatū accit
 fuit: hic prior sedet. Doctores oēs aut designati aut insignib; decorati: designatos aut uo
 cat hispanū idioma licēciatos ex iure cōsultis regnorū delecti oēs. p̄sidentī assidet uete
 ranus noie petrus cognomēto oropesa. sequitur hunc ludouic; noie zapata. ab hoc habet
 locū fernādus cognomēto tellus: quartā sibi sedē habet garcias cognomēto moxica. qui
 to sedet loco laurēt; cognomēto carauaiā. astat hui; lateri toribius cognomēto santia
 go. sequitur Ioānes lopez palacios ruuios. de hic ludouic; cognomēto polāco: ab hoc se
 dē tenet frāciscus cognomēto uargas: qui una est & regi; thesaurari; ultimas occupāt sta
 tiones duo sacris initiati fosa & cabrero iuris pōtificii periti. his nō licet in criminali ulla
 causa suffragari. horū oim hūeris quicquid litis aut cōtentiōis exoritur: incūbit. Ad nouas
 iā terras a quib; digressi sum; redeamus. Innūeræ sunt: uariæ: fortunatæ. Nō saturno: nō
 herculi: nō cuiq; ueterū qui nouas oras q̄ritanerint: ad cultūq; redegerit: nostri iuniores
 cedēt hispani. proh q̄ distentā posterū xp̄ianā uidebūt religionē: q̄ late iā puagari hoib;
 licebit. Quid de hisce reb; sentiā nequeo lingua uel calamo ullo pacto promere. claudo
 igitur decadis perpendicularē epilogū: animo tñ explorandī colligēdīq; cūcta particula
 tim ut mādare litteris illa queā qñ p̄ociū licuerit. colonus nāq; idē almirantus cū quattu
 or nauigiis & hominibus centum septuaginta a regibus præbitis percurrat anno. 1502.
 terram quæ occidentem cubæ ultimum spectat angulum ad lequas centum triginta circi
 ter: quo medio spacio iacet insula frugibus & fructibus arboreis fortunatissima nomine
 guanassā: uertitq; se inde ad orientem per eius littoris oras: uersis uestigiis putans se lit
 tus parie reperiturum sed minime cessit. procurrisse quoq; feruntur ea littora occidenta
 lia Vicentius agnes de quo supra & Ioannes quidam diaz solissius nebrissensis multiq;
 alii: quorum res nondum bene didici. modo uiuam aliquando illa uidere licebit. Nunc
 Vale.

vbi consti
 tur aurum

qui senato
 res regii
 nro tēporē

CREDITI CONTINENTIS.

P.M. ANGLI MEDIOLA. PROTO. N. REGII CONSĪ.
de orbe nouo secunda decas ad leonē decimum summum
pontificem maximum. Crediti continentis. Liber primus

X QVO BEATISSIME PATER GALEACIYS BVTRIGARIVS

Bononiensis & Ioannes cursius florentinus ad catholicum regem p tua
sanctitate ille: hic uero pro clarissima repu. sua in hispaniam se contule-
runt: uiris astiti semper: & ob eorum uirtutes & sapientia obseruauit utru-
q. Si cum assidua uariorum auctorū lectione delectentur: in libellos quos-
dam ex nostra officina de cussos de uastis hactenus latentibus orbis terra-

rum regionibus: de q̄ occiduis fere antipodibus ab hispanis iam pridem repertis incide-
runt. Nouæ narrationis licet male comptæ amore pellecti rem commendarunt: petierūt
q̄ a me cum suo: tum sanctitatis tuæ nomine: ut quæ post ea tempora reperta sunt: scrip-
tis superadderem. Sibi q̄ exemplar ad beatitudinem tuam mittendum traderem Quo in-
telligat quantum nostra tempestate foelicibus hispanorum regum auspiciis & humano
generi decoris: & militanti ecclesiæ augmenti accesserit. Gentes nanq̄ ille nudæ ueluti ra-
sæ tabellæ religionis nostræ ritus facile induunt: nostrorumq̄ commercio efferam nati-
uumq̄ rusticitatē excutiunt. Placuit uirorum sapientum & de tua sanctitate bene merito
rum obtemperare mandatis: quippe qui audito beatitudinis tuæ nomine: nefas in expia-
bile fore putassem: nisi illico paruissim. Quæ igitur ordine suo littora latentia hispani
discurrerint: quibusue auctoribus res actæ sint: ubi pedem fixerint: quid etiam spei affe-
ratur: quid illi terrarum tractus polliceantur: breuibus recensebo. In decadis nostræ oce-
aneæ narratione: quæ me inconsulto per christianum orbem impressa uagatur: christo-
phorum colonum lygurem eas in insulas: quarum meminimus reperisse: in læuâq̄ de hinc
uersum ad meridiem in uastas terrarum pelagiq̄ regiones ab æquinoctiali linea a quinto
ad decimum gradum tantum discedentes incidisse descripsimus: ubi lata flumina niua-
les altissimosq̄ montes littoribus imminentes & placidissimos portus inuenerat. Colo-
no iam uita functo regi cura ingens exorta est: ut terræ illæ nouæ a christianis habitandæ
in religionis nostræ augmentum occuparētur. Propterea facultatem per chirographa re-
gia id aggredi uolentibus præbuit honoratâ. Sed duobus præcipue uiris Diego nicuesæ
Baecenli uadalo & alphonso fogedæ cōchēsi. Quare ex hispaniâ: i q̄ urbē & colonia cō-
struxisse hispanos diximus: quāq̄ ip̄i incolēbāt: circiter idus decēbris alphonso fogeda
prior cum militibus circiter tercentum discessit: tendensq̄ fere recta ad meridiem e por-
tibus iam antea repertis unum adiit: cui nomen erat a colono inditum carthagini: quo-
niam & insula uenientibus fluctibus opposita lociq̄ amplitudine: & falcatis lateribus car-
thaginensem hispaniæ portum æmulatur. Insulam uocāt incolæ Codēgo: uti carthaginē-
ses hispani suam appellant scombriam. Regio ab incolis caramairi dicitur: in qua uiros si-
mul & fœminas aiunt statura pulcherrimos esse: nudos tamen: capillis aure tenuis scissis
mares: fœminas oblongis: quorum uterq̄ sexus sagittis plurimum ualet. Arbores in hac
prouintia nostri reperere dulcium pomorum feraces: sed maxime noxiorum. In uermes
nanq̄ comesa conuertuntur. Sed arboris umbra præcipue læthalis. Nam qui sub ea ali-
quando dormierunt: turgido capite: & amisso penitus lumine excitati sunt. At si breui tē-
pore somno indulserint: post aliquot dies cæcitate liberantur. Distat is portus ab ea parte
hispaniolæ: quam uocant hispani Beatam: in qua ad nouas terras traiecturi sese apparant
millia. p. sex & quinquaginta supra quadringenta. Portum ingressus fogedæ incolis uī in-
tulit: quos palantes & nudos adortus est. Dati erant in prædam ex diplomate regio: quia
fuerant in christianos olim crudelissimi: nec adduci unq̄ potuerant: ut pacato xp̄ianos su-
scipere intra dicionis suæ terminos uellent. Aurī copiā sed exiguā apud eos reperere: ne-
q̄ id quidem purū erat. Eo sibi laminas & bullas pectori affigendas ad decorem conflāt.

portus car-
thaginis.
codego in-
sula.
caramairi
regio.
arbor sibra
et fructus
nicolsæ

LIBER PRIMVS

Ea tamen grassatione spoliisque non contentus fogeda captiuus: quos paulo ante ceperat: ducibus pagum in internis a litore distantem millia. p. duodecim: in quo fugientes ex uico maritimo suscepti fuerant: adortus gentem reperit licet nudam bello tamen apertam. Scutis quippe ancilibus & ensibus etiam ligneis oblongis & arcibus certant ac sagittis: cuspidibus aut praestis: aut offeis. Desperatis animis in nostros cum hospitibus impetum fecerunt: animaduersa praesertim eorundem qui ad eos aufugerant calamitate: ex paruulorum & foeminarum raptu & spoliis strageque in ipsos illata. Strati fuerunt nostri. Proximum a fogeda praefecto Ioannem de la costa: qui primus aurum in Vrabensi arena collegit: cum septuaginta militibus interemere. Sagittas namque linunt herbae cuiusdam succo laethali. Caeteri in fugam uersi ad naues regente fogeda duce: qui & ipse terga dedit redierunt. Dum ea strage percussi caesi uiuerent in portu carthaginis: ecce ducem alium Diégum de nicuesa cum quinque nauigiis. In portu namque beatae in hispaniola & hunc parantem se reliquerant fogeda & costa. Is quinque & octoginta supra septingentos adducebat. Plures namque hunc nicuesam milites secuti fuerant: cum esset cuique liberum ex ducebatur: alterutrum eligere: propterea quod maioris esset ob aetatem auctoritatis: & quia ferrebat uulgo beraguam ex regia concessione a Nicuesa colendam auro ditiores esse: quam Vrabam Alphonso fogeda destinata. Appulso igitur Nicuesa: consilium iniere quid facto opus esset. Suffragiis uniuersorum statutum est: ut sociorum ultioni primum studeretur. Noctu agmine composito iter coepere ad eos: qui costam & septuaginta socios interfecerant. Ultima noctis uigilia imparatos adorti uicum qui domorum constabat centum amplius: sed uicinorum triplo refertum: incolunt namque gregatim: uniuersum in gyrum circumspectum ne quisquam euaderet: supposito igne deleuerunt. Sunt domus eorum lignae palmarum foliis contegulae. Sex tantum paruulis ex ingenti uirosum ac mulierum multitudine pepercerunt caeteris qui non aufugerint ferro aut igne consumptis cum suppellestilibus. a seruatis pueris costam & caeteros interemptos ab interfectores in frustra secatos fuisse: & demum comesos intellexerunt. A caribibus namque siue cannibalibus carniam humanarum edacibus originem traxisse caramaenses existimant. Auri aliquid inter cineres repertum est. Auri namque sitis non minus quam terrarum ad hos labores & discrimina subeunda nostros concitat. His actis & costae ac sociorum nece pensitata: ad portum regrediuntur. Post haec fogeda qui prior uenerat: prior cum sua caterua discedens. urabam suae gubernationi addictam quaesiturus iter fecit per insulam: quae fortis dicitur. Ea est media inter urabam & carthaginensem portum: in qua descendens trucium esse patriam cannibalium didicit. Ex incolis mares duos: foeminas septem captiuos adduxit: caeteri euaserunt. Centum & nonaginta drachmas auri in uaria monilia conflati consecutus est. Inde urabam ab orientali praehendit ora: quam appellant indigenae caribana unde caribes insulares originem habere nomenque retinere dicuntur. Ibi arcem & arci uicinum nicum coepit condere: in quod reciperent. Dehinc a captiuo edoctus: esse in internis ad miliaria duodecim pagum nomine Tirusi aurifodina dite nobilem: consilium sumpsit de pago debellando. It: paratos ad sui iuris defensionem paganos offendit: repulsus fuit non sine contumelia & damno. Sagittis namque uenenatis & isti bellum gerunt. Non multos post dies in alterius pagi oppugnationem cum egestate pressus uenisset: fuit & ipsi sagitta femur transuerberatum. Aiunt e sociis nonnulli ab indigena percussum: cuius uxorem captiuam ducebat. Amice prius de uxore redimenda inquit egisse maritum cum fogeda: ad certumque diem fuisse pactum id auri pondus: quod fogeda pro uxore petebat. Statuto autem die rediisse: sed sagittis & telis aromatum: non auro onustum cum octo sociis ad mortem paratis animis: illata iniuriam carthaginensibus & pagi postea combusti participibus. Trucidatur incola ab fogedae sociis: nec datur ultra amata coniuge frui. fogeda atrocitate uenenam paulatim deliccat. Dum haec ita succederet. ecce nicuesam ducem alterum cui beragua regio urabae occidentalis assignata est habitanda. Is postridie a fogedae

nostri pro
stingantur.
costa cum se
ptuaginta
sociis inter
ficiuntur.

uindicta in
terceptorum.

auri sitis
trahit nos

fortis insula
cannibalium
patria.

caribana p
uinitar

repulsa no
strorum.

vulneratur
fogeda.

CREDITI CONTINENTIS

coiba pro-
uincia.

linguarum
uarietas.

ex calamita
te ossidium

caribanasa
me deserit.

boiusgatti

ferra neuas
ta.

digressue portu carthaginis uela dedit beraguam aditurus. Littora semper lambens cuꝫ
copiis: quas adduxerat: sinum cepit indigenarum appellatione coiba: cuius rex erat no-
mine Caréta. Linguam repperit ab hispaniola & carthaginensi longe aliam. Diuersa eti-
am in his tractibus a suis met uicinis sunt idiomata. Regem nanqꝫ hispaniola caci cum uo-
cat: coiba uero prouincia chebi: alibi tiba: nobilem appellat hispaniola taino: coiba saccu:
alibi iura. Ex coiba ad Vrabam fogé de socii sui præfecturâ tetendit. Nicuésa. Post aliquot
inde dies ingressus ipse nauigiū genus mercatorum: quod carauellâ uocat hispanus: one-
rarie naues ab alto ut sequantur imperat. Secum uero ducit biremes duas: uulgo bergan-
tinos: quos est animus: simul & cætera nauigiorum genera: multa etiam alia: uulgaribus
eorum nominibus in discursu nostræ narrationis nuncupare: ut apertius quid uelim in-
telligatur: neglectis tetricorum mordendi causas in scriptores querentium genuinis.
Emergunt nanqꝫ non pauca cotidie: quibus uera noia relinquere nō potuit uetustatis ue-
neranda maiestas: Post nicuésæ discessum ad fogédam ex hispaniola uenit una nauis: du-
ce Bernardino de talauera: qui eam fuerat ex hispaniola suffuratus cum hominibus sexa-
ginta: Archithalasso: quem ipsi almirantū appellant: & gubernatoribus aliis inconsul-
tis. Ex alimentis quæ ferebat: perditas egestate uires aliquantulum recrearunt. In fogedâ
indies magis ac magis exoriebantur sociorum murmura: qꝫ eos inani spe depasceret. Di-
cebat enim se in hispaniola reliquisse baccalarium ancisum iusticiæ prætorem a se electū
auctoritate regia: quia sit peritus legibus: ut ad se duceret nauim unam com meatibꝫ onu-
stam: Se qꝫ mirari quod multis ante diebus non uenerit: Neqꝫ id falso aiebat. Discedens
nanqꝫ qꝫ ancisum iam semiparatum reliquerat. Socii uero se deludi arbitantes inania es-
se quæ de anciso narraret: suspicati sunt. Taciti secū statuunt pleriqꝫ bergantinos duos fu-
rari fogédæ: ac ad hispaniolam reuertí. Re intellecta fogeda præoccupare sociorum cogi-
tata constituit: relicto francisco pizarro nobili uiro præfecto ad arcis: quam condiderat:
custodiam: cum paucis ita saucius nauim de qua ante diximus conscendit: ad hispaniolaꝫ
tum curatum femur si quod remediū inuenerit: tum etiam ut uestiget quid rei ancisum
moretur: profecturus. De reditu suo intra quinquagesimum diem spem sociis relinques
qui ex circiter tercentum ad numerum sexaginta: cæteris tum fame tum incolarum telis
consumptis: reducti erant: lege Pizarro & sociis conscripta: ne proditione taxarentur: si
intra quinquagesimum diem non reuertetur com meatuum & recentium sociorum au-
xilia ducens. Partis igitur diebus exactis cum fame iam acri urgerentur: duos conscendit
relictos bergantinos: & eam terram deserunt. Hispaniolam uersus altum iam ad nauigã-
tibus exorta tempestas e bergantinis unum cum uniuersis qui ineran: absorpsit. E soci-
is alii referunt se aperte uidisse immanem piscem circuncuntem bergantinum. Ingen-
tia enim monstra maria illa nutriunt: & caudæ ictu bergantini temonem confregisse in-
frusta. Quo deficiente circumacta tempestate bergantinus obrutus est circa litus insulæ:
quam fortem appellant inter carthaginensem & urabanam oras sitam. A qua arcubus &
sagittis bergantinus superstes accedens ab incolis feroci congressu barbarorum reiecta
est. Iter ergo suum prosequens forte incidit in baccalarium ancisum inter carthaginen-
sem portum & cuchibacdam regionem in ostio fluminis: quem nostri Boiū gatti ap-
pellant: quia ibi catum primo uiderint. Boiū autem hispaniola lingua domus dicitur.
Veniebat ancisus una nauí onusta com meatibus omnis generis tam ad uictum qꝫ ad ue-
situm facientibus: & bergantino comite. Is erat cuius aduentum fogeda dux auide ope-
riebatur: ex hispaniola idibus septembris soluerat: & quarto die a discessu montes altos
quosdam recognouit: quos a perpetuis niuibꝫ ferram neuatam hispani appellarunt
prætereunte colono primo repertore illarū regionū. Quinto autē die p os draconis iter
fecit anciso referūt: qui bergantino uehebatur: fogédâ ad hispaniolâ rediisse falso locutos
ancisus existimās auctoritate p̄toria: ut reuertatur: iperat. Disto parēt bergantinei. ancisū se-
quuntur: lꝫ ab eo supplices petierit: ut alēutrū illis indulgeret: aut ut bona ei uenia liceat ad

LIBER PRIMVS

hispaniolā regredi: uel eos ipse ducat ad nicuesā. In gratiæ præmiū sese donaturos ei duo millia drachmarū auri offerunt. Auro nanq; dītes erant: sed pane egentes. Neutrū Ancīsus auauit: se q; alio proficisci nullo modo posse testatus est: præterq; in Vrabam fogedæ prouinciam. Illis ergo ducibus Ancīsus prætor Vrabam uersus tetendit. Sed unum prius memoratu dignum non sit molestum beatissimæ pater audire: quod huic prætori accidit uenienti. Iecit & iste anchoras in ora Caramairiana: quam diximus Carthaginensi portu & maritali scēminarum casta uenustate: atq; utriusq; sexus animi fortitudine esse illustrem. Aquandī gratiā & scaphæ naualis quæ confracta erat reficiendæ causa: nonnullos in littus mittit. Attentos operi nostros indigenarum multitudo suo more armata circumsepsit: triduoq; obsessos tenuit: quo tempore neq; illi manus conferere: neq; nostri illos impetere ausi sunt. ordinibus seruatis utriq; toto triduo steterunt protentis oculis in alteros alteri. Nostri tamen interea opus demandatum prosequerantur: fabrīs nauticis medium agmen tenentibus. Dum sic hæsitarent: ex grege aberrarunt duo aqualem urnā impleturi ad ostium fluminis utriusq; uicini. Dicto citius ex hostibus adest cum decem armatis primarius unus: & ab utroq; latere aquatores circumdant. Sagittis in eos directis minime tamen excussis: & trucibus oculis eos inspectabant. Aufugit e duobus alter: manet imperterritus alter: & fugientem socium iurgio reuocauit. hostes compellat eorum idioma: quod didicerat ex captiuorum inde alias raptorum commercio. Admirati sermonem patrium in aduena truculentiam exuunt blandis inuicem uerbis agunt. qui sint eius cateruæ appulsi duces interrogant indigenæ. Peregrinos esse transeuntes respondet pedes: & se mirari ait quod a littore prætereuntes naues conentur deturbare: arguens eos immanitatis: ac simul ruīnam enunciat: in tale consiliū abiiciant. Venturos nanq; armatos qui superent maris arenas in ipsorum perniciem certiores facit: nisi nō modo nō arma sumpserint: uerum etiam nisi honorifice uenientes ad ea littora susceperint: detineri pedites nunciatur Ancīso. fraudem inesse suspicatus Ancīsus scutatos educit socios omnes propter sagittas uenenatas: & composito agmine pedetentim graditur ad eos qui pedites detinebant: Sed dato signo a pedite indicante ut sisteret: sustinuit gradum: & per reuocatum peditem alterum intelligit rem esse in tuto. Cupere pacem hostes inquit pedes: quandoquidem non ipsi sunt: quos arbitrantur: fogedam & Nicuesam insinuabāt qui pagum in littore illo spoliauerant captiuis abductis: & in internis alium prostrauerant combusserantq;. Vltum eam iniuriam se uenisse fatebantur hostes: si quiuissent. At contra infontes minime se uelle sua tela exercere. Impium nanq; aiunt esse in quemq; non laceffentem pugnare. Depositis igitur arcibus & sagittis nostros benigne excipiunt: falsis piscibus & pane patrio donant. Ceruisia quoq; ex fructibus patriis & sementibus uinum æquante iisdem uinarios cados impleuerunt. Ita pace confecta cum caramairensibus ab aliis ducibus acriter laceffitis: ancīsus per insulam fortem Vrabam proficiscitur. Sua nauī ancīsus centum uehebat & quinquaginta uiros recentes: qui inde mortuorum locum sufficerentur. duodecim etiam equas & sues fœminas plures cum suis quodq; genus masculis ad sobolem in ea regione procreandam: & una tormentorum uasa qui quaginta cum hastarum. scutorum. ensium: reliquorumq; id genus telorum multitudinis immensa ad bella gerenda. Sed male auspicato cuncta. Iam iam intrare portum uolentibus nauis gubernator: qui temoni inhærebat: in breuia & uadosas arenas direxit. Stat misera nauis arenis inuoluta. Undis concutitur. aperitur. quicquid in ea uehebatur amittitur. Visu miserrimum. De com meatibus duodecim tantum farinæ cados caseosq; pauculos & biscocti panis copiam exiguā seruauerunt: animalia & ipsa suffocata undis. Per bergantinū & nauis scaphā pene nudis ipsi corporibus cū telorū parte euaserūt. Ita ex calamitate cadūt i calamitates de uita tantum: de auro iam minime solliciti. Ecce uiuos & incolumes incomplexu terræ: quā tota mente petierant. Sustinendis corporibus operanda est: quia non uescuntur aereo flatu. De alieno quærendum est: proprio deficiente.

nōnis casus.

quid ancīsus fecit uehat.

ancīsi nauis fragium.

CREDITI CONTINENTIS.

nouū gen⁹
ap⁹orum.

cedr⁹libāi.

de cēturia.

audacia in
audita.

latitudo si-
nuevaben-
sis.

pugna bari-
cennensis.

ecmacusre-
gulus.

Vnum tamen illis inter tot aduersa secundum se se obtulit. Palmeta non procul a littore iuenerit: inter quæ & palustres uluas aprorum multitudo libera uagabatur. aliquot ibi dies aprinis carnibus ad saturitatem usi sunt. Illos tamen aiunt nostris esse minores caudis breuissimis adeo: ut abscissas fuisse arbitrarentur. pedibus etiã nostris dissimiles sunt. Posteriores quippe aiunt pedes in his apris uno digito non unguato constare: eorũ etiã carnes multo nostrorũ carnibus saporosiores & salubriores experti sunt. Palmarũ fructibus & palmulis radicalibus quibus interior bætica uescitur: & palmitos uocat: ex quorum quæ foliis roma scopas habet: necnõ prouincialibus pomis eo tempore usi sunt. Sed poma illa ut præcoca pruna quæ ossata parua etiã & rubetia feruntur. Arbitror ego eius generis esse qualia ipse comedi aprilis mense in ægyptia Alexandria: quorum arborẽ iudæi indigenæ periti legis moxæ cedrum libani affuerant. Ea sunt esui apta. Dulcedinem leni cuiusdam acrimoniæ mixtam habent: uti in sorbis uidemus. Loco persicorũ & cerasorum atque huiuscemodii aliarum arborũ incolæ in hortis arborẽ hanc plantant: & diligenti cura nutriunt: cum peregrina sit. Ea est ziziferæ arbori & foliis & altitudine trunco etiam simillima. Apris iam deficientibus de futuro consulere coguntur. Itur in interna turmati. Est huius terræ Caribæ gens arcibus & sagittis tractandis aptissima. Centuriam ancus ducebat: dico centum pedites: & si menõ lateat constare centuriam ex centum uiginti octo militibus: ut decuriam ex quindecim. licet tamẽ de gente nuda scribenti nudis uti uerbis interdũ. Obuii occurrunt nostris tres tantum incolæ nudi: sine formidine ulla nostros adoriuntur. sagittis uenenatis transfigunt plures: pleroseque perimunt: pharetris euacuatatis euadunt uento celerius: pedibus namque plurimũ ualent: & nostros laceffunt iurgiosis opprobriis. Sagittam in uacuũ emissam ex arcibus ferunt nullam. Redeunt ergo nostri: qua uenerant multis modis infelices: & de reliquẽda terra illa consiliũ ineunt: præcipue quia diruerant arcem incolæ: quam fogeda condiderat: & uici domos triginta cõbuserat ubi primũ terram a fogeda relicti Pizarrus & socii deseruere. Vestigantes igitur intellexere latus occidentale sinus illius urabæ felicius esse acferacius. Quare dimidiã cum bergantinis uirorũ partem transmittunt: reliqua in orientali littore relicta. est sinus ille latitudo p. quattuor & uiginti: quoque magis intra continentẽ prouehit: eo magis agustatur. In sinum urabæ diuersa cadunt flumina: sed unũ nilo: ut aiunt fortunatius nomine Darien: in cuius ripa herbida & arborifera figere pedẽ statuunt: licet paruo lentoque aluco cõstet. Accolæ uero admirati uelorum & bergantinorum aduentum: quæ suis lintribus erant grandiores: sceminis maribus que inermibus & suppellestilibus emissis: bello apti animis ac telis parati nostros in elato quodam tumulto structa expectant acie. quingentos amplius numero illos nostri eẽ iudicarunt. Instruunt ergo acies duce Anciso prætore pro fogeda. flexis genibus prætor ipse ac ceteri pro uictoria supplices orant superos. Vouet simul lacro beatæ uirginis: quod hispali sub nomine sanctæ mariæ antiquæ colitur: aurea & argentea quedam dona: missuros que se peregrinum pollicentur: & nomen uico habitando imposituros sanctæ mariæ antiquæ: templumque sub eodem nomine erecturos: tuel ad id eius reguli atrium dicaturos. His actis milites omnes iureiurando astringit: ne quisque hostibus terga uertat. Dato signo lætis animis scuta laertis accingunt: hastas uibrant. & sub lato clamore in hostes ruunt. Impetum nostrorum diu sustinere hostes nudi minime poterunt. in fugam uertuntur duce regulo cẽmaco. Nostri uicum occupat: in quo ciborum copiam more patriæ ad præsentem esuriam propulsandam reperere: panem scilicet radicalem: & ex sementibus quas panico similes diximus in Decade: cum fructibus a nostris dissimilibus: quos ipsi uti nos castaneas & similia seruant ad usum. Ex gentibus iis mares nudos penitus sceminas uero ab umbilico gossampina coniectas multitia repererunt. Est ea regio horroris hybernũ experta. Distat namque darienis fluminis ostiũ ab æquinotio gradus octo tantum: ita que populus uix diei ac noctis toto anno discrimen sentiat: ut plerique

LIBER SECVNDVS.

aiunt: neq; enim sunt astronomiæ periti. Propterea nil curæ nobis sit: an gradus si ab eorū sententia dissentiant: nec ne: quandoquidē paruo differunt: Licet ipsi arguant se intelligere: quantū a puncto arctico stella polaris distans circummeat. Postero igitur die ex quo ad littus appulsi sunt: aduerso flumine tendunt. Canneta fluminalia reperiunt ad unū milliare densissima. Rati quod accidit: p̄fugos accolat ibi uel latitare: uel supellestilia abscondisse. Cannetuz sagaci indagine scitis tamē insidiarū metu contexti perambulāt. Desertum hominibus reperere cannetuz: sed supellestilibus & auro refertum. Lodicum ex arboreo Serico siue gossipio contextarū: quod uulgo italū bombasum hispanū uero algodon nuncupant: copiam nō exiguā: & utensiliū ex ligno pleraq; alia ex fistilibus reperere: aureos & thoraces inuenere pectorales: & monilia eorū more ad libraruz summā duarū supra cētū. Auro nāq; & ipsi monilia sibi cōparant: & mirismodis laborata cōficiunt. Ea p̄uētū snorū pmutatōe assequuntur. Nā quæ regio pane fortunatur aut gossipio auro caret. q̄ uero aurū gignit aut alia metalla maiori ex pte mōtana. saxeā minie ferax. Sic inuicem cōmercia peragūt pecuniæ expertes. Duplici ergo læticia psallentes q̄ auri magna cernerent argumēta: & terram fors amœnā ac feracem obtulerit: socios in orientali sinu Vrabæ parte relictos alias accersunt. Nonnulli tamē insalubrem esse ibi aerē cōtendunt: quia in summis ualle iaceat pars illa montibus & paludibus circūsepta.

de gossipio
uolū vulgaria.

Zurea monilia.

CREDITI CONTINENTIS LIBER SECVNDVS.

Abes beatissime pater ubi figere pedes cōstituat: qui fogeda duce uastos tractus Vrabes habitandos sanctione Regia fortiti sunt. Sinamus ergo Vrabenses parumper: & Nicuesam Beraguæ amplissimæ prouintia gubernatorem destinātū repetamus. Ex uraba amici & socii fogedæ iurisdictione diximus Nicuesam una carauella & duobus bergantinis ad occidentem Beraguam uersus tetendisse: nauibus grandioribus a tergo ut sequerentur: relictis. Male auspiciato consiliū sumpsit. Nicuesa noctu amittit socios: p̄cedit ipse & Beraguæ fauces: quas optabat præterit. Ex bergatinis unū ducebat lupus quidam de olano cantaber unius e nauibus grandioribus p̄fectus. Is a tergo succedēs ab incolis didicit qua iter esset ad Beraguæ sinum ab oriente relictū anicuesa. Versa igitur ad orientem prora p̄cedens olanus occurrit altero bergatino comiti: quod & ipsū per noctis tenebras aberrauerat: cuius erat ductor Petrus de Vmbria. Læti ambo cōsulūt quid eligendū: qua putent Nicuesam gubernatorem suum fecisse iter. Deliberato iudicat. Nicuesæ ductori minus defuisse monitores de Beragua: quā sibi ductis: & spe reperiēdi ductis in Beragua Beraguam uersus tēdūt: cui reperere ad millia. p̄. sexdecimicū flumē nomine dato a Colono de lagartos: quia lagartos hispana lingua latine lacertos nutritat maximos hominibus cæteris q; animalibus noxios niliacos crocodillos æmulātes. In eo fluuio errerū socios reperere in anchoris cum nauibus grandioribus: quæ ab alto ex ductis mandato p̄cesserant. Ibi uniuersa concio de gubernatoris errore sollicita ex ducum Bergatinorū consilio: qui pxime Beraguā abraferant: Beraguam proficiunt. Est Beragua incolatum appellatione fluuius aurifer: & idem regionis nomen a fluuio sumptū. In eius fluminis faucibus anchoras iaciūt naues grandiores: & uniuersos comitatus in terrā scaphis seruitoriis deportant: & Lupū de olano Nicuesæ amissi loco gubernatorem erigunt. Cuius et primorum consilio ut abeundi aduectis spes omni stelleretur: sedarent q; animos ad eas incolendas: naues illas uetustate corrolas parumq; p̄futuras deserunt: & quassari ab ūdis sinunt. Attamen ex eorū recentioribus tabulis & nouis aliis ex regionis arboribus: quas aiunt ualde proceras esse & miræ altitudinis: sectis nouā post hæc cōstruxere carauellam qua uterentur ad emergentes necessitates. Fato infœlici a petro Vmbriæ bergatini unius ductore Beragua reperta est. Is ingenio celer tentandæ terræ puinciam sumpsit: ut quo

Nicuesæ in fortunium.

fl. de la gartos.

Naues depuntur ut spes tollat abeundi.

CREDITI CONTINENTIS

in loco terra capienda esset: sociis renūciaret. Duodecim nautas elegit. Scapham nauū gradiorum ministram conscendit. pelagi fluxus ibi mugiebat horrendo quodā murmurē: ueluti de Scylla legitur sicula ob immanes pelago pminētes rupes: ex acri undarum refluxu quē hispani uocant resaccam: intra rupes repercussarū. Luctatur aliquantisper Vmbria. Ad miserū reiectus instar mōtis e rupibus turbo cooperuit: & cū scapha anteriorum oculos obsorptū uorauit. Vnustantum ex omnibus: quia natator esset egregius: emerit: et apprehenso paruulo inter undas scopulo turbati maris furorē sustinens pacato altero die mari: & ex siccato ex refluxu littore euasit ad suos. Vmbria & reliqui undecim deplorati. Cætera multitudo non ausa se credere linteribus cū bergantinis descendit in terram: ubi paucos dies cōmorata aduerso flumine ascendens incolarū pagos reperit: quos ipsi mumu appellat. Arcem in littore cōdere incipiūt: & in ualle quadā uberis soli: cum alioquī sit regio sterilis: sementes more patriæ iecerunt. Rebus ita se habentibus in Beragua: ecce ab alta speculari rupe unus e sociis ad occidentē tendens oculos lintea uela lintea uela proclamat. Quo ppius uento appellitur: scapham esse carbasiolo erecto uenientem cernit. Læti tamē scapham suscipiunt. Ea enim erat carauellæ nicuesanæ piscatoria quinq; uirorū tantū capax: qua tū tres uehebantur: nicuesa inconsulto scapha suffurata: quia credere illis Nicuesa recusasset: quod beragua esset ab oriente a tergo relicta. hi uidētes Nicuesam & socios paulatim esurie cōsumi: fortunā experiri ea scapha statuerunt: an beraguam ipsi quirent detegere. In beraguenses igitur socios incidunt. Nicuesa referūt errare amissā carauella per tēpestates: inter paludes maritimas & deserta littora peragrarē omnium rerū egentē calamitosū: qui septuagesimū amplius iam diē traheret herbarū aut radicū escis: aut patriæ fructibus raro contentus potabili aqua sæpe deficiēte: quia in stare ad occidentē pedibus tendere Beraguā animo gestans: Tractū eū Colonus eius tā uastæ terræ primus repertor percurrebat: & gratia dei nomē indiderat incolarū appellatione cera baró. Interluit regionē fluuius a nostris sancti Mathei appellatus a beragua occidentalis millia. p. circiter centū triginta. Huius fluminis & locorum pluriū patriā prætereō appellationem: quia ignorant eorum nomina: qui ad nos redeunt. Eo trium nauatarū relatu lupus de olāno unius e duabus nicuesæ nauibus ductor: tūc etiā pprator unū misit bergantinū ducibus nautis aduectis scapha. Nicuesam reperiūt. Aduectus Nicuesa olānum electus gubernatorē donec ipse aduentaret: in carcere & uicula cōpegit proditiōnis accusans: q; sibi gubernatoris autoritatē induisset: & imperādī dulcedine pellect; minime fuerit de ipsius erroribus sollicitus: negligenter q; se habuerit: in uestigando quid ipsum tanto tēpore moraretur: primarios oēs perturbato animo alloquebatur: & intra dies paucos ut sarcinulas colligerent omēs: si quas habebāt: imperat. Expectaret parumpæquo animo rogant: donec semētes quas ipsimet iecerāt: metātur: quæ iam prope maturuerāt: nam quarto quoq; mense a factō semine maturescunt. Se nolle quicq; expectare proclamat. Illico inquit a tellure tā male fortunata discedēdū fore. Eruit ex sinu beraguē si quicquid aduectum erat. Ad orientē vela dirigi iubet. Ad miliaria sedecim. Gregorius quidā iuuenis Ianuēsis Coloni primū repertoris a teneris famulus portū ibi esse uicinū recognouit. Sociis quibus se uera dicere probabat: signa dedit: in arena semī obrutā āchoram ex nauī amissā: subq; arbore portui proxima fontē liquidum se reperturos enunciat terrāprehendunt. Anchora & fonte repertis ab ingenio & memoria Gregorium cōmendant: q; eius rei solus e multis nautis: qui littora illa cum colono percurrebat: reminisceretur. Portum bellum Colonus appellauerat. Quum ex itinere plerisq; in locis urgēte fame descenderent: e nauibus ab incolis male excipiebantur. Ex egestate tanta nros inuasferat hebetudo: quod arma capere in quēquā licet nudū resistentem nequirēt. Viginti homines propterea uenenatis percussos sagittis amiserant. In portu bello fuit cōsiliū dimidiā sociorum partem relinquere: reliquā nicuesa traducit orientē uersus: ubi ad miliaria octo & uiginti a portu bello statuit arcā condere in littore apud promontoriū olim a

Miserādus
Vmbrie ca
sus.

Scapha ni
cuesana.

Nicuese ca
lamitas.

gratia dei.

Sacti mat
thei fluius

Reperitur
iselic nicue
sa.

beraguade
serit icuesa

nicuesa

LIBER SECVNDVS

Colono marmor appellatum. Sed nemini vires ad laborē illuz ob esuriam suppetebant: Turriculā tamen ad primos incolarū ipetus sustinēdos crexit: quā nomē Dei appellauit. Ex quo Beraguā reliquit: tum in itinere inter arenosas planities: tum egestate dū turrim ædificaret: e paucis superstitibus ducentū amisit. Ita paulatim cōsumpta est septingentorum octoginta quinque uirorū multitudo ad uix centum iā reducta. Dum Nicuesa cū paucis illis miserrimis hominū uiueret: exorta est inter Vrabenses de principatu contentio. Vachus nūnez halbóa quidā omnium iudicio magis armis quā cōsilio confusus manu p̄ptos in Ancisum prætorē concitauit inquiring: Ancisum litteras regias prætoriā potestatem annuentes minime habere: nec satis esse quod a fogeda fuerit autoritate gubernatoris electus. Vetuit igitur ne ius prætorū exerceret Ancisus: & quosdam inter se uiros vrabēses statuerūt: quorū cōsilio regerētur. Quare in factiones diuisi non redeūte duce suo fogeda: quē sagittæ ueneno iam perisse arbitrabantur: an accersendus esset eius loco Nicuesa nec ne: inuicem contendebant. Qui magis cōsilio ualebant: & nicuesæ familiares fuerant: quique Vachi nūnez insolentiam ferre nequibant: Nicuesam debere quæri per ea uniuersa littora censebant. Intellexerāt enī ex Beragua ob terræ sterilitatē discessisse: posseque ipsum Ancisi exemplo & aliorum qui naufragati fuerāt: in secessu aliquo oberrare: neque esse animo quiescendū: donec aperte intelligatur: uiuat ne cum sociis: an obierit. Vachus autē nūnez uerit? ne adueniente Nicuesa imperio in socios exueretur: insanos appellabat eos: qui putarent Nicuesam uiuere: & si uiueret opera Nicuesæ ipsos non indigere. Asserebat enim neminē ex sociis esse: qui non sit æque imperio aptus: atque Nicuesa. Dum ita in contrariis uersaretur studiis: ecce duarū nauium grandiorū ductorē Rodericum enriquū colmenares cum sexaginta uiris recētibus: & cōmeatum tã ad uictū quã ad uestitū copia. De huius colmenaris nauigatiōe animus est plerumque referre. Ex Beata portu hispaniolæ ubi ad has terras traiecturi se instruūt. Colmenares iste discessit circiter id octobris anni Millesimi quingentesimi decimi. Prehendit autem terrā in nonis nouembris in uasta Parixæ regiūcula a Colono reperta inter portū carthaginis & regionē cuchibacóam. Passus est inter nauigandū tū ab incolis: tū a maris ira Incōmoda nō mediocria. Aqua potabili deficiente naues applicat ad fluminis ostiū suscipiendis nauibus aptū: incolarū appellatione Gairæ defluebat autē gaira ex alto nivali monte quo altiorē nemo ex ducis Roderici comitibus aiebat se uidisse unquam: neque aliter putandū est: si niuibus albescebat in ea regione quæ intra decimū gradū distat ab æquinoctiali linea. In gaire igitur fluminis ripa ad implēdos cados linterē seruitoriā demittit. Dum haurire aquam inciperent e scapha: ecce regulum uestibus amictū gossampinis cū sociis palatinis uiginti: insuetum uisu. lena illi pendebat ab humeris cubito tenus: A cingulo uero demissa. uestis alia talaris fœminicū æmulabatur ornatū. Accedens Regulus amice uisus est monere nostros: ne inde aquā sumerent: quod noxia esset hominibus: ostendit quæ proxime labi fluiuiū aliū aquæ salubrioris ductorē. Monstratū a Regulo fluiuiū adeūt. fundum tentare nitētes tepestate phibentur: ebullientes etiā arenæ uadosum esse ibi mare indicabant. Coacti sunt igitur ad primū redire fluiuium iaciēdis anchoris tutum. Struxit cacichus ille nris infidias aduentibus. Attentos namque cadis implēdis: cū armatis more suo nostrorū iudicio septingentis licet nudis alias: Soli namque regulus & palatini eius amiciūtur nostros perturbat. Linterē raptat & in assulas cōstringit. Sagittis uno ictu oculi septē & quadraginta e nris prius quā scutis se contegere quierint: transuerberauerūt: e quibus unus tantum euasit. Cæteri atrocitate ueneni periere illico. Neque enim remedia contra id ueneni gen? adhuc intelligebāt: uti postea ab insularibus hispaniolæ didicerūt. Herbā namque gignit hispaniola huius herbæ uirus extinguēs: modo propere succurratur. Seruati sunt & alii septē elapsi intra magnæ arboris corrosam uetustate sinum ad noctē usque ibi latitantes: Sed minime uitauerunt hostium manus. Nocturnamque illis relictis nauis discessit. De his nulla ulterior mentio habitā est. Ita per multa huiusmodi discrimina: quæ: ne sim minuta recenseri

marmor p̄
montariū.
Nomē dei

biscordia i
ter vraben
ses.

vachus re
cusat de ni
cuesa.
Succurrit
egētibus col
menares.

roderici col
menaris nau
igatio.

ges uelita

proditio in
colanus et
nostrorum
strages.

CREDITI CONTINENTIS

Confundit
colmeares
sociis non
reperitis.

do tuæ Sanctitati fastidiosus: prætereo. Vrabæ tandem sinū affecutus est. In orientali ei⁹
latere sterili iecit anchoras: vnde paucis ante diebus ad occidentale fortunatius nr̄i trans-
migrauerant. Admiratus locorū silentiū ibi nanq; socios se reperiturū putarat. Quid rei
hoc sit non intelligit: uiuant ne: an locū mutauerint: ambigens. Salubre ad rem consiliū
amplexus est. æneas ballistas & pulueraria quæcunq; tormēta nauibus gestabat globis &
puluere farciri: flammâq; per cacumina rupiū accendi noctu iubet. Igne supposito uni-
uersa simul tormenta quatunt. Tonitribus & mugitu horrendo sinus Vrabensis intremu-
it: licet millia passuum quattuor & uiginti distarent. Ea est enim sinus Vrabensis latitudo
Ex auditur tamen a sociis: & flammis aduentantiū sociorū. Dariennēses mutuis respon-
dent flammis. Quare flammarū respondētiū ductu ad occidentale latus Colmenares tra-
ducit naues. ærūnos dariennenses: qui iam uix aiām egestate lassam dentibus retinebāt:
ob Ancisi prætoris naufragiū protētis in cælum manib⁹: obortis præ laticia simul et mæ-
rore lachrymis: eo plausu: quem tanta necessitas exposulabat. Rodericū & socios ad se ue-
nientes suscipiūt. Commeatibus & indumentis: erant enim pene nudi: habuerunt fruūtur
Restat Beatissime pater: ut quid vrabensium dissidia de principatu ducibus amissis pepe-
rerint: edisseramus.

succurritur
erummosis

PRINCIPATI CONTINENTIS LIBER TERTIUS.

nicuesa que-
ritur.

NIMORES Vrabenses oēs: & qui consilio magis pollebant: accersenduz esse
quoquomodo Nicuesam sicubi reperiat: censent. Ab Anciso prætorē reuē-
te aduentum Nicuesæ bergantinū quē ipse propria impensa construi fecerat:
abripit: & contra ipsius Ancisi uolūtate ac Vaschi nunnez gladiatoris iudici-
um statuunt ut Nicuesa queratur ad inuidiā de principatu inter se tollendā. Colmenari
ergo de quo supra mentionē fecimus: negociū dant ut nicuesam quereret per ea littora
uti suspicabantur. errantē. Audierant nanq; deseruisse Baraguā telluris in fœcūdæ regio-
nem. Dantq; in mādatis: ut repertum aduehat. Spem rei bene gerendæ illi præbeat: si ad
tollendas inter eos coalescentes iam seditiones uenerit. Prouinciā summā Colmenares
quia nicuesæ denictus esset amicitia: nec se minus ut nicuesæ succurreret cum suis cōmea-
tibus q̄ vrabensibus: uenisse fateretur. Vnā igitur e suis nauibus quas aduexerat: & abla-
tum Anciso prætorē bergantinū cum parte cōmeatuū: quos iportauerat: instruxit. Vni-
uersa circumuicina littora peragrās ædificantē turrim ad Marmor p̄montoriuz Nicues-
sam tandē reperit uiuentiū oīm infelicitissimum suprema macie confectū: squallore obli-
tum una cū sexaginta tantūmodo sociis ex septingentorū amplius numero superstitibus
adeo ut nil minus illorū miseretur: q̄ si mortuos offendisset. Nicuesam amicum Col-
menares recreat. lachrymis & blandis sermonibus solatur. Ampla spe melioris success⁹
& mutandæ fortunæ Nicuesam replet. A bonis omnibus vrabensibus aduentū eius desi-
derari arguit: q̄ sperent eius autoritate sedatum iri discordias inter eos exortas. Colme-
nari amico Nicuesa gratias agit: quales tanta calamitas exigebat. Mare unā conscendunt
Vrabam uersus pficiscuntur. Veteri solēt homines naturæ instituto ex lætis fortunæ succes-
sib⁹ inolescere. Post lachrymas: post flet⁹. & uarios de infelici fato suo cōquest⁹: post gra-
tiarum actiones prouolutus ad pedes Roderici colmenaris seruatoris sui Nicuesa: fame sã
domo expulsa: cœpit obloqui priusq; Vrabenses miseret: de mutando rerū statu in vrabā
deq; auro demendo cunctis: inquit ne quiniisse quenquam se aut fogēda collega suo in-
consultis auro manū imponere. Hæc huiusmodi dicta ad vrabensium aures delata. Ancis-
si prætoris pro fogēda & vaschi nunnez partis aduersæ suscitatoris. animos in nicuesā cō-
citarunt. Adeuntē reiciunt: uelut alii referunt: posteaq; interrā descenderat cum sexagin-
ta sociis: ut inde abiret minis etiam additis cœgerūt. Bonis omnibus id minime placuit:
Sed populū tumultū ueriti quē vaschus nunnez excitabat: rē iniquā passi sunt. In bergan-
tinum igitur: quē ipse miser aduexerat: cū septendecim tantū ex sexaginta superstitibus

nicuesa erit
uosus.

gratiarum
actio
Notabile.

reperit ni-
cuesa mina-
tur vraben-
sibus.

Ellicitur ni-
cuesa

LIBER TERTIVS:

trudūt. In calendis martiis anni Milleſimi quingentefimi undecimi inſœlix nicuēſa mare conſcendit iturus ad hispaniolā cōqueſtū de vaſchī nūnnez temeritate: atq; illata uī p. Ancīſum prætorē in ipſū. Hora infauſta bergantinū cōſcendit. nuſq; apparuit ultra. Sum merſos omnes & bergantinū ipſum arbitrantur. Id utcunq; feratur: nicuēſa ex erūna præ cepſ in ærumnā cadens uitam finiuit ærumnoſius q̄ uixerit. Turpiter eiecto nicuēſa: con ſumptiſq; quos colmenares ipportauerat cōmeatibus: fame rabidi uti e ſiluis lupi rapaces coguntur uicinā perturbare. Duce vaſcho nūnnez circiter centū triginta uiri conueniūt Vaſchus aciem ſuo more gladiatorio inſtruit. Folle tumidior præſtites ſubſtitesq; ſibi ac tergiductores ad libitum eligit. Comitem & collegā ducit ſecum Colmenarē. Exit raptus rus a finitimis regulis quicquid fiet obuiū. Regionē per id littus nomine Coībaſ: de qua mentionē alias fecimus: adit. Caretā eius regulū: a quo nil unq; aduerſi paſſi fuerant tran ſeuntē: appellat. Imperioſe truciq; uultu petit præberi aduenientibus cibaria. Careta re gulus poſſe illis quicq; impartiri negat. Se tranſeuntibus chriſtianiſ ſuccuriſſe ſæpe nu mero unde penu habeat exhaustū: arguit. Ex diſſidiis præterea & ſimulatiſ: quas ex ercuit ab in eunte ſua ætate cū finitimo regulo: qui Poncha dicitur: laborare domū ſuā re rum penuria. Nil horū admittit vaſchus gladiator Miſerū Caretam ſpoliato eius uico uī ſtum iubet duci ad Darienē cū duabus uxoribus & filiis uniuerſaq; familiā a pud Caretā regulum repererunt tres e ſociis nicuēſe: qui nicuēſa prætereūte ut beraguā quæreret: iu ditiū ex male factis timentes auſugerant e nauibus in anchoris ſtantibus. Claſſe uero ab eunte carete regulo ſe crediderunt. Careta hos tractauit amiciffime: agebatur iam menſis duodeſimūſ: ppterca & nudos reperere penitus: uti reliquos incolas: & ſaginos uti capones manu ſœmīnea domi depaſtos in obſcuro. obſonia dapesq; regias fuiſſe ſibi illo tempore incolarū cibaria uifa ſunt: quod ſine mei tuiq; ſine cede nō cedam cōtentione uixerint: quæ duo trahunt: cogunt & raptant homines: ut uiuēdo minime uiuāt. Ad pri ſtinas tamen curas redire elegerunt. Ex carete uico ad pntem famē propulſandā: non au tem ad neceſſitatem penitus tollendā cibaria detulerūt ad ſocios in dariene relictos. An poſt hæc an prius id acciderit: non aperte intelligo: Scio tamē poſt nicuēſam eiectū in an cīſum prætorē occaſiones fuiſſe per vaſchum & factionarios eius quaſitas. Captus eſt an cīſus & cōiectus in nincula: bonaq; illius fiſco addicta: cauſa ſuſcepta q̄ a fogeda tantū: quē iam uita ſunctū aiebant: non a rege litteras prætorias haberet: ſeq; iquit nolle cuiq; pare re: qui ab ipſo Rege per propriū diploma poteſtatē non hēat. Bonorū tamē rogatu flexit anīmum: & mitius egit bonus digladiator: ſigmati pepercit. Ancīſum ſolui iuſſit: qui li ber nauim ipſe libens conſcendit: ut inde abiret ad hispaniolam. Priuſq; uela daret: boni omnes ad eū ſupplices iuerunt: ut e nauī descenderet ab eo petunt: ſeq; daturus operam pollicentur: ut uafcho recōciliato integra illi prætorā autoritas reſtituatur. Recuſaſſe fer tur ancīſus: diſceſſitq; nec deſunt: qui ſub lingua imurmurent: uoluiſſe deū & cœlites in ancīſum iſta patrari in eiecti eius cōſilio nicueſe uindictam. Ut cunq; ſit nouarum terra rum ueſtigatores ruūt in præceps: & ſe ipſos conficiūt in teſtinis odiis: neq; inuigilant: ut par eſſet: tantæ rei inuēto. Statuunt interea oēs una ſententia mittēdos eſſe ad Hiſpanio lam ad almirantū ſiue Archithalaſſum iuuenē Coloni primī repertoris hæredem filium in hispaniola proregē: & ad reliquos inſulæ gubernatores: a quibus nouæ terræ auxilia & leges recipiunt: qui ſignificent de ſtatu rerum: & quāta anguſtia laborent: quidue repe rerint: quid ſperetur ſi cōmmeatibus ſuccurrant egentibus. Ad id uolēte vaſcho nūnnez eligitur e factionariis eius Valdiuia quidā nomine proceſſu in Ancīſum ſuo inſultorio iu re formato: additur & illi collega homo cantaber qdā zamudius. Ut valdiuia ex hispanio la redeat cum cōmeatibus expoſitis mandatis: & zamudius in hispaniā ad regem ſe con ferat edicitur. Diſcedunt ambo una cum ancīſo aliter: quæ acciderint: regi q̄ ualduia uel zamudius relaturō. Et ancīſus & zamudius me domi in Curia cōuenerunt. Quæ mecum egerint alibi dicentur. Dum in his uerſantur miſeri Darienſes Caretā regulum coibē

Inſelictē
perit nicu
eſa.

caretaregi
lus ſpoliat
& capitur.

tres pſugi
ſaginati.

qd trahat
pcept hñ
nū genus.

capit q̄cti

Solutur
ancīſus.

ancīſi diſceſ
ſus ex vra
ba.

valdiuia et
zamudius
vraben ſſū
nunciſ

Careta ſol
uſtur.

CREDITI CONTINENTIS.

sem soluant statuto foedere de bello gerendo nris auxiliantibus contra poncham caréte finitimū hostem intra continentē regulum. Transituris Caréta pollicetur se necessaria p̄biturū: p̄ntemq; cū sua familia & armis futurū in bello. Sunt autem ipsorum arma non arcus: non sagittæ uenenatæ: uti habere idigenas illos trans sinum orientales diximus. Cominus hi certant ut plurimū ensibus oblongis quos macanas ipsi appellant: ligneis tamen: quia ferrum non assequuntur: & præustis sudibus aut ossibus cuspidibus missilibus etiam ad prælium utuntur. Sementibus ergo iactis q̄ maximas iacere potuerunt: itur ad Pōncham duce causasq; primas agente Caréta. Post aliquot a pacto foedere menses: ut se redi metendiq; caretæ ruricolis copia daretur. Ponchæ regiam adoriuntur. aufugit poncha. Vicum & uniuersa diripiunt: bonis ponchæ famem ppullant. Sed minime fociis ob locorum distantiam illis bonis: licet multa repperint: succurrere potuerunt. Distabat namq; regia ponchæ a Dariēne milia. p. centum amplius & humeris portanda erant: ad maxime distans littus: ubi nauigia: quibus aduecti erāt ad caretæ uicū: relinquerāt. Auri libras aliquot reperere cælatas in diuersa monilia. Redeunt ergo ad naues deleto pōcha: reges internos relicturi: Maritimos autem infestare constituunt. Est non longe a Coiba in eadē ora regio cui nomē Comógra: regulusq; illius Comógrus. Hunc post ponchā de letum adeunt. Comógrī regiam in aduersa montiū uicinorū radice sitā uberi duodecim lequarū planicie celebrē repperunt. Ad comógrū afinis & primari⁹ Carētæ palatin⁹ ex dissidio cum caretæ se receperat. Appellat hos lingua eorū Iura. sese medium dedit Iura Coibensis: & comógrū nris conciliauit: quia nostris erat a trāsitu Nicuesæ notissim⁹: tres q; illos trāsugas domi iura hic habuisse i honore toto eo tpe ferebatur. Pacato igitur nri Comógrī regiā adierūt quæ distabat ab dariēne leuas. 30. itinere puio: circuire nāq; mōtes mediū cogunt euntes. Septem habere filios egregia forma iuuenes & adolescentes ex uariis uxoribus Comógrū comperere licet nudos. Atrium autē ex sublicibus trabibus inter se connexis roborosa miris modis structura constare aiunt: lapideis mœnibus nihilo minus ualida. Longitudinem dimensū passuū centum quinquaginta. Latitudinem uero pedū octoginta in uacuo dīnumerarūt: laquearibus & pauimentis arte eximia laboratis. Penuariā uero cellā repperere refertam dapibus patriis omnifariam. Vinarīā autē dolis fictilibus & ligneis cupis munitā: hispano uel italo more: optimisq; uinis licet nō ex uuis repletam. Neq; enim uites habēt. At ex tribus illis radicū & granorū ad conficiendum panem generibus: quæ Iucca ages & maïs diximus in nra decade appellari: & ex palmarum fructibus uina cōficiunt: uti germanos: Belgas: britannos: montanos etiā nros hispanos puta uascones & astures: & in alpiibus noricos suuos & heluetios ex ordeo tritico q; & pomis alicam cōficere audiuimus. Alba nigra etiam uariorūq; saporū & mulsū pleraq; imitantia apud comógrū se potasse uina distant. Audi summe pontifex audi aliud monstruosum spectaculū. Huius reguli penetrale ingressi camerā reperiunt p̄silib⁹ repletā: cadaueribus gossampinis funibus appēsis. Interrogati quid sibi uellet ea superstitio: Parentum esse & auorū atauorumq; comógrī reguli ea cadauera inquit. De quibus seruandis maximā esse apud eos curam: & pro religione eam pietatem haberi recentent. Pro cuiusq; gradu indumenta cuiq; cadaueri imposita auro gemmisq; superintexta. Penates sic colebat antiquitas summe pontifex. Quo uero pacto cadauera illa cratib⁹ desiccant: ita ut sola restet cutis tanq; ossium retinaculum igne lento supposito: in decade descripsimus. Ex septem comógrī filiis ætate grandior mira pollebat natūa sapiētia. Blandiendū esse hominibus iis uagis intellexit: dandāq; operā ne causas nanciscantur quibus in se domūq; suam uti in ceteros cōterminos sæuire queant. Ad uascū & colmenarē primarios: quattuor auri affabre laborati drachmarū millia: septuaginta etiam mācipia dono misit. Se namq; inuicem capiūt: ac uendunt rerum usū uel appetitū suo consonarū permutatione: Pecunias quidem nesciunt. Aurum illud tantum dēq; alibi congestum una librabant in comógrī uctubulo nostri: ut regio fisco quinta pars debita secerne

itur in pou
cha reguli

adit como
grus

descriptio
comogree
domus.

more nro
vasarvini.
ex palmarum
fructib⁹ vi
na.

Comogri
penates.

Comogri
munera.

RIBER TERTIVS.

retut. Est nanq; id ordinariū in iis regnis decretū: ut ex auro argentoue ac gemmis quæ
storibus regiis assignetur quinta: Reliquum inter se ex composito diuidūt. Exortæ sunt i
auro diuidendo inter nostros rixæ. Aderat comogri filius prudens ille primarius: qui ac
cedens librales lances pugno excussit rigido: & aurum quodcunq; inerat per uestibulum
dispersit: iurgis nostros insectando eleganter in hanc sententiã differuit. Quid hoc rei e
uir christiani: adeo exigua auri copia tanti facitis quã præcipue uultis ex pulchre fahrefa
ctis mōilib; i rudes uestes cōflare (Secū nãq; cōflatoria istrumēta portabāt) Si auri est vñ
fames tāta ut illi; causa tot quietas gētes pturbetis calamitates & incōmoda pferēdo p uni
uersum e patriis regionibus extorres: regionē affluētē auro uobis ostendā: ex qua po
teritis auri sitim istam explere. Sed maioribus uos oportet copiis rē aggredi. Vobis nãq;
neesse est potentes reges: patriæ ditionis acerrimos deffensores: armorum ui debellare
Præter cæteros sese uobis obiciet tumanamã Rex: cuius regnum est auro reliquis fortu
natus: a nobis distans soles tantū sex: A sole nanq; dies cōputant. Medios præterea mon
tes Caribes genus hominū ferox humanarū carnū edax. sine legibus sine imperio uagū
occupant. Oppressis nanq; montiū habitatoribus aurifodinarū: quæ scatent in iis mon
tibus: cupiditate raptati proprias & ipi sedes deseruere. Eo enī auro quod ipi miserorum
monticolarū lacertis effodiūt: in laboratas lamīnas & uarias imagines has & huiuscemo
dialias effigiato: quicquid appetunt: assequuntur. Fabros nanq; & ipsi aurarios habēt: qui
monilibus formandis inuigilant: Rude siquidem aurum nos non maioris facimus q̄ lu
teos globos: priusquam opificum dextra fabrefacti prodeant in fictile uas aliquod nobis
gratum aut necessariū. Fictilia & ipsi habent nō inculte formata. Hæc nos ab illis nostros
rum prouentuū puta mancipiorū in bello profligatis hostibus captorū: quæ coemūt edē
da lodicūq; & supellectiliū ad domorū ornatum permutatione cōparamus. Esculēta quo
q; illis nos præbemus: quibus ipsi carent: Quippe qui montes incolunt. Armis igitur est
hoc montanū iter aperiendum. Hos montes (idice digito montes australes mōstrabat)
traiciendo mare aliud e promontoriis despectare licebit: quod nauigiis uelificatur nihi
lo uestris minoribus: & carauellas insinuabat: licet & illi nudi agant more nostro: uelis ta
men & remis utuntur: Ab aquarum e montibus diuortio latus illud uniuersum ad austrū
spectans aurū gignit affluenter. hæc ille & una insinuabat escaria uasa cæteraq; utēilia re
gem tumanamã cis montanū & transmontanos oēs ex auro habere formata: aiebatq; non
minorē esse apud australes illos auri copiã: quã apud nos ferri. Ex qua nanq; materia no
stri enses & reliqua tela cōficiant: intelligebat relatu nostrorum. Duces nostri Iuuenis nu
diorationem admirati: interpretes enim habebant tres illos saginatos: qui sesquiannum
inter caretæ familiares uersati fiterant: animos ad eius dicta erexerūt: & auri e lancibus li
bralibus discussi temeritatem in facetias & urbanitatem conuerterunt: cōmendantq; illi
us & facta & exposita. Sed quibus argumentis innixus ista ferat amice interrogant: quid
ue faciendum censeat: si plures copię uenerint. Ad hæc iuuenis comogreus idiomate pa
trio in se parump receptus: uti orator qui se ad aliquid graue diferendū accingit: & cor
pus ad motus persuasioni necessarios disponit: in hanc repetiit sententiã. Attendite ui
ri christiani: licet nos homines nudos auri cupiditas haud quaq; exagitet: ambitione
tamen: imperii causa nos bellis inuicem cōficimus: & uicinis præcellere nostris cupimus
Hinc pullulant inter nos diffidia: hinc nostra perniciēs. Bella gessere maiores nostri: ges
sit & genitor comogrus cum finitimis regibus: in quibus & uicimus & uicti fuimus: Sicut
ti ex stratis hostibus apud nos mancipia cernitis: ex quibus septuaginta uobis dono dedi
haud secus nobis profligatis e nostris hostes captiuos duxerunt aliquādo. Bellorū nauq;
uices hæ sunt. Ex familiaribus nostris: qui apud eos mācipiū egerunt: ecce unū qui apud
transmontanū regulū & eius regionis transmontanæ quæ magis auro scatet: dominum
longo tempore uictus sub seruili ferula uitam duxit infelicem. Ab hoc & innumeris ali
is huiuscemodi; A liberis etiã hominibus ab illis ad nos & e conuerso amice traicientib;

redarguit
nos como
gri filius.
pulchra co
mogri filii
oratio.

Rex tūana
ma uiues
auro.

quid iuue
cēpmuēt.

Alia utilis
oso como
gri iuueis

CREDITI CONTINENTIS

hæc nobis ab immortalī memoria propriis facultatibus notiora sunt. Atamē quo certius uobis ista referri sciatis: ne falli inspicemini: me duce uincto resteq; parato ad supplicium rem aggrediemini: ut me ex arbore uicina suspendatis si differre a meis dictis uel puncto intellexeritis. Accite igitur accite mille christianos ad bella paratos: quorū robore possimus una cum comogri genitoris mei nostro more bellatoribus hostiū uires confringere. Id uobis auri copiam optatam præbebit. Nos autem in ducatus & auxiliū præmiū ab hostiū nostrorum iniuriis & formidine perpetua: qua cōcepta male pacati uiuimus: liberabit. His dictis prudēs iuuenis comogreus conticuit. nostri uero saluā deglutire mercurialem ampla spe auri iterato cœperunt.

consiliū comogri iuuenis

PVTATI CONTINENTIS LIBER QVARTVS

comeat' pauci.

factura turbinis.

ter serse panis non ano

Ex regia quintate cetū auri libbre octūciales mituntur. quid sit aureus castellanus.

AVGOS inde dies ibi commorati Comogro sub nomine caroli ob hispaniarum principem baptizato cum eius familia redeunt ad Socios Dariennenses relicta comogro spe de militibus a filio petitis: quibus tuto queant ad australe pelagus montes superare: victū quem habitādum elegerunt ingressi: rediisse Valdiuā post semestre a suo discessu intellexerunt. Sed cum parua cōmeatū copia quia paruum aduexerat nauigiū. Spe tamen ampla de mittendis prope diem & cōmeatum & recentiū uirorū auxiliis. Almirantus prorex & reliqui hispaniolæ gubernatores se nullam habuisse hætenus curā de Dariennē sibus fatentur q̄ Ancisum prætorem cū sua nauionusta incolumen fuisse appulsum arbitrarentur. bono s̄nt animo in posterum hortantur. se nulla in re defuturos: Ad presēs nullam habere nauim qua plura valdiuā queant præbere de necessariis inquit neq; erat carauella quaz ipse aduexerat capatior. Erat nāq; licet nomine carauella ob formam exiguū tamen nauigiū. Quare ad presentem tantum necessitatem parumper moderandam non ad egestatem tollendā commeatus attulit valdiuā. Post paucos igitur dies a valdiuā regressu iisdem angebantur angustiis: præsertim quia ueniens ex altis montibus turbo cū fulguribus & tonitruis horrendis mense nouembri tantum aquarū attulit alluuiem: ut segetes omnes quas in solo bene fortunato septembri mense: priusq; ad comogri regulum proficiscerētur: s̄tas reliquerant: abstulerit partim: partim suffocauerit. Erant sementes illæ panicæ quod grani genus hispaniola maissum vrabahobam appellat: quas diximus quotannis ter maturefcere quia regiones illæ horrore hyemali minime grauantur ob uiciniam ad æquinoctialem lineam. Ex hobba siue maisso panem esse triticeo regiones illas incolētibus salubriorē: q̄ facilius cōcoquatur: consonat physicæ rationi. Deficiente nāq; frigore ab extremis ad præcordia calores minime pelluntur. Frustrati ergo spe suarum segetum: & uicinis regulis iam & cōmeatibus & auro expilatis: quæreere cibum a distantibus coguntur: & una significare gubernatoribus hispaniolæ quāta egestate urgeantur: quæue apud comogri de Australi plaga intellexerint: quo sit regi cura de mittendis mille illis armatis: quorū dextra si pacato nequuerint: periuos liceat facere montes utrunq; mare interfecantes. Mittitur cum mandatis idem valdiuā: cui præbendas quæstoribus regiis in hispaniola sedem habentibus: octunciales tercentum libras ex quinta Regio fisco debita crediderunt. Eam libram hispanus Marchum appellat: quam quinquaginta nummi aurei castellani nuncupati cōplent. Castellani pondus pesum dicunt. Quindecim ergo millium castellanorū summā dicimus eam fuisse. Est uero castellanus nummus paulominus triente Ducatū aureū superans prouinciæ peculiaris moneta: quæ nullibi præterq; in castella cuditur. Constat ex ea summa libras mille quingentas octunciales a regulis affecutos fuisse. Quod uniuersū in diuersa conflātū uel diductum monilia puta torques collis: armillas brachiis: & bullas pectoribus imponendas: laminulas etiā auribus & naribus affigendas repererant. Mare igitur valdiuā cōscendit ea carauellula: qua uenerat: redieratq; alias: tertio idus Ianua

LIBER QVARTVS.

rii anni iam millesimi undecimi ab aduentu domini: cum mandatis ad uaschi nunnez a bitriuz: & ea qua rettulimus auri summa regis prebenda quaestoribus: & ex amicis portanda in hispaniam ad affines & cognatos: quam quisque optauisset. Quid ualduia inter nauigandum acciderit suo loco dicemus: ad permanentes in uraba redeamus. Hi dimisso ualduia: rabida fame stimulatū statuunt eius sinus intima uestigare per diuersa. Est ab ostio sinus eiusdem extremus angulus distans millia circiter octoginta. Angulum illū appellant hispani culatam. Angulum prehendit uaschus ipse cum centum hominibus uetris per sinū uno Bergantino & monoxylijs prouincialibus quibusdam: quas diximus canoas ab insularibus hispaniolis appellari: ab urabensibus urū. In sinum ex angulo fluuius cadit: ab oriente labens dariene decuplo maior. Aduerso fluuiio millia .p. triginta: aut nāq; ipsi leuas nouem amplius sed in dextram conuersi ad meridiem incolarum pagos offendunt: quorum regulus dabaiba nuncupatur: uti cacichum hispaniola ii chebi ultima acuta appellant. Ad dabaiba se recepisse cemacchū darienis regulum a nostris in prelio profligatū intellexerunt. Ausugit dabaiba. Putatur a cemaccho monitus ne nostrorū impetum operiretur. Deserta omnia reliquit. Arcuum tamen & sagittarum aceros: suppellectilia etiam & retia: piscatoriaque scaphas plures repererunt. Lacunosa namque palustriaque loca illa neque faciendis sementibus aut arborum plantationi apta esse cognouerunt. Propterea exigua eorum: quae affectabant: cibariorum scilicet copiam consecuti sunt: quia piscium permutatione a finitimis panem ad propriam tantum indigentiam ii piscatores comparant: auri autem coelati millia castellanorū septem ex desertis domibus habuerunt. E monoxylijs quaedam: ex arcibus centum: ex sagittis fascis aliquot: ex suppellectilibus cuncta. De prouincialibus urū id est lintribus duas abduxerunt. Ex eius fluminis paludibus uespertiliones inquirunt prodire noctu turturibus non minores morfu lethali nostris infestates. Id aliqui ex iis qui morsus experti sunt testantur. Ancisus praetor eiectus interroganti mihi de uespertilionum uenenato morfu rettulit se fuisse inter dormiendum a uespertilione demorsum in talo pedis aestate ob calorem detecti: nec magis nocuisse: quam si alterius animalis non uenenosi dentibus laesus fuisset. Dicunt alii uenenosum esse morsum: sed aqua marina illico lotum curari. Rettulit etiam Ancisus mederi aqua marina: & igneis cauteriis simul uulnerato ab incolis uenenata sagitta: seque id in regione caribana ubi plures ex suis percussi fuerunt: experimento cooperisse. Ex angulo igitur sinuali uraba redeunt parum contenti: quandoquidem non onusti cibariis. Redeuntibus illis exorta est in uasto illo sinu tanta tempestas: ut suppellectilia omnia: quae a miseris piscatoribus afferebant: proicere in pelagus fuerint coacti. Ex urū etiam id est lintribus quasdam unam cum hominibus absorpsit mare. Eodem uero tempore quo Vaschus nunnez tentare sinus angulum ad meridiem constituit: ex composito rodericus colmenares cum uiris sexaginta per alterius gurgitis alueus ab oriente ad montana carpit iter. Is ab ostio fluminis ad millia .p. circiter quadraginta: inquirunt namque leuas duodecim: pagos offendit in ripa fluminis sitos: quorum chebi id est regulus Turū appellabatur. Apud hunc regulum adhuc morabatur colmenares: quando Vaschus nunnez post reditum ad darienem: aduerso & ipse flumine colmenarem adiit. Inde refecta iam eius turū cibariis sociorum cetera statuunt una conscendere. Ad miliaria totidem ab illis quadraginta insulam complectitur fluuius piscatorum patriam. Eam: quia natiuas ibi arbores offenderint cassiam fistulam gignentem: canna fistulam appellant. Vicinos in ea sexaginta repererunt gregatim casas decem habitantes. A dextro insulae latere labitur alter fluuius: & ipse prouincialibus lintribus et Bergantinis sustinendis aptus. Riuum nigrum fluuium appellant. Ab ostio fluminis eius ad millia passuum quindecim sparsim reperere uicum domorum quingentarum aedificatum: cuius chebi id est regulum abena

de agullesi
nº urabensis

dabaiba re
gulus.

quidreperere
rini i abate
be regia.

magni ues
pertiliones

fera tempe
stas.

canna fistu
la.

riuº niger.

CREDITI CONTINENTIS.

ab enama
cipet.

abibebare
gulus.
Domas in
arboribus.

puerorum ce
leritas

abibebe o
ratio

machéi uocari aiunt. Domos deseruere omnes ubi primum nostros aduentare senserunt Sed cum fugientes insequerentur: mutato consilio reuertitur: & irruerunt in nostros atque trocibus animis: ut qui e propriis laribus pellebantur. Ensisibus ligneis: sudibus etiam pæustis & hastis teretibus oblongis non autem sagittis nostros impetunt. occidentales namque sinui haud quaquam arcibus bella gerunt facile profligati miseri nudi sunt nostrorum telis Dum eos insequerentur nostri regulum abenamachéi & primarios quosdam capiunt Capto regulo pedes unus: qui uulneratus ab eo fuerat: lacertum abscedit uno ictu gladii Ducibus tamen inuitis. Erat ibi christianorum numerus circiter centum quinquaginta. horum dimidia partem ibi duces reliquerunt: ipsi uero cum cæteris aduerso iterum flumine tendunt lintribus patriis nouem quas diximus appellari uiri. A riuo nigro & insula canana fistula millia passuum septuaginta: relictis a dextra læuaque pluribus in id maius cadentibus fluminibus: unum capiunt duce incola nudo ducendarum per ea flumina nauium magistro: in cuius ripa ostio ipsius proxima Abibeiba regulus incolis imperabat. loca esse palustria cognouerunt. Propterea primarium abibeibæ reguli atrium in arbore summa ædificatum erat. nouum & inuictum habitandi genus: sed adeo proceras arbores terra illa nutrit: ut inter earum ramos ædificare domos liceat indigenis uti de aliis apud uarios legimus autores qui æstuante oceano confugium habebant ad altas arbores: quum reflente piscibus uescerentur relictis trabibus inter ramos distentis & connexis inuicem: congeriem struunt contra omnem uentorum uim tutam. Putant nostri ob fluuiorum aluuias: quæ ibi crebræ sunt: arboreas domos icolas habere. Est arborum illarum altitudo tanta quæ nulla uiriliter lacerrari uis sit: quæ domum ædificatam ictu lapidis attingere sufficit. Nec miror quidem: si plinio & autoribus aliis crediderimus de arboribus indicis: quas adeo proceras esse tradunt ob soli ubertatem & aquarum abundantiam: ut sagitta nequeat superari. Neque enim eius terræ campi omnium iudicio cedunt ubertate aut aquarum abundantia ulli telluri: quam sol ambiat. Ex illis arboribus plerasque dimensi brachiorum ambitu uiri septem interdum octo stantes uix complexi sunt. In solo tamen cellas habent uinarias eo uino: de quo supra diximus: refertas. quia licet uentorum furor minime potis sit domos illas diruere: aut confringere ramos. Conuoluitur tamen quæuis integra: quacumque flatus trahat: unde uina perturbarentur eo motu. Reliqua secum habent in arboribus. Vina per gradus constructos arbori in hærentes famuli ad regulum & primarios prandentes aut cœnantes recentia supportant non tardiore gressu: ac pede plano nostri pueri nobis ex abaco mensæ uicino ministrant. Abibeibæ arborem nostri adeunt. colloquia in eum petunt nostri ut descendat dato pacis signo. negat abibeiba: ut se uiuere sua sorte sinant orat. Se post blandicias diruturos arborem a radice: uel igne supposito crematuros: nisi cum omni familia descendat: nostri minantur. Renuente iterum abibeiba securibus impatiens arborem quater incipiunt. Visis ex arbore salientibus assulis ex sectione: mutauit abibeiba consilium. descendit: sed ipse tantum cum filiis duobus. agunt de pace: de quo auro colligendo. Se aurum non habere inquit abibeiba: quod auro non indigeat: & se de auro nunquam fuisse sollicitum dicit. Instantibus inquit abibeiba: si tanta est auri uestra cupiditas: autum in uicinis montibus quaeritabo: & reperitum ad uos feram: gignitur namque in proximis montibus aurum. Diem statuit quo rediturus esset. nec statuto die: nec post statutum regressus est abibeiba. Discedunt ergo inde bene saturi dapibus & uino abibeibæ: sed minime auro diuites: uti putauerant. Abibeiba tamen & dictionariis eius ac filiis de aurifodinis & caribus siue canibalibus humana carne uesci solitis: de quibus alias latius: illa eadem acceperunt: quæ apud comoegrum regulum audiuerant. Ad millia. p. iterum triginta circiter ascendentes in canibalium tuguria: sed uacua penitus cuncta inciderunt. Cuius namque sentirent nostros uiciniam perambulare: se fortunasque suas humeris ad montana intum receperant.

LIBER QVINTVS

CREDITI CONTINENTIS.
LIBER QVINTVS.

INTEREA DVm PERFLVVIORVM RIPAS ISTA GE
runtur ex iis quos uaschns & colmenares in riuo nigro Abena
machei reguli dicionereliquerant ad terræ custodiam: De-
curio quidã noie ráia siue fame cõpulsus: siue qd̃ fatalis esset ei
ille dies cum sociis nouem uiciniam fuit ausus uestigare. Pa-
gum finitimum reguli nomine abraibe adiuit. Raíam ipsum
& duos e sociis abraibes trucidauit: cæteri aufugerunt. Post
paucos inde dies affinis & uicini abenamachei domo expulsi
cui brachium ut malum malo adderetur: abscidisse pedite
in riuo nigro diximus: Abraibæ misertus profugus rãq; ad

Abraibẽ abenamacheius cõcesserat: abibeiba arboreum habitatorem conuenit: qui & ip
se domo extorris nostrorum congressum uitans per deuia montium & siluarum errabat
Abibeibam compellat Abraibes in hunc sensum. Quid rei hoc est Abibeiba infelix:
Quæ gens hæc: proh miseris: quæ nos tranquilla pace fruentes exagitat: Quousq; tan-
dem patiemur horum sæuiciam: nonne satius est emori: quam ea ferre: quæ tu: quæ Abe-
namacheius affinis noster: quæ cẽmacchus: quæ Careta: quæ põncha: & reliqui nostri or-
dinis principes ab his passi sunt: Vxores filiosq; etiam dicionarios captiuos duci: & for-
tunas omnes in prædam trahi ante oculos: me nondum attigerunt: sed exemplo aliorum
nõ longe abesse meã pernitiẽ æquũ est credere. Vires igitur nostras & fortunã experia-
mur in eos: qui abenamacheium domo expulerunt & male tractarunt. irruamus. iis truci-
datis forte reliqui nos adoriri ultra uerebuntur. & si tentauerint: hos habebimus ex eorũ
acie detractos. Quidquid enenerit æquanimius tolerandum erit. His & huiusmodi au-
ditis abibeiba in abraibes sententiam: it pedibus. Diem ad rem gerendam statuunt: sed eis
minime successit ad uotum. Ex iis nanq; quos diximus ad canibales usq; ascendisse: redi-
erant ad riuum nigrum forte fortuna ea nocte: quæ diem insidiarum præcesserat: uiri tri-
ginta missi in auxilium relictos: si qua uis ingrueret de qua suspicabantur. ecce ubi pri-
mum eluxit: reguli cum dicionariis armatis more suo quingentis pagum sublato ingen-
ti clamore impetunt: de recentibus: qui ea nocte uenerant: inscii. Nostri scutati ad eos p-
deunt. Sagittis primo percutiunt: dehinc hastis: & cominus ensibus strictis irruunt in ad-
uersos. Gens nuda plures inspectans hostes q̃ sibi persuaserat: facile profligatur: truci-
da turq; maiori ex parte ueluti grex incompositus. Reguli euaserunt. captiuos ad Dariennẽ
mittunt: quoscunq; uiuos assecuti sunt. Horum opera utuntur ad agros sementesq; colen-
das. His actis & pacata ea prouincia redeunt secundo flumine ad darienem: relictis ibi tri-
ginta uiris in prouinciæ custodiam duce furtado quodam decurione: licet decurioni mo-
re romano nõ sint additi præcise quindecim milites quos regat: centurioniq; cõtũ uiginti
octo. Centuriones tamen ultro citroq; centenarium numerum: & ultro citro quindenũ
decurionem est consilium appellare. Nec enim hos seruant ordines hispani examusim:
cogimurq; nomina rebus & magistratibus dare. Is ergo furtat? decurio e riuo nigro cui
præerat: uiginti e suis sociis & unam scẽminam cum captiuis quattuor & uiginti una tan-
tum ingenti lintre prouinciali demittebat secundo flumine ad naschum præfectum & so-
cios. Ecce illosex transuerso quattuor uru: idest monoxyla impetunt. prosterunt. neq;
enim parati descendebant per fluminis alueũ: quia nil tale suspicabatur. Lintre nostroru
inuertit. trucidat quos assequi possunt. Cæteri obruuntur duob; exceptis: q; ligna qdã cõ-
plexi ad socios usq; ab hostiu furore lignoru fascib; qui p alueum defluebãt: inuoluti de-
e.ii.

abraibes re-
gulus.
raia decur-
io p̃miffa

colloquus
regulorum
de nostris i
terficiẽtis

casus serua-
uit nostros

de curia
de curia.

Incolarũ
in nostros
impetus.

CREDITI CONTINENTIS.

perturbatio nostrorum ob casum trucidem.

conuictus regulorum de nostris trucidandis.

officio patefacto rationis.

bellicus regulorum apud paratum per feminam detegit coniurationem.

quid punit deatur intellecta coniuratione.

coniurationis copiam capit.

Tichiri locus daturus predam.

ceptis hostibus euaserunt. Ab his duobus seruatim moniti quid rei hoc sit scrutari omnino studio incipiunt. Solliciti de seipsis meditantibus sociorum in riuo nigro discrimen: nisi fors recentes illos triginta demissos nocte insidias praecedente ad uicum appulisset. Concilia frequentant. In re tam dubia musitantes quid consilii capiant haud quaquam occurrit. Sagaci tandem indagine uestigando intellexerunt regulos quinque: puta Abibebam palustris arboris incolam: Cemacchum uico: quem nostri habitant spoliatum: Abrahimem & abenamacheum affines riuu nigri accolae & Dabarbam piscatorum anguli sinualis: quem diximus culatam appellari dominum detrucidandis statuto die christianis conuenisse: & quippe cessisset: nisi uetuisset superi. Mira uero ascribitur & quidem non iniuria: si pie libauerim? quoniam pacto fors regulorum consilium patefecerit. Auditum dignum est: propterea rem breuibus pandam ordine suo. Uaschus ille nunez: qui magis uis quam suffragis principatum in dariennenses usurpauerat egregius digladiator: iter multas quas rapuerat: foeminas prouinciales: unam praeter caeteras habebat forma eximia. Ad eam ibat incredibilis frequens germanus eius: qui cemaccho regulo familiaris erat palatinus: domo & ipse priuatus patria sororis amore stimulatus interloquendum haec uerba protulit. Dilecta mihi soror dilecta ausculta meis dictis: & celato: quae referam: si tibi mihique uniuerso etiam generi nostro bene consultum iri desideras. Est horum hominum qui nos auitis laribus propellunt: insolentia tanta: ut nullo pacto eos ferre ultra constituent terrae principes. Ducibus quinque regulis: regulos ordine suo nominatim enumerauit: ad rem gerendam centum esse uis paratas: mari terraque multitudo armatorum ad quinque millia cogitur. Ad exercitum nutriendum commeatus in uico tichiri coaceruantur. Diuisisse etiam regulos inter se ex composito nostrorum & capita & facultates enarrat sorori bono frater. Propterea monet ut statuto die in tutum se recipiat: occasione nacta aliquam ne in confuso trucidetur. Nescit namque uictor miles occurrenti cuiquam ignoscere: & diem caedi adiectum puellae sorori patefacit. Puella uero quia ferrum est: quod foeminae obseruat magis quam catoniauam grauitatem: siue quae uaschum amaret: siue quae ueretur parentum & propinquorum omnium & uniuersae uicinia oblita: regulorum etiam quibus gladium in regulo tenus imposuit: uascho rem omnem aperuit. nil eorum praetermisit: quae imprudens germanus differuerat. Re intellecta datur opera per fuluam ut frater reuertatur. Accitus a sorore illico regressus est. Capitur. fateri cogitur. Cemacchum Regulum herum suum quattuor illas uis ad nostrorum perniciem misisse cemachique consilio paratas esse insidias aperte fatetur. Struxisse etiam cemacchum particulatim interitum ipsi uascho: dato in mandatis quadraginta dictionariis suis: quos in amicitiae pignus ad uaschum miserat ad colendum uaschi agros serendos more patriae ut marris interficerent. Solebat uascho adire fossos: uti moris est bonorum & eorum quo animum praebet ad laborem ferendum. Dictionarii tamen heri reguli mandatum exequi haud quaquam ausi sunt: quia nunquam pedes aut inermis ad eos profectus esset uaschus. Equam namque habebat: qua uisibat agricolas: & lanceam dextra gestabat semper suo patrio more. Quare frustratus particulari consilio cemacchus hoc ultimum aggressus est sibi uniuersis quae finitimis perniciosum. Coniuratione namque patefacta uaschus ipse septuaginta uocat uiros: se sequantur edicit. Quo tendat: quid ue statuerat nemini palam facit. Ad cemacchum primo tendit: quae agebat ab ipsis millia. p. decem. Sed esse apud dababam palustrem culatae regulum profugum intellexit. Sacchum eius idest primarium affinem palatinum: sic enim primarios appellant: uti regulos chebbi cum caeteris familiaribus praehendit. captiuos ducit. Aliquot ibi tam mares quam foeminas reperit. Eadem hora qua ipse Cemacchum quaesiturus pedem e terra mouit: Rodericus colmenares aqua aduerso flumine cum uis quattuor & uis sexaginta duce puellae fratre tetendit. Vicum adoritur Tichiri appellatum: in quo diximus cogi comeatus ad alendum exercitum. Vicum occupat. Quicquid ibi coaceruatum erat: puta uis diuerforum colorum: uti apud comogru diximus: & ex omni genere panis reliquorumque

LIBER SEXTVS.

edulium provincialium: in suam potestatem reducit. Saccum tirichensem: cuius ueluti per prætorem exercitus res patranda erat: una & quattuor primarios præhendit. Imparatos namq; reperit. Suspensum ab arbore: quam ipse coluerat: sacchum sagittis configi ante oculos incolarum: & primarios patibulis colligari iussit Colmenares ad aliorum exemplum. Hac poena coniuratis illata formidine tanta repleuit provinciam uniuersam: q̄ nullus est iam: qui audeat erigere uel digitum contra torrentem nostrorum iram. Pacato iã uiuunt. Subdunt colla libentes cæteri reguli: neq; ultra sæuitum est in reliquos. Ex hostium horreis & cellis uinariis refertis in Tirichensi uico geniales egerunt dies aliquot.

præfect⁹ ex
ercit⁹ regu
lozū p̄mit.

CREDITI CONTINENTIS LIBER SEXTVS.

OST HAEC VOGATIS INCONGIONEM SOCIIS omnium suffragiis sancitum est: ut procurator aliquis ad hispaniolam unde ius & auxilia expectant: deinde in hispaniam ad regem mittendus deligatur: qui seriem rerum omnium admirato & gubernatoribus regi deinde proponat: nitaturq; regi persuadere de mittendis mille hominibus illis: quos iuuenis como greus ad traiciendos montes australem plagam ab eis dirimētes opus esse dixerat. Ambiuit sibi Vaschus nūnez procuratorium id munus: sed minime sociorum suffragiis id assequi potuit: neq; factionarii eius assensu sunt: ut inde

discederet: cum quia se desertos arbitrarentur: tū etiam quia immurmurabant omnes Vaschum si semel inde euaderet: ad eam calamitatum combustionem nunq; rediturum exemplo ualduix ac zamudii quos a mense Ianuario miserant: putabātq; delibato noluisse reuerti Sed aliter: uti suo loco dicemus: res se habebat: nam perierant. Scrutinii igitur uariis inter se diu contendunt. Deligunt tandem Ioannem quēdam Quicedum uirū grauem & maturum ætate fisci regii quæstorem in illis terris. In hoc quicedo fidem habebant summam de re bene gerenda. De reditu etiam quia uxorem ad eas regiones secū duxerat: quam in pignus sui regressus in sociorum potestate relinquebat. Quicedo electo de collega illi præbendo diuersæ surgunt sententiæ. Maximo esse discrimini inquit aliqui rem tantam locare in unius uiri manibus: non q̄ quicedo diffidant: sed quia sit uita hominum fragilis ipsi præcipue iam æquinoctiali uicinæ temperici assuetis: si cogantur ad septentrionem reuerti ad uarias aeris & ciborum mutationes. Dandum ergo esse collegam quicedo censent: ut uno deficiente: quod facile potest accidere: inperfit alter: ut q; duorum relatu si ambo euaserint: firmior a rege fides adhibeatur. In diuersa studia rē distendunt. Sors tandem in Rodericum colmenarem: de quo sæpe mentionem fecimus: cecidit: quia polleret rerum experientia. Percurrerat namq; ab adolescentia ac iuuentute mari acterris europam uniuersam: & rerum in italia gestarum in gallos fuerat particeps Non infirmior tamen illis causa uisa est: qua sperare deberent colmenarem si uiueret rediturum: q̄ in dariene maxima sibi prædia comparasset: maximasq; sementes iactas relinqueret: quibus uendendis sicco pede speraret se aurum promerciale a sociis consecuturum. Reliquit igitur curam rerum suarum contubernali enidam suo matritensi municipalifonso mei hospitis filio unico nunnez nomine: qui iuris dicendi prætor erat. & fere sociorum suffragiis fuerat procurator electus pro contubernali colmenare: perfectumq; fuisset: nisi sponsam nunnez ipsum habere matriti e sociis unus patefecisset. Veriti namq; sunt ne sponsæ lachrymis deuinceretur: & abiret non rediturus. Colmenare igitur libero uiro electo quicedi collega: bergantinū ambo: neq; eni grandius iã ullū nauigiū

ad regē nū
cū deligē

alfonso nū
nez.

quicedus
colmenares
nūcū ad re
gem.

CREDITI CONTINENTIS

habebant: ingrediuntur quarto calendas nouembriſ anni Duodecimī ſup̄a quingentēſſimum & milleſimum a noſtra redemptione. Ex itinere uariis agitati tempeſtatibus: uiuentorum proiecti ſunt ad occidentale littus eius ualtæ inſulæ diu creditæ continētis: quam in prima decade Cubā diximus appellari. Egeſtate iam ſumma premebantur ob diuturnitatem temporis. Agebatur nanq; tertius iam menſis a diſceſſu a ſociis. terraz captare coguntur: ut ſi qua reperiant: ab indigenis auxilium experiantur. Forte ad eam eius inſulæ oram appulſi ſunt: in qua & ualdiuiam tempeſtatibus quaſſatus terram captauerat. Proh miſeri! Expectate dariēnſes ualdiuiam: ut ueſtris ærumnis mēderetur: miſum: expectate. Appulſum cubenſes incolæ cum ſociis omnibus ad unum trucidarunt: & diſcerptam in littore carauellam qua uehebantur reliquerunt. Super repertas quaſdam carauellæ tabulas arena ſemiobrutas ualdiuiam & ſocios deplorarunt. Cadauer nullum offenderunt: putant uel in mare proiecta: uel caniballibus edenda præbuiſſe recentia. Eas nanq; regiones canibales ſæpe incurſtant edendorum hominum cauſa. Ab inſularibus duobus: quos deprehenderunt: ualdiuiam intellexerunt perniciem: auri etiam cupiditate: quod habere ualdiuiam incolæ ab loquace e ſociis uno cognouerant: pellectos depatrādo tanto ſcelere cogitaſſe ſuos conterraneos duo illi profeſſi ſunt: aureis nanq; & iſti monilibus oblectantur. Truculenta ſorte perculſi quia præcipue fruſtra ſociorum ultioni intendiſſent: auſugere crudeles terras & auaram nudorum hominum ſæuiciam conſtituerunt. Iter ergo ſuum meſſi ob caſum ſociorum penuria rerum laborantes proſequuntur. Priuſq; cubæ latus illud meridionale ſuperarent: mille illis aduerſi caſus acciderunt: & ſogedam intellexerunt appulſum: & ipſum per ea littora inſeliciffimam tranſegiffiſſe uitaz tempeſtatibus quaſſatum aiunt: per mille amfractus ærumnarum mille genera fuiſſe perpeſſum: de hinc pene ſolum ſociis amiſſis uel fame anhelantibus in diuerſa relictis uiu uiuum ad hispaniolam deuectum: ueneniq; tandem atrocitate ex illo uulnere: quo percuſſum diximus ab incola urabeniſi proieciſſe animam. Anciuſ uero prætor ciectus ſecundiore fortuna terras eaſdem peragrauit. Se optatos uentos inter ea littora offendiffe mihi aſſenſus eſt in curia: & ab incolis cubæ ſe fuiſſe benigne ſuſceptum ſactitauit: ſed in Cacichū cuiuſdam præcipue dominatu cui nomen eſt commendatori. Is cum baptizari a tranſeuntibus chriſtianis peteret: quo nomine hispaniolæ uicinæ inſulæ gubernator appellaretur interrogans: commendatorem nominari audiuit. Erat enim eo tempore quo is uoluit baptizari gubernator quidam egregius uir ordinis equeſtris militiæ calatrauæ: Cuius inſtitutionis equites commendatores appellantur. Optauit propterea cacichus ad ſe appulſum benigne ſuſcepit hoſpitiū: & oppleuit neceſſariis aduiſum: ſed quid de religione ſanctimoniaq; ibi anciuſ ſeruari didicerit ab incolis: tu ſanctiſſime pater: cuius dextra religionem ſanctimoniaq; induimus accipito. Nautam ignotum male ſe habentem per cubenſia littora facientes iter e noſtris quidam reliquerant apud commēdatorem regulum. Nauta in honore habitus a regulo & eius dictionariis ualetudine recuperata commendatoris præfecturam in bellis gerendis ſæpe exercuit: mutuis nanq; ſeſe in uicem conficiunt præliis: & uictor euasit ſemper. Is licet litterarum ignarus bono animo uir: Beatam uirginem dei param pientiffime colebat: & ſecum perpetuo conſutum in petore uirginis ipſius in charta pulchre depictum geſtabat ſimulachrum. eam pietatem uictoriam ſibi ſemper peperiffiſſe commendatori ſignificauit: atq; una commendatori perſuaſit abiiciendos eſſe cemes omnes: quos ipſi colerent: quia nocturnos lemures animarum noſtrarum uoratores inſenſiſſimos referrent: beatam q; uirginem dei param patro nam ſumerent: ſi ſœlici ductu res ſuas oēs bello & pace iri gubernatū optarent. De futurā nullo tpe uirginē dei parā: ſi corde pio numē ei inuocauerint: facile nudis gētibus nauta perſuaſit. Virginis ergo ſimulachrū regulo rogāte dono dedit: cui & ædem & altare dica uit: cēmibus quos auitos colebāt poſthabitis. De cēmib; pater beatiffime ex goſſampino

trimeſtris
errori mari

ualdiue et
ſociorū iter
nices a cu
benſibus .

ſogede na
uigatio et
teritus.

de cōmēda
toze cubēſi
regulo.

LIBER SEXTVS

ad nocturnorum lemurum: quos familiariter passim uident & alloquuntur similitudinē contextos: & eodem gossampino in miram duriciem interius constipatos: in decimo nocturae decadis libello latissime. Ex nautae instituto sole uergente ad occasum commendator ille regulus & universi eius dieionarii utriusque sexus domum mariae uirgini dicatam adeunt cotidie. Ingressi flexis genibus capite reuerenter obstipo & manibus iunctis simulachrum his uerbis multiplicato salutant: aue maria aue maria. Pauci namque ex eis plura proferre eius orationis uerba didicerunt. Ancisum itaque & socios adeuntes dextra praehensos ad dicatam domum alacres ducunt. Se illis mira ostensuros inquirunt. Simulachrum digito monstrauerunt monilibus & fistilibus uasis edulis & aqua plenis per podia circumseptum. Haec namque simulachro sacrificii loco donant ex auita religione erga cemes. inquirunt ea se simulachro praebere: ne si fame urgeatur: desint cibaria. fame urgeri posse simulachrum integro sensu putant. Sed quid auxiliū a simulachri numine hoc est a Beata uirgine se fateantur habuisse auditu pulcherrimum est: & medius fidius beatissime patet pro certo habendum. tantus est enim ex nostrorum relatu pietatis erga deiparam uirginem in his simplicibus incolis feruor: ut ad se laborantes in praelio praecipue contra suos hostes: pene dixerim: cogant e caelo descendere. quandoquidem precium: quo emere ipsum & suos coelites possimus reliquit hominibus deus: piū scilicet amorem & charitatem ardentem. Quo nam igitur pacto poterit ullo tempore deesse beata uirgo: praesidiū ei? pura fide inuocantibus? Anciso & sociis commendator & palatini eius omnes afferant: conferta manu nauta dace simulachrum portante secum: cemes hostium in conspectu simulachri uirginei omnibus rem intuētibus uersa facie intremuisse. Cemes enim quique suos ad praelium in auxilium portant. Nec simulachrum modo sed uiuentem foeminae candidis uestibus pulchre amictam pugnae tempore auxilia ferentem in hostes se uidisse asseuerant. Fatentur itidem hostes ex aduerso sceptratam & minacem apparuisse suis hostibus fauentem mulierem: cuius aspectu praecordia sibi horrescere sentiebant. Postea uero quae abiuit nauta ab adeuntibus ea littora christianis susceptus nauigio: seruasse ad unguem nautae instituta se commendator fatetur. Cum finitimis exortam esse diram contentionez de cemibus rettulit: puta qui nam cemes esset alio sanctior ac potentior: superque hac disceptatione certatum fuisse aperto Marte saepius cum finitimis: sed beatam uirginem defuisse nunquam: quin ingruente certamine affuerit: attuleritque contra maximas hostium copias parua manu facilem uictoriam. Quibus uerbis clamore sublato in hostes irruerent interrogati: se nil aliud unquam ex nautae doctrina protulisse: quam sancta maria adiuua nos: sancta maria adiuua nos idiomate tamen castellano. Id enim in omnium ore liquide prolatum nauta reliquerat. Dum ita sese inuicem crudeliter trucidarent: pacto foedere conuentum est: non ut singulari electorum ex utroque exercitu certamine: ut saepe romanis: multisque aliis contigit apud antiquos: aut sagaci aliquo consilio res decerneretur: sed ut alterne ex utroque populo manibus post terga ligatis: & ad uincientis arbitrium post terga innodatis uinculis in aperto agro singuli iuuenes sisterentur: eumque meliorem esse cemen aduersi annuerent: qui suae partis colligatum iuuenem celerius liberaret. Sancito foedere iuuenes alterne uinciunt duos: commendatoriani aduersum: aduersi uero commendatorianum: ter idem tentasse inquirunt: terque inuocatum sui cemēis daemone ad ligatum ex aduerso accurrisse utroque uincto inspectante. Sed proclamante commendatoriano assuetam appellationem Sancta maria adiuua me Sancta maria adiuua me: aduentasse illico candidatam uirginem: & fugato daemone imposita uirga: quam manu gestabat: in commendatoriani uincula solutum subito fuisse ante alterius oculos commendatorianum: transisseque in aduersum ea uincula: quibus erat commendatorianus ab hostibus inodatus: ita quod hostes repererint liberatum aduersae partis iuuenem: suus uero duplicibus astrictum uinculis. Sed neque his contentos referunt hostes: praestigis namque idagi humanis arguunt: non melioris numinis aduenientis potestate. Ut igitur uiri graues aetate ac moribus pol-

mira de religione curbensium ancisus honorifice suscipitur

mira simplicitas incolarum.

praecellū quo deus et supremuntur. Miracula pugnae tpe.

nota lector quae sit pure fides uehementia.

CREDITICONTINENTIS.

in audita fi
ducia de
bia uirgine.

baptizatur
comendato-
ris hostes
perculsi mi-
raculis.

que mune-
ra baptiza-
tibus obtu-
lerunt.
vascus co-
denatus.

Apostro-
phat ad po-

lentes ab utroque populo quattuor affint in prospectu ligandorum iuuenum: qui an fraus
insit: nec ne: diiudicent: ex postularunt hostes: o simplicem: o puram animorum benigni-
tatem: o auream: o beatam simplicitatem: annuit hostium postulatis cum suis familiaribus
commendator ea fide: qua petiisse salutem sanguinis alluue ualetudinariam: qua pe-
trum cuiustu beatissime pater uicem geris: siccis pedibus uiso domino fluctus calasse di-
dicimus. fœdus iacitur. uinciuntur iuuenes uiris grauibus octo astantibus. stat uto limite lo-
cantur. Dato signo suum quisque cemen appellat. in auxilium uocat. aduentantem sui ce-
mis dæmonez caudatum: hiatu uasto dentatum: cornutum: Cemen ipsum manufactum
æmilan tem & ligati & spectantes cernunt uolentem e uinculis iam soluere sibi dicatum
iuuenem. Ad proclamantis commēdatoriani uocem præsto fuit beata uirgo: uiris graui-
bus protentis oculis ad rem tendentibus animum: assueta facit uirga in aduersum fuga-
to dæmone transilire sui clientis uincula. Perculsi tanto miraculo commendatoris hostes
uirginis cemen suo ceme digniorem esse fatentur. Eius rei argumentum est: quod au-
dito christianorum appulsu ad eas terras: pagani commendatori finitimi: qui cum eo ca-
pitalia odia exercuerant: & sæpe conflixerant: oratores ad ancisum miserunt rogatus ut
sacerdotes ipse iuberet: qui eos baptizarent. Duos quos secum habebat ancisus propere
mittit. Centum triginta uno die ex comendatoris quondam hostibus: tunc amicis & affi-
nibus baptizarunt. Gallinaceum genus apud hos incolas nostrorum industria coaluisse di-
ximus. Quicumque ad baptismum confluxerat: sacerdotibus gallinam offerebat aut gal-
lum: caponem haud quaqu. Neque enim: ut capones efficiant: castrare pullos adhuc didi-
cerunt. Salsos etiam pisces & ex pane recentes afferebat quisque placentas una cum altili-
bus. Redeunt ad littus sacerdotes illos sex homines ex baptizatis muneribus onusti co-
mitati sunt: quibus lautum pascha peregerunt. Ante lazari namque dominicuz diem biduo
tantum ex Dariene discesserant: & ultimum cubæ angulum cuneatum ab oriente hispani-
olæ uicinum eo tempore abra debant. Commendatoris rogatu relictus est apud eum unus
e sociis libens tamen: non alia de causa: quam ut ipsum dicionariosque suos & finitimos si ac-
cesserint: angelicam salutationem edoceat. Arbitrantur namque se maiori curæ fore numi-
ni dei paræ uirginis: quo plura eius orationis uerba didicerint. Assensus est ancisus com-
mendatori: & his actis iter suum ad hispaniolam: cui iam proximus erat: prosecutus est.
De hinc ad regem in ualladolæto morantem se contulit: ubi mecum uersatus est familia-
riter: & in uaschum nunnez gladiatorem acriter concitauit: promulgataque fuit in eum ad-
uersa sententia anciso procurante. Hæc uolui beatissime pater de incolarum religione re-
censuisse: quæ non ab anciso solum uerum etiam a pluribus aliis autoritate pollentibus uir-
ris scrutatus sum. Quo intelligat beatitudo tua: quam docile sit hoc genus hominum: quam
facilis pateat eis ad nostræ religionis ritus imbuendos aditus. Nequeunt ista fieri re-
pente. Paulatim ad christi legem euangelicam in cuius culmine sedes: trahentur omnes:
& tui gregis oues multiplicatas indes magis ac magis beatissime pater intelliges. Iam da-
riennenses procuratores repetantur.

CREDITICONTINENTIS. LIBER SEPTIMVS.

quoniam nunc
darienenses eu-
rasiã ingressi
sunt.

ST AB DARIENE AD HISSANIOLAM OCTO DIERV M ET
interdum breuior: si flauerit in puppim placidi uenti nauigatio. Eam uix ce-
rum diebus procellarum causa procuratores peregerunt. Paucos namque dies in
hispaniola comorati mandatis almiranto & gubernatoribus expositis pa-
ratas ipsis aduentibus mercatorias naues: quæ frequenter ad hispaniolam erant
& redeunt: ascenderunt. nec ante kalendas maii alterius anni ab eorum discessu ex
dariene ad curiam profecti sunt. Duo igitur darienensium procuratores quicedus & colmenares
mese maio anni. xlii. & quingentesimi a millesimo curiam ingressi sunt. Ioannes uero fonseca

LIBER SEPTIMVS.

cui ab initio curandæ negotiationis huius fuit onus demandatum: quæ ob fida in reges obsequia in pacensē: de hinc cordubensem: post palatinum & una Rosanū Antistitem alii pontifices: nunc tua sanctitas in burgensem erexitis: & quia sit regiæ domus capellanus maior & consiliarius: indulti Regii cruciatæq; Regibus contra mauros concessæ generalis commissarium creastis: uenientes Quicedum & Colmenarem ab orbe diuerso a gentibus nudis a terris alias ignotis suscepit honorifice. Burgensis ergo antistitis patrocinio Quicedus & Colmenares a catholico Rege audiuntur. Quæ attulerūt regi palatinis q; omnibus auditu grata fuerunt ob rerū nouitatē: & apud me sæpēcōtubernati sunt. Dariennensis aeris inclementiā horum uultus testantur. flauescunt nāq; similes ictericis & turgescunt: sed ipsi præteritæ id ascribunt egestati. Ab iis procuratoribus & anciso zamudioq; altero etiā baccallario iurisperito qui baecia dicebatur: & terras illas peragrauerat: & a Vincentio annez nauū patrono littorum omnium illorum perito: & alfonso nigro multis præterea gregariis: qui ductu eorū eas oras ad nauigauerāt: quæcūq; gesta sunt intellexi. nullus nanq; ad curiam rediit unq;: qui non fuerit delectatus & uoce uiua & scriptis mihi quæcūq; ipsi didicissent: patefacere. Ego uero e multis quæ quisq; mihi recēsuit prætermisissis memoratu minime dignis illa tantum colligo: quæ meo iudicio satis factura historiæ amatoribus arbitror. In tanta quippe rerum magnitudine multa necessario emergunt: quæ ne nimis longa texatur oratio prætereunda iudico. Sed ad effectum: quæ procuratorum aduentus pepererit: ueniamus. Priusq; ii procuratores aduentarēt fama relatum erat primarios illos præfectos Nicuēsam & fogēdam Ioannem etiam a cofsa tanti momenti uirum: ut Regio diplomate nauū magister appellatus sit regius: infœliciter sorte periisse. Dissidereq; inter se paucos illos superstites in dariēne: ita ut neq; trahendis ad fidem nostram simplicibus illis gentibus studeretur: neq; de uestiganda natura terrarum curam gererent: fuit consilium mittere ducē: qui rem deperditā sublato imperio iis qui in iussu regio imperiū usurpauerant: restitueret. Eligitur ad prouinciam hanc capefendam petrus Arias Abulensis cuius autem segouienlis cui est inter hispanos ætonomafice nomen inditum iustatori: quia egregius fuerit a iuuentute hastilulor. Vulgato per procuratores Dariennenses in curia quanti momenti res sit: tollere Petro ariæ ducatu e manibus multi apud regem pertinaciter institerunt. At capellanus maior Burgēsis Antistes cuius interest: uti iam diximus: huic negotio laboranti præbere remedia: regem adiens reintellecta his uerbis compellauit. Quando quidem petrus arias forti animo Rex catholice tuæ maiestati sub incerta spe lucri per certa discrimina trahendā obtulit uitā: sciamusq; longo experimento militibus regendis aptum esse: sed in africanis certaminibus præcipue: in quibus se gessit uti strenuum decet militem: & sagacē militiæ præfectū oportuit: impiū fore iudicarem si cuiusq; alterius auaricia tantum excitati causa hic exautoraretur. Eat uir bonus iste dextris auius: eat tuæ maiestati fidus alumnus in Regia educatus a teneris. Ex burgensis igitur episcopi consilio Rex petri ariæ cum amplioribus inādati firmauit electionem. Mille ducentos bello aptos milites stipendio regio burgensis episcopus conscribit Petro ariæ. Ex iis plerosq; duxit e curia: discessitq; ex valladoletto circiter calendas octobris anni tertii decimi supra quingentesimū a millesimo hispalim urbem uulgo Siuillam appellatam multitudine ciuū et opulentia insignes profecturus: ubi per Regios magistratus & militum supplementum: & commeatus: reliqua etiam ad rem tantā facientia sunt illi tribuenda. habet enim rex in ea urbe ad oceana tantum negocia domū erectam: ad quam euntes redeuntesq; negociatores confluunt de iis quæ ad nouas terras important: deq; auro inde relato rationem præbituri. Domum uocant indicæ conuersionis. Reperit Petrus arias Hispali coacta iuuenū duo millia amplius: Auarorum etiam senum non exiguum numerum. E quibus multi sese Petrum ariam propria pecunia sine stipendio regio secuturos obtulerunt. Sed ne nimium destinata nauigia oneraretur: neue commeatus aliquando deficerēt: traiciēdi libertas ablata est. Est præterea cau-

fōseca ad
mistrator.

petrus ari
as eligitur
mittēd^o ad
barienem.

burgēsis fa
uct. p. arie.

uirtus bur
gensis.

militū desi
gnatorum
numerus.

1513
indice con
tractatiōis
domus.

CREDITI CONTINENTIS.

Surtus ca tum ne alienigena quisq̄ in iussu regio commisceatur hispanis. Propterea fui admirat⁹
damusii. Aloisium quendam cadamustū venetū scriptorem rerum Portugalensium ita perfricata frō
 te scripsisse de rebus castellanis fecimus vidimus iuimus: quæ neq̄ fecit unq̄ neq̄ uene
 tus quisq̄ vidit. ex tribus meæ decadis primis libellis: ad cardinalem Ascaniū & Arcim
 boldum: quibus eram conterraneus: quando illa fiebant: scriptitata: ea excerpit & suffu
 ratus est: existimans nostra nunq̄ proditura in publicū: Potuit & forte apud oratorē ali
 quē venetum in eos libellos incidisse. Celebres nanq̄ uiri ab illustrissimo senatu illo mis
 si sunt ad reges hos catholicos: quibus ego ipse illa ostendebam libens: utq̄ exemplaria
 ab eis caperent facile assentiebar. Vtuncq̄ sit bonus uir Aloisius cadamustus alieni labo
 ris fructum sibi studuit uendicare. De portugalsium inuentis: quæ quidē admiranda
 sunt: an uisa: uti ait: annotauerit: an ab alterius eodem modo uigiliis subtraxerit: nō ē me
 um uestigare. Viuat & ipse marte suo. Nullus ergo mare conscendit in ea militum copia:
 qui non fuerit a regis magistratibus conscriptus. Censiti tamen sunt extra ordinē plæ
 riq̄ inter quos & iuuenis quidam nomine Franciscus cottacōterraneus meus: sed adepto
 meo supplicatu diplomate regio: quo ut illum aduenam cum Petro ária traicere sine
 rent: magistratibus imperabat: Aliter haud quaq̄ licuisset. Eat ergo cadamustus uenet⁹
 & se cuncta uidisse scribat: cum sex & uiginti añorum: quibus huic catholico regi nō ma
 le gratus semper astiti autoritas uix ualuerit ad impetrandū de trasitu aduenæ diploma.
 Ex genuensibus aliquibus Sed quidem paucis ob admirantium primi earum terrarum re
 pertoris filium ea impenditur uenia. Cæteris minime. Conscēdit igitur mare Petrus ári
 as per Betim hispalim interluentem secundo flumine circiter anni p̄cipium Millefimi
 quingentesimi quarti decimi: sed male auspicato soluit. Tanta classē eā tēpestas ador
 ta est: ut naues duas discerpserit. & e reliquis deficere in mare cōmeatum partem ad na
 ues exonerandas fuerint coacti. Superstitēs ad hispana littora retrocesserunt. Sed illico
 a Regis magistratib⁹ refecti remissi sunt. Prætorix nauis iussu regio magister naucler⁹
 erat Io. vespucius florentinus americi uespucii de quo supra nepos cui patruus heredita
 riam reliquit artis nauclerix graduūq̄ calculi pitiam. Secundioribus uentis ex hispanio
 la relatum est oceanum illos suscepisse. Veniens nanq̄ nūdinaria nauis iam captare uo
 lentes hispaniolæ vicinas insulas eos offendit. Interea tamē dum stimulatōres mei Gale
 acius Butrigarius & Ioannes cursus tuæ sanctitatis studiosissimi paratum se hēre tabel
 larium: qui nostras has oceaneas male comptas nereides sit delatur⁹ ad beatitudinem tu
 am ne tempus teramus in cassum: plæraq̄ alia postergata: memoratu digna tamen iudi
 cio meo licet nō locata suis sedibus recensebo. Petrus is arias ductor uxorē habet cui no
 men est elisabeth a boadilla ex fratre neptē Boadillæ marchionissæ amoia: quæ vr̄bē se
 gouiam fernando & helisabethæ regibus portugalsibus castellam inuadentibus tradi
 dit. Vnde uires ad resistendum primo: dehinc ad bellum aperto marte portugalsibus
 inferendum propulsandosq̄ ipsos sumpserunt: obthelauos quos ibi Enricus rex helisa
 bethæ Reginx frater coegerat. Bello & pace marchionissa hæc dum uiueret: uirilem ostē
 dit animū: & eius cōsilio præclara multa gesta sunt in castella. Hui⁹ est neptis ex fratre pe
 tri ariæ vxor. Amitā magnanimitate neptis æmulata discedere ad ignotas orbis oras &
 uastos terrarū pelagiq̄ discursus parantem se maritum his uerbis compellat. Dilecte con
 iux. Maritali iugo nos fuisse a iuuentute nostra coniunctos hac lege arbitror: ut una non
 seiunctim uitam ageremus: quacunq̄ te fata trahent: siue per undosos oceanī furores si
 ue per horrenda terrarum discrimina comitem me tibi futuram scito. nullum mihi po
 test periculum imminere a deo atrox: nullum genus mortis occurrere: quod mihi nō sit
 multo lenius perferendum: quā a te tanta locorū interapedine me semotā uiuere. Emo
 ri semel satius est: & in mare piscibus: aut in terram cannibalibus uorandā profici: q̄ cō
 tinuo luctu & perpetuo mærore non maritū sed mariti litteras expectando cōtabescere.
 Mea est hæc non temerarie: non ex tempore: nō femineo raptu excogitata: sed mature

mirāda por
tugalensius.
 nō licet ad
 uenit iussu
 Regis no
 uas terras
 adire

discess⁹ pe
triarix ex
hispania.
 graui tēpe
 state quas
 satur.

galeati nū
ci scribere
 fecit.

laus mar
chionissæ
boadille.

oratio uxo
ris. p. arie.

uirilis ani
mus i femi
na.

LIBER SEPTIMVS.

librata sententia. vtrū malis eligito. uel iugulū mihi gladio impete: uel meis postulatīs as-
sentire. Nec filiorū quos deus nobis præstitit: (quattuor enim mares & fœmellas totidē
reliuebant:) uel momēto me retardabunt. Auitas illis & dotales opes: quibus queant in-
ter sui ordinis equites uitam agere relinquemus. De cætero nil mihi curæ. Hæc ubi uir-
lisanimi matrona differuit: uidens maritus fixum uxoris animū ad ea perficienda: quæ
dixerat: contraire postulatīs minime ausus est: sed uxoris tantæ propositum commenda-
uit. Secuta est ergo uti suum Ipsycrateia sciffis crinibus mithridatē. Amat uiuum hæc: uti
mortuum Alicarnassæ caria: mausolum suum artemisia. Intelleximusq; non infirmiore
pectore oceanea murmura helisabetham boadillam generosam molli pluma: ut est in p-
uerbio: educatam perferre: ac maritum aut e nautis inter marinos fluctus educatis quen-
quam. Sunt & alia e postergatis quæ referam. In prima decade mentio facta est non uul-
garis de uincētio annez pinzono. Is Christofo ro colonogenuensī postea almiranto
in prima nauigatione fuerat comes: per se & pecunia sua postmodū cū diplomate ac ue-
nia regia: uti est in decade: uno tantum nauigio explorauit. Anno priore a discessu ducū
Nicuesæ & fogedæ: iterū tertio tractus illos percurrit ex hispaniola. Hic uincēti-
us annez meridionale cubæ latus uniuersum ab oriente perlustrauit ad occidentem: & cubam
a multis ad ea usq; tempora ob suam longitudinem continentē putatam circūiuit: itidem
& alii plures se fecisse aiunt. Uincēti-
us annez cognito iam experimēto patenti cubam
esse insulam processit ulterius: & terras alias ad occidentē cubæ offendit: sed tactas prius
ab almiranto. Quare implicitus noua terra in læuam conuersus illius terræ littora p-
oriē
tem abrauens Beraguæ vrabæ & cuchibacōæ sinuum fauces transgrediens ad regionem
quā diximus in decade pariam appellari: & os draconis nauim suam qua uehebatur ap-
plicuit ingressusq; est uastum sinum a colono tactū dulciū aquarū & piscium copia insula-
rumq; multitudine celebrem: ab oriente a curiana distantem milliaria centū triginta cir-
citer: in quo tractu sunt mediæ cumaná & manacapána: quibus principatū de margaritis
plariq; donāt nō curianæ. Facti certiores de nostrorū aduētū regionis eiꝰ reguli: qui chia-
cōnes ut in hispaniola cacicchi appellantur: exploratum mittunt: quæ gens hæc noua sit:
quid ue noui afferat: quid uelit: atq; una lintres uniligneas quæ monoxyla esse diximꝰ in
decade uti de canois hispaniolæ parari iubent armatas. Lintres isti chicos appellant. Stu-
perunt quippe uis eius uanis protentis uelis: neq; enim ipsi uelis utūtur ullis: & si ute-
rerentur exiguis uti opus esset ob linternū angustias. Suis ergo monoxyllis pluribꝰ ad na-
uim uectis sagittis ausu temerario nostros adhuc spondarum repagulo: uti mœnibus tu-
tos configere aut perterrefacere existimarunt. Nostrī bombardas in illos excutiunt qua-
rum tonitribus & vasta strage: quando feriebāt: attoniti sese ipsi profligarunt. Dispersos
& fugientes nostri per nauis cymbam seruitoriam assequūtur: & trucidant quosdam plu-
res capiunt. His intellectis & tormentorum mugitibus auditis reguli oratores ad uincē-
tium annez mittunt ueriti uicorum suorum direptionem & hominū interniciē: si descē-
derent irati ex nauī. Pacem orant quantū per signa & nutus colligere possunt. Neq; enī
uerbum ullum nostri se intellexisse fatentur. In pacis optatæ signū nostros egregiis mu-
neribus donarunt: ut pote auri tribus millibus ponderis eius: quod nummū castellanum
uocari diximꝰ: uulgo pesum appellatum: & pleno masculi thuris præstātissimi ligneo do-
lio librarum octū cialium circiter bis millium sexcentarum: quare thuris feracem esse
terram cognouerunt. Neq; enim incolis parix cum sabæis est quicq; commercii: quip-
pe quibus nihil penitus notum est extra sua littora. Cumq; auro et thure et panonibus pa-
triis a nostris tamen dissimilibus colorum uarietate fœminas uiuas ad sobolem nouarū
uolucrum procreandam in hispania & e masculis numerū ingētem ad præsentem edēdi
usum præbuerunt. Supellestilia etiam gossāpina quædā ad domorum ornatū pro aulais
miris modis & coloribus diuersis laborata: quibus erāt pendula sparlim per fimbrias ap-
pēsa aurea tintinabula id genus: quod uulgus italum uocat sonaglios: hispanū cascucles.

sequit ma-
ritum vxor

circū uelisi
cata cuba.
e iscurꝰ vi
cēti annez

Ferꝰ ipetꝰ
agrestū in
nostros.
profligant
iucolis.

Thurisera
regio.

uariꝰ panos
nes.

CREDITI CONTINENTIS.

Beatissime pater. Vrabam igitur repetamus: & a nominibus prouinciarum recenter impositis exordiamur. prouinciasq; liceat appellare quia pcul uictæ christianis parent.

CREDITI CONTINENTIS LIBER NONYS.

nous nomi
na puicia
rum.

Mira soli
ubertas.

arboram
fructuū no
mins

ERAGVAM STATVERVNT castellam auriferam: vrabam uero an daluziam nouam appellari: & ueluti ex insulis pluribus hispaniolam in quam multæ deductæ sunt colonix in caput insularum habitandam elegerunt: ita in immensis parietractibus in duabus regionib; vrabá & beragua statuta est mansio: ut ad eas tanq; ad portus uagaturi sese recipiant fessiq; & rerū indigentes sese queant ibi reficere. Sata iā in vraba & hortensia omnia mirifice coalescunt. Nonne hoc admiratione dignuz sanctissime pater: omnium rerum sementes taleas quoq; surculos: & calamos: propagines etiam aliquarū arborum ad eas terras: uti de quadrupedibus & altilibus diximus: important. O mira ubertas: a iacto semine cucumerum & huiuscemodi rerum ad diem citra uigesimali fructus eorum colligunt. Caules: betas: lactucas: borragines & hortensia his similia intra decimū. Cucurbitas uero & melones decerpunt intra octauum & uigesimali a sementis satione. De taleis & surculis arborum nostratium per seminaria & scrobes satis: & calamis in ramulis patriarum: quæ consonent: insertis: eadem referunt celeritate fruticare qua dixim; de hispaniola. Arboreos natiuos fructus habent Dariennenses multiformes & uariorū saporum ad usum humanū salubres: e quibus est consiliū præstantiores describere. Guaiā nam colunt arborem: quæ fructum parit citrorum generi quos uulg; limones appellat p similem sapore acro dulci commixto. Nucibus etiam pineis abundant & palmarū uariis cariotis iis quæ nobis notæ sunt grandioribus: sed minime aptis ad esum ob austeritatem Palmulas steriles: quæ tamen ipsæmet eduntur: & folia creant ad scoparum usum: passim ac sponte sua nasci certum est. Guarauan; uero: quæ aurea mala ferente arbore procerior est: fructum gignit magnū malum citreum æquantem. Est & alia arbor castanæ ferme similis: hæc ficum grandiorez fructu suo æmulatur: sapore dulci & salubri. Mamcís est arbor alia: quæ fructum producit aurei mali magnitudine: sapore melone optimo haud infuauior. Guanana; fructum dat cæteris minorem: sed odoriferum aromaticæ & sup omnes sapidum. Houos est alia quæ prunis per similem generat fructum & forma & sapore sed aliquanto grandiore: hanc mirabolanū esse pro certo habent. Est hispaniolæ arbor hæc adeo peculiaris: ut eius fructibus porci saginentur: neq; cum maturefcunt retinere illos aut regere subulci queant: quin ex eorum ferula elapsi siluas earum arborum altrices sparsim petant: vnde multitudo ingēs siluestris effecta est. Propterea suillas aiunt carnes arietinis esse in hispaniola saporosiores salubrioresq;: nemini nāq; dubiū est quin uaria ciborū genera uaria carnibus edendis uim gustumq; longe alium ingeneret. Alium fructum se inuictissimus Rex ferdinand; comedisse fatetur ab iisdem terris aduectū: squamosum: pinus nucamentum aspectu: forma: calore æmulatur: sed mollitie par melope poni: sapore omnem superat hortensem fructum non enim arbor est sed herba carduo p similis aut acantho. Huic & rex ipse palmam tribuit. Ex iis ego pomis minime comedi: quia unum tantum e paucis allatis reperere incorruptum: cæteris ex longa nauigatiōe putrefactis. Qui in natiuo solo recentia ederunt: illorum cum admiratiōe suauitatem extolunt: effodiunt etiam e tellure suapte natura nascentes radices: indigenæ Batatas appellat quas ut uidi insubres napos existimauit: aut magna terræ tubera. Quocunq; modo condantur assæ uel elixæ nulli crustulo aut alio cuius edulio cedunt dulcorata mollitiæ. cutis aliquanto tenatior q; tuberibus aut naps terreiq; coloris: caro cãdidissima. Seruntur etiã & coluntur in hortis uti de sicca dixim; in decade prim. Comeduntur & crudæ. Viridis castanæ gustum cruda imitatur: est tamen dulcior: Sed de arboreis & hortensibus uege

LIBER NONVS

getatiusq; aliis iam satis: ad sensitiua ueniamus. Terræ illius horrentes saltus depascunt præter tigres & leones cæteraq; nobis iam nota animalia: uel saltem ab egregiis autoribus descripta: monstrosa plura. Sed animal unum præcipue procreat: in quo natura studuit se se mirâ artificem ostendere. Id est corpore bouem æquans promuscide armatum est elephantina non elephas. bouino colore non bos. equinis unguis non equus: auriculis etiâ elephantinis sed minus patentibus & demissis: quæ cæterorum tamen animalium patentioribus: De animaliferente secum natam sobolem in uterali crumena scriptorū nulli meo iudicio noto: quod serptim arboreis depascitur fructibus: in decade satis: quâ puto ad tuæ sanctitatis manus priusquæ id rerum culmen adeptisceretur deuenisse. Quandoquidē me is latebris impressa euasit. Quid uero de fluminibus urabensibus restet referamus. Darien angusto in sinum vrabensem deuoluitur a luo: monoxylorum puincialiu uix patiens & uicū quem habitandū elegerant præterlabitur: sed fluuiū in angulo sinus quē diximus a uascho per nauigatum reperere latitudinis eē stadiorum quattuor & uiginti lequam dicunt profunditatis etiâ immensæ cubitorū puta ducetorum amplius: per diuersa ostia in sinū cadere. Hunc uti legimus histriū in ponticū pelagus: & nilū in ægyptium defluere i vrabensem sinum aiunt. Antonomastice grandē fluuiū appellant: quē magnorū esse ac multorum crocodillorū nutritorem inquit: ueluti de nilo didicimus: ego præcipue qui nilum aduerso secundoq; flumine nauigauī soldanum petens & ab eo rediens. Quid propterea queam ex tot insignium doctrina & autoritate uirorum scriptis de Nilo colligere non intelligo: Duos nanq; Nilos siue a lunæ montibus siue solis: aut e squalidis æthiopū iugis undecunq; fluere uelint: aiunt naturam dedisse telluri irrigandæ: ad septentrionem in ægyptum sinum cadere unū: in oceanum meridionalem alterum. Quid hoc loco dicemus: De ægyptio nihil ambigimus. Meridionalem alium Portugalēses: qui per nigras & melindos æquinoctialem circulum trāseant: in suis mirabilibus inuentis repperunt: & e lunæ montibus ipsimet deriuari arguunt: effecq; Nili aluenum alterum quia crocodillos generet: neq; alibi præterq; in nili fluētis crocodillos gigni legerint. Senegam uocat fluuium portugallenses. Nigras is interluit septentrionali ripa fortunatus: meridionali arenosus horridus. Crocodillos passim emittit. Quid ergo referemus de hoc tertio: imo & pene dixerim quarto: Crocodillos nanq; esse puto: quos armatos conchis testudinæ duricie duce colono castellani reperere in flumine: quod dici de lagartos supra memoraui. Dicemus hos e lunæ montibus oriri: haud quæ Beatissime pater. Crocodillos ergo posse alias præter Niliacas aquas producere iuniores nostri experimēto didicere. Nō enim hæc flumina e lunæ montibus scaturit: neq; possunt e ægyptio nilo aut nigrito siue melindo quacunq; illi deriuentur eandem originem habere: quippe qui ex proximis defluent montibus: quos diximus a septentrionali oceano non magno discrimine mare aliud australe dirimere. In darienis præterea & aliorum fluminū palustribus locis relictis ex alluue aquolis: phasianos: pauones sed non pictos: & multa uolucrum genera a nostris dissimilia tam ad esum apta: quam ad demulcendum uariis concentibus audientium aures nutriuntur. Sed aucupii imperitia castellani nostri negligenter uolucres insectantur. Psittacorum etiam sub eodem genere species in stagnantibus illis locis innumere garrunt. Sunt e psittacis qui capones æquent magnitudine: sunt & qui ne passerulum quidē superent. De psittacorum uarietate in prima decade satis. In huius nanq; uastæ terræ discursu colonus ipse ad curiam & misit et tulit ex omni specie non paucos: quos omnibus uulgo licuit inspectare ferunturq; cotidie. Vnum restat Beatissime pater dignissimum historia: quod mallem in Ciceronianas manus aut liuianas didicisse: quam meas: tanti namq; miraculi est apud me: ut implicatius reperiam in eius descriptione ingenium meum: quæ de gallinaceo feratur pulliculo stuppis inuoluto. Terræ illius latitudinem a septentrionali oceano ad australe pelagus sex tantum dierum esse diximus incolarū testimonio. Magnitudo propterea fluuiorum & numerus hinc: illinc terræ angustia me trahunt in ambi

Animalia
diuersa.

latitudo et
profunditas

nil duplex

Senega al
ter nigris cro
codillos ge
nerans.

uolucrum in
scriptis varie
ni uarietas

psittacorum va
rietas.

Multa de
flumibus et
montibus.

CREDITI CONTINENTIS.

guum: qui fieri possit: ut intercapidine tam exigua dierum trisum a supremis eorum montium cacuminibus dimetiendo: tot tamque magna flumina diuertant in hoc septentrionale non intelligo. Credere namque licet ad australes incolas totidem defluere: sunt hæc urabensia flumina exigua si plerisque aliis comparentur. Aiunt se reperisse coloni tempore castellani & pernavigasse post illum: flumen: cuius hostium in mare cadens passuum affeuerant esse paulo minus centum mille in primis parie littoribus: uti alias diximus: ^{namque} furibundo metu in oceanum ex altis montibus decidere prædicant: ut retrocedere mare etiam exæstians uientorum dico impulsum suo impetu & amplitudine cogat: neque in magno eius spatio amari quicquam sensisse in aquis: sed potui aptas & suaues omnes inquit: maragnon appellat hunc fluuium incolæ adiacentes autem regiones mariatambal camamorū: & paricoram. Præter ea flumina quæ supra nominaui: darienē puta græde dabalibæ: beraguense: Sænti Mathæi: Boii gatti: et de lagartos et gairam: passim reperiunt alia multa qui peragrant ea littora. Deliberanti ergo mecum unde sibi specus tanti capaces habeant hi montes littoribus adeo uicini & angusti sententia incolarum & unde replent humores tantos cogantur euomere: succurrunt uaria. Magnitudo primū montium: altissimos quippe esse inquit. Aiebat & idem primus repertor colonus: immo & aliud ipse differebat. Esse deliciarum paradysum in eorum montium culminibus: qui ex sinu pario & ore draconis apparent: sibi statuto persuaserat. Vastæ ergo montium moles uastos in esse specus multi capaces arguunt: sed unde repleantur pensitandum est. Si dulcius aquarum omnium ex sententia multorum ita refluent e mari flumina: maris ipsius ponderosa mole compulsæ per terræ meatus: uti e meatibus ipsis scatentia uidemus ad mare cursus dirigere: minus hic mirandum est quam alibi. Quia nullibi legimus adhuc duo maria huiusmodi terram ullam tam angusto limite si uera ferunt incolæ circumferpere. Magnū quippe est a dextro latere oceanum in quem sol uergit a sinistro alium unde nascitur forte non cedentem: quia putant indico mixtum: habere cubitantes. Tanta ergo mole grauata (si ualeat sententia) tellus ista nimirum cogitur tot aquarum uoratus deglutire: deglutitos per patulos gurgittes emittere. Sed si e mari sorbere humores terram negauerimus: fontesque gigni omnes ex aeris conuersione in aquam intra montium cauernas stilantem assentemur uti plerique autumant: autoritati magis eorum qui talibus inuituntur rationibus caput flectemus: quæ quod intellectus noster sit eius sententiæ capax. Conuersi in aquam absorptum in cauernis montium aliquibus aerem non quippe recuso: Vidi namque ego ipse in hispania e pluribus antris guttatim imbres decidere perpetuos: & inde collectas aquas per collium latera riuos demittere: quibus plantata in cliuis uineta oliuetaque ac fruteta omnis generis rigabatur. Sed uno in loco præsertim testes habeo Illustrissimum Ludouicum Aragonium cardinalem tuæ Sanctitatis obseruantissimum & antistes duos italos episcopum unum Bouiensem Siluium pandonum nomine: Archiepiscopum alterum cuius neque nomen proprium recolo: neque titulum didici. Granatæ namque nuper e maurorum potestate erepta agebam: & nos omnes oblectandi animi gratia ad quosdam amœnos tumulos duxit: per quos suaui murmure riuus irrigans defluebat. Interea loci dum Illustrissimus noster Ludouicus salientes per arbuscula riuo inhærentia uolucres sagittis insectatur ego & antistes uterque cliuum ascendere statuimus: ut unde riuus oriretur intelligerem. Eramus namque cacumini montium illorum proximi. Succinti ergo riuu uestigia sequentes antrum reperimus eiusmodi perpetuo imbre uberrimum: ex cuius aqua per frequentes guttas cadente in receptaculum in subiacentibus saxis manu cauari riuus efficitur. Licet uulgo conspiciere & aliud rorans antrum in hoc celebri oppido Valladoletto: ubi nunc agimus in oppidani egregii uiri iurisperiti cognomine licentiati de villena ab oppidi me: nibus minus stadio distante uiridario. Fateor igitur ex antrorum roratu per conuersionem aeris inter pendentium rupium cauernulas absorpti posse fontes alicubi generari. Sed naturam arbitror de tanta illuue aquarum hac industria tenui generanda minime fuisse.

laudita magnitudo fluminis.

Argumenta de generatione & fluxu aquarum.

De antris rorantibus.

aragonius card. testis

de antro licentiati de villena.

LIBER DECIMVS

sollicitam. Consonant ergo rationes duæ ingenio meo. frequentium pluuiarum casus altera ob perpetuum ibi uer uel autunnum: quia sunt ita propinqua æquinoctiali circulo terræ illæ: ut uulgus non aperte dignoscat diei ac noctis discrimen toto anno: suntque hæc duo tempora gignendis pluuiis aptiora: quàm gravis hyems aut æstas feruida. Altera prioris effectiua est huiuscemodi. Si porosum esse mare perque poros eius austris illos aperientibus: uapores quibus aquosæ nubes generentur: eleuari assentimur: terram hanc oportet crebris oribus pluuiis madeferi: quàm terram aliam: si sit uti aiunt angusta: duoque teneat imensa maria. quæ illam ita proxime sepiant: collateralia. Vt cumque sit beatissime pater: nequeo tot uiris eas terras frequentatibus non credere: cogorque illa licet plerumque uideantur non uerissimilia referre. Propterea per hæc argumenta fuit consilium discurrere: ne uiri doctrina celebres hinc: illinc quarendarum occasionum in aliena scripta studiosi nos ita hebetes esse diiudicet: ut nulla ratione media fidem facile præstemus emergenti cuique narrationi. De impetu tamen illo dulcium aquarum: qui obiectus pelago facit ostium adeo ingens: uti supra diximus: aquas existimo cadentium multorum esse fluuiorum coactas: quæ lacum ingentem efficiant: non autem fluuium unum: ut ipsi aiunt. Sed quia sint montes ardui tantam esse puto uim declinantum aquarum: ut impu lsu stagnantius ea fiat cõflictatio: & ne falsæ aquæ ingrediantur in sinum resistant. Surgent & forte alii: qui me tantopere fuisse admiratum mirabuntur: & subsannabunt dicentes. En quid pro miraculo hic recitat magna inesse flumina regionibus illis: Nonne italia suum creat eridanum: fluuiorum regem ab autoribus egregiis appellatum: Nonne & regiones aliæ sua ingentia: uti de tanai gangesque legimus atque histeri fluentis que uincere mare ita produntur ut dulces haustus in quadraginta millia passuum liceat colligere. Iis satisfactum iri uelim hac ratione. Padus alpinos aggeres gallias & germanias Pannoniasque secernentes ab italia sibi habet a tergo magna mole succosus: longoque tractu ticinum & innumera alia bibens flumina tendit in adriaticum. idem de cæteris. Flumina uero hæc plenioribus alueis e proximo uti ex regulatorum dictis nostri referunt lapsa cadunt in oceanum. Sunt tamen qui amplissimam esse alibi licet hic angusta sit arbitrentur terram. Succurrit & alia causa: quam licet habeam pro inualida: scribere tamen eam statuo. Longitudo forsan terræ ab oriente protenta per immensum in occidentem si angusta est adiumento erit. Quia sicuti legimus Alpheum ab eli de in siculam aretusam per meatus subtermarinos occultos scaterere: ita & posse montes illos productas adeo cauernas habere: ut longissime distantibus terrarum cauernis respondeant: augeanturque passim aquæ uenientes aeris illa transmutatione quæ diximus. Capiant & qui sano pectore aliena interpretantur: & qui subsannationibus iugilat: rem uti malint. In hac re nescio quid ultra referam in præsentiarum: quàm aliter rem esse repererim? cædide uerum prætebimur. Quisquid de terræ huius latitudinæ tot tantaque differimus: De longitudinæ formaque ipsius iam tandem sermo resurgat.

CREDITI CONTINENTIS.
LIBER DECIMVS.

ST IN MARE PROTENTA TERRA ILLA NON SECVS AC italia: licet non humano cruri hæc ut illa similis. Sed pigmeolum gigantei comparo. Est namque pars ea quam a dicta cuspide orientali quæ uergit ad Atlantem castellani percurrerunt: sine nondum reperto ad occidentem Italia longior octuplo amplius. Qua ratione fretus octuplum hoc ausum promere uult tua scitatis intelligere. Ex que parere statui postulatis ut scitatis tuæ nomine ista redigerem in latum sermonem ego non latius: curauit ne quod eat non rite exploratum.

CREDITI CONTINENTIS.

Burgensis
episcopus
navigatio
capit.

Burgense; artificem huius navigationis confugium: de quo supra lata mentio: adiui. Includi uno cubiculo multos harum rerum indices habuimus ad manus: solidam uniuersam cum his inuentis spheram: & membranas: quas nautæ chartas uocant navigatorias: plures: quarum una a portugalesibus depicta erat: in qua manum dicitur imposuisse Americus uespucius florentinus uir in hac arte peritus: qui ad antarcticum & ipse auspiciis & stipendio portugalesium ultra lineam æquinoctialem plures gradus ad nauigauit. In hoc indice latior esse primam huius terræ frontem reperimus quæ reguli uerbeses nostris persuaserint de suis motibus. Alteri colonus uisens cum ea perlustraret loca dedit initium: cui & frater eius Bartholomæus colonus hispaniolæ adelantatus iudicium suum addidit. Peragratum namque & ipse ea littora. Præterea castellanorum omnium quotquot sibi sentire quid sit metiri terras & littora persuadent: suam quisque navigatoriam depinxit membranâ. Ex omnibus commendatiores feruat: quos Ioannes ille de la costa fogedæ comes: quæ a caramairibus apud carthaginis portum peremptum diximus: ediderat: & gubernator alius nauium nomine andreas morales cum ob maiorem earum rerum experientiam: Familiares enim notosque habebat ambo tractus illos non minus iam ac suæ domus cubicula: tum etiam quia cosmographiæ naualis peritiores haberentur quæ ceteri. Omnibus igitur indicibus allatis: in quorum singulis iacebat linea: quæ hispano more non millia. p. sed lequas designabat: circinos afferri iubemus & hoc ordine cepimus littora metiri. A cuspidis siue fronte illa quæ diximus portugalesium includi linea per eas: insularum quas uocant de cabouerde parallellos deducta: sed lequas centum ulterius ad occidentem quam & ipsi ultro citroque iam explorarunt: reperimus ad maragnoni fluminis ostium lequas tercentum. Inde ad os usque Draconis lequas septingentas in nonnullis paulominus: neque enim penitus conueniunt. Volunt lequam hispani millia. p. quattuor continere mari præsertim: terra uero tria. Ex ore draconis ad Cuchibachæ protentam: in mare cuspidem: qua superata in læuam sinus efficitur: lequas tercentum dimensum sumus in uno: in aliis circiter. Ex cuchibachæ illo perimotio cuspidali ad caramairiensem regionem: ubi portus est carthaginis: circiter centum septuaginta. Ex caramairia ad insulam fortis quinquaginta. Inde ad vrabæ fauces intra quas uicium est mare antiquæ: ubi sedes posita est: quinque tantum & triginta. Ex urabensi dariene ad beraguensem fluuium: ubi fixurus erat pedenicuesis: nisi aliter apud superos statutum reperisset: centum triginta interesse dimensum sumus. Ex beragua ad eum fluuium: quem diximus sancti Matthei appellatum a colono: in quonnicuesis carauella ammissa pererrauit omnium hominum calamitosissimus: lequas in indicibus centum quadraginta tantum reperimus: multo tamen plures in hoc tractu a sancto mattheo multæ redeuntibus mihi rettulerunt: in quo & locant diuersa flumina puta aburama cum præiacente insula nomine scutum cateba cuius regulus facies combusta est appellatus. aliud zobraha: uicium post illud. Durabacque auriferum & portus etiam egregios: inter quos cerabarolum & hiebram incolarum appellatione. Si rite dinumeraueris Beatissime pater: lequas inuenies in hoc calculo quinque & uiginti post quingentas a mille: quæ amplectuntur milliaria septingenta supra quinque millia a cuspidis ad sancti matthei quæ perditorum uocantur. Sed non sistit opus. Astur ouetenensis auito genere quidam nomine Ioannes diaz de solis qui se nebrissæ: quæ doctos edit uiros: natum inquit: ab eo fluuium ad occidentem tendens lequas & ipse percurrit non paucas. Sed littus illud medium ad septentrionem curuatur. Propterea non examusim locatum inter dimensa: putamus tamen colligere diametro lequas tercentum circiter. Quanta ergo beatissime pater sit terræ illius quæ tuo throno subiicienda est: longitudo: ex dictis colligito de latitudine forte aliter aliquando sentiemus. De polarium nunc graduum uarietate pauca referamus. Terra hæc licet ab oriente protenta sit in occidentem: retorta tamen est: & ad meridiem sua cuspidis tantum incuruatur: ut polum arcticum amittat: æquinoctialemque peret lineam ad antarcticum septem gradus. Sed portugalesium est eius cuspidis iurisdictio uti iam diximus. Cuspidis relicta: pariam uersus: arcticus reuiscitur polum: & quo magis ad occidentem regio uer-

de lequis a
puta sancti
augustini
ad riuum
peditum.

sunt millia
ria. 700.
Joan. diaz
de solis.

LIBER DECIMVS.

git: eo magis polus eleuatur. Habent ergo castellani uariam graduum eleuationem: donec ad Darienem statutam earum terrarum sedem primariā ueniatur: beraguenſis nāq; derelicta est: ubi eleuatum gradus octo reperiunt polum. Sed inde tantū terra incuruat ad septentrionē: ut quasi herculei freti gradus æquet: si præcipue terras dimetiamur quasdā ad latus hispaniolæ septentrionale ab iisdē repertas. Inter quas ad lequas ab hispaniola quinq; ac. xx. supra tercentū unā esse insulā fabulatur: qui eā explorarūt ad intima noīe boiūca alias agnaneō fonte perēni adeo nobilē: ut eius fontis aqua epota senes reiuueneſcāt. Nec arbitretur beatitudo tua hoc dictū iocose aut leuiter: Ita serio rē hanc pcuriā uniuersa; ausi sūt spargere: ut popul⁹ oīs & ex iis quos uirtus aut fortuna secernit a populo: nō pauci rē esse uerā arbitretur. Ego uero si quid sentiā interrogaueris: naturæ rerū genitrici nō me tantū tribuere respōdebo: sibiq; seruasse deū hanc prærogatiuā p nō minus ppria: q̄ scrutari corda hoīm aut priuationi dare accessum ad habitū existimo. ni si colchia forte fabula de r̄nouato esone erythreæ sibyllæ fuisse folia crediderim⁹. Hæc de lōgitudine latitudineq; ac mōtib; abruptis & eorū specub⁹ aquosis deq; uariis terræ illius gradib⁹. & quidē satis. Sed minime ptereūda puto quæ miseris iter generales calamitates acciderūt. Horrebant puero mihi uiscera: cruciabarq; præ miseratiōe de Achemeni de uergiliano inter cyclopū littora ab vlyſſe relicto: q̄ baccis lapidosisq; cornis ab vlyſſis transitu ad æneaduētū dies nō multos fuisse depastū Vergili⁹ recēseret. Baccas lapidosaq; corna p delicatis epulis ifœlices habuissent hispani: q̄ nicuēſam secuti beraguā habitādā elegerāt. Quid de asini capite magno empto op⁹ est magnificere rē? Quid de huiusmodi mltis: q̄ obsessos pati oportet: Postq̄ nicuēſa cōsiliū cepit de beragua deserēda ob terræ squallorē & sterilitatē: portū bellū & de hic pmōtoriū marmoris appellati littora tētauit: an ibi fortunati⁹ quiret insidere. Oppressit socios ei⁹ egestas tāta: ut neq; a scabiosis canibus: quos uenat⁹ & tutelæ causa secū habebāt: in certaminibus nāq; cū nudis icolis canū opera pluri mū utebātur: neq; aliqñ a perēptis icolis abstinerūt. Nō enī ibi fructificātes arbores: aut uolucres quas darienē alere dixim⁹ pcreari: ac p inde terrā minime frequentē habitatorib⁹ reperiebāt. Cōuenerūt e sociis quidā decane macerrimo emēdo: q̄ iā fere & ipe deficiebat ob esuriē: mltos pbēt canis dño auri pesos: idest aureos castellanos canē excoriāt comedēdū. scabiosam canis pellē capitis ossibus appēsis iter dumeta pxia piecerūt. Postridie pedes quidā e sociis in ablectā pellē incidit uermib⁹ iā refertā ac semiferentem: domum asportauit. Excussis uermibus pellem in ollam coquendā coniecit: coctam edit. Adcoctæ pellis ius cum suis multi paropsidibus singulos castellanos aureos p singulis iuris paropsidib⁹ offerētes accurrebāt. Bufones alius duos reperit: coctos ægrotus quidā bufonū dño emit comedēdos: p q̄ illis duas fertur líneas auro itexto subuculas q̄ ualorē æquabāt castellanorū sex. pbuisse. In cāpestri uia quadā mortuū repererūt plæric⁹ icolā a sociis iterfectū: & iā putridū: dimēbrarūt secreto: siue assis siue elixis carnibus illis tanq̄ pauonis esca famē tūc pepulerūt. Saburra iquūit cōtentū palustri p aliquot dies e sociis aliū: qui noctu a sociorū cuneo secedēs piscatū iter palustres uluas diuerterat: donec serpti iā semimortuus uia ad socios reperit. Hæc & huiusmodi multa ppesti ifœlices beraguēſes ex numero militū septigētorū septuagita āplius ad uix quadragenariū reducti darienēſes & ipsi effecti sūt: ab icolis perēpti pauci: fame cæteri cōsumpti animas euomuere anhelātes: aperiedo uia ad nouas terras posterispacādas suo sanguine. Ad cōuiuia ergo posthac nuptialia cæteri: si q̄ hi passi sunt pēsita uerimus: per tuta nouaq; itinera ad tutas nouasq; terras: in quibus & habitatores & sata iam reperiet: pficiscentur. Quo aut petrus arias dñstor cū regia classe sit appulsus ad hanc usq; horā nō intelligimus. Quæ successerint: si hoc sanctitati tuæ gratū fore cognouero: uigilatiū explorabo. Ex catholicis regis curia pridie nonas decēbris. Anno a xpī natali. 1514.

de variis
magne terre
gradib⁹.

mira fœtis
natura.

quid de fœtis
natura
auto: credit.

canes bufones
humanas
carnes
preinedia
comedere
hispani.

CREDITI CONTINENTIS.
P.M. ANGLI MEDIOLA. PROTONO. CONSI.
regii ad Leonem decimū pontificē maximū. de orbe
uouo tertiæ decadis. Liber primus.

LAUSERAM ORBINOVO PORTAS BEATISSI-
me p̄r: fatiq; me p̄ illius oras uagatū arbitrabar: q̄n̄ nouæ lit
teræ allatæ patefacere illas iterū: & repositū; fumere calamū
coegerunt. A uascho nūnez quē electis Nicuēsa duce & An
cifo pratore ex Dariene principatū sibi manu p̄optorū au
dacia fretū usurpasse memorauim⁹: a sociis etiā plerisq; litte
ras habemus: suo militari stilo cōpactas: quib⁹ didicimus eū
superasse mōtes illos oceanū nobis notū ab altero australi æ
quore adhuc latēte dirimentes. Est eius epistola caprensi de
sciano grādior. Sed ea tantū ab illa cæterisq; excerpsum⁹ quæ

memoratu eē digna duxim⁹. Catholicī regis animū sibi uaschus nō mō iratū recōciliauit
uerū etiā gratiosum effecit. Donat⁹ est a rege uaschus donatī & pleriq; alii p̄stantib⁹ & ho
noratis preuilegiis p̄ talib⁹ ausis. Attētas nobis aures tua s̄ctitas p̄beat: & quæ illis passis
in re tāta euenierit serena frōte & gaudēti pectore suscipiat: q̄n̄quidē nō cēturias solū & le
giones sed inumeras hoīs: natio hæc hispana p̄ uarios labores & multa uitæ discrimia tuo
sacro throno subdēdas domat myriades. Vashus nūnez siue ipatīes ocii quia nescit stare
loco fortis anim⁹: siue ne rē tantā surriperet alter uerit⁹: putat nāq; multi uaschū de petrī
ariæ p̄fectura itellexisse: siue utraq; motū causa & q̄ iratū regē ex atēactis sentiret. Aggre
di puinciā ipse cū paucis cōstituit: quā a comōgri reguli filio etiā mille armatis fore diffi
cile audiuerat. Accitis ergo darienē sibi ueterib⁹ aliquot: & plurib⁹ exiis q̄ ab hispaniola
recētes uenerāt uberioris aurī copix fama cōpulsis: centū nonaginta armatorū manū cō
parauit. In calēdis septēbris aīni superioris. 1513. factur⁹ iter maridū liceret: ex dariene cū
uno bergatino & monoxylis id ē unilligneis puincialib⁹ decē cymbis discessit. Carētæ litto
ralis reguli corbēsis amici terrā primū capit: relicti sibi nauigiis ut cœptis de⁹ faueat sup
plex petit: & una carpit iter terra mōtes uersus. In pōchæ reguli ditōnē primū icidit. pō
cha uti alias ipso adeūte fecerat aufugit: p̄ nūcios ducib⁹ corbēsisibus carētānis pōchæ tute
lā ab oī hostiū iuria & amicitia fide p̄bita multaq; bñficiā pollicetur. p̄missis ergo & blā
diciis tā n̄rorū q̄ carētānorū emollit⁹ pōcha nenit ad n̄ros: libēs gaudēs pōcha fœdus sus
cipit. Ne ultra uereatur uasch⁹ pōchæ suadet. Dāt dexteras: & sese iuicē cōplectūtur: mu
tuisq; se munerib⁹ afficiūt. Auro pōcha s̄z modico cētū puta & decē aureis pōderib⁹: quæ
singula castellanū æquat nūmū: fuerat nāq; spoliatus aīno supiore uti supra rettulim⁹. Vaf
chus ut dono donū p̄faret pōchā rebus n̄ris uitreis. i. calculorū sertis ad collī & brachiorū
gestamē speculisq; ac titinabulis orichalceis & huiuscemodi mercib⁹ institoris donauit.
Has idigenæ magnificiūt: quia id ubiq; p̄ciosæ rei loco habetur q̄ est peregrinū. Securi
bus etiā ferreis ad arbores scidēdas paucis pōchā ditauit: nil nāq; maioris faciunt q̄ ferro
& metallis oibus careāt auro excepto: & secare ligni genus ullū: ad cōstruēdas domos p̄ci
pue canoasq; cauādas: sine ferreis istrumētis difficillimū sit: fluuiialib⁹ qppe lapidib⁹ qui
busdā p̄acutis lignariā oēm exercēt fa brificinā. Pōcha igitur deuictio: ut a tergo tuta relin
quat oīa uaschus: ad mōtana ducit agmē datis a pōcha ducibus & calonibeq uiarū āgustias
sternēdo præ eāt: p̄ saltus nāq; iuios & ferarū latebras atq; anfractus mōtiū penetrādū erat
Paucā qppe rarāq; sūt iter eos cōmercia: quia paucis nudi hoies & pecūie expertes idigēt
& si q̄ exercēt e pxio agūt: aurī ad ornatū & supellectiliū ad utilitatē p̄mutatiōe. Prop̄rea
haud q̄q; trita sūt iter eos ex minie frēq̄ntib⁹ cōcuratōib⁹ itinera. Notas trī occultas obser
uāt semitas egrū exploratores: q̄rū ductu se p̄ isidias & nocturna latrocinia ifestāt alterne
trucidātes atq; seruitutē sevīcib⁹ redigētes. Pōchēsū igitur & carpētānorū n̄rorū opa & mō
tes supauit horridos: & p̄ obuia igētia flumia plura structis pōtib⁹ aut subliciu trabiū cōge

fit ante pō
tisex.

āno. 1513.
itū est ad au
strum.
Quo apa
ratu uasch⁹
tēter austr
le pelagus
Fugit pon
cha regul⁹
Redit pon
cha.

q̄ fuerit do
na mutua.

morale di
ctum.

lapidib⁹ oī
a formant.

pecuniā ne
sciunt

LIBER PRIMVS

rie & cōnexa duxit icolumē cateruā. hic eorū multa p̄tereo q̄ tū ex rerū penuria tū ex imēti
 so labore passi sunt: ne sīm minuta recensendo molestus. sed quæ cū regulis ex itinere acta
 sunt p̄termittenda minime duco. Priusq̄ alta montium cacumina ptingeret: regionem
 ingressus nomīne quarequam regulum eodem nomīne nuncupatum obuīum habuit ar
 matum eorū more: arcubus puta & sagittis machinisq̄ id est ensibus amplis ligneis oblo
 gis utraq̄ manu agitantibus & sudibus præuētis: missilibus etiam quæ certissima iaculatur.
 Hīs superbe nostros & hostiliter excepit cum ingenti dicionariorum multitudine transi
 tum prohibiturus. Quo irent quidq̄ peterent interrogans: retrocedant uultu turno per
 inter nūcios cōmonefacit: ni uelint ad unū trucidari. Hæc dicens prodit in apertum uesti
 tus ipse ac palatini: cæteri nudi: & nostros ip̄etit retrocedere recusantes. Breuib⁹ actū est
 sclopetarū sclopos: quibus auditis nostros secū habere fulmīa & tonitrua arbitrati sūt: &
 scorpionū sagittas nō diu sustinuerūt. terga igitur uertūt fugiētes. ueluti permacella lani
 bouinas arietinasq̄ secāt infrusta carnes: ita huic nates: illi femur: alteri humeros uno ictu
 nostri scindebāt. ueluti aialia bruta perierūt ex eis una cū regulo sexcēti hoīes. Huius re
 guli domū reperit uaschus nefanda infecta uenere. sēmīneo amīctū reguli frat̄e: plures
 q̄ alios cōptos & uicinorū testimonio pathicos offendit. Iussit a canib⁹ circiter quadra
 ginta lacerari: canū opa nostri utantur in præliis cōtra nudas eas gētes: ad quas rabidi in
 silunt haud secus ac in feros apros aut fugaces ceruos: nec minus fidos hispani suos repe
 riūt in periculis subeūdīs q̄ colophonii uel castabalēses qui ad bella gerēda canū cohort
 es instituebāt. itaq̄ primā aciē in prælio canes seruarēt nec unq̄ detrectarent pugnā. Au
 dita nostrorū in obscenū id genus hominū seueritate tanq̄ ad herculē populū cōfluebāt
 quoscūq̄ morbidos ea peste sentirent trahētes: ut e medio tollerētur expuendo in illos i
 clamitabāt. In palatinos quippe: in populū haud quaq̄ cōtagio fluxerat. In cœlū oculos
 manusq̄ tendētes deū insinua bāt esse tāto scelere iratū: inde mitti fulgura: tonitruaq̄: cre
 bris nanq̄ fulgurib⁹ uexatur: & aquarū frequētes alluuiēs quæ lata oīa raptent: famēq̄ &
 morbos inde prouenire cōquerebātur: licet nil aliud p̄ deo colant præterq̄ solē. Hūc præ
 stare: hunc tollere solū existimant. docilestū sunt. Ad nostros ritus facile trahētur: si dor
 ctiores eos adierint. Nil tetricū nil platu durū in eorū lingua esse quin latinis possit litteris
 ut de hispaniolis aliq̄ dixim⁹: corū uniuersa uocabula scribi: & pferrī cognouerūt. Bel
 licoſa gens est hæc: & quæ finitimis molesta fuit hæten⁹. Sed puincia non auro aut agro
 ruꝝ ubertate fortunatur. Mōtana est ac sterilis: & ob squallorē montiū algens. Propterea
 uestiūtur ibi qui uestes assequūtur palatini: cætera turba naturæ beneficio cōtenta uiuūt.
 Mācipia ibi nigra repererūt ex regione distāte a quarequa dierū spacio tantū duorū quæ
 solos gignit nigrītas: & eos feroces atq̄ admodū truces. Ex æthiopia putāt traieciſse quō
 dam latrocinii causa nigrītas: i q̄ illis mōtibus naufragatos fixisse pedē. Cū his nigris o
 dia exercēt intestina quarequanī: & sese seruitio addicūt uicissim aut trucidāt. In quare
 qua relicti plurib⁹ e sociis qui nōdū assueti laborib⁹ & esuriei tāta deciderāt iualitudies
 duces capit e quarequānis ad uertices mōtiū tēdēs. Ex pōchæ reḡia sex breuiū dierū spa
 ciū ad alteri⁹ æquoris p̄spectū iacet mediū. id nequiuīt minor⁹ q̄ quib⁹ & xx. uariis ip̄li
 citus casib⁹ & sūma rerū egestate pficere. Septimo tādē kl' obris mōstrata p̄ quarequa
 nos celsa culmina: e quib⁹ optatū mare aliud despici poterat: protēris oculis ituetur. Siste
 re agmē iubet. Præit ipse sol⁹ & uerticē prim⁹ occupat. In terrā puolutus & genib⁹ flexis
 manibusq̄ i cœlū erectis austrū salutat: & gr̄as imēſas scribit se deo cœlitibusq̄ oib⁹ p̄sol
 uisse: qui tātæ rei palmā sibi hominī nō magno igenio pollētī: nō p̄ito: nō optimati asser
 uauerit. Sacris orōnib⁹ suo militari more pactis: cōmilitones dextra inuēs uocat. deside
 ratū pelagus ostendit. Repetito poplitibus deflexis orat superos atq̄ ip̄imis deiparam
 uirginem ut fauste sciliciterq̄ cœptis faucāt: & lustrare quas sub pedib⁹ uideāt terras lice
 at itidē & socii oēs sublatis p̄ lancia uocib⁹ faciūt. Hānibale italiā & alpīnis pmōtorū mi
 litib⁹ ostēdente ferocior. Ingētes opes sociis pollicētur. ecce desideratū pelag⁹ ecce o tot
 f.iii.

quoquers
regio.

minat nra
regulus.

putabat ha
bere toni
trua.

perit regu
lus 2.600.

dom⁹ infecta
tarpi uicio

mira de ca
nibus.

irat⁹ de⁹ ob
nefandū sce
lus.

gr̄ena gēs
bellicoſa

nigra hic
mācipia.
opinio cur
nigri sint.

CREDITI CONTINENTIS.

laborū socii cōmilitōes de quibus nobis tot tātaq; como'grī fili⁹ & idigenæ reliquī p̄dicarūt. his dictis in possessiōis signū p̄ aris saxorū cōgerit tumulos. A dextra læuaq; ne posteritas arguat eos mēdacit: declinās e uertice mōtiū iscrībebat passim arborib⁹ sciso cortice castella regis nomen: & saxea erigebat ubiq; strues donec ad reguli australis regiā uentū est: quā chīापpes dicebatur. Arma capit chīापpes. p̄silit cū ingētī multitudīe minitabūd⁹: p̄hibiturus nō mō transitū sed & accessū. Instruūt acies nostrī: licet numero pauci. ruūt in aduersos. sclopetris primū & molossorū: quos alanos uulg⁹ uocat: cohorte chīापē salutant. Audito mōtiū reboatu ex emissis globulis & puluereo nīso flāmas euomētī fumo: sulphureo q; odore narib⁹ p̄cepto: ad hostes nāq; uētus flabat: seipos p̄ligāt. p̄territi fulgura in se p̄fici arbitrātes sternebātur. ita solo iacētes aut uersos in fugā nri adoriūtur: agmine tñ cōposito & seruatis ordinibus primū: de hinc soluti assequūtur multos. trucidāt paucos. capiunt plures. Statuerāt nanq; amice agere: pacatoq; terras explorare illas. Chīापē igitur occupato atrio: soluit e captis in fuga p̄erosq; qui chīापē quæritēt: & hortētur ueniat. Ex reditu pacē: beneficentiā: & amorē polliceātur. Si detrectauerit: sibi suisq; imminere exitiū & regni excidiū enūciēt. Quo apertī ista chīापæ patefiāt ex quarequānis: qui nostrī uix duces erāt: comites dat chīापēis quosdā. Ita & p̄ quarequānos qui a se & suo reglo cōiecturas chīापæ p̄posuerūt: & p̄ suos chīापes persuasus datæ fidei se credit. E latebris p̄diens redit ad nros. Datis acceptisq; utriq; dexteris amicitia in eūt: & fœderibus se iuicē astrigūt. munere tribuente superare: uascho chīापes donat. Ut demerito uaschus bene mereatur: rebus nostris chīापen munit. Ita cōtēti utriq; dies aliquot una cōmorati sunt: donec relicti a tergo in quarequa socii aduētārēt. Quibus actis gratis munusculis donatos dimittit quarequanos: & chīापēis ipsoq; chīापē ducibus quarto a mōtiū uerticibus die ad littus optatū læti p̄currūt. Testibus & scribis regiis astātibus mare illud uniuersū & adiacētes mari terras oēs ip̄erio addicūt castellano. Apud chīापē sociorū partē reliquit: quo liberius explorare quiret uniuersa. Nouē capit e chīापēis monoxyllis quæ ipsi culchas uocant: & chīापē duce fluuiū traicit ingētē cū uiris octogita e suis: ad alteri⁹ reguli dicionē noīe quoquērā. Is resistere primo ac reiicere nros armis certauit. iisdē auspiciis: quibus & ceteri cogitata p̄fecit coquēra. Vincitur & ipse fugaturq; chīापēorū coquēra suasu regressus est. hi nāq; functi oratorio munere p̄ uascho q̄ iuicī nostrī sint: q̄ mites in supplices: q̄ truces & feretri in renitētes enūciāt coquēra. Ex nostrorū amicitia sui reguli & aliorū exemplo tutelā: patrociniū: & animi trāquilitatē pollicētur. Ex iuria & detrectatu excidiū: & interniciē minatur. lætus ergo talib⁹ nūciis rediit coquēra. sexcētū quinquagita cœlati auri pesos donat nris. Cōtra: uaschus donis dona p̄sat nostratibus: uti apud pōchā dixim⁹. Coquēra pacato: redeūt ad chīापē regiā. Inde cōmilitonibus renūsis: ubi paulū quēnit: explorare uici dū statuit sinū ingētē: quē ab ultimo ipsius in terrā receptū ad prias ab æquore faucii potesturas sexagita milliarīū spacio constare aiūt. Sinui scō michaeli nomē ididit: quē aiūt habitatis insulis & squallidis rupibus eē frequētē. E naualibus ergo chīापæ nouē capit eadē culchas: quibus fluuiū tranauerat & cū sociis icolumibus octogita cōscēdit: chīापæ diffū adēte rogāteq; ne ullo pacto sinū tētare illo añi tpe uelit. Esse tribus añi mētib⁹ adeo p̄cellōsiū significat: ut nullo mō sit ibi mare tractabile. Ante ip̄i oculos uoratas fuisse culchas plures a rabidis uorticibus p̄dicat. Uaschus tñ ipatēs ocī fore sibi fautores deū & superiores oēs itali 'negocio p̄dicat. rē eē q̄ deū tēgat: in qua christiana religio uires p̄tēdet: & hauriendi sūt thesauri quibus neruis bella geri queāt in hostes fidei. Pulpitarii gerit uicē oratoris: & sociis persuasus clasticulā chīापæ cōscēdit. chīापes uero ne de ipsius fide uaschus dubitaret: q̄cūq; p̄ficiscatur se p̄sto futurū comitē enūciāt. assēsū nullo pacto istat ut se relicto uasch⁹ e sua regiā pedē moueat. Vbi primū a littore culchas in altū detruserūt: tāta illos uerū cōflicatio adorta ē ut q̄ se uerterēt aut ubi cōsisterēt cōsiliū deesset. Versi alēne in facies quosq; socios pauidos & p̄territos inspectabat: s; p̄cipue chīापē & suos: ip̄ortuni maris illi⁹

chiapes re
gulus.

p̄ligatur
chiapes.

uenit chiā
pes.

ad australe
fretū tēdit.

quoquera
regul⁹ fuga
tur.
redit quoq;
rā.

mūera quo
quer.

scī michae
lis sinus

cōsiliū chiā
pe.
mare intrac
tabile.

tētāt sinū
Sāmū uite
uiscrimē.

LIBER PRIMVS.

p̄itos; res macerabat: q̄ m̄lta huīuscemōi p̄icula sumer̄siōesq; uiderāt i uicinīs. elapsi tñ cul
chīs alligatīs i p̄ximā se recipiūt īsulā. Ibi p̄noctādo fluxus̄ i clusit: & fere totā coopuit. Aūt
id australe pelag⁹ æstūas adeo tumescere ut multæ i eo tūc lateāt magnæ rupes: q̄ demū re
fluēte uidētur emergere. Cōtra: septētriōale qd̄ ihabitāt: oēs uno ore uix cubito prodire a
littore asseuerant. Fatētur & iudē qui hispaniolā & reliquas incolūt cōterminas īnfulas.
desficato igitur a reflexu littore ad culchas stupidi redeunt. obrutas oēs & arena repletas
repererunt: ex illis quassatas nōnullas: & hiscentes rimis: licet uniligneas: ac ruptis rudē
tib⁹ semideperditas. Cingulis & arborū corticibus & tenacibus quibusdā marinis her
bis laceratas resarciunt: herbisq; stīpāt ad necessitatē. regrediūtur ergo naufragis similes
& fame pene consumpti: quā nīl penit⁹ eis ad uescendū tēpestas reliquerat. horrendos
audiri mugitus æquoris toto anno qñ fluit aut refluit inter eas īnfulas īdigenæ prædi
cant: sed præcipue trib⁹ illis mensibus a chape noiatis: quos octobrē nouembrē & decē
brem esse ex illius sermone collegerūt: præsentē nanq; lunā & subsequētes duas īnsinua
uit: eratq; is mēsis october. Refectus paululū uno iutili regulo prætermisso ad aliud e si
nus illius laterib⁹ tendit: cui⁹ regulū tumaccū a regionis nomīne appellāt. Is armat⁹ pro
dit ut cæteri. cōtrahitur & cū tumacco: uti cū aliis. Vincitur fugaturq;. trucidātur obstātes
Reliquis ignotū est. intenditur nāq; pacandis nationib⁹ & amice tractādīs: uuln erat⁹ eua
sit tumaccus. per nūcios chapeos tumacco suadetur ut redeat. nīl uereatur. Neq; pollicitis
neq; minis mouetur. Mortē illi & suo generi exterminū locorūq; sui regni excidiū ex p̄
nicacia differūt. filiū tandē uenire iussit. Hunc uaschus uestitū & munusculis donatū remi
sit: ut genitorē accersat & illū de nostrorū natura & fortitudine cōmonefaciat hortatur.
Hac benignitate in filiū motus tumacc⁹ in diē tertiū ab ductu filii uenit. nīl tūc attulit: s;̄
missis familiarib⁹ sexcentū quattuordecī auri p̄esos & ducētos quadraginta egregios uni
ones: e minutis aut copīā maiorē afferri iussit. Uniones nostri admirabātur: licet nō rite
cādidos: quia e conchīs illos minime eruūt nisi prius assis: quo facilius sese ipsæ aperiant
& caro inclusa sapidius coquatur. sunt nāq; edulia regū & obsonia carnes eorū: quas ma
ioris pendūt q̄ margaritas ipsas. hæc arbolantius quidā hispan⁹ cantaber e uaschi cōmī
litionibus unus ab eo missus ad regē cū unionibus & cōchilibus rettulit. credere oportet
rerū participibus. Tumaccus ergo tantifacere uniones nostros inspectās: familiaribus qui
basdā suis qui aderant: ut piscationi se accingāt iperat. dicto parēt. Quarto ab īnde diē re
grediūtur. libras octunciales unionū afferunt duodeci. Pars utraq; gaudens sese mutuis
stringit amplexibus: qd̄ nostros gratis muneribus donauerit: q; q; admīssus in amicitia
fuerit tumaccus se scelicē esse arbitratur. Nostri hoc tātō grandī opū argumento se bea
tos fore salinā deglutiedo interloquūtur. rerū oīm chiāpes regul⁹ & testis & comes erat. la
tabatur & ipse: q; suo ductu & nostris satisfactū iri uiderat & uicino regulo. forte nō amico
sed potētiori ostenderet quales sibi uiros haberet amicos. Id suæ domus autoritatī cōdu
cere nō dubitans: grauib⁹ nanq; inter se odiis hi nudi reguli ab̄itione sola eos exagitate
fatigātur. Vascus iactat apud tumaccū se mira de illius terræ opib⁹ secreta didicisse: quæ
ad præfens uelle se reticere inquit. Ad aurē locutū illi tumaccū īnsinuat. ab utroq; tñ regu
lo esse in eo sinu cæteris grādiorē īsulā aiūt potēte uno rege cōtentā: & qui sedati maris
t̄pibus ad ipsos tranet magna culcharū classe: i prædāq; raptet obuia cūcta. Ea īsula distat
ab hoc littore millia .p. circiter. xx. apparentq; illius promontoria ex cōtinētis elatis col
libus. In ea īsula cōchilia gigni ferūtur umbellā æquātia magnitudine: a quib⁹ uniones
cōchiliū corda eruūtur faba & interdū olea grādiores: & quos cleopatra optare potuisset
licet adeo p̄xime ad littus īsula se applicet: extra sin⁹ fauces tñ eius īnitū in āplū æquor
porrigitur. his itellectis uasch⁹ isthac exhilaratur narratōe lucretia: & q; pp̄iores sibi re
gulos redderet: & arctiore uiculo deuiciret: ferocia ī tyrānū uerba detorquet. iurgiis & cō
tumeliis iurū regulū lacerat. Nulla mora īteriecta: traiecturū se ad eū debellādū p̄strādū
trucidādūq; iureiurādo itonat: & vna culchas parari iub⁹: q; b;̄ dictis facta cōp̄set. Ast reglī

varia assis
r⁹ reflux⁹

quid cogat
necessitas.

quib⁹ mēsi
b⁹ tracta
bile
tumacc⁹ re
gul⁹.

vulneratus
fuit regul⁹

filiū mittit
regul⁹.

uniones eos
rumpunt

pehilla vni
onū edulia
regum.

libre vnō
num.

argumenta
opum

ambitio nu
dos turbat

īnsularis re
gul⁹ potēs.

magnitudo
unionū.

iactātia vaf
chi.

CREDITI CONTINENTIS.

inhospitale pelagus. chiapes ac tumacc? amice illū hortatur & comonfaciūt ut prouinciā in pacati? differat tē pus. nulli esse nauigio ea tempestate: erant enim iā nouembris nonæ: mare illud peruiū: procellosissimū & tempestuosum atq; inhospitale penitus esse repetebāt. Vera dicere regulos constabat. horrēdo quippe fremītu inter sinuales eas frequentes insulas: rugit? ex conflictationibus crebris exaudiebantur & e montib? relictis aluceis flumina saxa secum & magnas arbores trahentiā inaudito strepītu defluebant eo tempore: ventorumq; uis atrox furiebat non sine domorum iactura. Austri erant & euronoti tractuum illorum ea tempestate tonitruis & fulguribus associati: perpetui hospites. Sereno tempore noctu frigore urgebātur: die uero molestus illis erat ardor solis: neq; id mirū cū eēt equinoctio proximi: licet ipsi nullas de polo mentionem faciant. In tali nanq; regione luna ceteriq; frigentes planetæ noctu: die uero sol & factionis ei? errantia sidera tūm suam exercent: licet aliter uetustas senserit: quæ ob solis perpēdiculū desertū relinquebat æquinoctialē circulū: præter paucos autores quorū sententiā experimento portugalēses probāt haud dubio. Quotānis quippe ad antarcticos hyperboreorū fere antipodes tranant: & comertia cū eis cōtrahūt. Antipodes dixi quū uis me nō pretereat nō defuisse uiros alioqui ingenio singulari & sūma doctrīna pollentes cœlestibusq; ex his admixtos nōnullos: qui antipodes negent. nō est cuiq; unū datū oīa scire. Affectū sunt portugalēses alteri? poli gradū quītū & quinquagesimū ampli? ubi punctū circūeuntes quasdā nubeculas licet intueri: uelutī in lactea uia sparsos fulgores per uniuersum cœli globū intra eius spaciū latitudinē. Nota bilem stellā huic nostræ similē quā uulgus polū esse arbitratur & tramontanā italū: hispanum nortē appellat: nullā aiunt illi polo uicinā: quæ nō cadat in oceanū. Ex axe mediō libræ sole cadente nobis: illis ascendit: & uer quū nobis autumnū: æstatē quū hyemē ad illos importat. de alienis ab instituto nostro iā satis nostros repetamus.

descriptio inhospitalitatis.

opiniones de æquinoctio

noti? antarctici grad? 55

multa de antarctico.

TERTIAE DECADIS
LIBER SECUNDVS.

differētiā transiū uaschus

habitatioes cōchillū.

varietas cōchillium.

fames cōchillium grāde

opiniones de margaritis.

HIAPAE AC TYMACHI REGVLORVM CONSILIO DIFFER ire transitum ad insulam placuit in uernū aut æstiuū tempus: quo se futurum nostris comitē chiappes obtulit. Interea retia regulos habere & piscaria concharū margaritas gignentū littora pro prædiis intellexit uaschus: quas tanq; euiuariis eripiūt regulorum egregii urinatores ad id exercitiū a teneris educati. sed quieto tranquilloq; mari littus æstu deserte: quo facilius ad earū stationes submergi queant. & quo maiores cōchæ sunt eo profundius inhabitāt: minores uero uti filix propiores aquæ margini: minime aut uti neptes supercilio uiciniores degunt: ad ima cōchillia staturas uiriles tres: quattuor interdū descendunt. Ad filias aut neptes dimidiō femore ten? & breuius aliqñ subnatant: quarū etiā post sedatū a feris tēpestatibus æquor multitudinē in arena ab undis diuulsas proiectasq; in littus reperiūt. Quæ in arena legūtur minutis pollent bacchis. Conchilliorū eorū caro esui est uti nostrarū ostrearū acomodata: sed laudabilioris esse saporis illa ostrea ferūt. fames forte oīm escarū optimū condimentū id fateri nostros monet. An cōcharū sint corda margaritæ: uti placet aristoteli: an foetus interanneorū: uti plinio: & ipsorū sint part?. hæreant ne ppetuo scopulis: an gregatim seniorib? ducatū agētib?: pelago uagētur. Singulos procreēt an plures unioes singulæ testæ: semelan iterato: lima radatur fixæ: an facile diuellantur: & maturæ prodeāt sua sponte. Molles intra testā an duræ sint margaritæ: ad huc nostris est incōpertū. certā prope diē spero me rōnē consecuturū: quūquidē præmanibus rem nostrī habeant. Vbi appulsum petrum ariem ducem nostrorum sensero: ab eo plitteras petā ut ista diligētī uestiget idagine: mihiq; ad unguē cūcta significet. scio daturū operā. ē nāq; mihi amic? absonū quippe uidetur ut de re tāta musitem? q̄pmiscue uiros

LIBER SECVNDVS.

ac fœmīnas: antiquitatē ac nostra tempora trahit: traxitq; præcipites in immoderatū sui desiderīū: cleopatrarū post hac & Alopōrum hyatus satiare poterit margaritis hispania Neq; ultra feracib; stoidi: aut trappobanæ uel oceano indico erythreo ue mari assurgeretur aut inuidebitur. Ad institutū redeamus. Tentare per suos natatores uaschus chiappæ margaritale prædium statuit. Huic ut morem gereret chiappes licet aduerso procellosoq; tpe triginta iubet e suis urinatoribus illi arti assuetis pperare ad uiuarīa. Comites e suis mit tit uaschus sex tantum qui rem inspectent e littore: nec se periculo tempestatis credāt. vna proficiscuntur. Distabat ab chiappe regia piscariū id littus milliaria forte decem: fundum tentare ob maris iram minime sunt ausi. E conchis superciliaribus & reiectis uel procel larum ad littus: sex attulerūt sarcinas breui dierum numero. Harum carnibus more eluo num depasti sunt. Baccæ uero lente aut exiguo cicere nihilo grandiores sed nitore can dido quia e crudis euulsæ. Ne mendaciū de concharū magnitudine arguantur ad regem unā cum margaritis: egregiæ misse sunt plæreq; testæ carnibus exessis. Putam; nullibi ter rarum reperiri posse grandiores. Conchilia igitur hæc aurūq; ubiq; domorum repertū naturam habere in illis tractibus reconditas arguunt immensas opes: quia hæc in digitu lo pigmeolo tantū de gigantea manu: vrabæ nanq; sola est tractata uicinia: quid erit quā do uniuersas eius adeo uastæ telluris oras penetraliaq; illius secretiora explorauerint? Cō tentus & talibus inuentis gaudens uaschus regredi ad darienem & socios ubi & aurifodī nas habent a uico miliaria forte decē: sed diuersa constituit uia. Dat chiappæ ueniā ne ul tra sequatur: seruet se icolumē suadet. Mutuis se amplexibus: fere obortis chiappæ lachry mis astringunt: dexterascq; secedentes dant inuicem: ualitudinarios relinquūt: cū incolu mibus carpit ducibus chiappeis nautis iter. Traducit agmē per fluuūm ingētem mini me uadosum ad reguli dicionem nomine teaocham. Audito nostrorum aduētū: quia mo res eorum iam uestigauerat: summopere delectatus est regulus. Prodit obuiam libens. no stroshonorate suscipit ac salutat amice inq; amoris argumentum auri affabre laborati uascho libras offert octunciales uiginti. præstantes quoq; uniones ducentum: licet male nitidos quia læsos igne. datis ergo utrinq; dextris: teaochæ munere bene pensato chiap peis dat cōmeatum id rogante regulo teaocha ne suo & ipse deliderio obsequēdī nostris defraudetur. Teaocha igitur nostris ex ipsius regia discedentibus nō modo dat uia comi tes: sed & obsequiaria mancipia: quæ iumentorum uicem gerant ad comportādū ham e ris uaticum: q; eūdem esset p deserta siluarum & steriles ac squalidos montes feris tigris bus & leonibus refertos: datq; mancipiis in ducatum regulus cariorem e filiis. Salitis pisci b; & pane patrio ex iulca & maizio cōfecto mācipia onerat: filioq; imperat ne a nostris ūq; recedat: aut reuertatur: donec uascho libeat. Ad regulum his ducentibus: tēdit uasch; nomine pacram tyrannum atrocem: finitimorū regulatorum hostem infensum: potentio rem cæteris. Siue conscientia scelerum territus: siue quod imparem se fore intelligeret au fugit. Magnos ætus se fuisse passum nouembri mēse læthalemq; sitim scribit: quia sit ea pars montium aquis male fortunata. Periissent nisi ostēsum ab incolis in abdito siluarū secessu fonticulū agiles duo iuuenes e nostris: aquatum cū cucurbitis & uasis aqualibus quæ teochenses gestabant: propere adiissent. Ex incolis ausus est nullus e turba secedere q; nudos obuiæ feræ impetant: in illis præsertim iugis & fontis illius uicinia e domib; in quiunt se aliquando noctu raptari: nisi diligenter soliciteq; uectibus & feris clausis domo rū hostiis sibi cauerint. Opere precīū erit particularem casum priusq; ultra pgradiamur recensere. A tigride aiunt infestatum fuisse anno superiore darienem iactura nō minore quā ab apro quondam rabido calydoniā: aut a leone fero nemēam. integro nanq; seme stri noctem aiunt exactam fuisse nullam indemnē quin uel iuuenecam aut equaz canē aut porcum intra uici ipsius uias interfecerit. Armēta gregesq; iam assequuntur: immo & mi nime tuto referunt domo exisse quenq; eōtpe: quando præcipue catulos alebat tūc nanq; adoriebatur & homines fame urgente catulorū: si homines pri; occurrebant q; brutū

pda mar
garitarum

sex cochilī
ū sarcine.

opū ingēt
ūz argumē
ta.

teaocha re
gulus.
mūers teao
che.

Leones et
tigres

pacra re
gulus.

fugit pacra

siti incurrī
tur lethali

i domib; ve
rant a feris

De fera ty
gride.

CREDITI CONTINENS

animal. Necessitate cogente tandem ars inuenta est: qua tantī sanguinis pœnas lueret ex-
 ploratis quippe angustiis semitarum quibus e caruernarū latebris ad prædā noctu pro-
 dire solebat: iter scisum est. Excava tam scrobem cratib? & egesta terra: parte superuacua
 dispersa: strauerunt: Veniens incautus mas quidem erat tigris decidit in foueam: & sudib?
 b? acutis in scrobis fundo fixis inhesit. Rancatu suo uniuersam obtundebat uicinā & mō
 tes illo stridore reboabant. Saxis in gentibus e fossæ superciliis in eum sudibus infixū de-
 iectis peremptus est. In mille assulas & mille frustula: fixa dextra directas hastas: & ab alto
 iaculatas dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes: quid so-
 lutus & incolumis fecisset: Ioannes quidam ledesina hispalensis uaschi amicus & laborū
 socius: de tigride illo se comedisse fassus est. Bouina carne nihilo deteriorem esse mihi
 rettulit. Vnde tigridem esse dicant interrogati: qui nunq̄ tigridem uiderunt: respondent
 a maculis: a feritate: a dexteritate: a signisq̄ aliis ab autorib? datis tigrim arbitrari. Cum
 & pardos & pantheras maculatos ex ipsis pleriq̄ se uidisse prædicent. Tigridi mare pe-
 rempto montes uersus uestigia illius secuti antrū coniugale ipsius domiciliū adeunt.
 Duos absente genitrice catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consi-
 lio quo grandiusculos effectos in hispaniam posthec mitterent: ferreis catenis diligen-
 ter in colla compositis ad maternū antrum paruulos reportant lactandos. Post paucos in-
 de dies regressi ad speluncam catenis nil suo loco mutatis uacuā reperere speluncam. Pu-
 tant a matre in frustra præ rabie dilaceratos ablatoq̄ ne quisq̄ eis frueretur. Afferant
 nāq̄ solui e catenis nullo pacto potuisse uiuos. Pellis perēpti tigridis ad hispaniolam sic
 cis herbis & culmo facta missa est ad admiratū & primores a quibus hæ nouæ terræ leges
 & auxilia expectāt: Et qui a tigride incomoda passi sunt & qui pellem eius tractarūt hæc
 mihi diseruerunt: quæ dāt accipimus. Ad pacram a quo sumus digressi redeundū est. De
 ferros pacræ boios idest domos ingressus uaschus: pacram nititur attrahere. per legatos
 eadem pacræ significat quæ cæteris significata memorauim? diu pacra renuit. Detrectā
 ti minæ superadduntur. venit tandē tribus regulis comitatus. Deformē adeo sordidūq̄
 scribit uaschus ac scedū esse pacram: ut turpius quicq̄ se uidisse nunq̄ fateatur. Humanā
 tantum illi formam tribuisse naturam inquit: de cætero brutum animal agreste: mōstro-
 sum. Mores inquit habitudinē ac lineamentis pares. Quattuor uicinorū regulatorū ui rap-
 tis filiabus abutebatur libidine detestanda. De obscenis pacræ moribus deq̄ inuicis alte-
 riusmodi multa per finitimos regulos coram uascho uti coram iudice prætorio uel her-
 cule ultore iactata sunt. ut de pacra suppliciu sumeretur esagitabant. Beluā immanē cū
 regulis ipsis tribus pacræ dicto parentibus isdemq̄ morbis laborantibus in bellatorum
 canum fauces cōiecit: illorumq̄ lacerata cadauera cremari iussit. De canibus cū quibus p̄
 lia inēūt mira referuntur. Ad indigenas armatos haud secus irruunt præcipites ac in fu-
 gaces ceruos aut feros apros si digitto monstrentur. Accidit interdū non ensibus aut sa-
 gittis uel tellis aliis opus fuisse ad profligandos hostes obuios: data quippe tessera cani-
 bus solutis p̄euntibus agmen toruo molossorū aspectu atq̄ insueto latratu perterriti hæ-
 sitantes pugnas ordinesq̄ stupidi prodigioso inuento deserunt. Aliter tamen accidit quā-
 do cum caramaiensibus & caribibus manus conferuntur: ferociore nāq̄ bellisq̄ gerē-
 dis aptiores sunt: In ruentes canescitius fulgure icto uenenatas destinant sagittas: & mul-
 tos p̄imunt. Horum uero montiū incolæ non sagittis bella gerunt: maccanis tantum id
 est ensibus ligneis latis oblongis & missilibus hastisq̄ p̄ustis agunt in hostes. A uiuente
 pacra ubi nam aurum familiares eius colligerent nullis unq̄ blādiciis aut minis uel tor-
 mentis potuit extorqueri. Vnde autē illud haberet interrogat? ex eius quippe gazophi-
 latio libras auri triginta fuerant assecuti: respondit: mortuos esse familiares qui parentū
 suoq̄ tempore aurum e montibus illis colligerēt. Nil fuisse sibi curæ ex quo excessit a pu-
 bertate de auro q̄ritando. Diuelli ab hoc proposito instituto nūq̄ potuit. Ex hac in pacra
 feueritate finitimorum sibi regulatorum animos conciliauit uasch?. Hinc exortū est ut uo-

*Māle tigris
et facte.*

*quid de ti-
gride*

*Hedit pa-
cra*

*Qualis sit
pacra.
p hercule
habetur.*

*quid cōtra
sceleratos.*

*mira de ca-
nibus.*

*q̄bus armis
bella gerūt*

*30 libras au-
ri a pacra*

LIBER SECVNDVS.

catos ad se ualitudinarios quos a tergo relictos diximus: regulus qui medius erat itinere recto nomine bononiama transeuntes benigne susceperit: & libras auri puri cælati uiginti dederit: euique apta præbuit astuenter: neque deferere nostros uoluit unquam: donec ex sua regia in pacram illos traduxit: uascoque omnes tanquam fidele depositum ipsemet dextra tenens queque tradiderit inquit. Ecce comilitones tuos uir fortissimus: ecce quales mea regia suscepit uenientes tales tibi dedo: uellem incolumiores: sed tibi sociisque tuis repedit ille: qui tonitrua mittit & fulgura in homines nefarios. & iuccam nobis ac maizium ex bonitate sua præstat per temporum clementiam. Hæc inquit in cælum tendens oculos solem insinuabat. Tu nostros hostes uiolentos & superbos pimendo: nobis domibusque nostris animi tranquillitatem affers. tu monstra domas: te sociosque tuos præstantes uirtute uiros ex alto missos arbitramur: quo sub uestræ maccanæ tutela nobis liceat ipauidis agere uitam. Datori bonorum ex hac tanta nobis aduecta felicitate gratias agemus perpetuas. Hæc & huiuscemodi alia concionatum fuisse bononiama regulum interpretæ aiebant. Cui uaschus de committatu & beneficentia erga nostros gratias rettulit pares: multis quippe gratissimis apud ipsos donis ornauit bononiama. Multa scribit ab hoc regulo uaschus se didicisse de illarum partium opulentia: quæ se nelle in præsentiarum præterire ait: ad euentumque illa citat. Quid sibi uelit hæc hyperbole implicita non intelligo. Magna polliceri uideatur neque ab eius promisso alienum fore iudicandum est quin ingentes opes inde sperari quant: quandoquidem nullam incolarum domum adierunt in qua thoraces aut pectoralia aureos uel colli aut lacertorum aurea monilia non repererint. E nostrorum ego domibus facio coniecturam. Si quis ferri cupiditate stimulatus sese manu forti conferret in italiam aut in hispaniam quid nam ferri reperiet in domibus. Ibi ferream sartaginem: ex ferro cacabum alibi & tripodes igni appositos ac uerum copiam ad coquinæ necessitatē. Nullibi ex ferro usui non aptum quicquam inueniet: neque magnam ferri copiam assequetur. Ferrum inesse regionibus ex inuentis coniectabitur. Indigenas illos nihilo maioris face re rude aurum senserunt quam nostri rude ferrum estimant. Hæc ego. B. Pater ex uaschi nunez & comilitonum eius litteris & uiua uoce de rebus illis habeo: tempus autem occulta quæque detegens ea clarius patefaciet. Nil egregium in aurifodinis queritandis potuerunt hi perficere: quoniam e centum nonaginta uiris quos ex dariene uaschum eduxisse memorauimus: septuaginta solum aut quando altius octoginta usus est opera in rebus gerendis: cæteris a tergo semper in regalorum domibus relictis: sed eos præcipue in uariis ait morbos incidisse: qui recenter ex hispaniola fuerant aduecti. Hi quippe tantam nequiuerunt calamitatem tolerare: ut prouinciali pane solum & herbis agrestibus sine sale sapius cum fluminali potu: atque illo interdum salubri deficiente: contentos alerent stomachos melioribus escis assuetos: priores autem darienenses malis omnibus perferendis & esuriei ultimæ suos indurauerant. Unde longiorem acrioremque quadragesimam quam tua sanctitas ex maiorum instituto iubeat obseruari: se egisse facete iactitat. Quadriennium namque se perpetuum consumpsisse inquit terræ frugibus aut arboreis fructibus raro saturos ipsum & socios: piscibus rarius usos: rarissime carnibus: & eo usque deuentum lamentatur: ut scabiosos canes & cænosos buffones ac huiuscemodi alia pro delicatis epulis & lautis obsoniis quando illa assequerentur: edere fuerint coacti. De his latius in superioribus exarauimus: priores autem apello darienenses eos qui nicuesa & fogeda ducibus terram primum captarunt habitandam: e quibus pauci superstitēs erant. Hæc iam missa faciamus & uaschus per celsa iterum cacumina montium uictor reducatur.

Bononiama regulus. cõitatur in firinos regulus.

ofo bononiame.

refert gratias uaschus

magna pollicetur uaschus

operatio auri & ferri

parua faciunt aurum & ferrum.

quare non colligant aurum.

esuriet uis sine assueti.

Adagium de quadragesima. quadrienni si egesset

regreditur uaschus

TERTIAE DECADIS
LIBER TERTIYS.

CERDITI CONTINENTIS.**IN PACRÆ REGIA TRIGINTA DIES INCOLARVM**

animos cōcilians & sociorum egestati consulens exegit. Inde teaochensibus ducibus ripam fluminis comogri,prehendit a quo & regio & regulus sibi nomen adepti sunt. Torpētia reperit ea montiū latera:horridaq; adeo ut; præter herbas aut radices agrestes brutorum escas uel arborum fructus nil esui aptum inuenerit. Duo reguli contubernales affines terrā infelicem incolebant:& hominū & soli male fortunatam faciē fugiens prope fame stimulante discedit. Cotochum ait alterum e pauperibus regulis ciurizam alterum appellari:am

paupes reguli.

noīa regulorum.

horrida loca

cōtenti suis limitibus. buchebuea regulus. quare ausu gerit rex

aurea uasa mittit.

Misit a regulo. Erioris rex. oīo nōcio rīi reguli. q̄ aurea dona dant.

pōdus donorum.

remittitur cōtenti nōcio. quātifaciāt securim.

de simplici uictu. quomō tergāt digitos

bos trahit uīa duces teaochensibus dato com meatu: per horrentes siluas & inuios montiūz anfractūq; loca palustria postmodū & cænosas lāmas quæ ipōsitis cedūt pedib; & uīa torem plerumq; absorbent incautū: sociis pene fame cadentibus: dies percurrit tres: p; loca benignitatis naturæ ad humanūz usum expertia: qua raro aperta itinera reperiebat: quia raro inter se commercia contrahunt indigenæ: bellicis tantum incurfionibus se inuicem trucidant: aut raptāt in seruitutem: de cætero contenti quicq; suis limitibus. Ad alterius tandem reguli dicionem appulsi qui buchebuea dicitur uacua omnia & silentia reperunt: ad siluas profugerant: & regulus & dicionarīi omnes. Missis legatis qui eū adducerent: non modo non iniuriā minantur: uerum etiam patrociniū pollicentur. Respondit buchebuea non iniuriæ metu aufugisse: uerum præ pudore atq; animi tristitia secessisse: q; nostros honorifice uti merebantur: suscipere nequiret: quia nil eis poterat ad uictum impartiri. In obseruantia tamen & amicitia signum uasa pleraq; aurea ad nros petita uenia de reliquis: libens misit. Visus est miser insinuasse ab finitimo se hoste aliquo fuisse spoliatum: ac superbe crudeliterq; tractatum. Inde igitur hiantes fame ac macilentiores discedunt q̄ eo uenerant. Intereundum extransuerso nudī quidam incolæ sese offerunt e cliuo innuentes. Sistere agmen iubet uaschus. expectantur. Quid uelint interrogatur: per interpretes quos secum habebat uaschus: ita sunt affati. Regulus noster chorifus uos salutat. Viros uos esse fortes & iniuriantum domitores malorumq; debellatores intellexit: propterea uos tantum fama notos colit & obseruat. Nil maluisset q̄ uos intra regis suæ tecta conuiuas habere: beatum se talibus hospitiibus fore inquit. Sed quādoquidem fors illi est aduersata: restetq; deuius a tergo: in amoris argumentum hæc auri frustula uobis dono dat Patenas e puro auro triginta cū urbano subrisu uascho porrigunt. Maiora se præbituros si aliquando ad eos serint pollicentur. Vocat hispanū uulgus patenas quas collo gestant bullas: & quibus in sacris cooperiuntur calices admitti altaribus. Propterea patellas mensales intelligat in bullas non percipio. Puto patellas escales: quia ponderis erant librarum quattuordecim octuncialium. Præterea finitimū se habere hostem regulum & opulentum auro a quo infestentur quotannis rettulerunt: quasi inferre uolentes & uos ditēs efficiet eius reguli excidium & nos amicos a cotidiana liberabitis molestia. Id facile fore per interpretes enunciant nostris auxiliatiibus: se ducatum agentibus. Bona spe præbita nuncios uaschus remisit alacres: uerum ex pensato suo munere beatos: præbitis quibusdam ferreis securibus quas maioris faciunt q̄ grandes auri cumulos. Aureo nanq; parum indigent pecuniæ expertes mortiferæ: securibus uero ille se crasso ditio rem fieri fatetur: qui unam assequatur. Ad mille usus hominūz accommodatas esse secures nudī homines ferunt. Aurum tiēro ad inanes quosdam appetitus quæritari: quibus carere haud quāq; est incommodum: neq; enim ad eos nostra gula descendit: quæ abacos onerare multiplicibus prægnantes toreumatibus illos uti nostra tempora cogat. Non mensis non mappis non mantilibus utuntur: nisi forte reguli paucis uasculis aureis mēsas ornent: cæteri sumpto dextra pane patrio: & sinistra piscis assī frustulo aut fructu aliquo famem propellant: carnes raro adipiscuntur. Si uero tergendī sint aliquo uncti edulsi digi

LIBER TERTIVS

ti: pedum plantam aut femoris cutem uel genitalem iterdum crumenam sibi habet pro linea mappa. Idem de insularibus hispaniolæ fertur: crebro tamen se fluminibus immergunt: & se totos lauant. Auro igitur onusti nostri progrediuntur sed afflictissimi: & spem uix trahentes præ inedia, pocchorrosæ reguli dicionem offendunt. Maizio pane qui est uti paniceus insuber ibi triginta dierum intercapedine exhaustos repleuerunt uentres. Aufugit pocchorrosa. Blanditiis & promissis pellectus reddiit. Mutuis se muneribus afficiunt: solitis uaschus pocchorrosam: atq; iisdem recipienti gratissimis: pocchorosa uaschum auri conflati libris quindécim & mancipiis paucis. Volens inde discedere iter sibi fore per unius reguli dicionem nomine tubanamã relatum est. Is est quem a como gri filio potentem esse atq; uniuersæ uicinæ formidolosum alias intellexerant. Apud quẽ e como gri familiaribus pleriq; mancipium egerant bello capti. Tubanamẽ potentiam: uti nunc constitit: a se ipsis dimensum fuerant: quando illa recensebant q̄ culces ad ælephantem illi sint reguli: si sub strenuo & felici duce militantibus nostris comparentur: ignari. Neq; trasmodanum esse tubanamã: uti arbitrabantur. Neq; auro adeo fultum uti como græus iuuenis prædicauerat: e proximo cognouerunt. De prostrando tamen cogitatur: hostis erat tubanamæ pocchorrosa: propterea illi placuit uaschi: de hoste suo delendo cõsiliũ. In pocchorosa ualitudinarios reliquit: sexaginta quos habebat incolumes & animo pollentes ad se uocat. Quid factum sit opus illis apperit. Tubanamã regulum iactanter superbeq; sapius fuisse ipsi & sociis omnibus minitatur: & necessario per eius dicionem eundem fore prænunciat. Imperatum censet esse impetendum. Assentiuntur cõsilio comites. ut rem agrediantur suadent & hortantur: secuturos se offerunt. Duorum iter dierum uno peragendum esse statuunt: ne cogendi armatos tubanamæ copia præbeatur. uti cogitatum est ita euenit. Prima noctis uigilia cum pocchorrosensibus una tubanamæ regiã adoriuntur. Palatem & imperatum præhendunt. viros apud se duos obsequiaros habebat: feminas autem per uim & iniuriam aduersis regulis raptatas octoginta: dicionariis omnibus & eiusdicto parentibus: regunculis per pagos circumuicinos dispartitis: quia sedato ociabatur animo: nil suspicans semotis namq; non contiguas habitant domibus ob furentes uentos. Crebris namq; nimboris typhonibus fatigantur ob repentinos motus aeris ex effectibus siderum in æqualitate diei et noctis: quia sunt uti alias diximus æquinotio proximi. Domus autem sunt lignæ: contextæ circumseptæq; paleis aut culmo paniceo patrio uel herbis prouincialibus tenacibus: Tubanamæ atrio domus altera tantum inherabat non minor primaria: centum & uiginti passuum utriusq; domus longitudinem: latitudinem uero passuum eẽ quinquaginta dimensum sunt. Hæ domus ad habendos militum delectus si quando bella inouebant tubanamã paratæ erant. Capitur tubanamã: capitur & sardanapalicus eius comitatus uniuersus. Insultabant in uinctum pocchorrosenses conterminiq; omnes reguli. Audita tubanamæ fortuna psallebãt: nihilo namq; minus insensis suis finitimis tubanamã fuisse intellexerunt quã fuisse pacram in diuerticulo ad austrum diximus. uincto uaschus dissimulatẽ minabatur: re autem nil mali tubanamæ cupiebat. Debitas hic penas tyrannæ lues aiebat: te si huc se conferrent: capillis raptatos christianos oēs in uicinũ flumen obruturum sæpe apud tuos iactitasti. In idem flumẽ raptabere miser & obrueris & una iubet hominem attolĩ dato tamen sociis ueniæ signo. Ita deterritus infelix tubanamã: serio ista imperari meditatus: ueniam prostratus ad uaschi genua petit: se nihil horum dixisse unq; iureiurando asserit. Regulos forte suos ebrios ista protulisse: regulosq; intemperantes appellans arguebat procacitatis. uina quidem illorum licet nõ ex uuis ut iam significauimus in nostri agelli primiciis ad tuam sanctitatem: ebrietatitamen apta sunt: finitimos etiam in se fuisse ista cõmentos lamentabatur: & ob inuidiam in se conflam: q̄ potentior esset: talia confixisse. Auri se copiam ingentem allaturum promittit: modo ignoscatur. Dexteram affigens pectori ait se amasse timuisseq; semper nostros: q̄ machanas idest enses nostrorum audierit suis machanis eẽ acutiores: scidereq; acius quic

crebro se lauant. auro ditescit sed famelli ci. de pocchorrosa regula. Dona pocchorrose de tubana ma rege.

cõsiliũ in tubanamã. oũ uaschi ad milites. itur in tubanamã. cõitatus tubanamæ. philosphica ratio.

de domib⁹

atriareguli

tyrann⁹ hic

Mine uaschi

Excusatio reguli.

De uino.

CREDITI CONTINENTIS

quid fiat obuium intellexisset. In uaschum dirigens oculos ait. Quis contra enssem istū tuum nisi mentis inops dextram erigere audebit? quo findere potes & soles peruicacē hominem a uertice uno istu ad umbilicum: ne tibi quisq; persuadeat fortissime uiuentiū ex ore meo prodisse quicq; eiusmodi. Hæc & multa disseruit nodum mortis iam deglutiens tubanamā: quando ad ipsius lachrymosa postulata se flexisse animū uaschus dissimulat. placido uultu illum alloquitur: & data uenia solui iubet. Afferuntur interea ex duobus atriis libræ triginta puri auri octunciales in fœminea conflati monilia. In diem uero tertium alix portantur a regulis eius missæ libræ sexaginta in temeritatis multam. Sed unde id aurum assequatur tubanamā interrogatus negauit e proximo effodi aurum, illū. Fuisse ad suos maiores importatum a flumine comogro in austrum deriuāte insinuabat Pocchorroseses uero cæteriq; illius hostes mentitum fuisse aiebat: ditescereq; auro regnum illius affirmabant. Cōtra tubanamā nullam indiciōe sua se noscere aurifodinas perseveranter aiebat: collectos tamen aliquando minutos quosdam alicubi grumulos aureos sed de his colligendis se minime fuisse unq; sollicitum: quia id fieri sine longo magnoq; labore nequeat. Dum hæc ita tractarentur: ad uaschum ueniūt in pocchorrosa postergati: apulsiq; sunt octauo. K. I. Ianuarii calce anni. 1513. perq; mācipia a regulis australibus habita fossoria tulerunt instrumēta auro apta deligendo. Natalem domini diem ab omni opere immunem exegerunt. Altero autem ab eo quo beati stephani prothomartyris solemne agimus in cliuū parum a regia tubanamæ distantē quia terræ colorem discit se cognouisse aurogignēdo testem: fossores quosdam ducit. Scrobejad se quipalmam effossa grumulos lēte non grandiores aureos se reperisse cribrata leuiter terrā ascribit: & tominum ut suo utar uocabulo qui trapezitarum appellatione duodecim grana continet corā notario ac testib; collegisse quo rei fides p̄stetur. Vnde arguit finitiorū dīctis q̄drare telluris illi opulētia: licet id mīme potuerit a tubanamā extorq̄re. Putāt tubanamā nihil fecisse exiguā adeo eam portiunculam. Alii pertinaci aiūt stomacho tubanamā negasse fortunari auro suam tellurem: ne aliquando ad eam auri cupiditas nostros trahat usurpādam. Sed uates fuit bonus regulus. Eam quippe ac pocchorrosensem destināunt ad habitandum eligendas: deq; nouis oppidis in utraq; condendis: modo regi placeat: est consilium tum ut sint ueluti meritorix tabernæ transituris ad austrum receptaculum: tum quia sit utraq; tellus quibuscūq; frugibus alendis & arboribus suscipiendis aptissima. Inde iam discedere statuens tentat obiter alibi terram colorem calculosq; monstrantem gignēdo auro consonos. paulo ultra cutem effossa breuis scrobe pesū quod castellani aurei pondus eē diximus in primitiis primis ad beatitudinem tuam: non tamen uno grano se reperiisse perhibet. His rerum argumētis lætus tubanamæ spem scelicis successus pollicetur: modo neminē infestet ex his quos ipse amicos in conterminis linqueret. De auri copia colligenda suadet. Sunt qui ferant abduxisse tubanamæ fœminas omnes spoliatumq; ne inolescere queat reliquisse. Filium illi sua sponte præbuit alendum tubanamā quo uersans inter nostros linguam & mores nostrorum pdiscat & religione imbuetur ut aliquando sit eius institutio utilis genitori ad fauorem conciliandū. Vrgebatur acri febre uaschus eo tempore ex immenso labore uigiliisq; & inedia propterea idē discedēs mācipiorum humeris pensilem portari se iubet. Ferantur & inde pensiles in amachis id est gosampinis lodicibus grauib; cōfecti ægritudinib;. Quibus autem uires aliqua suppetebant neq; incolumes tamen cruribus hebetibus: dextris incolarum subalas præhen si subleuabantur. Ad comogri tandem reguli amici relicti de quo supra lata mentio facta est dicionem apulsus: mortuum eē reperit senem: filiumq; ipsius: quem alias a prudētia laudauimus: genitoris loco suffectum intellexit: carolumq; uocari baptizatū didicit. Est huius comogri regia in radicibus cliui bene culti sita planiciem habet a meridie lequarū duodecim latam uberem hanc zauanam uocant incolæ. Planicie superata: montes occurrunt altissimi quos diximus dirimere duo illa maria. A cliuis mitibus fluuius scatet como

adulatio reguli.

datur uenia regulo.

90. auri libe.

cōtentio de auro.

1513

anno. 1513

Colligunt aurum.

uates regulus.

tellus apta frugibus

Dat filium rex.

pensiles portantur.

Descriptio domus comogri. Sl. como grus.

LIBER TERTIVS

grus qui planiciem illam interluens montes petit arduos perque illorum ualles reliqua flumina suo alueo sorbendo: uiam reperit ad australe pelagus. Distat ab dariene lequas circiter septuaginta occidentem uersus. Nostris igitur aduentantibus psalens alacerque prodit obuiam carolus regulus: edulibus potubusque suauibus nostros recreat. hospicio suscipit honorifice. Mutuis sese muneribus afficiunt laborati auri libras octunciales uiginti porrigit uascho regulus. uaschus non minus grata repensat: secures puta fabrilis instrumenta quaedam ad carpentariam artem facientia. Sagulo etiam atque interiore texta linea pro temporis angustia comogram ornauit. His donis se inter uicinos heroem effectum existimauit carolus. Comogram & reliquos omnes comonefactos reliquit: ne unquam ab obseruantia & fide erga castellae reges discedant: si uiuere uitam tranquillam exoptant. Utque studiosius posthac aurum magno illi tibi idest regi offerendum congerant hortatus est. Hac uia paraturos sibi suisque posteris ab omni hostium insolentia patrocinium & nostratum rerum copiam affluentez enunciat. His ita confectis iter suum prosequitur ad ponticam regiam: ubi quattuor e dariene uenisse iuuenes reperit ipsum admonituros appulsa esse nauigia bene fulta comematibus ex hispaniola. Eo namque se rediturum: quacunque ab austro regredi fas foret: fuerat pollicitus. Quare sumptis. xx. e comilitonibus incolumioribus longis itineribus ad darienem ipse proficiscitur: caeteris ut se pedetentim sequantur postergatis. Quartodecimo. K^l februarii. 1514. scribit feduectum ad socios. Data uero litterarum ipsius est ex dariene quarto nonarum martii: prius non licuisse: nullaprius discedente nauis inquit. Scribit se illinc duo misisse nauigia: quibus postergati aduehantur. Et iisdem litteris multa se misisse certamina iactat: nunquam uero fuisse percussum: aut e comilitonibus amisisse ullum pugnando. Nulla est propterea magna ipsius epistolae pagina: quae gratiarum actionibus referta non sit: quae a tantis totque discriminibus & laboribus euaserit. nullus est eius actus: nulla peregrinatio sine coelitis inuocatis: deipara uirgine praerente semper. Euiolento igitur golia in elyseum ex anteo in herculem portentorum domicilio transformatus hic noster uaschus balboa: fuisse uidetur. Mutatus ergo ex temerario in obsequentem honoribus & beneficentia dignus est habitus: & in catholici regis gratiam receptus diplomate regio praefectus militum eius regionis est creatus. Haec & litterae darienensium & uiuae uenientium uoces rettulerunt. Quid autem ego beatissime pater e propi quo de hisce rebus sentiam forte cupies intelligere. Mea est haec opinio simplex & militaris scribendi referendique uaschi & sociorum series: res ita accidisse testari uidetur. Non per effoscos ergo cuniculos ad infernos manes: non per miliaria multa: non per intollerandos labores & uaria uitae discrimina scindendo montes descendet hispanus quaesitum opes in uiscera terrae: sed ex ipsius cute uix e solo supercilio scrobibus effosis uel ex fluuiorum ripis aestate siccatu leuiter abluta tellure aurum: modo persistit in habitado terram: colligetur: facilique indagine margaritae reperientur. Tanti muneris expers fuit uti cosmetrae omnes assentiuntur ueneranda uetustas: quoniam ad has gentes itum est nunquam hactenus structis ordinibus: ipsae uero nullo indigae uel paruo minime hospites uelint: immo uti late ostendimus adeuntes feroci congressu excipiunt: nec se nisi bello superatos tractari patuntur. Si praecipue in edaces humanarum carniuum novos antropophagos quos diximus caribes alias cannibales appellari: quoniam hi sagaces hominum uenatores nulli alteri exercitio intenti agunt aetatem praeterquam uel agrorum cultui suo more uel rei bellicae ad hominum. Hi ergo uenientes nostros ueluti apros aut ceruos in eorum uenabula uel retia casuros expectant: & secum taciti spe praedae labia lambunt. Si profligauerint epulantur lautissime: si autem se impares fore arbitrantur: fuga salutis consulunt: & elabuntur uento celerius. Si apud aquas res agitur: demersis uirgibus tam uiri quam foeminae haud segniter adnatant: ac si perpetuo in aquis degerent: & sub aquis uictum quererent. Non mirum ergo si tractus hi uastissimi sunt pro ignotis relictis. per haec inuenta igitur christiana religio: cuius tu apicem tenes: in immensum brachia protendet. Multas hominum uti in initio

Dona dat.

Hortatio uaschi.

1514 reddi

Deo plen^o uaschus.

Honores uaschi.

nesciuit haec antiquitas

antropophagi. caribes uel canibales.

homo cupium.

1514

CRE DITI CONTINENTIS.

diximus miriadas tanq̃ nouum pulliculorum foetum sub alis tua sanctitas fouebit acerſitas: beragua naq̃ a colono primum reperta: ſiniſtris mox auibus a diego nicueſa tractata nunc deſerta repetetur: ac reliquæ telluris illius amplæ regiones omnes ex efferis & agris ſibus ad cultum politicũ & ueram religionem paulatim reducentur:

TERTIAE DECADIS LIBER QVARTVS.

Alia nauigatio.

IC SISTERE PATER BEATISSIME STAT VERAM: SED IGNI culus quidam tortor animi producere parumper sermonē hortatur. Beragum dixi primo repertam a colono. Defraudare uirum: & admittere scelus mihi uiderer inexpiabile: ſi labores toleratos: ſi curas eius perpetaſſas: ſi deniq̃ discrimina quæ ſubiuit ea nauigatione ſilentio præterirem.

Die 26 ex hispania ad hispaniolā 1200 leq̃ ex hispanio la ad hispaniam.

Is a ſalute noſtra 1502. ſexto idus maii cum clāſſicula nauium quattuor: cuparũ in ſingulas quinquaginta & ſexaginta cumq̃ hominibus centum ſeptuaginta ſoluit e gadibus: & ſcelici curſu canarias præhendit in diem quintum. Inde apulſus eſt ad inſulam dñicam: quæ caribium eſt præ die ſexto decimo: captauit e dominica hispaniolam die quinto. Sexto igitur & uigeſimo die uentis lapſuq̃ oceanũ ab oriente in occidentē fluentis adiuuantibus: ab hispania nauigauit ad hispaniolam: qui curſus mille ac ducentarũ lequarum a nauis eẽ perhibetur. In hispaniola ſiue libens ſiue monete prorege parũ moratur. Occidentē recta ſecutus: cuba Iamaicaq̃ inſulis a ſeptentrione in dextram relictis in inſulam ſe incidiffe meridionaliore Iamaica ſcribit nomine incolarum guanaffa uerentem uniuersam uberemq̃ ſupraq̃ credibile cuiq̃ ſit. Eius inſulæ littora percurrẽs duobus occurrit prouincialibus monoxylis de quibus ſatis late diximus in ſuperioribus: Refibus Iugata mancipia nuda trahebant: uti aduerſis fluminibꝫ ſolet fieri. Monoxylis primarius inſularis uehebatur cum uxore ac liberis nudis omnibus. Noſtris qui deſcenderat in terram ſuperbe mancipia inuebant ex heri mandato: ut cederent ueniẽtibus. Minabantur recuſantibus: tanta eſt eorum ſimplicitas q̃ nec ueriti ſint neq̃ admirati noſtroru uel nauigia uel potentiam aut multitudinem. Putabant noſtros ea qua ipſi reuerentia colebant herum aſſurecturos. Ab alienis terris mercatorem eſſe redeuntem intellexerunt. Nundinas exercẽt: nundinarias merces ille ferebat: aurichalcea tintinabula. Nouaculas cultellosq̃ ac ſecures e lapide ſtauo diaphono lucido generi cuida ligni tenaci manubrato. utenſilia etiam: coquinariaq̃ uafa & fiſtilia arte mira e ligno partim: partim ex eodẽ marmore laborata: ſed lodices præcipue ſupelleſtiliaq̃ goſampina uariis inſteſta coloribus uehebat. Dominum & uniuersam eius familiam rẽq̃ omnem præhenderũt. Solui tamen mox præfectus illos iuſſit: & rerum partem maiorem reſtituit: quo beniuolos redderet imperauit. De natura terræ ulterioſis ad occidentem didicit. Recta carpit iter ad occidentem. Ad milliaria decem paulo amplius tellurem reperit uaſtam nomine incolarum quiriuetanam: ipſe uero ciambam nuncupauit. rem diuinã in littore iuſſit celebrari. Habitatõibus nudis plenam reperit. Hi mites & ſimplices poſito timore ad noſtros: ut ad rẽ mirandam: prouincialibus cibis & aqua recenti onuſti conſuebant. Oblato munere ueſtis ueſtigiiſ capite obſtippo reuerenter retrocedebant: penſauit munera illorum muneribus rerum noſtrarum: calculorum puta uitteorũ fertis: & ſpeculis quibusdaꝫ: acubusq̃ ac ſpinteribus & huiuſcemodi mercibus illis peregrinis. In magno illo tractu regiones ſunt duæ. Tãta hæc Maia illa appellatæ: uniuersam ſcribit terrã illam eſſe ſalubrem: amœnam clẽmentia cœli fortunatam optime: nulli terrarum ubertate agrorum poſſerandam: tẽperie mira præditam & montanam refert partim: partim lata planitie nobilem: arboriferam ubiq̃ herbidamq̃ ac perpetuo uere autumnoq̃ gaudentẽ: arboribus toto anno frõdentibus & pomiferis. Illicetis pinetisq̃ ait eſſe refertam: ac palmarum generibus ſeptẽ quarũ aliæ daſtiliferæ: ſteriles aliæ ſunt: pelgoras uuis pendẽtibus maturis ſed labruſchis

De uale. et ſupelleſtilibus.

quiriuetana regio.

perpetuus autumnus.

LIBER QVARTVS

terra gignit suapte natura inter arbores. Tantam refert esse apud hos suauium utilium
 q; fructuum natiuorum copiam aliorum: q; de uuis colendis nulla sit cura. Ex palma-
 rum quodam genere machanas idest enses ligneos latos & iaculares hastas construunt
 gossampinas arbores nutrit ea tellus uulgo. Mirabolanos etiam diuersarum specierum
 emblicos puta & checubos medicorum appellatione. Maizium & hæc terra generat ac
 Iuccam: aies: & batatas: uti cæteræ regiones illæ: eadem & leones nutrit ac tigres: cer-
 uos: capreolosq; & huiuscemodi animalia. Volucres etiam diuersas: inter quas pro altis
 libus habent: eas quas pauonibus fœminis colore ac magnitudine similes esse gustu: es-
 tiam & sapore diximus aliquando. Proceros esse aiunt ac pulchre formatos incolas: utri-
 usq; sexus: quos ait pudenda tegere gossampinis uelaminibus intextis diuersis coloris
 bus. Ad elegantiam seipos depingunt quorundam pomorum succo ad id in hortis nu-
 tritorum: nigris ac rubentibus uti agatirfos legim⁹. Totum inficiunt alii corpus: partes
 alii: plariq; autem tractim flores aut rosas effigiant: aut implicitos laqueos prout cuiq;
 sedet apertu. Idiomatica sunt penitus alia ab insularibus conuicinis. More torrentis: a-
 quæ defluebant ad occidentem: statuit tamen orientem eius terræ quærere animo uer-
 tens pariam: osq; draconis & alias quas iam descripsimus ab oriente repertas oras: con-
 tiguas esse uti erant: existimans. Ex ampla igitur quiriquetana decimotertio calendas
 septembris soluit. Ad lequas triginta fluuium reperit: extra cuius hostium dulces hau-
 stus sumpsit in mari. Littus erat scopulis & rupibus purgatum. Fundo ad iaciendas an-
 choras ubiq; apto. Tantam scribit fuisse uim oppositi torrentis oceanî: q; diebus qua-
 draginta lequas uix potuerit septuaginta percurrere: claudicando semper & gyris per
 altum agendo classiculam: procedebat. Interdumq; se repulsum & retro raptum reperie-
 bat impetu aquarum: terram captare uolens ad uesperum ne per noctis tenebras in
 ignotis littoribus naufragarentur. Intercapedine lequarum octo: tria se ingentia flumi-
 na nitidarum aquarum scribit reperisse: in quorum marginibus cannæ crassiores hu-
 mano fœmore gignebantur pisciumq; ac magnarum testudinum copiam ingentem.
 & plariq; in locis crocodillorum multitudinem in arena uasto hiatu solem captantia
 um. Varia etiam animalia quibus nomen non dedi: uariamq; refert eius telluris faciem
 esse: saxeam alicubi & promontoriis fultis squalidis ac rupibus ambefis. Alibi benigni-
 tate soli nulli terræ cedentem. Varia etiam in uariis oris regum & primariorum nomi-
 na. Vocant regulum cacichum ut alias diximus: alibi quebi: tiba: uero alicubi: primari-
 um autem alicubi scœcu: alibi iura. Eum qui strenue se gessit in pugna hostili & signatâ
 cicatricibus faciem ostentat cupram appellat. Habentq; pro heroe. Vulgum nūcupat
 chinys hominē alicubi dicūt homē. Accipe hō si quis dicere uoluerit hōppa hōme dicet
 Alius deinde fluuius grandibus nauigiis aptus occurrit: ante cuius fauces quattuor in-
 sulæ parua floridæ atq; arboriferæ iacebant: quæ portum efficiebant. Has quattuor tē-
 pora uocitauit. ab his: ad lequas terdecim ad orientem semper contra uim aquarum ten-
 dens: duodecim paruas præhendit insulas: has quia preditas nouo genere fructuum li-
 mones nostros emulantium: limonares appellauit. Eadem uia pererrans ad lequas duo-
 decim: magnum reperit portum lequarum triū spacio sese in terram insinuantem: pau-
 loq; minus latum: in quem fluuius ingens cadebat. Ibi amissus est postmodum nicuē sa-
 beraguam quæritans uti supra diximus: unde perditorum fluuium recentiores nun-
 cuparunt. Continuo cursu tendens contra pelagi furorem almirantus colonus uarios
 reperiebat montes: Valles uarias: fluminaq; ac portus: spiritus rerū omnium suaves fu-
 isse atq; recreantes naturam refert: neq; incidisse in aduersam ualitudinem e sociis quē
 q; ad regionem usq; incolarum appellatione quicun' ultima acuta: in qua portus est ca-
 riati. Ab ipso almirato mirabolanus appellatus: quia natiua sit ibi arbor illa. In hoc por-
 tu cariati sese obiciunt circiter ducentum incolæ manu gestantes terna: quaternaq;
 g. i.

de mirabo-
lanis.

depingunt
se

ali. fl. gra-
uia.

4. insule

insule limo-
nes.
portus in-
gens.

cariati
portus.

TERTIAE DECADIS.

*gratiam re
nuunt* iacula : mites tamen : et hospitaes : Sed quid sibi gens hæc noua quæretet parati expectantes. Colloquia petunt. dato signo pacis: natando nostros ad eunt. comertia incunt. Permutationem rerum postulant. Dari e nostratibus rebus ad eorum beniuolentiam captandam : admirantur sed gratuito imperat: per signa gratiam recusant: neque enim ullum ex horum idiomate uocabulum perceperunt: fraudem aliquam inesse nostris donis suspicati. quæ ipsorum oblata nostri recipere renuissent: quicquid fuerat impartitum in littore liquerunt. Tanta polleant cariaenses urbanitate : atque animi benignitate : ut magis dare quam accipere studerent. Puellas ad nostros uirgines formæ elegantis misere duas: quas ut abducere liceret insinuabant. Hæc ut cæteræ foeminae pube tenus fasciæ tegebantur gossampina. Is enim est foeminarum cariaensium mos: uirorum autem nude agere. Scindunt & crines foeminae: uiri in utriusque occipite: a fronte radunt. Colliguntque uittis cadentibus & in orbem circumducunt capiti : uti nostros uidemus puellas. Admirantur indutas ac bene donatas cum rubro lanceo pileolo genitori earum præbendo remisit. Sed cuncta iterum in littore locata sunt: quia ipsorum dona recusassent nostri: duos tamen uiros & eos non inuitos secum aduexit : quo uel illi nostram : uel nostri cariaensem perdiscerent linguam. Maris æstu parum quati tractus illos cognouit: quæ haud secus littori ac fluuio ripis arbores inhærerent. Idem aiunt & cæteri ora illas tractantes exiguo fluxu ac reflexu omnium illarum terrarum insularum: etiam littora madefieri. In huius terræ prospectu inquit in mari ipso gigni arbores quæ ramos incuruent postquam altius emerferint ad profundum: quo applicatæ cuspides uti propagines uitium solo demersæ radices creant: & in sui generis arbores perpetuo uiuentes prodeunt. De huiusmodi arboribus plinius in duodecimo naturalis historię: sed in arido solo: non autem in mari. Animalia nutriti in ora caria eadem: quæ alibi diximus: sed unum reperere naturæ longe dissimile. Id est grandi cercopiteco par cauda longiore procerioreque: cauda suspensus & uim: terque quaterque sese deuoluens capiendū: ex ramo transiit in ramum: & ex arbore sese proicit in arborem: ac si uolaret. Arcuarius e nostris unum sagitta confixit. Vulneratus se deiecit cercopitecus: hostem uulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus uenator. Lacertum cercopiteco abscidit: cœpitque mancum ferociter renitentem. Ad classē perductus mansueuit inter homines parumper. Dum sic ferreis uictum catenis seruarent. E littoribus trahunt paludibus aprum uenatores alii. Cogebant namque carniū desiderium nemora perlustrare. Cercopiteco aper & ipse ferox ostenditur. Setas excutit uterque: in aprum cercopitecus furibundus salit: cauda circumligat aprum. Cum seruato a uenatore uictore suo lacerto guttur apro præhendit: reluctantem aprum suffocauit cercopitecus. Hæc & huiusmodi monstra nutrit alia tellus illa. Seruant & cariaenses desiccata cratibus procerum & parentum cadauera foliis arborum inuoluta: populo nemora siluæque sunt addita sepulchris. Procedentes ex caria ad lequas uiginti circuit: sinum reperere amplum adeo: ut in gyrum putent lequas continere decem. Quatuor insulæ parue feraces exiguo discretæ interuallo sinus faucibus obiectæ tutum efficiunt portum. Is est portus quem alias diximus appellari ab incolis cerabaro ultima acuta sed unum eius littoris latustantum ita uocitatum nunc didicere: atque id dextrum ingrediendo: læuum autem aburema nuncupatur. Infulis inquit uniuersum feracibus & frequentibus celebrem esse: atque arboriferis: fundo ad anchoras faciendas ubique apto nitidoque: ac mira piscium copia pollentem. Vtraque terra adiacens ubertate soli nulli terrarum eorum iudicio cedit. Duos incolas ad manus habuere. Colla incolæ monilibus quæ appellantur guanines aureis: in aquila aut leones uel animalia huiusmodi affabre effigiatis ornant: sed aurum id minime purum esse cognouerunt. A duobus illis cariaensibus quos abductos diximus nunc didicerunt cerabarō & aburemā regiones auro ditas esse cariaensesque rerum suarum permutatione uniuersum aurum quo ornatur ab his adeptos fuisse. Quisque pagos

habitu horum

*ferox animal
nouum*

*cadauera
seruant*

*cerabaro
aburema
portus latera*

*ornamenta
incolarum*

LIBER QVARTVS.

auro legendo egregios inesse cerabar'ois & aburemanis regionibus: a litore in internis distantibus non longo tractu cariairenses nostris aperuerunt: comertia namq; a maioribus eorum utraq; nationes frequentarunt semper. Pagorum nomina hæc esse perscribentur. chirarâ: pure'n: chitazâ: Iureche. Atamea. uiri omnes cerabarâe prouinciæ nudi sunt penitus: sed uariis depicti modis: fertis floridis & coronis ex leonum & tigrum unguibus contextis oblectantur. Fœminæ angusta gossampina uitta pudenda tantum contegunt. Hinc iam tandem egressi per idem litus ad lequas octodecim in fluminis reperti ripa occurrunt uiri nudi tercentum sublatis clamoribus minitabundi: espuentes in uostros aqua sumpta in os aut littoralibus herbis. Iaculando missilia: uibrandoq; hastas & machinas enses diximus esse ligneos a litore arcere nostros conabantur. Depicti uariis modis erant: alii præter faciem corpus uniuersum: tractim alii. Pacem nolle se aut commercium ullum cum nostris insinuant. Solui tormenta quædam in illos: sed ab alto ne perirerent quemq; imperat: hoc enim semper sedit coloni animo ut pacato ageret cum uis gentibus. Fragore discussæ balistæ bombardæ perterriti: sternuntur omnes. Pacem optant. Comertiantur inuicem. Guaninorum aureorum: ex aduerso calculorum uitreorum atq; huiusmodi rerum permutatione. Tympana hi habent & marina cochilia quibus: ad excitandos animos pugnae tempore utuntur in bellis. In eo tractu flumina sunt: acatêba: quare'ba: zôbroba aлагuit'n: vrida: durubba: beragua: i oib' auru' colligere licebat. Foliis arborum latis ab æstu pluuiæq; penularum loco se tuentur. Oras inde perlustrauit ebetere' & embigar' in his flumina labuntur dulcium aquarum & piscium copia egregia: zahoran' & cubigar'. Hic sinit auri ubertas. quinquaginta circiter lequarum tractu. Distat inde lequas tantum tres ea rupes quam in infausto Nicuesæ discursu diximus appellari pegnonem a nostris: incolarum autem appellatione regio dicitur uibba: in quo etiam tractu est portus ad lequas tantum sex quem bellum diximus a colono uocatum: cuius regio xaguaguarâ dicitur ab incolis: populis est ea tellus uniuersa frequens sed nudis. In xaguaguarâ regulus nigro: populus rubro: coloribus fucantur. Regi & primariis septem: e naribus pendebat aurea lamina labiorum tenuis. In hoc ornatu summum putant esse decorem. Testa marina uiri pudenda includunt. Fœminæ gossampina tegunt uitta. In hortis hi pinæ nuci fructum similem nutriunt quem diximus alias e frutice nasci ueluti carduo sed mollem & regia dignum esca. Cucurbiteas quoq; arbores ad potus ferendi usum. De his late alias. Vocant arborem hibuero. Crocodillis a licubi occurrebant qui quum aufugerent aut mergerentur odorem a tergo musco uel castoreo suauiore relinquebant. Nisi accolæ de crocodilo fœmina idem mihi rettulerunt: de abdomine præsertim arabicos æquet odores quosq;. Regressus hinc est ammirantus: cum sua clavicula: tum quia nequibat aduersus aquarum cursum sustinere: tum etiâ quia magis ac magis indies nauigia: putrescebant: atq; terebrabantur uermium aculeis: qui ex aquarum tepore in uniuersis tractibus illis: æquinoctio fere suppositis gignuntur. Biffas uermes illos mercator uenetus appellat: hos & alexandrini duo portus ægyptii generant: nauesq; labefactat si diu in anchoris morentur: cubitales sunt & interdum longiores: digitulo nunq; crassiores. Hispanus nauta pestem hanc bromam uocat. Bromam igitur ueritus colonus ammirantus & renitente pelago uexatus: secundo oceano ad occidentem regreditur. Hic bromam fluuium a beragua flumio duas distantem lequas quia sit maioribus nauigiis suscipiendis aptior captat. A beragua minore: regio nom etenet: quia utriusq; fluminis possessor regulus beraguam inhabitat quid dextrum quid uel sinistrum hic acciderit dicamus. Stans in hiebra colonus fratrem suum bartholomeum colonum hispaniolæ adelantatus cum cymbis seruatoriis & hominibus octo & sexaginta mittit ad fluuium beraguam. Obuius sit adelantato cum patris monoxylis secundo flumine regionis regulus more patrio depictus: nudus cum ingenti comitatu sed inermis. Quum primum ad colloquium deuentum est: reguli familiares quidam de quiete sui heri anxii & magis.

aurea loca
quinq;

ferox popu
lus.

sternuntur
audito fra
gore.

aurea flûia

regio xagu
aguarâ.

arbores cu
carbide

de bromam
uerme.

rex bers
gue.

*missa
cassaca
Alote*

TERTIAE DECADIS

sedes regu-
li.

aurū vbiq;

pugna gra-
uis.

defensores
prime fere.

deseruit be-
raguam

vita miser-
rima

salubris ae-
ris terra.

quibus sig-
nis noscāt
aurū esse.

ie statis regiae memores ne stans regulus negocietur. saxum e proximo sumptum in ripa lauant: confricantq; decenter: & reuerenter allatum regulo supponunt. Sedens regulus per signa uisus est annuere ut nostris liceat dicionis eius flumina percurrere. sexto idus februarii pedes adelantatus aduersa tendit beraguae fluuii ripa cymbis relictis. In durabam fluumium incidit: hunc hiebra & beragua inquit esse ditius auro. In omnibus quippe terrae illius fluminibus aurum gignitur. Inter arborum radices ripis inhaerentes interq; saxa & lapillos a torrentibus relictos & ubicunq; scrobes ad sexquialtum effodiebant: egestam reperiebant terram auro mixtam: propterea figere ibi pedem fuit consilium: sed incolae futuram perniciem olfacientes uetuerunt. Facto agmine cum horrendo clamore ruunt in nostros: qui domos aedificare iam coeperant. Primos impetus uix sustinuerunt nostri. Certarunt eminus crebris missilibus primo barbari nudi: mox cominus stratis ensibus ligneis quos diximus nuncupari machanas rabidi pugnare cogitarunt. Dictu mirandum: tanta erat concepta in eis iam ira: ut neq; arcibus aut scorpionibus & quae maius est neq; bombardarum e nauibus iactarum fragore terrentur. Cesserunt loco semel. Iterato maiore numero comparato redeunt ferociiores. Satius emori fore iudicant quam perpeti patriam occupatum iri a peregrinis. Hospites benigne susceperant: habitatores reculant. Quo magis instabant nostri: eo maior finitimorum multitudo confluebat. Nocte dieq; a fronte modo: modo a lateribus urgebantur nostri. A tergo stans in littore classis tutos reddebat. Deseruere igitur terram hanc: & qua uenerant regrediuntur. Iam iamaicam insulam hispaniolae cubaeq; collateralem a meridie nauigiis in cribrorum modum pertusatis a broma ut hispano utar uocabulo uix praehendere potuerunt: fere ex itinere perierunt. Vbi lacertorum exhaurientium maris aquas per amplas rimas ingrediētes uitae discrimen euaserunt tandem: & ad Iamaicam semianimes apulsi sunt. Obrutis ibi nauigiis omnibus intercepti: uitam egere mensibus decem uergiliani achemenidis uita in nudorum barbarorum potestate calamitosiorem: eius terrae cibus contenti: si quando barbaris placebat impartiri. Profuit nostris odium capitale quo sese inuicem barbari reguli prosequuntur: ut enim nostros fautores haberent: si quando cum finitimis hostibus bella ingruerent pane aliquando patrio famelicos recreabant. Sed quam miserum & ærumnosum pater Beatissime sit mendicato pane adipisci coniectetur tua sanctitas: ubi praesertim caetera desint: uinum puta carnesq; uel omne pressi lactis genus quibus europeorum hominum stomachi a cuna solent enutriri: fortunam tentare necessitas coegit. Per oconomum suum Diecum Mendez: ducibus tamen iamaicensibus duobus eorum littorum peritis: quia de se deus cogitet statuit experiri. Canoam conscendunt mare iam undosum. E scopulo in scopulum e rupe in rupem quassatus undis ob nauigioli breuitate & formam: appulsus est iam tandem diecus mendez ad ultimum hispaniolae angulum e iamaica distantem lequas quadraginta. Spe munerum ab ammiranto colono promissorum iamaicenses laeti reuertuntur. Ipse pedes ad sanctum dominicum urbem primariam metropolitanam proficiscitur. Duo nostratia comparat nauigia: dominus adit. Inualidi omnes & egestate rerum extenuati ueniunt ad hispaniolam. Quid inde illis successerit: non intellexi. Ad generalia redeamus. Vniuersos tractus illos: quos percurrisse colonum diximus: ipse scribit: idemq; fatentur omnes laborum socii: toto anno esse frondosos: uirescentes: amœnos: & quod maius est: salubres: in quibus ex uniuerso comitatu nullus unquam aegrotauerit: neq; horrenti frigore unquam aut aestu feruido quinquaginta lequarum intercapedine: a cerabaroo magno portu ad usq; hiebram & beraguam uexatum se fuisse iactat. Cerabaroi populi: quiq; iacent medii ad hiebram usq; beraguam: non nisi certis anni temporibus auro intendunt quaeritando. Suntq; negociationis eius opifices exerciti: uti apud nos argenti ferriq; fodinatores. Quae loca magis auro fortunentur: a specie defluxi torrentis: a terrae colore aut huiusmodi argumentis: logo huius callēt expimēto. Credūt esse auro numē quāquidē ad id negociū minic tēdūt iexpīati ex priscorū religioē

LIBER QVINTVS

puta qui a coitu & omni oblectamento abstinent: cibisq; ac potu parcissime utantur: uniuersis legendi auri tempore. Uuere tantum ac mori datur hominibus: ut cæteris animalibus arbitrantur: propterea nil colunt aliud. Solem tamen uenerantur: & surgentem ab orizonte reuerenter excipiunt. De montibus et terræ situ sermo trahatur. Ex uniuersis illarum regionum littoribus: uastos attolli montes a meridie: sed protentos ab oriente in occidentem continuo tractu prospicitur. Quare ita disternuari duo illa magna maria: de quibus alias late fecimus mentionem: his aggeribus ne inuicem collidantur: existimamus: ueluti Tyrrenum italia dirimit ad adriaco. Quacunque enim proficiscantur: ab ea cuspide sancti augustini: quæ ad portugaleses attinet: ad atlantem spectante: urabam usq; accerabaroum portum atq; ultimas ad occidentem terras alias ad hunc usq; diem repertas: perpetuo tractu eminus cominusq; sese montes nauigantibus offerunt nunc lenes: elati nunc: modo asperi & petrosi: arboriferi herbidiq; atq; apti culturæ modo: uti accidere solet in tauro nostrisq; apenini costis uariis: reliquis etiam huiuscemodi uastis montibus. Vallibus quoq; egregiis horum uti aliorum montium interfecantur iuga. Ea pars montium quæ beraguæ fines recipit superare suis uerticibus nubes creditur: raroq; cerni eius culmina dicunt ob nubium & nebularum fere continuam densitatem. Quinquaginta amplius attolli miliaria beraguensia cacumina contendit ammirantus ipse: qui ea primus explorauit in eadem præterea regione inquit ad montium radices iter esse apertum ad australe pelagus: & uenetas comparat cum genna siue mauius ianua: uti eius ciues iactitant: qui a iano conditam fabulantur: protendiq; uult terram ad occidentem: & capere hinc initium lati corporis: uti ab alpibus nostris ex angusto italiae scemore uidemus amplas eas galliarum terras: germaniarumq; ac pannoniæ distendi ad scythasq; uarios ad usq; riphæas rupes & glaciale pelagus: complecti etiam nexu continuo thraces & græciam omnem: & quicquid malea promontorio & helleponto a meridie: a septentrione uero euxino & meotide concluditur. Vult ergo ammirantus iste a læua tendentibus ad occidentem terram hanc india recipi gangetide: A septentrione uero in dextram ad glaciale oceanum ultra hyperboreos & arcticum polum distendi: ita ut utrumq; mare australe illud scilicet & nostrum oceanum in eius telluris angulis sese insinuet: nõ autem sepiant aquæ terram ipsam ueluti europa helleponto tanalq; & oceano tum glaciali tum hispano ac nostro mari circum ambitur: sed furor delabentis oceanus ad occidentem uetat meo iudicio clausam esse coniungi q; septentrionalibus oris terram illam: uti supra disputauimus. Sit satis de longitudine tractatum beatissime pater. Quid de latitudine sentiatur intelligamus. Diximus aliquando angustis limitibus dirimi australe pelagus & hoc nostrum oceanum: atq; ita constitit experimẽto: quicquid uascho nũnez & comilltonisq; iter patuit: sed q; uarie nræ alpes in europa ex angustantur hic: alibiq; late patefcunt: eodẽ naturæ consilio tellus hæc mō ptẽditur & nagatur late: modo ab utroq; mari repertis uallium aditibusq; strigitur: & breuibus cõtenta est iteuallis. Vbi urabam & beraguam diximus iacere regiones: parua discluduntur intercapedine maria: eam autem quam maragnon annis interluit late patere regionem credere oportet: si flumen non mare maragnonum esse fatebimur: fateamur uero suadent aquarum eius dulces haustus. Nequeunt enim in angustiis terræ specubus noragines adeo uastæ confidere quæ aquarum eam amplitudinem queant enutrire. Idem de flumine magno dabai bæ quem diximus ex angulo sinus urabæ ulnarum quadraginta: quinquagintaq; alibi profunditate: latitudine autem miliarium trium in mare defluere. Latam ibi terram dare necesse est: quæ ab altis dabai bæ montibus non ab austro sed ab oriente fluuium demittit. Hunc aiunt constare fluminibus quattuor a dabai bæ montibus collabentibus. Sancti Ioannis flumen nostri appellat inde in sinum uti nilum per septem cadere hostia ferunt. In eadẽ regione urabæ angustias esse alicubi miras quæ uix lequas colligunt quindecim: at inuias ob perpetuas paludes medias: frequentesq; lammas alunt quas hispani tremedales appellant: alias trampales: ca

varia montium facies

de uallibus.

altitudo montis.

comparatio.

varie opinioniones.

de latitudine.

comparatio

CREDITI CONTINENTIS.

negales etiam & fumideros ac zahondaderos. Priuſq; ultra progrediamur: opere precium erit unde illi montes nuncupentur enarrare. Dabaibam ferunt fuiſſe foeminaſ apud maiores eorum magni animi & prouidentia: quam uiuentem antiquitas obſeruabat: mortuam inuoluunt reuerenter colunt ab uniuerſis regionum illarum incolis. Ab ea regiones nomen ſumpſiſſe aiunt: & mitti fulgura tonitruaq; ac ſegetum ſtragem ſi quando irascentur: irascenti nancq; balbutiunt dabaibam: ſi negligenter ſacris eius intendatur. Eam miſeris inbibere ſuperſtitionem genus hominum fallax ſub nomine religionis: quo frequentia dona portant ad dabaibaſ ſacra quibus ipſi fruuntur. De hoc fatiſ. Paludes illas anguſtae telluris crocodillorum draconumq; ac ueſpertilionum & culicum ualde noxiorum altrices eſſe dicunt. Ad montes propterea diuertitur: quando ad aſtrum carpere iter conſilium eſt: & paludum illarum uicina fugiuntur. Sunt qui putent uallem unam qua fluuius labitur perditorum a noſtris dictus ob Nicueſaſ ſociorumq; infortunium a cerabaro o non multum diſtantem: findere montes illos ad aſtrum. Sed cum potabiles ſint eius aquae: fabulatos eſſe eos putant qui talibus argumentis inniuntur. Hoc perpendiculari perſiciamus opus. A dextra laeuacq; darienis praedicant uiginti flumina decurrere auro feracia: quae dant accipimus nemo eſt qui non id ferat. Sed interrogati cur paruam auri copiam inde aſportent: foſforibus opus eſſe inuoluunt: qui aute; eas adiere terras minime ſunt aſſueti laboribus. Propterea dicunt minorem auri copiam inde uehi q; tellus ipſa ſua benignitate polliceatur. Videtur & nitidas promittere gemmas. In cuius rei argumentum eſt q; praeter ea quae dixi in cariaſ & ſantaſ marthaſ uicina reperta. Andreas quidam moſtales nauclerus per ea maria Ioannis coſtaſ amicus & ſocius dum coſta uiueret: ad manum habuit adamantem a iuvene parienſi in cumana nudo: mire precioſum: longum uti figurant duos infamis digiti articulos: magni autem pollicis primum articulum aequante craſſitudine acutum utrobicq;: & coſtis octo pulcre formatiſ conſtante: eo inuoluunt infixiſſe in uidebus uibices ueſteſq; ac limas corroſiſſe adamante illaſo. Collo geſtabat penduluz adamantem inueniſ ille cumanaſ nus & andreaſ ipſi morali precio quinque calculoru uitreorum noſtratu uiridum & glaucoru: uarietate coloru delectatus: uendidit. Offenderunt & topacios in littore. ſed cum auri faciem animo geſtaret: nulla eſt hiſ de gemmiſ cura. Auro tantu inuigilant. Auru ſectantur. Maior praeterea hiſpanoru pars annulatos aut gemmatis deridet & pbro aſcribunt gemmaru geſtamina: populares praecipue: nobiles aute; ſi quando nuptiales uel alias regiaſ parentur pompaſ celebres: torquibus aureiſ gemmiſ conſutiſ gaudet & ueſtibus margaritaſ gemmiſ admixtaſ intextunt. Alias minime. eſt foeminatorum eſſe huiuſcemodi ornatus atq; arabicoru odorum ſpirituſ & ſuſſumigatoſ continuas diiudicant. Obſcena uenere obuolutum putant ſi cui caſtoreum uel muſcum olenti occurrant. Ab uno pomo ab arbore decerpto pomiferam intelligemus eam eſſe arborem. Ab uno piſce in fluuio capto piſcium eſſe nutritore fluuiu dignoſcemus. A modico igitur auro & ab uno lapillo: auri & lapilloru eſſe genitricem terraſ hac aſſentiamur oportet. Quid etiam in portu ſantaſ marthaſ in regione cariaſ reperit tranſeunte claſſe integra duce petro ariac commilitones eiſ & e regiaſ magiſtratiſ pleriq; loco ſuo dixim. Pululatur germinat: coaleſcunt: matureſcunt: legunturq; cottidie opimiora praeteritiſ. Vileſcit quicquid manu ſaturni herculiſ & alioru huiuſcemodi herou patefecit antiquitaſ ſi quid inde feſſus labor hiſpanoru detegat animaduertemus. Valeat tua ſantaſ et crebro quid ſentiat de hiſ ſuaſ ſedis apoſtolice culturiſ mihi ſignificet quo animum ſubleuet ad laborem futurorum ſubeundum.

de femina
dabaiba.

quareton
g ſiter ca
piſ ad au
ſtru cu ſit a
liud bene.

quarepau
auri ferat.

LIBER QVINTVS.

TERTIAE DECADIS.

LIBER QVINTVS.

VBORBE LVNAE PATER BEATISSIME QVAECVN
q̄ parturiunt aliquid: ubi primū ediderint: aut claudunt uterū: uel
salteꝫ aliqua temporis intercapedine quiescunt. Noster aut̄ nouus
orbis recentes cottidie sine intermissione: fœtus procreat & emittit:
quibus continuo tractu queant homines ingenio pollentes &
magnū rerum nouarum præcipue studiosi præ manibus habere:
unde pascere animū queant: Quorsus hæc dicit beatitudo tua.
Vix bene redegeram in ordinem quæ uascho nunnez balboæ & cō

militonibus eius in australis pelagi discursu acciderunt: ad beatitudinem tuam mittenda
per Ioannem ruffum foroliuensem cufentinū archipræsuleꝫ & galeaciū ipsū butrigariū
sacræ tuæ sedis apostolicæ nūcios mei sopiti ingenii excitatores in p̄ctiarū. qm̄ ecce litrās
a petro ariæ quæ āno superiore cū exercitu & classe oceanū cōscēdisse ad nouas has terras
traiecturum diximus. Classē seq̄ ac exercitum appulos incolumes significat. Easdem
litteras. Io. cabedus a tua sanctitate supplicatu regis catholici illius prouinciæ dariēnēsis
ep̄us creatus: atq̄ unā tres alii e primariis illi gubernationi addictis: Alfonso de ponte:
Diecus marques: & Ioannes de tauira suis subscriptis nominibus autorarunt. Hanc ergo
nauigationē tua sanctitas accipiat. Pridie idus aprilis anni. m. d. 14. uela dedit petrus arias
ex oppido sancti Lucari de barrameda dicto: in faucibus bætis fluiuii: quem hispani dicūt
guadalchebir: sito. Distant oceanæ septem insulæ canariæ millia. p. circiter quadrin gēta
a bætis lapsu in oceanum. Has fortunas putant esse: licet alii negent. Harum insularū recē
tia nomina sunt occurru primo pares duæ: lanzalota & fortis uentura. A tergo iacet ma
gna canaria. Sequitur illam tenerife. Gomēra tantillo ad septentrionem a tenerife. Ater
go uidentur agere agmen palma & ferrea. Gomēram præhendit petrus arias intra diem
octauum a discessu cum classe nauiuꝫ septemdecim: & hominibus mille quingentis: licet
mille ducentorū tantū illi fuerit assignatus numerus imo & fertur reliquisse a tergo duo
millia amplius suspirantes & mœstos: qui propria impensa auri fama & uisendi res nouas
desiderio stimulatū adduci postulabant. In gomēra lignādi & aquandī reficiēdarumq̄ na
uium gratia quas tempestates quassauerant: sed præcipue prætorix: quæ temōnem am
ferat: dies moratus est sexdecim: commode nanq̄ sunt insulæ: uastum illud æquor cap
tare uolentibus. Inde in nonis maii capit altum: nec terram uidit ultra usq̄ ad tertias in
nū nonas: quo die de canibalium humanarum carnium edacium insulis unam adiit: quæ
dicitur dominica. Ea distat a gomēra lequas octingentas circiter. Quattuor ibi dies egit
aqua recentī & lignis sumendis intentus. Neq̄ hominī ulli neq̄ hominis uestigiis occur
rerunt. Cancrorum littoralium & magnorum lacertorum copiam repperunt. Per matiz
ninam de hinc guadulapxiā & galantam insulas: de quibus prima in decade nostra la
te mentionem fecimus: iter cœpit. mare etiam percurrit herbīdū longo æquoris spacio.
Neq̄ almirantus colonus quē diximus primum has insulas & mare hoc herbīdum perna
uigasse neq̄ isti rationem ullam produnt herbarū. Putāt aliqui cœnosum esse ibi mare:
& herbas illas in profundo gigni tēdereq̄ ad superna: ut uidemꝫ in lacubꝫ sæpe ī magnis
quocq̄ fluminibus etiam currentibus accidere. Volunt alii non ibi natas sed e scopulis fre
quentibus raptatas uel tempestatum enatare per ea maria. Ita rem in dubio relin
quunt: quoniam an fixæ cedant nauium prorsis: an erutæ uagentur: nondū habent explo
g. liii.

nūciū apo
stolici.

1514

nomina ea
nariarum
numerꝫ
sis.

insula can
balica.

mare her
bidum.

CREDITI CONTINENTIS

montes ni
uales.

regio satur
ma.

caribib?
orti.

vulnerant
nostri.
terrentur
tormentis.

descriptio
portus. s. m.

ratum. Natas ibi credendum est: aliter ipulsum nauium conglobarentur: sicuti scopæ domo
rum conglobant scobes: & cursum impediret. Quarto a discessu a dñica die qui erat iunij
tertio idus: niales illi apparuerunt montes. Decurrere inquit ibi maria: ueluti e mon-
tibus rapidus torrens: ad occidentem: licet non occidentem ipsi recta sequantur: ad meri-
diem namq; paulo magis tendebant: quod aliquando demonstratime per tabellam huius col-
mographiæ nouæ quam animo concepi: si uiuere dabitur: colligere licebit. E montibus
illis gaira fluuius decidit strage nostrorum transeunte roderico colmenare uti alias dixi-
mus in signis. Multi præterea defluunt alii. Portibus egregiis duobus nobilitatur ea pro-
uincia: in qua diximus esse caramairam regionem carthaginēsi ut puta & sanctæ marthæ
altero sic a nostris appellato: cuius reginacula est seturmaincolarum appellatione. Est sã
ctæ marthæ portus nialibus propinquior montibus: in ipsorum namq; montium radi-
cibus iacet: carthaginensis uero illo est occidentalior lequas circiter quinquaginta. De sã
ctæ marthæ portu mira scribit: itidem fatentur & qui redierunt: inter quos. 10. uespucius
americi uespucii florentini nepos: cui moriens maritimam & polarem artem reliquit hæ-
reditariam. Is enim iuuenis missus est a rege unus e prætorix nauis magistris: quod qua-
drantibus regere polos caleat. Temonis namq; gubernandi cura præcipua Ioanni cuidã
ferrano castellano qui sæpius eas oras permeauerat: credita est: uespucium ipsum sæpius
habeo conuiuam: quod sit iuuenis ingenio pollens: & qui percurrens eas oras diligenter
anotauerit quæcũq; oblata sũt. Scribit petrus arias & hic idem uespucius diserit: quæ mo-
do referam. E genere caribium siue canibalium ortos harum regionum incolas uolunt.
Ptopterea feroces & crudeles admodum: ut puta qui transeuntes nostros sæpius hostilia-
ter a littoribus reiecerunt: & terram præhendere optantes male exceperunt. Tanta est his
nudis barbaris innata uis animi tanta fortitudo: ut integram classem nostram adoriri sint
ausi: prohibereq; a littore tentauerint. Venenatis uti alias scripsimus agunt sagittis. Rabi-
do cursu pectore tenus neq; numero neq; magnitudine nauium territi mare intrabant:
atq; inde iaculabantur telorum mille genera: sed nostri spondis nauium & scutis protec-
ti ictus illorum suscipiebant. Vulnerati tamen duo fuerunt qui periire. Excussis tãdem in
illos puluerariis tormentis rapuere fugam barbari tonitruis machinarum & furore glo-
borum stupidi quos fulgura esse arbitrabantur: crebro quippe fulguribus obnatuam re-
gionis & montium altorum uiciniam uexantur. licet pallantes & profligatos cõspicerent
hostes: hesitauerunt tamen: & inuito consilio in diuersa studia uertebantur: descenderent
ad hostes nec ne. Timor hinc pudor inde trahebant. Venenatæ sagittæ quas certissimas ia-
culantur incolæ: formidabantur. Cum tanta classe totq; militibus sicco pede præterire ue-
recundum erat atq; indignum & infame. Vicit tãdem pudor fugientes ac dispersos sequũ-
tur. Leuioribus cymbis terram præhendunt. Portus circumferentiam scribit dux ipse clas-
sis & idem uespucius perhibet: esse lequarum trium. tutum. nitidum adeo ut infundo cu-
bitorum uiginti liceat calculos numerare. Duo in portum descendere inquit dulcium
aquarum flumina: sed minime apta maioribus nauigiis sustinendis q̃ patris monoxylis
De copia & uarietate saporeq; piscium tam fluuiialium q̃ marinorum auditu suaue est: p-
pterea piscatorias ibi multas reperere lembos patrios multaq; retiã miris modis exten-
sibus herbis contusis & neti gossampii fumibus contexta. Piscariam artem callentiã ca-
ramãrenses gairensesq; ac saturmani: piscium namq; permutatione prouentus optatos
quibus ipsi carent: assequuntur ab internis populis finitimis. Reiectis a litore barbaris:
Boios eorum idest domos ingrediuntur. Iterum atq; iterum feroci cursu nostros impe-
tunt: & sagittis uenenatis conficere tentant: sed rabidiores irruunt quando domos occu-
pari spoliariq; senserunt: quia præcipue fœminas puerosq; plerosq; duci i prædã cerne-
ret supellestilia domorum e littoralibus canis & uariis herbis: cõtuso sparto similibus erãt ste-
riã contextæ uariis fucatæ coloribus: e gossampino quoq; aulea arte idustria laborata leo-
nibus aquilis tigribus & imaginib; aliis effigiata. Domorum & cubiculorum ostia forn-

LIBER QUINTVS

cesq; liminares putaminibus choclearum tenuibus funiculis appensarū: quo facilius uēto agitatae colliderentur inuicem: quo sono delectantur ornatos reperiebant. Mira de his cerebus mihi rettulerūt multi: gonzalus quidam fernandus ouiedus præter ceteros e regis magistratibus is qui dicitur ab hispanis ueedor se longius in terram factat descendisse. In saphiri putamen ouo anferino grandius incidit. In collibus ab eo tractatis cum triginta uiris smaragdinas plamas se uidisse ait multas: calcidoniaq; & hyaspides ac montani succini magnos globos. Auro intexto admixtas in auleis consutas gemas eas a fuentibus caribibus in domibus relictas is & ceteri omnes se prædicant reperisse. Est & cocinearū genitrix siluarum tellus illa: est & auro opima: margassitas auri indices ubiq; littorum & ubiq; riparum inuenerunt. Inquit is ouiedus in regione quadam dicta zemia ad orientem a dariene iacente miliaria nonginta nouum mercaturæ genus excerceri. In incolarum domibus serias cistasq; ingentes & canistros pulchre contextos ex arborū foliis ad id aptis repererunt. Cicadis: gryllis: cancris: cocleis: locustis agros sternentibus desiccatis & salitis plenos. Ad quem usum illa cogere interrogati: responderunt ut ad internos populos ea uenum portarent: harum namq; preciosarum uolucrum & salitorum piscium permutatione peregrina quæ optant assequuntur harum terrarum incolæ. Hi sparsim habitant non contiguas domibus: sed terram incolunt eliseam: car amairenses amœnam: feracem: acris hyemis & furentis æstus expertem: cum paruo diei & noctis discrimine. Vallem ingressi sunt barbaris fugatis lequas latam duas: tres longam ad mōtes usq; quosdam herbidos & arboriferos in quorum radicibus duæ ualles aliæ iacent dextra læuaq; singulis ablutæ fluminib; quorū unus est gaira: alteri uero non dedere nomē. In his uallib; cultos reperere hortos agrosq; rigari per deductas ordie miro fossas: haud secus ac insubres aut ethrusci nostri suos colunt atq; irrigant: sunt & istorum edulia cōmunia ages: iucca. maizum. battatæ: arboreiq; fructus ut reliquis & piscariæ dapes: humanas autem carnes raro uorant: quia raro peregrinos assequuntur: nisi uenatum ipsi exercitu composito per alienas tendant terras: a se ipsis quippe abstinent. Sed auditu miserandum Myriadas hominum ad edendi usum creduntur hi obsceni antropophagi cōsumpsisse. In paradiseas mille insulas in regiones mille incidūt elisias nostri: quas nefarii depopulati sūt. Propterea licet amœnas & benefortunatas desertas reperiūt plures. Colligat hoc exemplo tua beatitudo q̄ perniciosum sit hoc genus brutorum hominum. Sancti Ioannis insulam diximus esse hispaniolæ proximam: quæ ab incolis burichena dicebatur. Ab ea nostra tempestate rapuisse feruntur edēda quinq; milia hominum amplius: ex uicinis tantū insulis: quas hi habitant: puta sanctæ crucis quæ hayhay & guadalupea quæ quera queira nuncupabatur. Satis uagatum sit per obscenorum edacitatem. De radicibus parū per sermo sit: quandoquidem sunt futuræ christianorum esca panis triticei loco & raparū aliarumq; radicum nostratium. Iucca esse radicem diximus sæpe alias: qua nobilior panis & apud insulares omnes & continentes hos efficitur: sed quomodo colatur germinet q̄ q̄ etiam uaria sit: minime adhuc dixi. Quando plantare iuccam statuunt: terram egerunt tenuis genu: & effossam erigunt in tumulos quadratos nouempedales: duodecimq; ex ipsius iuccæ truncis sexquipedalibus aut circiter: tumulo ternos cuiq; lateri prebentes infigunt trāuerse: ut fere in ipsius tumuli centro cuspides eorum conueniant. Ex illorum internodiis & ifixa cuspide radiculae capillares prodeunt. Hæ paulatim auctæ in eas conuertuntur: superantq; maturæ lacerti ac sæpe fœmoris humani crassitudinem longitudinemq;. Ita cumulata illa terra fere uniuersa digertur in radices. Sed maturefcere iucca; inquit non breuiore spacio q̄ sesquianno. Inquit quoq; quo ulterius ad bienniū usq; sinatur: eo fieri meliorem: perfectioremq; ad panem conficiendum. Euulsam: lapidibus duobus ad id paratis: ueluti scalpro nostræ fœminæ caseum conterunt: & premunt demum: aut sacco ex herbis uel canniculis fluuiialibus confecto imponunt ponderoso lapide superiecto: diemq; naturalem appensum sinunt: & succum eiciunt. diximus namq;

elisii tractus

ederunt. s. di. hoim.

De satone iuce.

De natura iuce.

quomodo fiat panis.

CREDITI CONTINENTIS

esse apud insulares mortiferum: attamen sicoquatur salubris est succus ille. uti e nostro late serum. Hoc aduertendum apud hos continentes minime noxium inquit iuccæ succum. Multa dicunt esse iuccarum genera. Vnū altero suauius: atq; aliud alio preciosius est: quo regulis edulium paretur: sunt quibus uescatur nobiles: sunt & quibus popul⁹. Ex succatam uero iuccam itabellas fictiles ad id compactas ueluti pressum nostri caseum distendunt coquendam. Is est eorum panis primarius: hunc uocant caza'bbi. Agium similiter & battatarum uarias dicunt esse species. Sed agibus & battatis magis p ferculis aut fructibus utuntur: q̄ ad usum conficiendi panis uti nostri rapis: raphanis: tuberibus: naxis: pafinacis. & huiusmodi rebus: sed battatis præcipue: quæ terræ tubera egregia superent mira quadam dulci mollicie: si p̄sertim in nobiliores incidatur. De radicibus iam satis: ad aliud iam panis genus sermo uertatur. Diximus habere frumenti genus quoddam panico fere simile: sed grandioribus granis nobilius. Id in farinam contusum vi lapidū manu actorum pin sunt iucca deficiente: estq; uulgarior panis. Singulis annis ter seritur: modo agri ubertas ferat ob æquitatem temporum de qua satis multa in superioribus. Et radicum omnium & maizii granum cultum hic reperere. Arboreorumq; fructuum uaria genera cultissima. Inter hos caramaïrenses & saturmanos itinera inquit eē lata rectaq; ita ut distenta rubrica credi queant notata. Ydrias: cantharos: ollas: orcas: paropsides: patellasq; fictiles apud hos repererunt: & uariorum colorum aquales urnas: in quibus aqua feruari feruntur frigidæ: Edicto ut uel parerent regi catholico religionemq; nostram induerent uel terram linq̄uerent: uenenatis sagittis respondebant. Cœperunt non nullos: e quibus plerosq; indutos prius soluerunt illico: alios ad naues prius ductos & rerū nostrarum amplitudine ostēdēta quo cæteris illa referrent ad beniuolentiam eorum captandā postea dimiserunt. In omnibus fluminibus se uidisse aiunt aurū argumenta. Recentes in eorum domib⁹ ceruinas & aprinas carnes passim reperiēbant: quibus laute sunt epulati. volucris & hi abundant: nutriuntq; domi volucres tū ad esum: tū ad delicias. Eius coeli spiritum esse benignum hinc arguunt: quod nocte apud flumina in ripis sub die dormierint: nullusq; grauedinem capitis senserit ullam: aut humorem conceptum insalubrem. Magnos etiam neti gossampii glomos & fascēs diuersarum pennarum quibus sibi cristas nostrorum cataphractorum more cōtexunt: & sagulos ad decorē formant: passim reperiunt. Delectantur & hi elegantiis huiusmodi. Arcuū & sagittarum multitudo fuit innumera Maiorum & ibi cadauera combusta ossibus in ollis conditis alicubi: alibi integra in sepulchris. In ipsis boiis id est domibus alibi: reuerenter auro gemmisq; ornata seruantur. Habitas eorum bullas pectorales aliaq; monilia quæ uocant ipsi guanines: reperiere orichalco magis q̄ auro fabre facta esse: propterea eē his commertia cum uafris peregrinis arbitrantur: qui ad eos monilia hæc confecta importent: ut purum aurū ab eis adipiscantur pro uili metallo. Neq; perpēderunt nostri fraudem: donec ad conflationem uentum est. Architecti pleriq; pererrantes a littore parumper: infrusta candidi marmoris se incidisse dixerunt. Putant peregrinos ad eas terras uenisse quōdam: qui marmora e montibus aliquando sciderint: & putamina illa in plano reliquerint. Ibi didicere maragonū fluuium e montibus nivalibus descendere augeriq; inter labendum magna fluminum aliorum copia in eum cadente propterea ingens est quia e longinquo ad mare fluit p̄ terras aquosas. His actis: receptui signa dantur. Noningenti erant ad terram missi. Hi omnes sublati clamoribus præ læticia compositis ordinibus & præda prouincialium rerum onusti cristisq; & coronis: lenis quoq; ac sagulis plumis militaribus incolarum ornamentis redeunt fulgentes. Anchoras eleuant. 16. Kl. Iulii nanibus resectis quas tēpestates pleriq; concusserant: sed prætorīa præcipue discrimen ingens subierat amisso temone: ut iam diximus. capiunt altum ut carthaginensem portū petant & insulas quasdam medias truciū caribium receptacula infestent ex regio mandato: sed uelox aquarum decursus & Ioannē ferranum prætorīæ nauis nauclerum primarium & reliquos fefellit quamuis flu-

battatarum
gustus.

ter in anno
seritur maizium.

sagittis rident
ppositionibus.

Salubris
aer

adulterinū
aurum.

maragonū
a nivali
monte

LIBER SEXTVS.

xulum illorum naturam se optime callere iactarent: quadraginta se lequas fuisse una nocte transportatos præter opinionem conqueruntur.

TERTIE DECADIS LIBER SEXTVS.

IC PHILOSOPHANDVM EST PARVMPER BEATISSIME pater & a cosmographia digrediendum ad naturæ archanorum causas Decurrere ad occidentem ibi maria ueluti e montibus torrentes delabuntur: omnes uno orō prædicant. Propterea trahor ego in ambiguum quo nam aquæ illæ tendant: quæ rotatæ ac perpetuo tractu ab oriente fluant ueluti fugientes ad occidentem inde nunquā reddituræ: neq; occidens

propterea magis repleatur: neq; oriens euacuetur. Si ad centrū eas tendere de natura grauium dixerimus: cetrūq; lineam eē æquinoctialem uoluerimus: uti pleriq; aiunt: quod centrum dabitur tot tantarūq; capax aquarū: quæ ue circumferentia reperietur madida: Rationem uerisimilem qui ea littora perlustrarunt præbent nullam putant pleriq; uastas eē fauces in angulo sinuali magnæ illius telluris quā diximus italia octuplo maiores: ab occidente cubæ insulæ: quæ rapidas has aquas obsorbeant: & inde ad occidentem illas emittant: quo ad orientem nostrum redeant: alii dicunt ad septentrionem. Volunt nonnulli clausum eē sinum illum magnæ telluris: tendereq; ad septentrionem a tergo cubæ ita ut septentrionales terras quas glaciale circūsepit mare sub arcto complectatur: sintq; uniuersa littora illa contigua: unde credunt eas aquas obiectu magnæ telluris circumagi: ut in fluminibus licet conspicereriparū gyris sese obiectatibus: sed hoc minime quadrat Eodem namq; modo: non acri tamen: sed leui fluere ad occidentē aquas perpetuo lapsu inquirunt: qui glaciale stentant oras: & occidentem postea secuti sunt. Scrutatus est eas Sebastianus quidam cabotus genere uenetus: sed a parentibus in britāniam insulam tendentibus: uti moris est uenetorum: qui commercii causa terrarum omnium sunt hospites transportatus pene infans. Duo is sibi nauigia propria pecunia in britānia ipsa instruxit & primo tendens cum hominibus tercentum ad septentrionem donec etiam iulio mense uastas repererit glaciale moles pelago natantes: & lucem fere perpetuam: tellure tamē libera gelu liquefacto. Quare coactus fuit uti ait uela uertere & occidentem sequi: tetedit q; tamen ad meridiem littore sese incuruante: ut herculei freti latitudinis fere gradus egerit ad occidentemq; profectus tantum est: ut cubam insulam a læua longitudine graduū pene parem habuerit. Is ea littora percurrens quæ bacallāos appellauit: eosdē se reperisse aquarum sed lenes delapsus ad occidentem ait: quos castellani meridionales suas regiones ad nauigantes in ueniunt. ergo non modo uerisimilius: sed necessario concludendū est: uastos inter utrāq; ignotam hæctenus tellurem iacere hyatus: qui uiam præbeāt aquis ab oriente cadentibus in occidentem: quas arbitror impulsu cælorum circulariter agi in gyrum circa terræ globum: non autem demogorgone anhelante uomī absorberiq; ut nō nulli senserunt: quod influxu & refluxu forsitan assentire daretur. Baccallāos cabottus ipse terras illas appellauit: eo q; in earum pelago tantam reperit magnorum quorundam piscium: tinnos emulantium: sic uocatorum ab indigenis: multitudinem: ut etiam illi nauigia interdum detardarent. Earum regionū homines pellibus tantum coopertos reperiebat: rationis haud quaq; expertes. Vrsorum inesse regionibus copiam ingentem refert qui & ipsi piscibus uescantur. Inter densa namq; piscium illorum agmina sese immergūt vrsi: & singulos singuli complexos: unguibusq; inter squamas immixtis in terram raptāt & comedunt: propterea minime noxios hominibus vrsos eē ait. Orichalcuzi pleriq; locis se uidisse apud incolas prædicant. Familiarem habeo domi cabotum ipsum & conuubernalem interdum: uocatus nāq; ex britannia a rege nostro catholico post enrici maioris britanniæ regis mortem concurialis noster est: expectatq; indies ut nauigia sibi parē

Argumenta
de torrente.

Venetis sive
hospites
orbis.

quare hæc
callaos.
pellibus ue
scunt.

uescunt pis
cibus vrsi.

CREDITI CONTINENTIS

tur: quibus arcanum hoc natura latens iam tandem detegatur. Martio mense anni futuri. 1516: puto ad id explorandum discessurum. Quæ succedent: tua Sanctitas per me intel-
 liget: modo uiuere detur. Ex castellanis non desunt qui cabottus primum fuisse baccallao-
 rum repertorem negent: tantumq; ad occidentem tetendisse minime assentiuntur. De
 faucibus & cabotto iam satis. Ad castellanos redeamus. Carthaginis portum & adiacen-
 tes caribium insulas quas appellant Sancti bernardi præterlapsi sunt: uniuersamq; cara-
 mairensis regionem intactam postergarunt. Hic ab exorta tempestate ad insulam quaz
 diximus alias fortem appellari: ab urabensis sinus faucibus distantē lequas circiter qui-
 quaginta proiecti sunt. In ea insula canistros ex cannis marinis cõtextos reperere in bar-
 barorum tuguriis multos sale plenos. Salinis egregiis nobilitatur insula: eius salis permuta-
 tione aliena comparant incolæ. Ad prætoriam nauem uoluit onocrotalus auis in-
 gens uulture maior: quæ guttur demittit multicapax: paludum Rauenatum quondã do-
 mestica autorum testimonio: nescio an & nostra tempestate: capi facile passus est: & circũ
 ductus per uniuersæ classis naues tandem interiit. Viginti aliorũ in littore stantiũ agmẽ
 uiderunt procul. Grandiorem nauem prætoriam puta iam quassatam & minime utilem
 a tergo reliquerunt: ut paulatim & sedato mari sequeretur. Undecimo calendas iulii appul-
 sa est classis ad darienem: in quartum inde diem prætoriam nauis sed uacua super inducta
 est. Dariennensis populus duce uascho nũnez balboa præfecto de quo alias latana fecim⁹
 mētionē cum psalmo te deum laudamus obuiam tria prodit milliaria. Intra domos in p-
 uincialium domorum modum ædificatas: habitatorum quisq; uenientes suscepit libens
 prouincias has omnes regiones liceat appellare quandoquidem procul uicte sunt oibus
 regulis effectis. Prouincialibus reficiuntur fructibus & pane recenti tam radicali quam mai-
 zio. Cætera secum classis afferebat: salitas putã carnes: salos etiam pisces & triticeã in cup-
 pis farinam. Ecce regiam in abstrusis terris classem: ecce non modo intra cancri tropicũ
 uerum etiam ipsi æquinotiali circulo fere suppositos hispanos contra multorum sapiẽ-
 tum sententiam: ut ibi pedem figant & colonias construant. Postea uero q̄ in unum con-
 uenere: quid consilii ceperit intelligamus. Altero die ab appulsu classis quadringentorũ
 quinquaginta hominum darienensium fit conuentus. Publice arcaneq; coniunctim si-
 mul & uiriti indagatum est de rebus scriptis a uascho præfecto australis pelagi. Is est ma-
 gistratus quẽ diximus ab hispanis uocari adelantatum. Compertum est uera fuisse quæcũ-
 q; de australi pelago terræ illius regi significauerit. debere in comogri: pocchorrosæ actu-
 banamæ dicionibus ex ipsius uaschi præfecti iudicio erigi arces in præsentiarum: ut colo-
 niæ post modum deduci queant. Missus est propterea iohannes aiora nobilis cordubensis
 proprætor cum hominibus quadringētis: quattuor carauellis & una minore nauĩ adue-
 ctis. Is primo comogrensem captat portum lequas ab dariene distantē forte quinq; ac ui-
 ginti: uti scribunt litteris præsentibus. Inde ad austrum ex quadringentis centum quin-
 quaginta missurus est: nouo itinere rectiore reperto: qua inquirunt sex & uiginti tantum
 lequarum esse intercapedinem ab comogri regia ad Sancti michaelis sinus fauces. Reli-
 qui e quadringentis pedē ibi fixuri sunt: & inde auxilia præstituri eũtibus redeuntibusq;.
 Centum uero illi & quinquaginta ituri ad austrum aptos secum interpretes australiũ lin-
 guarum ducunt e nostris: qui ea didicerunt idiõmata a mancipiis habitis. a uascho: cũ eas
 terras peragraret: & ex ipsis mancipiis: qui linguaꝝ iam callent hispanam. Aiunt hi dista-
 re pocchorrosæ portum a comogri lequas septem tantũ. In pocchorrosa proprætor ex p-
 toris & aliorum sanctione uiros relicturus est quinquaginta cum nauĩ leuiore: qua fungã-
 tur officio cursorũ: & ueluti terra per equos dispositos fieri solet: ita mari certiores hi fa-
 ciant prætozem & darienenses de rebus emergentibus: locaturi etiam sunt intubanamæ
 solo domicilia. a pocchorrosa inquirunt distare tubanamæ atria lequas uiginti. Ex quadri-
 gentis hominibus his: ex prisclis darienensibus rerũ experientia pollentibus: quinquagi-
 ta qui de curionum loco nouos dirigant & ducant ad res gerẽdas destinati sunt. Ita dispo-

Insula san-
cti bernar-
di

Saline for-
tis: insule.

de onocro-
talo.

Consilii ap-
pulsu clas-
se.

ubi parent
edificare.

LIBER SEXTVS.

fitis rebus fuit consilium regi hæc significare: atq; una certiozem reddere: eẽ in illis terris regulum nomine dabiãbam cuius regnum auro sit opulentum: sed intactum ad huc relitum ob potentiam. Hunc secundo magno flumine illo: de quo alias mentione fecim? habere regnum: vniuersamq; dicionis ipsius tellurem auro uberem fama est uulgaris. le quas inquit distare ab dariene dabiãbe regiam quinquaginta. Inde aiunt incolæ auricopiam per confinia spargi: licet & ab dariene uti alias diximus lequas tantũ tres nostri habeant aurifodinas nõ ignobiles: quibus in Præsentiarum fruuntur: multisq; in locis effodiendo aurũ colligunt: feratius tamen eẽ dabiãbæ regnum credunt. In primis nostris ad tuã sanctitatẽ primitiis: mentio de hoc dabiãba facta est: sed errore ducti cũ dabiãbæ piscatores reperissent dabiãbam ipsũ inter palustria loca se offendisse arbitrati sunt. Ad dabiãbam igitur tercentũ deligere uolunt e egregios ex uniuerso exercitu bello aptos iuuenes: telorum omnis generis & armorum copia magnifice instructos: qui eum adeant: & detrectantem pacem sternant: & debellant. Iterum atq; iterum repetunt in argumentum opulentiaẽ futuraẽ se paucis in locis effodere: ubi non comixtis terræ grumulis aureis occurrant. Quæ scripserint refero. Consulunt & regi condẽdam esse in sanctæ marthæ portu in regione: appellatione incolarum saturna: coloniam quæ sit futura refugiuẽ nauigantibus ex dominica insula: a qua cursum ferunt esse quattuor aut quinque dierum ad eum saturnæ regionis portũ: & ex Sancta martha trium ad darienem: cundo in quo: reditus nãq; illis a deo durus est: ob eum quem diximus decursum aquarũ ut arduos uideãtur mōtes redeundo conscendere. Non est huius torrentis uis ex hispaniola & cuba redeuntibus in hispaniam tanta quãuis & ipsi laborent contra labentem oceanum: quia sit hic pelagi amplitudo ingens: qua uagari queant aquæ fluentes: in paria tractu stringuntur aquæ lateribus eius terræ & multarum insularum adiacentium ex aduerso compressæ: uti liquet in siculo freto coniectari: ubi est aquarum impetus is quem tua sanctitas nouit qui scylla & charybdim efficiunt ob angustias illa maria receptantes Ionium uidelicet ac libycum & tyrrhenum. Ex guanassa insula & tãia maiãq; & cerabarõno regionibus beragux occidẽtalibus scriptum reliquit colonus huius inuenti princeps: reperisse furorem tantum in parã ea littora uersis uestigiis orientem queritando: ut neq; licuerit interdum posse plumbata fundum tentare: quin illam secum pensilem raptaret aduersus impetus. Neq; ipse quiret aliquando integro die: licet uent? aliquis flaret in pupim: uel unico milliari decursu muincere. Hinc est quod sæpe cogantur cubam hispaniolam demũ præhendere prius ut mox lato pelago ad septentrionem captato cursum dirigant in hispaniam quo boreales flatus illis adiumento sint ad impellendum naues quas itinere recto minime quirent perducere. De motibus oceanũ ultro citroq; iam satis multa: quid de dariene & colonia in eius ripa deducta: quam diximus Sanctam mariam antiquam ab ipsis appellari scribant: recensendum est. Loci situs est inualidus: pestifer: sardo celo perniciosior. Pallent omnes ictericis similes. Neq; a natura regionis id euenit: multis nanq; in locis sub iisdem latitudinis gradibus signorum salubrem benignamq; reperiunt aeris clemẽtia: ubi scilicet nitidos terra fontes gignit: ubi ue flumina ripis meant currentibus haud quãq; cænosus: sed præcipue ubi cliuos: non ualles inhabitant. Locus autem ille in darienis fluminis ripa situs in profunda est ualle locatus: collibus undiq; arduis circumseptus: qua de causa sola res radios meridianos suscipit suos in uerticem fere perpendiculares: & a montanis labentibus radiis a fronte tergoq; ac lateribus grauiter uexatur: radiorum quippe solariũ feruorem repercussio parit: nõ accessus ad terram: quia in se minime sint passibiles: quod ex niuibus altorum montium colligi potest: uti optime callet tua sanctitas: propterea cadentes in montibus radii per obiectum decliuem ad ima rotantur uti saxum ingens rotundũ a culmine montis deiectum. Valles ergo & contingentem sibi radiorum partem ex directo & præcipitem cliuorũ ac montium ex transuerso suscipiunt. Est ergo darienis habitatio a natura loci particularis non a regione pniciosa. Est & pestifer a natura soli locusq;

aurifodine darienis

Comparatio de fluxu.

furor aque inauditus

De situ darienis

ubi salubritas.

ratio radiorum solis.

TERTIAE DECADIS

Et guttis
Buffones.

Quare ibi
pedessiterit

nō hnt por-
tū dari.

q̄ appulsis
acciderint.

Uesperti
non habet

De careta
regulo

Arbor per-
niciosa

cœnoscus paludibus fetidis septus sit: imo uicus ipse palus est ubi ex guttis mancipiorum dextra cadentibus dum irrigant pauimenta domus: illico buffones gignuntur: uti alicui ego ipse uidi in pulices guttas illas æstare conuerti: ubi cūq; præterea effodiunt ad sesqui palmum scaturiunt aquæ salubres omnes & corruptæ a natura fluminis qui ad mare cœnoso atq; inertī alueo: per uallem profundam: delabitur. Propterea de loco mutando cōsulunt. Ibi figere pedem primos: necessitas coegit: tanta enī urgebantur ægestate: qui primī ad eas terras appulsi sunt: ut de loco mutando cura defuerit. Iniqua igitur solī sedes: illos uexat ob solares radios. Deterior aquarum & corrupti aeris ob cœnolos uapores inclementia reddit inualidos: nec portu nobilitatur ullo locus ipse: qui distat a sinus faucibus lequas. 3. estq; iter arduum asperumq; ad comportādū comeatus e mari. Ad alia contīgētia ueniamus. Vbi primum appulsi sunt: multa illis acciderunt hæcenus incognita. Medīcum quendam eximium hispāensem quem antistitis autoritas & auri simul cupiditas: tranquillam linquere uitam in patriam stimularunt: adorta est dormientem cum uxore uis fulguris: domus cū uniuersa supellectile illi exarsit: Atoniti uir & uxor pene nudī clamantes & semiuisti uix euaferunt. Stantibus in littore: molossus sexquianniculum rapuit crocodillus ingens: & uti miluus pulliculum solet: miserum canem dñi auxiliū uasfo latratu implorantem ante omnium oculos asportauit. Noctū uespertilionum morsibus torq̄batur: si dormientem forte momorderint quēpiam exhausto sanguine trahunt in uitæ discrimen & mortuos fuisse nonnullos ea tabe compertū est. Si gallum: aut gallinam sub dīo noctū uespertiliones depræhenderint: in cristam aculeo fixo interimunt. Crocodillis: ac tigribus & hi aiunt leonibus infestari terram: Sed inuentas iam esse artes quibus multi capiuntur: Reperisseq; se in sociorum domibus tigrū ac leonum interfectorum pelles scribūt. Boves: porcos: atq; equos: a dolere ibi maiorem immodum & grādiores fieri genitoribus dicunt: ob ubertatem solī. De arborum proceritate deq; terræ uariis fructibus: de hortensibus & satis omnibus nostratibus: de ceruis & quadrupedibus feris: variis etiam generibus auium ac piscium eadem referunt quæ scripsi alias. Caretam regulū regionis coibe principem tri duo habuerunt hospitem & admiratum nostra harmonica instrumeta equorumq; faleras ac cætera illi peregrina beneq; donatum remiserunt. Is nris significauit arbores gigni i puicia quarū tabulis naues cōstruere tutæ sunt a corrodētibus marinis uermibus. Est nauq; dira hæc pestis nostris nauibus in portubus illis. Ait esse amaritudinis tantæ ligni genus illud: ut facile abstineant ab eius gustu. Est & alia peculiaris terræ arbor cuius si folia nudum alicuius corpus tetigerint: uibices eleuent ingentes & nisi illis aqua marina uel salua matutia medeatur: illico læthale suo ueneno excitet dolore. Hanc arborē & hispaniola parit eius etiam lignum olfatu aiunt eē mortiferum nec portari quoq; lignum posse sine uitæ periculo. Quum excutere ase tātæ seruitutis iugum sæpe insulares hispaniolæ tentauerint: nec cesserit unq;: aperto Marte uel insidiis reperti sunt eo ligno uoluisse primarios noctū dormientes suffumigatos interimere. Sed admirati ligni reperti nouitatem christiani: fateri fraudem miseros coegerunt: & comenti autores pœnas dedere. Habent ipsi genus herbæ cuius odore fultū remedium sibi comparant ab eius ligni ueneno ut portare illud queant indemnes. De his leuibuscum satis. sperant ex insulis australis pelagi maiorem multo copiam habituros. Parabat enī petrus arias (nuncio qui ad nos litteras tulit discedēte) profectiōnem ad eam insulam quæ prominet medio insinu Sancti michaelis a nostris appellato: a uascho intacta relicta ob perturbatum eo tempore mare: de qua late in transitu uaschi ad austrū. Multa indies maiora pteritis expectam. Captæ sunt enim & prouiciæ plures aliæ quas non inuitiles aut non mirandas fore putamus. Io. ille diaz solisius nebriffensis de quo fecimus aliquādo mentionem missus est per frontem illam sancti augustini quæ lineam superat æquinoctialem gradus septem & ad portugaleses pertinet ut latus australe a tergo paricuma næcuquibacox: portuumq; carthaginis & sanctæ marthæ darienis & beraguæ nostris ua

LIBER SEPTIMVS.

uigiis percurrat: quo apertior & plenior de tractibus illis habeatur noticia. Missus est alius nauium trium ductor. Io. poncius qui caribium terras depopuletur & in seruitute obscuro nos hominum uoratores redigat: quo libera sint ab ea peste iam tandem adiacentes mitium insule & una prouentus earum insularum & arcana liceat uestigare. Missi sunt & alii per diuersa. Gaspar badaiocius ut occidentem percurrat. Franciscus bezerra ut per sinus ipsius angulum. Et ualleius ut per fauces eius ad orientalem sinus oram traiciant ad arcana telluris eius exploranda in qua fogeda nuper sinistris auibz pedem figere ceperat arce ac pago edificatis. Cum octoginta prius militibus instructis ex darienae badaocius discessit quem secutus est cum quinquaginta ludouicus dictus mercado. bezerrae uero addiderunt octoginta. ualleio septuaginta. Portus ne tutos capturi sint: an in malefidas stationes casuri: sumi rerum artificis prouidentia nouit. Nos autem homines casuuz noticia postquam emerierint includimur. Ad alia ueniamus.

TERTIAE DECADIS LIBER SEPTIMVS.

IX BENE DOMO EXIERAT PETRI ARIAE PVTATI CONTINENTIS gubernatoris: appulsus ad darienem cum plerisque appendicibus quando ad curiam negotiationis gratia sensi uenisse quendam andream moralem nauium ea littora noua percurrentium nauclerum: qui & crediti continentis oras: & insularum adiacentium tractus & hispaniola interna omnia diligenter sollicitoque scrutatus est. uestigandae hispaniola curam uiro huic frater nicolaus ouadus militiae alcatae maior comedatarius: hispaniola gubernator demandauit: quod ingenio polleret: essetque ad huiusmodi rem explorandam caeteris aptior. Super his adreas hic indices & tabellas formaui egregias: quibus prebetur fides a reliquis rem intelligentibus. Is ad me uenit uti solent alii ab oceano redeutes. Quae ab eo & plerisque aliis hactenus ignorata: didicerim tractemus. Sit hispaniola particularis descriptio: quae primam huius narrationis frontem amplectatur: quandoquidem caput est & emporium uniuersae liberalitatis oceani: habeatque mille atque iterum mille formosas: comptas ditesque nereides nimphas quae ipsam: tanquam tethim alteram dominam & genitricem circumspiciant: comantque decentes. De nereidibus ipsis idest circumambientibus insulis pauca mox differemus. Insula demum margaritae diues a nostris appellata: in australis pelagi sancti michaelis sinu iacens iam trita: quae nobis miranda praebuit in praesentiarum: & maiora de futuro pollicetur superueniet: candentibus armillata: torquata & coronata cleopatrae unionibus: de quorum conchilibz in calce narrationis par erit aliqua pertingere. Ad aelissiam iam hispaniolam ueniamus: & a prima nominum impositione exordiamur de forma & caeli clementia mox: de ipsius diuisione demum conferemus. Ex insula martinio de qua in prima decade cum accentu in ultima uti tua Sanctitas noscet per uirgulam superimpositam in omnibus eorum uocabulis ne toties repetendum sit ubi accentus nouorum uocabulorum iaceant: inquit hi transuectos suis monoxylis canois: dico lintribus uniligneis: primos habitatores e patria per aduersae factionis partes electos: dardanum ex coryto legimus: & ex creta teucrum in aelissiam & solum: postea troianum appellatum: tyriosque ac sidonios fabulosa ducente in libyam didone classe appulisse. Extorres igitur Martinioenses e propriis laribus in hispaniola & ea insula parte quae caonabo dicitur: ad ripam fluminis appellati bahaboni: sedem posuere: uti est in romanis initiis de aenea troiano in italia ad latium tibrim deuecto. Intra bahaboni fluminis ostium iacet insula ubi dicuntur aduenae primam domum erexisse. Hanc appellauerunt camoteiam. Domum eam sacraunt postmodum: & reuerſenter coluerunt semper ad aduentum usque nostrorum: & donis perpetuis salutabant. uti nos inuictam nostrae religionis ierosolymam: mahometam meham: & ueteres fortunatarum insularum cultores in magna canaria tyrmam sup

de guber
nator his
paniole.

Insula di
ues.

primi habi
tatores his
paniole.

ubi primam
domum co
diderint.

TERTIAE DECADIS.

alta rupe structam: unde sese multi lætis animis & pfallentes præcipitabant a sacrificulis eorum persuasi animas inde se amore tyrannæ deitientium beari: ad æternasque delicias perducere. Reperere id obseruatum ad nostra usque tempora fortunatarum debellatores: nec deicit hodie a cõmuni sermone sacrificiorum memoria: nomeneque rupes ipsa retinet. Didici etiam nuper eẽ in insulis ipsis a betanchoro gallo primo fortunatarum cultore: habita tamen ab castellanis regibus uenia uti alias dixi: betanchoranam factionem quæ adhuc & linguam & mores gallicos seruet: licet betanchori heredes castellanis uiris: uti supra memorauimus: domitas duas insulas præcio reliquerint. habitatores tamen qui betanchorum secuti fuerant & sibi domicilia fabricauerant familiasque ibi auxerant perstiterunt: atque una cum hispanis fortunate uiuunt gallicorum frigorum expertes ad matinoeses pedes referamus. Nomina hispaniolæ a primis habitatoribus imposita fuerunt: primum Quizqueia: de hinc haiti neque hæc ad imponentium uoluntatem solū: sed ab effectu credito ab eis. Quizqueiam dicunt rem grandem qua nulla sit maior: Quizqueiam interpretantur uastitatem & uniuersum ac totum: uti greci suum panem: Quia sunt arbitrati: ob eius magnitudinem esse uniuersum orbem terrarum: neque sole caleferi quicquam aliud præter eam insulam cum adiacentibus cæteris propterea quizqueiam dici debere statuerunt. Haiti uero dicitur asperitas eorum uetere lingua: atque ideo insulam appellauere uniuersam haiti per metonymiam a parte totum denominantes: quia hæc insula plerisque in locis horrescat aspera montium facie ac tetra siluarum densitate uallibusque ob altitudinem montium formidolosis & obscuris: licet alibi sit amenissima. Hic est aliquantisper Beatissime pater digredicendum. Mirabitur beatitudo tua quoniam pacto simplices homines recolant huiusmodi principia a distantibus quandoquidem nullum genus litterarum assequuntur. Mos est apud eos ab æterno in regum domibus præcipue ut filios eorum boiti idest sapientes in rerum agnitionem memoriter erudiant. In ea præceptione duabus maxime rebus intendunt: generali alteri de rerum origine ac successu: particulari alteri de parentum auorum atauorumque ac maiorum omnium præclare gestis bello & pace: quæ duo præcepta rhithmis habent cõposita eorum lingua. Hos areitos apellant. Et uti citharædus apud nos: cum tympanis illi suo more fabrefactis suos areitos concinunt: & choreas cantando ducunt. Tympanum maguicy dicitur: habent & areitos amatorios: habent & querulos et excitantes ad pugnam cum suis quemque sonis rei quadratibus. Ytuntur & saltationibus: in quibus sunt nostris multo agiliores quia nulli alteri rei magis inuigilant: suntque uidi: nec uestibus occupantur: In areitis amaioribus habent uaticinatium nostrorum aduentum: quibus gemendo uti per elegias perniciem suam detonant. Maguacochios aiunt idest uestitos homines uenturos ad insulam armatos ensibus: hominem scindentibus uno istu: quorum iugo posteritas eorum subdenda foret nec miror quidem uaticinatos eorum maiores seruitutem filiorum: si uerum est quod de lemorum familiaritate referunt. De quibus satis late in primæ nostræ decadis libro nono: uti de cæmibus idest de eorum simulachris quæ collebant: disseruimus. Nunc autem fatentur cæmibus sublati nusquam ultra quenquam apparuisse. Ascribunt nostri signo crucis quo se omnes muniunt: sunt namque baptismatis lauacro abluti. Est & uniuersis ingenens cura de noscendis finibus & regnorum terminis: sed hæc generalis mitainis omnibus: idest nobilibus mitainos enim appellant nobiles. Ita ut suæ sint & hi patriæ non inepti cosmetra. Vulgo nulla est cura alia præterquam de semetibus & sationibus. Piscationibus sunt & aptissimi: quia toto anno omnibusque diebus sese fluminibus immergunt: neque minus agunt in aquis uitam quam in terra uenatu etiam inuigilant. Habent namque duo genera quadrupedum uti alias diximus uti as. Hæc sunt cuniculi parui & serpentes iuanas de quibus in prima decade satis crocodillis affimiles: octipedales terrestres: suauissimi saporis. Volucres autem innumeras nutriunt omnes insula: puta palumbes: anates: anseres: ardeas: piscatorum præterea non minorem quam apud nos passerulorum copiam. Quisque regulus suos habet dictionarios dispartitos: uenatu hos: illos piscationi: agriculturæ alios addictos

superstitiosa mors.

diuersa nomina huius paniole. quare quisque dicitur

que haiti.

quæ sint eorum sapientes.

de illorum rhithmis.

vaticinatus depernicie

familiares lemures.

sunt baptismati.

LIBER SEPTIMVS

Ad nomina redeamus. Quis que iam diximus & haiti n esse antiqua nomina. cipangā eti- am a regione motana auro ferace pleriq; uniuersam insulam appellauere: uti poetas uir- dīnus nostros italiā appellasse aliquando latiū a parte ipsius. Ecce uti ausoniam hespe- riamq; maiores italiā dixere. Ita hī quis que iam haiti n cipangam nostri aut primo isabel- lam ab helisabeth regina quā hispanū idiomā nuncupat isabellam a prima colonia cōdi- ta in littore septentrionali insulæ: de qua satis in prima decade. Ab hispania postmodum appellant diminutiue hispaniolā. De nominibus satis. de forma nūc loquamur. Qui pri- mi percurrerāt insulam castanæ folio simile cum sinu ad occidentem mihi depinxerūt: cubam insulam prospectantē. Hic autē andreas morales nauclerus: aliter depictā: parum tñ ad me tulit: ab utroq; quippe angulo orientali puta & occidentali magnis sinibus caua- tam esse describit: cornuaq; protendere longissime. Intraq; magnum sinū orientale por- tus locat amplios tutosq; dabimus operā ut aliqñ ad sanctitatē tuam is index particularis hispaniolæ mittatur. Eodē nanq; modo suū idicē affert: quo hispaniam & italiā cum suis quāq; montibus: uallibus: fluminibus: urbib; & coloniis arbitror beatitudinē tuā sæpe conspexisse. Comparemus sine rubore cōparemus btissime pater italiæ reginæ quondā orbis terrarū: hispaniolā quōdoquidē si quantitātē dimetiēmur: paulo minor reperietur. Est nanq; hispaniola ab oriente distenta in occidentē milliaria uti iuniores uolunt qua- draginta supra quingenta. almirantū diximus in prima decade produxisse mensuram: lata uero alicubi tercentum fere: agustior tñ alibi: ubi cornua iactat: sed italiā est hæc mul- to beatior btissime p̄r. maiori quippe ex parte sui est adeo tēperata & amœna: ut neq; fri- gore urgeatur molesto: ne calore uexetur imodico. Hab; utrūq; solstitiū hispaniola pe- ne par æquinoctiis. Vix enī horā integrā ascendit diēs ut noctē superet: aut ecōuerso ī me- ridionali latere: in septentrionali aliter. plerūq; regiones in ea iacent: in quib; aliqñ frig; uiget: sed id accidere btitudo tua intelligat ex cōsono ad id obiectu montiū: ut infra lati; dicemus: neq; tñ est atrox adeo ut habitatores niues molestēt unq;. Perpetuo p̄terea gau- det uere p̄petuoq; autūno fœlix hæc insula. Frondesūt ibi toto āno arbores & prata uires- cunt: fortunātur ibi oīa mirifice. Quantū hortensia coalescāt itra sextū decimū diē caules lactucæ: borragines: raphanī: & huiusmodi sata: cucurbītæ: melones: cucumeres: & simi- lia intra trigelimū satis late alibi: de aīalibus autē diximus bonas ex hispania trāsuetas in multo maiores euadere. Bonas elephantis: porcos nullab;: cū de augmēto est sermo cō- parāt hyperbolice tñ. Diximus & suillas carnes sapidas esse ac salubres propter mirabola nos & patrios fructus alios quibus uescūtur suapte natura nascētibus: uti apud nos sagi- næ sunt ilicæ quernæq; glandes. Vites etiam si cura insit: mira coalescunt ubertate: & si cui anim; aliqñ fuit de serēdo in motibus tritico: ubi parū per frigidis uigeat: in plano mi- nime obnīmā agrorū p̄nguedinē: est incredibile auditu. Spicam superare lacerti crassi- tudinē spithama longiorē granaq; nutrire quālibet duo millia āplius asseuerāter inquit & iureiurando affirmant. Sed salubriorē insulæ panem iuccæ p̄sertim aiunt quem uocant cazabbī: quā sit digestioni aptior. q; q; seratur & colatur facilius atq; uberius. id au- tem temporis quod superest: auro intendūt legēdo. Est tāta oīm quadrupedū copia: ut iā & equi & coria boū & pecudū portentur in hispaniā. Genitrici iā succurrūt filiola multis i- reb;. De coccineis arboribus: de aromatibus: de colore glauco: de mastice: gossampio: de electro: & multis aliis eius prouentibus satis multa alibi. Quid fœlicius ergo btissime p̄r in terris: q; uiuere ubi fas sit tot tātaq; p̄ssim uidere & frui: quid beat; q; agere uitā ubi nō cogaris agustis icludi cubiculis horrenti gelu: aut āxio calore: neq; hyeme oporteat pō- derosis uestib; corp; onerare: aut furas p̄petuo igne cremare: q; senefaciūt hoies in icstu o- culi: ac vires labefaciāt: trahūtq; mille morborū genera. Salubrē p̄terea inquit eē aerē: sa- lubres & fluminum aquas: ut puta quæ auro perpetuæ superlabūtur. Null; ē nāq; fluuius nulli mōtes: paucæ planicies auro immunes. Ad particularem tāde; internā huius beatæ insulæ cosmographiam deueniamus. Habere hispaniolam quattuor flumina quæ fere h. i.

quare cipā
ga dicitur.

de forma hī
spaniole

quare sit be
atioz q; ita
lia.

solis uere
aut autūno
fruitur his
paniola

filiā hispa
niæ uocat
hispaniolā

quid sene
faciat.

LIBER OCTAVVS

portionibus æquis eam diuidant ex altis montibus: uno ad orientem hoc iunna dicitur ad occidentem altero quod attibunicus: tertio ad meridie q̄ nãiba: ad septentrionē: quarto q̄ iache alias narraimus. Nouā hic nauclerus affert ab incolis ab æterno obseruataz descriptionē. In quinq; partes uniuersam diuidemus: de hinc cuiusq; puincia regiunculas veteribus noibus appellabimus quodq; memoratu dignū in singulis erit recēsebim? Insulæ initiū ab oriente amplectitur puincia noie caizimū sic appellatā. quia eorū ligua cimū frontē siue initiū significat. sequitur illā huhābo: inde caihābo. quarta est bainōa. angulum occidentalē tenet guaccaiarīma: sed penultima bainōa latiorib; cōstat terminis q̄ tres eam præcedentes. Caizimūa prima insulæ fronte protēditur ad flumen p urbē priā mariam sanctī dn̄ici labens q̄ est hozāma. Ad septentrionē autē terminatur ad montes asperos dictos ob sui horrore haiti' particulariter. Huhābo mōtib; haiti' & flumīne iāciga includitur. Caiābo tertia amplectitur quicquid iacet inter cubāho & dahatio ad ostiū usq; fluminis iaccæ unius e quattuor æque diuidētib; insulā: & ascēdit ad mōtes cibaos ubi ē maior auri copia: in quib; nascitur fluuius demahus: caditq; per fontes fluminis nãibæ alterius e quattuor ad mare australe: ad aliā fluminis sanctī dn̄ici ripā. Bainōa capit initiū a finibus caia'bi ad insulā usq; cahini': quæ iacet fere contigua littori septentrionali ipsius insulæ: ubi primā diximus ædificatā fuisse coloniā. Reliquū ad occidentē occupat guaccaiarīma puincia: atq; ideo guaccaiarimā appellant: q̄ sit insulæ extrema pars marimā ipsi appellāt podicē: insulæ podicem uocant. gua est apud eos articulus. & pauca sunt regū p̄cipue nomina: quæ nō incipiāt ab hoc articulo gua: ut guarionexi'. guaccanaril'. & hīc m̄ta etiā locorū nomina. In caizimū regiones sunt hīguéi: guanama: reyre: xagua: aramana' arābo: hazoa: macorix: caia'coā: guaiāgua: baguanimāho & asperi mōtes haitiēses. Hīc de aspiratione pauca referam; quæ aliter se habet q̄ apud latinos. Aduertendū est nullā in eē aspirationē uocabulis eorū: quæ nō habeat effectū litteræ cōsonātis: imo grauius aspirationē proferunt q̄ nos. consonantē: proferendūq; est quidquid est aspiratū eodē halitu quo. f. sed minime admoto ad superiores dētes inferiore labello: ore autē aperto ha he hi ho hu & cōcuffo pectore. Hæbreos & arabicos eodē modo suas proferre aspirationes uideo: hispanos etiā in his quæ ab arabibus diu possessoribus uocabula ex superior idē serua: re: multa quippe retinent. ut almohadda quæ dicitur puluinar. almohāza quæ interpretatur strigilis & huiusmodi multa quæ anhelante pectore promūt. Placuit hæc recēserere quia apud latinos accētus plerūq; solus aut aspiratio mutāt significatū: uti hora p pte dīci & ora pro plurali hui' dictiōis os: aut ora troiæ qui primus ab oris. In accentu aut accētu mutato occido uel occido ita ut in horū simplicium lingua maxime seruādī sunt accētus & aspiratio prominenda. de accentu supra diximus & articulo gua. In huhābo puincia sūt regiones xama'na: canabacoā: cubāho: multaq; aliæ quarū nomina nondū didici. Caiābus puincia regiones habet magua'cacacubāna. Huius regionis incolæ longæ aliā habent linguā ab hispaniolis reliquis: & macoryxes dicūtur. Cubana est aliā regio: & ipsa lingua differens a cæteris. Baiohāgua regio: diuersum & hæc idioma tenet. Aliæ sunt regiones dabahōn: cybahō: manabāho. Gotōy est in insulæ medio: flumen interlabitur nizaus: mōtes autem mahaitin dicti: hazua: neibaymāo. In bainōa regiones sunt magua'na: iagohaiu' cho: baurico: dabāgua: attibunīa noie fluminis: caunoā: buiāici': dahabonici': maiaguari ti': attiēi': maccazi'na: guahābba. Annitici': mariēn: guari'cco: amaguēi': xarāgua: yagua'na: azzuel': iāchi: honorūcco: dia'guo: camalē: neibaimāo: i guaccaieri ma puincia ultima. regiones sunt maucarāo. guahāgua: taquenazabo: ni'maca: Bainōa parua' cahaymi': iamai zi': manabaxāo. zauāna: habacoā: ayquerōā. Ad particularia nunc de regionib; ipsis quædam descendamus. In puincia caizimu intra uastum initiū sinū est antrū ingēs: in rupe caua sub radice mōtis altissimā ad stadia duo circiter a mari: cui' ostiū est magni tēpli: foribus assimile. falcatū ingens. Tentauit cū nauigiis antruz ex gubernatoris mandato hic nauclerus. per latentes uias inquit ueluti ad sentinam concurrere ad antrū multa flumina

noia fluui
orum

quis pui
clarū noia

hozama'st.
scii dn̄ici

articulus
gua.

de regionib;
in caizimū.

De aspira
tione alibi ē
repetitū ex
iuria.

de regionib;
2. puicia.

regiones. 3.

regiones. 4

regiones. 5.

LIBER OCTAVVS

& desiere post id mirari quo tenderent flumina plura delabētia: quæ a monagita milliari-
 bus ueniētia fluēdo absorbentur: nec appareāt ultra. Per ei⁹ saxei mōtis uoragines deglu-
 tita iā arbitrantur ad id antrū proficisci. Ingressus antrū nauclerus fere absorpt⁹ est. In-
 esse rebulitus & uortices inuicē cōstantes & ora hiantia multa inquit. Veluti pilā cū hor-
 rendo mugitu nauiculā eius. uortices hīc: ebullitus inde: modo hac mō illac diu iactitarūt:
 Ingressum fuisse poenituit: nec qua regrederetur intelligebat. In obscuro iā uagabantur
 tū ob ipsius antri tenebras ~~quæ~~ longissime petit mōtis specū: tū quia ppetuæ ibi sint nebu-
 læ ex salientib⁹ uaporibus: humidis in cōtinua cōstantatione ueniētiū aquarū. Casui nili e
 mōtib⁹ æthiopū strepitū illū comparat. surduerūt adeo: ut quid inuicē loquerētur: haud
 quāq̄ audirent. Euasit tandē pauidus de antro ueluti de tartaro putās rediisse ad superos.
 Ad milliaria forte sexaginta ab urbe primaria sancti dñici sunt fere in pspectu mōtes alti
 super quorū uertice stagnū est inaccessibile. a iuniorib⁹ nūq̄ uisum ob asperitatē montis:
 neq̄ semita pateat ulla. Per uicinū tandē regulū ductus naucler⁹ ut gubernatoris mādātū
 expleret montē ascendit. Stagnū adiit. Vigere ibi frigus ait. In hyemis argumentū filices
 & rubeta mora gignentia quæ duo calidā regionē minime patiūtur iuenerē. Montes uo-
 cāt ymizur⁹ h ybahaino. Circuit in gyru lacuna milliaria tria. Dulci⁹ est aquarū: uariis pis-
 cibus egregia est. cadunt in eā riuī plures: nec hab⁹ exitū lacus quia sit undiq̄ montiū uer-
 ticibus circūsept⁹. De altero nūc caspio siue hircano: mediterraneo mari dico: cū uicinis a-
 liis quibusdā dulcib⁹ lacubus parūper conferamus.

TERTIAE DECADIS. LIBER OCTAVVS.

AINOA PROVINCIA QUAE TRIPLO SVPERAT TRES PRI-
 mas caizmus scilicet vhabo & caia bon uallē includit caiouani : in qua la-
 cus est salus: amarus: horridus. uti de caspio legitur. Propterea caspiū est
 animus uocitare: licet nō sit hircania regio. Voragines habet e quib⁹ &
 salūt aquæ marinx & ueniētes e mōtib⁹ absorbentur. Putant eē ā plas-
 a deo profundaꝯ caueruas eius: ut e mari per eas magni etiā marini pis-
 ces emergant: inter quos piscis quidā ab eis dictus tiburonus qui hominē in ictu detis se-
 cat mediū & uorat. In hozamā urbis primariæ fluiū e pelago ascēdūt tiburoni & multos
 dilacerāt ex incolis: p̄cipue qui se nullo pacto abstinet: quin cotidie lauādi gratia imergāt
 fluuiio. Flumina in stagnū delabūtur salū a septētrione guanincabon: a meridie xaccoi
 ab oriēte guannabo: ab occidentē occola: magna hæc flumina perpetuāq̄ eē inquit: & par-
 ua in caspiū cadere uiginti aplius. Scatēt etiā a septētrione proximi stagno nō āplius studio
 stadiūq̄ occupāt in circuitu fontes plusq̄ ducti aquarū æstate frigidarū & dulciū pota-
 biliū. Hæc fluiū efficiūt minime uadosi: qui e pximo cū cæteris ad stagnū labitur. Hic est
 sistendū parūper. Regionis regul⁹ uxore in sacello a xpianis in eius diciōe structo orātē
 reperit. cōcubiū petit. habēdā eē rationē loci deo sacri uxor arguit: cui⁹ uerba hæc fuerūt.
 teitoca teitoca: qd̄ sonat esto quiet⁹. tēcheta cynato guamechina. quod sonat dñs multū ira-
 scetur. guamechina dicitur dñs. tēcheta multū. cynato iratus: inquit excusso brachio ma-
 rit⁹. guabba. sonat. i. uade. cynato machabuca guamechina. iterprætatur qd̄ ad me q̄ iras-
 catur de⁹. Vi uxori itulit repēte mut⁹ effect⁹ est. & senimac⁹. Poenitētia duct⁹ & miraculo
 p̄cussus donec uixit egit uita religiose: nec passus ē ultra sacellū uerri aut ornari alienta ma-
 nu. Eo miraculo & icola multi & xpiani oēs cōmoti sacellū piētissime frēq̄ntāt. æquissimo
 libētiq̄ aīo ferūt regulū fuisse passū ei⁹ cōtumeliæ uidiētā: ad caspiū retrocedam⁹. Is lac⁹
 salus p̄cellis agitatur & tēpestatibus: ita ut piscatorias sæpe nauiculas i p̄ceps trahat: & cū
 nautis absorbeat: neq̄ repertus ē naufragatus quispiam emeruisse: aut p̄iectus ad littus uti
 assolet de cadaueribus deglutitis in mari. Sunt hæc tempestates tiburonorū lauta conui-
 uia. Dicitur id caspiū haguey gabon. iacet media insula in quam se piscaturi recipiunt:
 minime tamen culta. Est insule nomen guarizacca. Amplectitur lacus ipse longitu-
 h.ii

stagnū ina-
 cessibile.
 silices mo-
 ra. |

lac⁹ salus.

piscis hostes
 uorans.

uideta inf-
 ra polluti
 sacelli.

TERTIAE DE CADIS.

dine millia .p. triginta. latitudine duodecim: alibi quindecim. Est alius in eadem planicie
 lacus huic proximus aquarum falso dulcium: quæ nec potui sunt bene aptæ: neque si neces
 sitas urgeret ineptæ. Longitudo est eius milliaria quinq; & uiginti. Latitudo octo: no
 uem & decem alicubi: fluminum est multorum receptor. absorbetur & ibi aqua. caret exi
 tu. E mari etiam profiliunt in eum aquæ sed paucæ propterea comixtus. In eadem pro
 uincia lacus alius dulcis nomine iainaguá ad occidentem parum distans a caspio. Habet
 & alium lateralem idem stagnū falsum ad septentrionem sed paruum trium & quattuor
 milliaria in latitudine in longitudine unum & paulo amplius. hic est potabilis. dicitur
 is paruus guaccá. Ad meridiem lacus eiusdem falsi iacet alius lacus trium milliaria
 in longitudine fere circularis: dictus babbareo. Dulcis est. ut superiores duo. Hic lacus quia
 caret exitu nec voraginibus deglutiatur ad mare: in falsum si torrentibus augeatur: super
 fluas mittit aquas. Hic est in xamaná bainoæ prouinciæ regione. Est alius inter orientem
 & meridiem iacens ad latus caspii dictus guanybam milliaria in longitudine. x. est fe
 re rotundus. Sunt præterea per insulas sparsi lacus alii parui quos præmittimus: ne diu
 morando in re eadem fastidium generemus. Hoc unum claudat de lacibus sermonem. In
 omnibus ingens piscium: ingens & uolucrum copia nutritur. Hi omnes lacus iacent in ualle
 amplissima: quæ ab oriente tendit ad occidentem milliaria centum uiginti: lata uero est
 milliaria octodecim: ubi angustior: ubi amplior quinq; ac uiginti. Collaterales habet mō
 tes ad occidentem uersa facie daiguani a sinistris: a dextris ab ipsius uallis nomine montes
 caiguani dictos. Iacet ad radices montium caiguaniensium ad latus eorum septentriona
 le uallis altera superiore longior latiorque. Ducenta namque fere milliaria complectitur eius
 longitudo: latitudo ubi amplior triginta ubi angustior circiter uiginti. Dicitur uallis ma
 guana hic: ibi iguani alibi hathathie. quandoquidē de hac parte uallis quæ dicitur atie
 meo incidit: diuertendū est ad inauditū de marino pisce miraculū. Huius regionis regulus
 piscatione delectabatur: caramatecius dicitur. In eius retia piscis catullus incidit de gene
 re piscium imanium: qui dicuntur manati ab incolis: minime notū arbitror genus id mō
 stri per nostra maria. Est namque testudineæ formæ quadrupes. Squamis tamen non cocha muni
 tus. corio durissimo: ita ut neque sagittā uereatur. mille uerucis armatus: tergo autem plano &
 capite penitens bouino. Aquatilis est. & terrestris piscis mitis: iners uti elephas utique delphi
 hominibus sociabilis sensu mirabili Infantulum piscem domi regulus aluit dies aliquot pa
 ne patrio ex iucca & panico puta confecto: radicibus etiā aliis quibus homines uescuntur. Ad
 huc paruulū proiecit piscem in lacū suis edibus proximum tanquam ad uiuaria: qui lacus & ipse su
 scipit aquas nec illas euomit. Est lacus nomen gnaurábo: quod de hinc lacus manati est appella
 tus. Liber in aquis piscis annos uagatur est quique ac. xx. Adoleuit in imensū. Quæ de baiano
 quæ ue de arionæo delphinis feruntur distat ab huius piscis gestis. Piscis nomen est impositū ma
 tū. quod significat generosū aut nobilē. quoniam ergo ex reguli familiaribus ei notis precipue quiscumque
 in lacunæ ripa matū matū hoc est generose generose proclamabat: hūani beneficiū meor
 caput eleuans ad uocantem pergebat. Pascebatur hominum manu. si uero quispiam transfretan
 di cupidus signa dabat: prostratu suo traiecturos inuitabat. decem aliquando monstrum conscen
 disse uno receptu: transportatosque fuisse omnes incolumes psallendo & cantando cōpertū est.
 Sed si christianū quicumque erigens caput cerneret: sumergebatur & parere recusabat: quia fu
 erat a christiano inuene quodā petulante affectus iniuria. In piscem namque mitem & dome
 sticum fuerat iaculatū hastā acutā: licet haud quam læsus fuerit ob duriciē corii: quod habet uer
 ucosus asperum: illatā tamen sensit iniuriā. Et si quomodo uocabatur a notis: ex illo die circū aspe
 ctabat prius diligentissime: ne quis uestitus xpiano more ad esset. Luctabatur in ripa cum re
 guli cubicularibus: sed præcipue cum adolescente regulo grato: cum quo domi cibos ali
 quando sumpserat. Cercopitheco lepidior erat. Fuit longo tempore uniuersæ insulæ sin
 gulari solatio: nam & incolarum & xpianorum multitudo ingens ad mōstri miraculū co
 tidie confluebant. Sapidas inquit eē illius speciei piscium carnes: multosque maria illa

faynagua
lacus

guaccá. l.
babarco. l.

guaniban.
lacus.

mire ualles

de piscema
naty.
descriptio
monstri

lepidor pis
cis.

LIBER OCTAVVS.

generant. Amiffus est tandē facetus piscis Matūm: ad mare deuectus ab attibunico uno e quattuor æque diuidentibus infulam fluminibus: ex alluuiē inaudita tiphonibus horrēdis comitata quam ipsi uocarunt furacanum. Superauit attibunicus ripas adeo: ut nni uersam impleuerit uallem: & sese lacubus omnibus immiscuerit. Secutus ergo attibunici torrentem bonus mattūmus facetus: sociabilis: matrem antiquam & natales aquas repetiuit: nusq̄ alias uisus. Satis digressum. Ad uallis situm ueniamus. Habet uallis hæc colatales montes cibauos & cayguanyenses: ad mare australe illam deducunt. Est & uallis alia ultra cibauos montes ad septentrionem: quæ dicitur uallis guarionexii: quia regulus ille guarionexius ab auis & maioribus aliis ab hominum memoria uniuersæ ualli semper hereditario iure imperitauerit. De hoc regulo multa in primis infulæ narrationibus & prima nostra decade. Est uallis centum octoginta miliarium longa ab oriente ad occidentē lata uero a meridie ad septentrionem triginta: ubi angusta. Vbi latior quinquaginta. Initium capita regione canabocōa per prouincias huhabum & caiabuni: terminaturq̄ i prouinciam bainōam & regionem mariēnam: iacet autem media inter cibauos montes & cahonabos & cazacubūnā. Nulla est prouincia: regio nulla: quæ non sit celebris maiestate mōtium: ubertate uallium: amcenitate collium: & fluminum interluentium copia. Nulla mōtium aut collium latera: nulla flumina: quæ non abundant auro & suauium piscium dapi- bus: uno fluuiio excepto qui ab origine sua & montanis fontibus eius salsus egreditur. Labiturq̄ salsus donec pereat. Is dicitur bahuān. & regionem magua'nā prouinciæ bainōæ interfecat. Existimant per meatus aliquos gypseos aut salinas subterraneas iter sibi fecisse fluuium. Sunt in insula salinæ celebres: de quibus latius infra dicemus. Per quattuor ea flumina perq̄ prouincias quinq̄ diximus infulam diuidi. datur & alia partitiō. Constat infula uniuersa quattuor montium cacuminibus: quæ mediam seccant ab oriente in occidentem. succosa cuncta: auro feracia cuncta: e quorum cauernis & faucibus uniuersæ aquæ fluminum euomuntur. Sunt in eis antra horrenda: sunt & tractim obscuræ ualles. Sūt faxeæ rupes. Nullum animal noxium in ea repertum unq̄. Nullum quadrupes rapax: non leo: non ursus: nō tigres feroces: nō insidiosæ uulpes: nō lupi uoraces: beata oīa beatiora nunc q̄ intra tui gregis oues briffime pater: sūt recepta tot hominū millia: cæmibus oībus dæmonum simulachris eliminatis. Si res huiuscemodī aliquā in discursu nostræ narrationis repetiero: siq̄ digredior interdū: ut hæc referā briffime pater: ne mihi succenseas. Feruor animi præ læticia cum audio: cum uideo: cum scribo ista: me uelut apollineus & sibilin⁹ quidā spiritus exagitat: cogitq̄ idē sæpe referre: quā præcipue sentio quo tendat nræ religionis āplitudo: hoc tñ inter sata hæc uberrima iacet mediū quod me angit nō mediocriter. Simples hi nudi hoīes paruo erāt affueti labori. Pereūt multi ex imēsa fatigatione i aurifodinis: desperātq̄ adeo ut sibi mortē multi cōciscāt: nilq̄ curēt de procreatōe filiorū. Sumere matres grauidas medicamina inquit: quo imaturos partus edāt: cū cernāt se parituras xp̄ianorū mancipia. Licet ex regio diplomate liberos esse sancitū sit: seruire tñ coguntur ultraq̄ homini libero placeat. Extenuat⁹ est miserorū numerus in imensū. Duo decies centena capitū millia āplius fuisse aliquā censita multi ferūt. Quis nūc sit horresco referre. Missa hæc faciam⁹. Ad oblectamēta mirandæ hispaniolæ regrediamur. In montibus cibauis qui fere mediā infulæ sedē in prouincia caiabo tenent: ubi dixim⁹ natiui auri uberiorē eē ortū: regio ē dicta cotōhi i nubib⁹ sita: cellis mōtiū culminib⁹ circūuallata: frequens habitatorib⁹: planicie cōstat miliarium quinq̄ & uiginti lōga: lata quindecim. Supat ea planicies cæterorum montium cacumina: ita ut reliquorum montium hi montes uideantur esse principes & genitores. Planicies hæc quattuor sentit anni tempora. Ver. æstatē autūnum: & hyemē siccescunt ibi herbe: nudātur frondib⁹ arbores: prata canescūt: quod minime dixim⁹ accidere cæteris in locis infulæ: quæ uer tātū & autumnum hospites habent. Filices nutrit ea tellus & hortos serpentia rubeta mororum altricia: quæ frigus inesse regiōi ostendunt. Amœna tamen regio est: neq̄ horridum est frigus: puta quod ri

pulchra
uallisoīa auro &
bundant.saline cele
bres.p̄testatio
repetitiōisnumer⁹ an
tiqu⁹ infula
larium.

regio cotoy

TERTIAE DECADIS

gore niuibuscq; haud quã incolas premat. Vbertatem eius regionis a filicibus arguunt quorum frutices inquinant hasta crassiores generari. Auro ditia sunt eius montana latera. Non itur ad id effodiendum: quia uestitis opus esset fossoribus ob frigora & laborib; affuetis. Habitatores autem paruo contenti molles sunt. Propterea minime ferre quirèt hyeme sub dio uitam. Flumina regionem intertuunt duo e cacuminibus præsentiu; mōtium delabentia. Vnus comoia yxa qui tendit ad occidentem & in naibæ alueo nomen amittit. Alter tirecotus dicitur hic ad orientem fluens Iunnæ fluminis aquas auget. In insula creta prætereunt mihî ad soldanum rettulere ueneti regionem huiusmodi iacere intra ideorum montium cacumina: quæ cæteris feracior sit insulæ regionibus satiatione frumentaria. At quoniam ob angustas ad culmina uias cretenses illi aliquando defecerunt: diuq; contra senatus ueneti auctoritatem regionem armis tutati sint: quando post longa tempora se: iam bello fessi dederunt: regionem deserta; relinquî senatus uoluit: portis angustiarum clausis ne quisq; iniussu ueneti senatus ad eam conscenderet. Eo autem anno qui fuit secundus a quingentesimo supra millesimum iam uenia dabatur agricolis colendi regionem: aptis autem ad arma minime. Est & alia regio in hispaniola nominis eiusdem cotôy. Ea prouincias disterniat uahabum & caiaabum. Montes uallesq; & planicies habet: sed quia sterilis minime frequens est habitatoribus. Maior est in ea auri copia. Est ibi auri origo: non grumatim non minutim legitur. Inter tofos & rupium uenas solidum purumq; aurum inuenitur: scindendo saxa sequuntur auri uestigia. Esse arborem uiuam auri uenam comperiunt. quacuncq; pateat iter e radice per apertas mollesq; scatebras: ramos ad superna supercilia mōtis emittit: neq; unq; datur quiescere donec cœli auram assequatur. Formare ibi uiso aeris fulgore: bactras & grumos pro fructu animaduerterunt. Hæ sunt quæ per uniuersam disseminantur insulam per alluuias raptatæ ad ima de natura ponderosorum: non autem illic procreari putant ubi leguntur in sicco præsertim in fluminibus aliter. Radicem arboris aureæ tendere ad terræ centrum inquiunt: & ibi coalescere. Quo nãq; profundius effodiatur eo truncos reperiunt crassiores si per mōtis scatebras liceat. E ramis autem filo subtiliores aliquos captant: digitos æquatæ alios: pro scissurarũ hiatu. Accidit & incidisse in cauernulas auro sultas: per ramorũ tñ ascendētium uias: quibus repletis ex substantia truci serpente ab imo carpit iter ramus qua pateat. Intercipitur sæpe saxi soliditate. In cæteris rimis tñ nutritur ex halitu & uirtute radicũ. Quid ergo auri afferatur interrogabis btissime pater. Ex sola hispaniola uenit in hispaniam quotannis quadringentorũ & quingentorũ interdũ milliũ ducatorũ auri summa. Id ex quinta regia intelligitur quæ ad fiscũ uenit: octoginta nonaginta & centum milliũ castellanorum auri & aliqñ maior. Quid ex cuba: quid ex insula sancti Ioannis sæcũdis & ipsis auro speretur: infra dicemus. De auro satis dictũ. De sale quo condiamus quæ auro emũtur: sit sermo. In regione baynoæ prouinciæ in montibus daiagonis ad miliaria duodecim a caspio salso lacu salinæ sunt mōtanæ saxæ crystallo lucidiores cãdidioresq; Sunt & huiusmodi salinæ quæ crescũt mirũimodũ i laletania quæ catalonia dicitur sub duce cadonæ regionis illius optimate primario: sed nobiliores has baynoas esse asseuerant: qui utraq; noscunt. Sine cuneis & ferreis clauis hoc scindi minime posse aiũt. Laletanum aut facile frangi & ego expertus sum: hoc tofæ illud marmoreæ cõparant duriciei. In prouincia cayzimi regiũculis iguanama: caiacoa: guaria: qua scatent admirabilis naturæ fontes superficie prima dulces. Quæ mediũ tenent aquæ salso dulces. quæ fundo iacēt amaræ salsæq;. Putat salsas maris aquas leniter emanare. In supercilio fluere de mōtibus per terræ meat; dulces. Hæ sãmergũtur: emergunt illæ: nec sufficiũt hæ corrũpere penit; illarũ latices. Quæ sũt mediæ utraq; suscipiũt & vtrarũq; sũt participes. Si aut q; i alicui; fontis margine strat; aurẽ fixerit: cõcaua; esse adeo ibi terrã noscūt vt reboet a miliarib; trib; ueniēs eques: pedes aut ab uno miliarĩ sētatur. In ultima ad occidētē regiõe guaccaiarima i regiũcula zauana hoies uiuere aiunt mōtiũ cauernis & siluestrib; fructib;

flumina cotoy.

arbor aurea.

quod crescat aurum.

quid auri feratur.

miræ saline

miri fontes

LIBER OCTAVVS.

contentos qui nunq̄ mansuerint neq; aliorum unq̄ hominum cōmertiō usi sint. Sinē certis sedibus sine sationib; aut cultura ulla: uti legitur de aurea ætate. Hos certo aiūt idio mate carere. Gernuntur aliquando. habuerunt ad manus neminem. Si quando uenientes ad conspectum hominum quemq; ad se moueri cognouerint: ceruo celerius confugiunt canibus aiūt gallicis agilliores eē. Quid ex his foliū agis lepidissime unus egerit audi beatissime pater prædia nostri habent in dēnsarum siluarum & nemorum marginibus. Solatī gratia christiani quidam septembri mense anni. 1514. prædia uisunt. E nemore salit insperatus elinguis homo. subridens e christianorum lateribus puerum rapit dñi possessionis filium habitū ex insulari fœmina. Aufugit foliū agus. ut sequatur inuit. E nostris & e nudis insularibus multi currunt ad raptorem: prehenderunt minime. Vbi ubi uidit factus foliū agus defuisse christianos a persequendo: puerum reliquit in binio qua subulci uagabantur porcos cogentes ad pascua. In pueram subulcus incidit. In ulnis susceptum ad genitorem sese torquentem portat: esse de genere caribium genitor foliū agum arbitrabatur. Voratum iam filium descebat. In eadem insula maritimis locis e scopulis picem legunt arborea pice duriolem amariolemq; propterea nauibus fucandis cōtra termes corrodentes quos dicunt bromam: de quibus late alias: cōmodior est: gignit ex duob; arborum generibus picem insula. Ex pinu puta & arbore dicta copei. De pinea prætereo quia uulgo ubiq; generetur de copeia arbore dicamus: de pice fructuq; pauca quia pice non aliter ex ea legitur q̄ ex pinu: licet dicant pleriq; stillicidio colligi comburendo eius lignū fructus autem eius paruus est uti prunum esui satis aptum. De folio auditu nouū est pulchrum nature consiliū. Arborem esse hanc existimandum est cuius foliis caldei litterarum primi repertores conceptus mentis absentib; significabāt priusq; usus chartæ reperiretur. Spithameū est latitudine folium: rotundumq; fere. Acu aut spintere uel stilo quouis ferreo siue ligneo inscribūt nostri non ineptius q̄ charta ut libet. Risu dignū est: quæ insularibus nostri de folio persuadent: nostrorum imperio folia loqui putant boni homines. Missus est ex urbe dñica primaria insulæ insularis quidam admittentis amicum qui distabat in iterna colonia cum utiis: diximus esse cuniculos: assis Ex itinere siue fame siue gula impellente nunciū tres utias edit. sunt muribus non maiores. Folio rescripsit amicus quot receperit. Ad seruum herus inquit. En quid ubi tua fides fili. potuit ne tantū gula: ut creditas utias comederis. Tremens miser & admiratus fastas est errorem: sed unde id habuerit herum rogat. En foliū quod tu ipse affers mihi recenset. Horasq; illi accessus ad amicum ac diceffus cū regrederetur edicit: ita lepide fallūt stolidos insulares & prodiis habent nostros quorum imperio folia promant quæ ipsi arcana esse putarunt. Sparso per insulam rumore q̄ folia nostrorum nutu loquantur in fide depositi retinet insulares. Vtraq; folii facies litteras uti charta nostra suscipit: mēbrana duplicata crassius est foliam: tenax mirum in modum. dum est recens: litteras ostēdit candidas in suo uiridi: quādo siccat uti tabella lignea candescit durefcitq; sed caratheres flauescunt. Minime autē corrupitur nec si madefiat: notas dimittit nunq; nisi comburatur. Arbor est alia nomine xagua: cuius pomi acerbi succus glauco niger pingit quicquid tetigerit adeo coherenter ut nequeat ullo lauacro obradi intra dies uiginti: ubi maturuerit pomum: uim eam succus amittit. comeditur. & sapidum est pomum illud. Est & herba quæ: uti de ligno alias mēo rauimus suffumigio perimit. De nostris interimendis reguli quidam conuenerūt: cum non auderent aperta uī prouinciam sumere: statuerunt locare intra quādam domū multos eius herbæ fascēs: ut domum postea succenderent: quo accurrentes nostri ad extinguedū ignem: eo suffumigio lethalem conciperent morbum. Patefacto cōsilio luerunt penas sceleris autores. Extra ordinem pleraq; nunc inseramus Beatissime pater quādo qui dem tua sanctitas placere sibi scribit quæcūq; de nouisoris referatur. De maicci: agiū: iucæ: battatarum & radicum omnium escariarum satione: cultu & usu satis multa hæten. Unde autem uenerint in hominum commoda minime ad huc diximus. Id seferamus.

siuester hō
raptat pue
rum.

de uaria pi
ce.

scriptibile
folium.

putat folia
loqui.

exemplum

herba per
niciosa.

RIMOS AIUNT HABITATORES CONTENTOS VI
 xisse diu radicibus his: palmarum puta Magueiorum que est
 herba sedo siue aizod: qua uulgus semper uiua appellat: simi
 lis. Guaiegarum uti tubera terræ sunt rotundæ radices hæc ac
 maiores. Guaictos & edebant: sunt uti pastinacæ. Cibaios uti
 nuces sūt hæc. Cabaides uti cepæ. Macoanes idē uti cæpæ: mul
 tis præterea radicibus aliis. Boitiū idest sapientem senē aiunt
 post multa annorum curricula in unius fluminis ripa fructi
 cē uidisse ferulæ similem: inde euulsam radicem ex agresti fe
 cit hortensem. Et qui primū iucca uescebatur cruda: breui pe
 ribant. Cum esset eius gustus suauis: decreuerunt diuersis experiri modis pertinaciter ei
 usum. Asia elixaq; minus nocebat. Denenere tandem ad agnitionem uenent succo latētis
 & eo modo exiccata cōditaq; & deducta in cazaby: panē præbet stomachis humanis triti
 ceo sanioem: q; aptior sit digestionī. Idem de cæteris radicibus & maizio inter naturæ se
 mina ab ipsis electo: uti cererem legimus triticum ordeumq; huiuscemodi etiam alia fru
 menta quibus humanū genus fruitur delegisse in ægypto: ex granis raptatis cum limo e
 montibus æthiopū p̄ incrementa nili: relictaq; in niliaca planicie nilo regrediēte ad aluē:
 ad culturam redegressi: unde diuinis cererem honoribus dignam iudicauit antiquitas ad
 culturam redactis electis seminibus. Agiū species innumeræ sunt. A foliis & florib; earū
 uarietas dignoscitur: harum species una dicitur guanaguax hæc est intus forisq; albida:
 alia guaraguéi colorem habet uiolaceum foris: intus autem cādidū. Appellant alios ages
 zazaucios hi rubescunt foris: intus cādescūt. Alios squinētes: intus forisq; albidī sunt. Est
 tūna ubiq; uiolaceus. Hobos flauescit pelle carneq;. Est alius dictus atibunicix pelle uio
 laceus: carne cādid;. Aniguamar cute uiolaceus est: interius albescit. Guaccaraacca pelle cā
 descit: uiolascit carne. Sunt multa præterea quæ nondum ad nos delata sunt: quibus reci
 tandis scio me nimium excitare inuidorum calcaria qui ridebant si quando ad eorū ma
 nus mea scripta deuenient q; ad supræme occupatum heroem Beatitudinem tuam cuius
 humeris uniuersi christiani orbis onus inheret minuta mille scripserim. An plinius cæ
 teriq; insignes doctrina uiri quando huiuscemodi & ab his diuersa dirigebant ad poten
 tes principibus quibus cum differebant prodesse solum intenderunt ab inuidis cuperē
 intelligere. Illustribus obscura: magna paruis: crassis minuta: cōmiscabant. Quo posteri
 tas principum causa agnitione rerum uniuersa frueretur: particularibus autem rebus in
 tenti & nouarum rerum cupidi particulares oras tractusq; ac terrarum prouentus & mo
 res gentium naturasq; rerum intelligere quirent. Ridebunt ergo ipsi nostras curas: deri
 debimus nos eorum non inscitiam non incuriam non desidiā: sed perniciosam soler
 tiam: & eorum torturæ pectoris miserebimur: colubrisq; inuidorum eduliis eos cōmen
 dabimus. Si uera sunt quæ de tua Sanctitate galeacius ipse butrigarius & Ioannes Ruf
 fus in præsentiarum cūsentin; archipræsul nunciū tuæ sedis apostolicæ rettulerunt: plac
 tura omnia non dubitauero: nec incultas uestes nostras quibus res mirandas teximus so
 lum: non ornauimus: collegimus: non descripsimus abiecturam existimamus: satis rebus
 ipsis factum uideatur q; tua causa inuigilauerimus ne perirent. Tollāt hinc quisq; suæ cru
 menæ quadrantē monetam. De boue uerueceq; a laniis secto: propterea nihil ad uesperā
 superest: quia humerus huic placet: illi femur: alteri collum: nec desunt quib; & illa satiffa
 ciant aut crura conducant. Satis euagatum cum luore rabido. Quibus modis nascētes re
 gulorum filios reguli salutent: quo ue pacto uitæ finem principio cōmodēt cur ue quisq;
 regulus multis nominibus uocitetur: parum per referamus. Nascentem alicui regulo pro

quomō rep
 tū rrtleuz.

species bat
 tatarum.

de inuidis.

Inuidorū
 pena.

psuafores
 ut scribat
 autor.

LIBER NONVS.

Iem finitimi accurrunt. Regine cubiculum intrantes hic natam sobolem uno nomine salutatur: alius alio. Salve lucida lampas hic: relucens ille. Domitor hostium alius. Fortis hero is atnepos alius. Auro splendidior appellatur alius & inania multa: propterea uti adiabeticus: parthicus: armenicus: dacicus: germanicus: romanorum quisque dicebatur pro parentum & maiorum titulis. Ita hi a regulorum impositione ut puta beuchius anacaucha xaragus regionis dñs de quo sororeque ipsius anachaona prudente foemina late in prima decade his nominibus appellabatur. Turisgua hobin quod sonat rex resplendens uti orichalcum: alius solum stare idest relucens: alius huius hoc est altitudo: diuheyrique alius: interpretatur diues fluvius: cum his beuchius omnibus nominibus & aliis quadraginta amplius se ornat: quodocumque sit aliquid imperaturus aut per praecones edicturus. Horum si quis iniuria uel negligetia unum praetermitteret: summa se affici contumelia rex iudicaret. Idem de caeteris. In testamento autem quam fatue sese habeant intelligamus. Ex sorore prima primogenitum: si insit: reliquit regnorum heredem: si minus ex altera: uel tertia si ex secunda proles desit: quia e suo sanguine creatam sobolem eam certum est: filios autem uxorum suarum pro non legitimis habent. Si ex sororibus defuerint: fratribus: si fratres: tunc filiis legant: Si filii desint ei qui potentior habetur in uniuersa insula regnum commendat: quo suos ditionarios ab auitis hostibus tueatur. Vxoribus ducunt quotquot placet. Morientes ex uxoribus chariores cum regulo sepeliri patiuntur. Anachaona soror beuchii xaragus regis qui in componendis aretis idest rithmis uates habebatur inter egregios: iussit formosiores ex fratris uxoribus & pellicibus quae guanahattabenechena dicebatur uiuam cum uiro sepeliri duasque comites. Censuerat ut plures: nisi crepidati fratres diui frascisci qui forte aderant praecibus obstiterent. Guanahattabenechenam aiunt parem nullam in uniuersa insula habuisse pulchritudine: secum sua monilia sibi que uiuenti gratos ornatus sepeliuit. Aquae phiala & caccabby panis portionem cuique locat in sepulchro. In huius beuchii reguli regno xaragua & in hazia caiaibi regionis parte: in ualle etiam egregia lacuum salis & dulcium & in yaquino baynoae prouinciae regionis raro pluit. Haec habent omnes auitas fossas quibus aquas non ineptiore ducunt ordine per campos irriguos quam nouae carthaginis & regni murciesis habitatores in spartaria ob pluuiarum aquarum in frequentiam. Magadana uero regio baynoam a caiaibo dirimit & zauana a guaccatarima. In profundis etiam ualibus crebrioribus uexantur pluuiis quam opus esset. Urbis etiam primariae sancti dominici circuuicina plerumque plus aequo humectantur. In reliquis temperate pluit: uarii sunt ergo in hispaniola motus elementorum: uti de aliis multis legimus regionibus. Decoloniis in ea positae satis in prima decade. Villulas postmodum posuere portum platam: portum regalae: lares: uillanouam. Azuam saluaterram: Aduertendum est nullam inesse aspirationem uocabulis eorum quae non habeat effectum litterae consonantis immo grauius aspirationem proferunt quam f. consonantem proferendumque est quicquid est aspiratum eodem halitu quo. f sed minime admoto ad superiores dentes inferiore labello: ast ore aperto ha he hi ho hu & concusso pectore. Hebraeos & arabicos eodem modo suas proferre aspiratiões uideo. Hispanos etiam in his quae arabibus diu possessoribus habuere uocabula: experior idem seruare: multa quippe retinent. Ut almohada quae dicitur pultinar. Almohaza quae interpretatur strigilis & huiusmodi multa quae anhelante pectore promunt. Placuit haec recensere quia uti apud Latinos accentus plerumque aut aspiratio mutant significatum uti hora parte diei & ora plurali ab os oris aut ora pro regione. In accentu autem occido uol occido ita & in horum simplicium lingua maxime: seruandi sunt accentus: & aspiratio praemenda. De accentu supra diximus & de articulo g. Nunc iam de adiacentibus insulis innueris: quas in mensae tethidis nereides diximus eam comantes: notas describam. A uicini ori: arethusa altera nobilitata: licet alias inutilis sit exordior. Ad miliaria a sua tethidis litore sex: iacet paruula a nostris duas arbores antiquo nomine pretermisso appellata: quia duabus polleat arboribus tantum: quibus uicinus est fons ex hispaniola subter mare per

Quomodo salutat reges natos.

Supplicio nominum.

de heredes

utue sepelunt cum uir

uarie pluit

De ut aspirationis.

insulas uocat nereides

TERTIAE DECADIS

latentes meatus scatens. Vt ex elide in arethusa siculam alpheus. Ex hōbis idest mirabolans & multis arboribus hispaniolae folia in fonte salientia quibus insula caret rem testatur.

*De insulis
circū eunti
b⁹ hispani
olam*

Originē capit fons a flumine yamirōa regiōis guacaiarimae: zauanae terrae proximo. Pifcaria tamen est insula: cuius circumferentia milliaria uix cōplectitur. Recta ab oriente Sancti Ioannis insulam ueluti Ianuae custodem nostra thetis habet: de qua multa alias. Auri ferax est & ubertate soli aequae fortunata ac sua genitrix hispaniola. Coloniae sunt & in eam deductae auroque legendo intenditur. Ab occidente septentrionali tergū thetidī seruat ingens cuba putata diu continens ob sui longitudinem: longior namque est ipsa hispaniola. Secat mediam ab oriente in occidentem cancri circulus. Hispaniola uero & reliquae meridionale ipsius latus seruantes clauduntur medio fere spacio a tropico ad aequatorem intra zonam quam ardore solis desertam multi ueterum arbitrati sunt sua illos opinio fefellit. In cuba insula ditiores reperiri auri fodinas aiunt: quae in hispaniola. Hac hora qua haec scribo coacta esse in cuba referunt castellanorum auri centū octoginta millia constanda: magnū opulentiae argumentum. Est his australior Iamaica laeta fertilisque insula benignitate soli fortunatissima uno tantum monte contenta sationibus recipiendis aptissima ac belli studiis aspera. Neque uenit uniuersa quae praemanibus habent complecti paruo tempore. Iamaicam aliquando colonus huius rei princeps siciliae comparauit magnitudine. Minore est non multo tamen qui eam exactius tractauere aiunt de illius foelicitate nil negant. Auro & gemmis expers esse creditur. Idem in initio de cuba existimabant. Guadalupea insula caraqueira prius dicta: gradus ab australi latere hispaniolae quattuor propior est equinoctio: circuit milliaria quinque ac triginta supra centum. Corrofa duobus sinibus uti de britannia maiore legimus & calidonia quae scotia nunc est: ita ut pene fiant duae insulae. Portubus est celebris. Id gummi reperere ibi generari quod pharmacopoeae animen albu uocant ad capitis grauedinem sua suffumigatione tollendam: cuius arbor fructum producit cariotis similem spithamalem. Aperta farina uidetur includere dulcem. uti nostri rurales castaneas & huiusmodi pleraque seruāt hyemandas: ita hi huius arboris cariotas. Est arbor ficulneae similis. Pinetas hortenses & caetera naturae edulia cuncta de quibus late in superioribus & hi affeuntur. Imo & putant ab huius insulae habitatoribus alias insulas totiuuuiū fructuū semina habuisse. Quia caribes uagi circumuicina omnia homocupii causa pertrierunt: quicquid ne utile peregrinum ubique inueniebant: domu portabant ferendum. Intractabiles sunt non patiuntur hospites: magna uis opus est ad hos debellandos. Sagittis uterque sexus & his uenenatis ualet plurimum. Si quando foras uiri proficiscantur: ab iniuria uentientium foeminae ius suum uiriliter tuentur. Inde puto creditur insulas eo esse oceano: quae solas mulieresferant. Vti mihi persuasit almirantus ipse colonus: & in prima nostra decade diximus. Montes planiciesque assequitur uberes haec insula: & fluminibus nobilis est. Mella in arboribus & saxorum specubus nutrit: uti de palma fortunatarum insula quae mella colligit inter rubeta uepresque. Ad orientem ab hac insula iunior uocabulo dicta desiderata ad millia passuum octodecim. concluditur millibus. p. uiginti & ipsa elegans. Ad milliaria uero decem ab ipsa guadalupea ad meridiem circumferentiae milliarium triginta iacet galanta: plana a pulchritudine sua appellata est galanta: quia hispanum idioma elegantes galanes appellat. Ad milliaria nouem a guadalupea sex paruae sitae sunt insulae ad orientem uocatae todos sanctos & barbata. Haec scopulosae sunt ac steriles: sed cognitu necessariae nauigantibus. Ab hac insula guadalupea ad septentrionem milliaria quique & triginta est insula dicta monferratus. In gyro haec millia passuum continet quadraginta: altissimo monte celebris. Insula dicta antiqua a guadalupea millia. p. triginta: circuit milliaria circiter quadraginta. Almirantus ipse diebus colonus primi reparatoris filius mihi retulit uxorem suam quam uenturus ipse ad curiam in hispaniola reliquit: scripsisse ad eum resperatam esse inter canibalicas insulam auro feracissimam. Ad eam nondum itum est. Leuo hispaniolae lateri ad meridiem portui beatae proxima inhaeret insula altus bellus appella

*primaria ca
ribium*

de albo aere

*percurrunt
oia caribes*

*insula desi
derata.*

*galanta,
todos san
ctos,
mōs terra
tus.*

antiqua

LIBER DECIMVS

ta. Mira ferunt de huius insulæ belluis marinis: sed de testudinibus præsertim. Magna ancylis scuto inquirunt esse grandiores. Quo tempore genitalis & improbus eas furor exagitat: e mari prodeunt. Egesta in profundam scrobem arena: ter & quatercentum ova dicitur in scrobem demittere. Geniali uulua iam exhausta remittit arenæ tantum quantum ad ova cooperienda sufficiat: reditque ad marina pascua de sobole nil sollicita. Ad statutos illi belluæ procreandæ a natura dies: pullulat uti e fornicario testudinum multitudo solo calore solis sine parentum adminiculo generata. Anserina fere ova inquirunt æquare magnitudine. Carnem testudineam uulua comparant sapore. Sunt & innumeræ alia insulæ quas neque bene tritas habent: neque opus est tam tenuiter farinam hanc cribrare. satis est intelligere paratas nobis esse terras imensas: quæ & nostras gentes & linguas & mores ac religionem aduenientibus annorum curriculis sint amplexuræ. Non tencri asiam: non tyrii libyam: non græci & phœnices hispaniam sic repente impleuerunt. De insulis autem quæ hispaniolæ latus septentrionale custodiunt: mentionem prætereo: quia licet piscationibus & culturis aptæ sint: relictæ tamē sunt a nostris tanquam pauperes. Iam ualeant annosæ thetis nymphæque madentes ipsi comites: ueniat coronata superbe: australis pelagi cultrix res ac nomine diues. In libello epistolari ad Beatitudinē tuam anno superiore per proprium meum familiarem misso quæ tua sanctitas ipsa ipsa audientibus plurisque sacræ sedis aplice cardinalibus & amata sorore perlegit: quo die Michaelis archangeli festus tibi credita celebrat ecclesiā: diximus uaschū nunnez balboam eorum ducem qui montes arduos superauerant ad austrum fama didicisse iacere in insulam in prospectu littorum margaritis gratioribus optimam: cuius regulus potens esset ac diues: qui bello sæpe littorales regulos infestaret chiapen & tumachum præsertim. Scripsimus & relictam fuisse intactam ob furentes tempestates: quæ mare illud australe rabide tribus anni mensibus infestant. Nunc iam tritam habemus. Nunc mitem ex ferocissimo regulū eius effecimus. Hunc cum uniuerso eius dite regno tua sanctitas amplectatur: quandoquidē ad baptismatis lauacrum admisus est. Cuius ducis auspiciis quo ue modo res acta sit haud alienum erit ab instituto nostro commemorare. Quare quo res acta sit ordine: tua Beatitudo serena fronte ac placidis auribus intelligat.

non possit
omnia

heretica
tria

TERTIAE DECADIS LIBER DECIMVS.

PVL So Petro aria gubernatore: gaspari cuidam dicto morali ditem insulam adeundi prouintia demandatur: Ad chiappem quem alii chiapeium uocant & tumachum regulos australes relictos a uascho amicos tendit. Amice magnifice que suscipiuntur nostri. Classem instituunt qua traiciant ad insulam. Hanc ditem insulam appellant non autem margaritam licet margaritis habundet: quia margaritam uocarunt prius aliam quæ proxima est ori draconis in paria regione & ipsam margaritis uerberem. Sexaginta tantum tradunt gaspar armatos ad insulam. Non licuit transmittere plures que essent nauigia quæ ipsi culcas appellant exigua. Ferox horridusque fit nostris obuius regulus. Huius nomen non didici. Minabundus prodit cum armatorum familiarium magno comitatu. Guazzauara guazzauara i pugnae tesseram inclamitant: & una uibrant missilia: non arcubus hi pugnant. Guazzauara sonat idem quod certamen inimicum. Quatuor inuicem guazzauaris idest pugnis confertum est. nostri superiores euaserunt: una cum crapeis & tumacheis insularis reguli hostibus: quia ex insperato regulum adorti sunt. Studebat regulus cogere maiorem exercitum: sed persuasus a uicinis littoralibus ne ultra confugeret perniciem & florentis regni excidium illi exemplo sui & aliorum ostendentibus monstrantibusque nostrorum amicitiam sibi suisque amicis gloriam & utilitatem parituram: quid poncha: quid poccorrose: quareque: chiappa: tumacho: & reliquis conferere manum uolentibus acciderit anno superiore recolunt. Cessit ab armis regulus. Nostris uenit ob

Insularis
reo. fugiu
roel

TERTIAE DECADIS.

niām. In atrium ducit. Id ferunt miris esse modis ornatū & bene regium. Nostris ubi pri-
 mum ingressi sunt eius regiam: canistrū arte summa laboratum margaritis plenum do-
 no dat. Octuncialium libratum decem supra centum ea fuit unionum summa. Habitis e-
 nostris rebus fertis uitreis puta: speculisq; ac tintinabulis orichalceis delectatus est: & for-
 te securi aliqua ferrea quas hi multo maioris faciunt q; auri cumulos. Nostros derident
 qui rem a deo grandem & utilem pro ulla auri summa præbeant: cum sit securis ad homi-
 num multa cōmoda utilis: aurum autem ad lasciuiam tantum faciat non necessariam. Ala-
 cer ergo lætusq; nostrorū cōmertio manu præhensum / prætorē primarios ad eminentē
 atrii turrīm qua dispectare licebat pelagus uniuersum ducit: & oculos circūuoluens ait.
 En apertum mare infinitum neq; sole terminatum: & dextrā protendit ad orientē pri-
 Versus de hinc ad meridiem & occidentem in imensum distendi terras quarū uastæ ma-
 gnorum montium moles uidebantur insinuabat. Propius demū sese recipiens inquit.
 En insulas a dextra læuaq; nostræ huic Regiæ collaterales nostro imperio parentes. Om-
 nia opima: beata omnia: Si beatas eas uos appellatis terras quæ auro & margaritis abun-
 dent. Auri apud nos est parua copia: sed margaritis plæna sunt omnium quæ adsunt insu-
 larum profunda littora. Ex his quotquot appetueritis a me habebitis: modo in amicicia
 inita mecum persistatis. Prouentibus uestris magis ego fruar & delectabor q; margaritis.
 Propterea haud quāq; me a uestro cōmertio discessurum dubitatis. Hæc & huiuscemodi
 multa inter eos acta sunt. Volentibus iam nostris inde reuertī pacti sunt ut quotānis præ-
 paret regi magno castellæ donandas unionū libras octunciales centum. Postulata susce-
 pit libens: nec magni quidē fecit: nec se uestigalem propterea effectū putauit. Apud hūc
 regulum tanta est ceruorum & cuniculorum copia: ut e domib; liceret nostris quotquot
 optarent sagittis transfigere. Laute ibi uitam agunt & affluent. Gradū uix sextum ab
 æquatore distat ea regia. Radicalis & maizii panis ac uini e granis & fructibus eadē est ra-
 tio: quæ comogro: quæ cæteris tam continentibus q; insularibus. Baptizatus Beatissime
 pater hic regulus est cū suis omnibus. Ad tuos ergo greges hæ oues additæ sunt cum suo
 pastore. A nomine gubernatoris petrus ariās uoluit nominari. Amice conuenerunt ami-
 cius secedunt: suorum naualium culchis idest lintribus monoxylis aliorū modo fabrefa-
 ctis nostros iuuat: quo cōmodius redirent in continentes. Comitatusq; nostros est ad lita-
 tus. Margaritas allatas: quinta parte magistratibus regiis præbita: inter se diuiserunt. Mi-
 rum in modū preciosas esse aiunt. Ecce uno argumento quanti fiant quæ ab insula dite-
 feruntur. Candidas & pulchre: ornatas auelanam & aliquid maius æquantes multas tule-
 runt. vna præcipue margarita quā manu bartholdi mediolanensis cuiusdam affinis mei
 Summus pontifex paulus prædecessor tuæ Beatitudinis a ueneto emit mercatore precio-
 quattuor & quadraginta millium ducatorum mihi memoriam suscitauit. Inter nanq; al-
 latas ex insula: una reperta est mediocrem æquans nucem. Venum sub hasta posita: fuit
 empta precio mille ac ducentorum castellanorum auri inter dariennenses ipsos. Ad ma-
 nus tandem petri ariæ gubernatoris aduenit. Hanc eius uxor de qua discedente cū mari-
 to mentionem aliquando fecimus honoratam apud se habet. Arguimus præciosam neces-
 sario eē debere quæ tanti constitit in ea margaritarum multitudine: ubi nō iam singulæ
 coemuntur: sed libratim & quando tenuius unciatim. Neq; uenetus ille mercator pauli-
 naz magno emit in oriente. Incidit demū in tempora huiuscemodi lasciuia: propterea nō
 defuit eluo margariteus. De conchilibus pauca nunc dicamus. Non præterit beatitudi-
 nem tuā aristotelem pliniūq; aristotelis in hac ratiocinatione sectatores uaria sensisse de
 margaritarum gnatione. Igitur hi pedem: & una in re tantum sistunt nil assentientes in
 reliquis: neq; q; pelago uagentur: neq; ullo unq; tempore moueantur: ex quo natæ sunt
 fateri uolunt. Esse in maris fundo prata gramen thymosum quoddā gignentia uolūt: &
 ea se uidisse affirmant. Generari. ali: coalescereq; ibi & ut in ostreis uidemus circū se mul-
 tiplices natos nepotesq; procreare inquit: neq; marinorū canū cōmertio delectari cō-

margarita
 rū canistrū
 donat no-
 stris.

ofo reguli

amicus re-
gulus.

Paulina
margarita

nucæquat
una.

Regime
de cochili-
bus.

LIBER DECIMVS

chilia: neq; uno esse aut tribus & quando numerosus quatuor unionibus contenta prædicant: centum viginti uniones fuisse uuo conchili repertos in insularis reguli prædis quos gaspar ipse morales dux & comilitones eius diligenter annumerauerunt. Regulo namq; placuit nostris præsentibus piscationem fieri per urinatores suos. Gallinæ loculis quibus oua generantur innumera: conchilis matricem comparant: & sic eniti conchile. E labilis prodeunt margaritas ut maturas & iam genitricis oscitantis aluo egredientes reperiebant has: alias subsequentes ut paruo successuro interuallo soluerentur & ipsæ. In uentre medio clausas esse margaritas animaduertebant: quo prius nutritæ coalescerēt ueluti suggestens ubera matris in aluo infans priusq; elatebris uteri unio smoueat: & si quæ interdum conchilia: uti ego ipse uidi ostrea in diuersis maris oceanii littoribus: arena inuoluta in litore quis uiderit: ea raptata esse tempestatibus e fundo dicunt non ipsa ultro uenisse. Quod rore nitido matutino candescant q; turbido flauescant q; sereno cælo gaudeant q; tonante torpescant & cætera huiusmodi: non sunt ab his literarū ignaris ad unguē quæ ritanda. Pinguis res tractant minerua. Maiores tñ margaritas facere profundis mediocres altius: minimas in supercilio: fatetur. Sed a rōne reliquorum deuiant. Non esse in insecta belua torpentis rationem hanc arguunt. In animo sic & industria halitūq; urinatorū. Grādiores propterea non uagari sed creari nutritiq; in profundiori loco q; pauci q; raro uideant urinatores ad eas legendas ad ima sese immergere: tum poliporum metu inter conchas uenatus causa uagantium quia sunt carniū concharum auidi & monstrorum formidine aliorum. Tum etiam ne deficiat in longo tractu halitas: unde datur conchis profundis maris hospitibus crescendi copia. Quoq; grandior concha est annosiorq; eo ferūt in eius capatori uulua maiores generari margaritas propterea e gradioribus paucas adipiscuntur. Emissas ī profundo maturas: putant escas fieri piscium: recenter nāq; solutæ molles esse creduntur. Differunt hi etiam a maioribus in timpano. Negant esse uniones: qui senescens conchæ cohæreat: sed esse in concha ipsa uerūq; quæ lima rafa una facie rotunda lucidaq; contenta sit: nec preciosam quidem: puta quæ naturam conchilis habeat non margaritæ. Pati' appellat hispanus timpanum. In scopulis se aliquas uidisse conchas fatetur cohærentes: sed raras ac minime utiles. Credendum est indicas arabicasq; ac erythreas aut ta probanicas conchas eo regi ordine quo scripsere uiri adeo celebres. Neq; horū sententia penitus abiicienda est: puta qui longo iam tempore in hac agitatione uersati sūt iam satis de marinis his beluis & earum ouis gallinacis & anserinis ex humana luxuria inepte carioribus: particularia quædam extra tesseram memoremus. Descripsimus late alias urabæ sinus fauces & uarias intersectas ipso mari sinuali regiones esse ualde dissonas. De occidentalibus oris in quibus nostri domicilia statuerūt in darienis ripa nil habeo de recentis quod referam: de orientali autem nuper hoc didici. Orientalem sinus regionem inquirunt a protento cornu in mare ac labio uenientes maris aquas suscipiente ad usq; os draconis & pariam generali uocabulo caribanam appellari terram uniuersam: quia caribes sic appellatos a regione caribana in uniuerso tractu illo reperiantur: sed unde particularem habeant originem: undeq; natale solum deferentes sese tā late diffuderint: uti morbosa contagio dicendum est. A prima fronte producta in mare in cuius tractu foga diximus fixisse pedem angulum uersus iacet caribana uicus ad milliaria nouem nomine futeraca. Ab eo ad milliaria tria uicus urabæ unde sinus uniuersus nomen sumpsisse creditur quia fuerit aliquando uicus is regni caput. Ab hoc uico ad milliaria sex est feti: A feti ad milliaria nouem zerenæ. Ad duodecimum ab eo foraché populis plenos hos uicos nostri reperere: qui omnes homocipiis inuigilant: & si hostes desint: quibus cum bella gerant: in seipos sanitiā cōuertūt: & prostrant aut fugāt: inde tāta labes fluxit ī mīse

opiniones
iuniorū de
unionibus

quare sint ī
fūdo maio
res.

cōparatio
ueterū et
nō
strōrum

pagi cari
bane

TERTIAE DECADIS.

ros & continentis & insularū habitatores. Aliud meo iudicio nō magis tacēdus intellexi. Legum peritus quidā dīctus corrales dariēnēsiū prator urbanus inquit se occurrisse cui dam fugitiuo ex internis occidentalib⁹ magnis terris: qui ad regulū repertū a se profuge rat. Is legentē cernens pratorē insiliuit admirabūdus atq; per interpretēs: qui reguli ho spitis sui linguam callebant. En quid & uos libros habetis: en & uos characteres quibus ab sentes uos intelligant assequimini: orauit una ut aperit⁹ sibi libellus ostēderetur putās se litteras patrias uisurū. Dissimiles reperit esse. Moenibus septas urbes & uestiri ciues aiebat suos legibusq; gubernari. Sed quid colant non didici: recutiri tñ dispreputariq; ab exē plo & sermone fugitiui cōpererūt. Quid hic dices beatissime pater: quid istūlīm⁹ prala git animus tuus sub cui⁹ throno tēpus hēc oīa subiiciet. Im misceam⁹ nūc magnis parua quædam. Prætereunda minime puto quæ iocanni solisio acciderint: qui tētaturus australe latus putati continētis ex portu loppe parū distanti a gadibus in oceano discessit cū tri bus nauigiis quarto idus septēbris anni superioris. 1515. quæue Ioanni pontio quē dixi mus electū ad caribes siue caniballes antropophagos humanarū carnīū helluones de bel lādōs: Quæ iocanni aiore: quæ etiā gonfalo badaio cio duci alteri & francisco bezerra aliī atq; itērū aliī dicto ualleio. Solisius infauste pronūciam sumpsit. Caput siue frontē sancti augustini: de qua milles: traiecit. Meridionale latus putati cōrinentis captans trans æqui noctialē circulū. Dixim⁹ nāq; septimū antarctici gradū frōtē ipsa; ptigere. Sexcētū lequas processit. Reperit scti augustini frontē adeo in latū distēdi ad meridiē trans æquinoctiū: ut trigēsīmū apli⁹ gradū antarctici phenderit. A tergo iā capiti draconis & castellanæ pa rix facentiū ad boreā & arcticū inspectantiū nauigabat qñ incidit in obscenos & antropo phagos caribes: de quibus late alias. Hi tanq̄ insidiosæ uulpes signa pacis uidebantur in nuere: sed animo lautū aliquod cōuuiū gestabant: & uisū a lōge hospitib⁹ ganeonū mo re saliuā deglutire cōperunt. Descēdit ipse miser solisius cū sociis quotquot ingredi maio ris nauigiū icapham potuerūt. Salit ex insidiis incolarū multitudo ingēs. Fusib⁹ ante so ciorū oculos trucidarūt oēs. scaphā raptatā in istu oculi dilacerarūt. Euasit nemo. Truci s datos & in frustra sectos in ipso eodē littore: sociis e mari horrendū spectaculū prospicien tibus pararunt ad futuras epulas. Cæteri atroci exēplo perculsi: nō ausi sunt descendere: neq; de sui ducis & sociorū ultione cogitare. Crudelia hęc littora deserūt. Nauigia coccie neis truncis onerant: diximus uocari ab italiserzinū ab hispanis brasilū ligni gen⁹ id ad lanas fucandas aptū ediere cæteri in patriā. Hęc breuiter mihi scribenti relata sunt p lit teras. Quid aliud ægerint aliquñ particulariū intelligemus. Ioannes aut pontius fuit & ip se a caribibus in insula guadalupea reliquarū insularū caribiū primaria relectis. Visis nau ĩs nris ab alto mari latuerūt in insidiis caribes: unde descēdentes quiret inspicere. In ter rā transmiserūt lotrices scēminas & pedites paucos ad subuculas & lintheamina fricanda. neq; peniz ex insula ferrea fortunata ad eam usq; insulā spacio milliariū quater mille ac bis centum terram uiderant ulla. Vacuus est eo spacio insulis ocean⁹: quo dulces aquas affe querentur. Insiliunt ex iiperato caribes: scēminas raptant: pedites disturbāt. Trepidū eua dunt pauci. Territus pontius nō ausus est ipetere caribes uenenatas uerit⁹ sagittas: quas homocupes hi nudi figūt certissimis iactib⁹ i quēcūq; locū niderit. Ita re ifecta & sine lo tricib⁹ bon⁹ potū terga uertit caribib⁹: q̄s sub tecto i tuto posit⁹ iactāter se deleturū mē nita batur. Quo inde terēderit qd'ue noui reperit nōdū itellexi. Solisius uita: poti⁹ honorē i sumptis puiciis amiserūt. Veniat ali⁹ q eodē & ipse āno male rē gessit. Ioānes aiore ciuis cordubensis nobili genere ortus missus pro p̄tore uti alias diximus auri magis cupidus q̄ rei benegerendæ amator aut laudis: nactus occasiones in regulos spolauit: multos & cō tra ius fasq; aurum ab eis extorsit & crudeliter ut aiunt tractauit: ita ut ex amicis facti sunt hostes infensissimi & animis desperatis iam quacunq; datur ui aut insidiis nostros peria

nūc de ve
stis rabi
bus r lris.

de recitist
mentio

solis ducit
horrid⁹ ca
sus.

o specu
li atroc

Jo. potius
eiectus.

LIBER DECIMVS

munt. Vbi pacato cōmertābantur & uolētibus regulis: nūc armis agēdū est. Multis autē pōderibus hoc modo coactis uti fertur aufugit: sumpto furtiue uulgo dicitur nauigio: ne q̄ ad hanc usq̄ horā qua hæc scribo: quo sit appulsus itelligimus. Nō desūt qui petrū arīā ip̄m gubernatorē eius fugæ assensisse arbitrētur: quia sit hic iohannes aiora historici regis frater gonfali aiora uiri & eruditi & rei bellicæ periti amici gubernatoris adeo: ut fere liceat inter amicorū paria pauca ip̄os numerare. sum utriq̄ deuictus & ego intima necessitudine: sed ignoscat uterq̄. nil mihi æque displicuit in uniuersis oceanicis agitatiōib⁹ ac isti us avaricia: q̄ pacatos regulatorū animos ita pturbauerit. Tragic⁹ ueniat gonfali badaiocii ac sociorū casus: quorū p̄speris inītiis successus acres subsequuti sūt. Gonalus mēse martio āni sup̄ioris. 1515. cū uiris armatis octogita discessit ex dariene. Recta tētēdit ad occidētē neq̄ ullibi pedē fixit: donec partē illā præhendit quā gratiā dei diximus alias appellatā a nr̄is. Hæc distat ab dariene millia. p. circiter centū octoginta: dicūt lequas sexagita. Ocio se ibi dies aliquot ægit: quia neq̄ precibus neq̄ precio aut minis potuit unq̄ eius terræ regulū ad se trahere: cui rei auide studuerat. Interea dū sic ociatur: ad eūueniunt alii quinquaginta uiri ex dariene missi duce ludouico mercado qui ex dariene in kl. maii discesserāt: ut una tentēt eius terræ interna. Vbi ubi cōuenerūt inīto consilio traicere mōtes ad meridiem: & australe pelagus iā repertū captare constituūt. En mirū in tanta uastitate lōgitudinīs vnū tū & quinquaginta miliaria repererūt interesse ad australe pelagus. Inquiunt lequas septēdecim. A miliaribus hispani nūq̄ cōputant. lequam tñ aiunt cōstare miliarib⁹ ^{trib⁹} terra dico mari quattuor inquit. In culmine montiū & aquarū diuortio regulū reperiūt nomine Iuanam. Regnum huius & ipse coiba dicitur: uti de carēta diximus: sed quia Iuanæ regio sit auro feratior: coibam ditem eam uocitarunt: vbi cunq̄ enim fodiebant sine in sicco siue in riuorum alucis aquosis egestam auro mixtā reperiēbant arenam. Ausu ^{Iuana reg.} git iuanam nostris aduentantibus. Adduci nunq̄ potuit. Vniuersam ipsius regie uicinā depopulati sunt. Auri parum habuerunt. secum nanq̄ suppellectilem omnem abstulerat. Mancipia ibi adepti sunt acribus signata stigmatibus. Ex osse siue spina stilo confectio foramina mancipiis in faciem efficiūt: & mox pulueris quodam genere foramina inspergunt ac nigranti succo uel rubōri madefaciūt. Tenax adeo est ea materia: ut nullo unq̄ tpe color aboleatur. Secū abduxere mācipia. Aiūt eē succi ei⁹ acrimoniā adeo torquētē: ut p̄ nimio dolore non liceat mancipiis per dies aliquot comedere. Mancipiorum opera & reguli captores & nostri utuntur ad aurum quæritandum & sementes curandas. Ex iuanæ regia secuti delapsus aquarum ad austrum ad miliaria decem reguli alterius dicionem intrant. Hunc senem appellarunt nostri: quia senex esset: nil de uetere ipsius nomine ^{senex reg.} rantes. In huius reguli etiam regno tam fluuiatibus q̄ aridis ubiq̄ aurum reperiēbatur: & flumina celeberrima & tellurem uberem atq̄ amœnam regulus hic possidebat. A beuntes inde desertam reperere terram intercapedine dierū quinq̄. Putant intestinis iodiis depopulatos eos agros eo q̄ sint maiori ex pte uberes sine habitatoribus & culturis. Quotidie duos uidēt ex trāuerso ueniētes a lōge icolas onustos. ad eos tēdūt. capiūt. sacculos ferēbant humeris maizīo pane plenos. Ab his intellexere duos esse in eis tractib⁹ regulos: littoralē unum nomine periquetē: continentem alterum dictum totonogā qui cæcus erat ^{periq̄te. re.} duo illi piscatores erant ad periquetē a totonogā rege suo missi cum sacris piscium: & ea permutatione panem referebant. Prouentuum nanq̄ permutatione commertiātur: non lethali pecuniā. Duobus illis ducentibus totonogam littoralem australis pelagi ad ^{totonoga.} occidentale sancti michaelis latus regulum petunt. Ab hoc regulocastellanorum auri miliaria sex tum rudis tum affabre laborati habuerunt. Inter eos rudes grumos vnus reptus est duorum ponderis castellanorum: qui arguit ubertatem auri. Idem littus sequentes ad occidentem ad regulum tendunt: qui dicitur taracuru: a quo pesos habuerūt octies mille ^{taracuru.} Diximus pesum appellari pondus castellani non decussū. Ad huius reguli fratris dicionem qui dicitur pananoniē transierunt. Aufugit pananoniē: neq̄ usq̄ apparuit ultra ^{pananome reg.}

TERTIAE DEGADIS.

taboz zche
tu
anata.

bezerra

vallegius.

ditem auro esse prædicant pananomes regionem. Regiã eius depopulati sunt. Ad sex in de lequas ad alium qui dicitur tabór. Inde ad reguluz cheru. Is amice suscepit nostros: de ditq; libens pesos quater mille. Is cheru salinas possidet egregias: & auro tellus eius abundat. Ad milliaría inde duodecim ad regulum eunt: qui dicitur anata. Ab eo pesos habuere quindecies mille: quos ipse adeptus fuerat a finitimis regulis bello stratis. Combustuz q; erat id aurum: quia ex incēdiis domorum hostilium ereptum fuerat. Sese inuicem & spoliant & trucidant: ac uicos sternunt: & depopulantur uniuersa. Barbare bella gerunt ad interniciem usq;: ac ultimum excidium sæuiunt: cū uicerint. Vagatus est solutis habenis ad hūc usq; regulum bonus gonsalus badaiocius cum sociis: & a regulis auri acernos cumu lauit egregios. Octoginta millia castellanorū auri congesserat: in braculas: uetescq; muliebres pectorales ad mamas sustinendas si cadant: in elicteres ad aures: in galeas etiã ac torques aliãq; monilia tum rerum nostrarum permutatione: tum ui & armis: quia transi tum uetare ac reicere nostros plariq; tentarunt. Quadringenta quoq; mancipia quoruz opera in præsentiarum ad uaticum & reliquarum rerum sarcinas importandas utebatur pro iumentis onerariis. Ad infirmos etiã & longis itineribus atq; inedia fatigatos proderant subleuandos. Per scorix reguli dicionem ad reguli regiam qui pariza dicebatur: ueniunt. Nil tale timentes nostros pariza adoritur: circuit cum ingenti bellatorum multitudine. Sternit incautos & pallantes. Armorum capiendorū non data est copia. Septuaginta fauciat aut trucidat: reliquos in fugam uertit. Quicquid auri quicquid mancipiorum fuerant affecuti deserunt. Pauci ueniunt ad darienē. Falsa esset beatissime pater sapientū omnium sententia de rerum uicib; & inconstantia casuum humanorū: si cuncta secunde foeliciterq; succederent. Ordo est imutabilis: ut qui radicibus seruendis inuigilat dulci modo glycirizæ: amaræ modo zizanix occurrat. Veh tamen parizæ. Nō diu securus dormi tabit. Sumetur propediem de tanto facinore uindicta. Gubernator ipse cū delectis militibus tercentū quinquaginta ad id proficiscebatur. In aduersam decidit ualitudinē. Eius loco progreditur cum potestate prætoría peritus legibus licentiatus gaspar spinosa iuris dī cundi darienensibus prætor. Eodem tēpore ad insulã ditem appellatã: itum est ad exigē dum margaritarum regulo impositum tributum. quæ succodēt: colligemus. Tentarūt alii duo trãssinuales icolas. Per angulū sin; & dabalix fluminis fauces tranās frãsc; bezerra cū duobus aliis primariis & uiris centum quinquaginta optime instructis: ad bellum caribibus in ipsa caribana gerendum uersus uicum turufy: de quo alias in aduentu foga; dæ mentionem fecimus. instrumenta etiã bellica secum tulerunt. Tormenta quæ ouo grandiore iactant plumbeum globum tria: sagittarios quadraginta: sclopetarios etiã quinq; ac uiginti: ut eminus queant caribes ferire qui uenenatis certant sagittis. De hoc nulla mentio quo se applicuerit: aut quid egerit: uerebantur in dariene ne sinistris auib; iactaretur quando naues discesserunt in hispaniam uenturæ. Alius autem dux noie Valle ius anteriore sinus partem præhendit: sed alia uia trafecit a bezerra. Initiū nanq; hic sumpsit caribanæ: ille calcē. Vallegius regressus est: sed e septuaginta uiris quos trãsuexerat: octo & quadraginta reliquit trucidatos i caribiū potestate. Hæc aiūt qui ex dariene referūt. hæc refero. Pridie idus octobris hui; ani. 1516. roderic; colmenares de quo supra & frãsc; qui dā dicit; dela puente ad me uenerūt. Frãsc; hic vn; fuit e decurionib; ei; caterux: cui; erat dux gōsalus badaiocius: qui e manibus parizæ reguli pfligatoris euasit. Colmenares aut e dariene post profligatorū aduentū ad nos uetur; discessit. Ambo referūt: hic audinisse: ille uidisse uarias eē i australi pelago isulas scti michaelis & ditis isulæ sinui occidētales: i quarū pluribus aiūt pcreari collq; arbores fructus gignētes eodē quos terra collocutea gignit. Est collocuti una & cochini & cameimori portugalēsiū nūdiaria aromatu terra. Inde arguūt nō lōge abesse aromatu oiz initalē tellurē. A littore illo nō australi: plures ex iis q tract; eos pcurrerūt: dari solū ueniã postulāt. Impēsa ppria sese offert nauigia paraturos & prouiciã qritãdæ illi; regiois aromatarix aplexuros. Nauigia debere fabricari parariq;

LIBER DECIMVS

in ipso sancti michaelis sinu censent: non aut per sancti augustini cuspidē capiendā eē uiam quæ longa nimis est ac difficilis & mille discriminibus plæna: p̄tendiq; dicitur ad grad⁹ antarcticos quadraginta amplius. Dicit idem franciscus: laborū & periculorū cū gonfalo particeps se reperisse inter discurrendum terras illas: ceruorū & aprorū agmina: cepisse q; multos incolis demonstrantibus artem per fossas egesta terra in eorum semitis factas: & ramis coopertas. Hoc nanq; modo incolæ feras quadrupedes fallunt. Volucres autem uti apud nostros sit. Palumbes puta cū domestico mitiq; palumbe inter arbores uolitante ligato tamen: ad quem uenientes sui generis uolucres sagittis transfiguntur: aut in purgato arboribus solo cum retibus esca in gyrū sparsa palūbe medium tenente. De psittacis aliisq; uolucris idem: sed psittacos aiunt a deo simplices esse: ut ad crocitantem psittacū ex arbore in cuius ramis auceps latet: multitudo ingens conuollet: capi q; facile patiūtur Nil enim uiso aucupe terrentur: sed ut laqueo trahantur ad collum coniecto expectant: neq; aufugiunt alii uno raptato & in mantica qua præinctus est uenator ipsis cernentib⁹ reposito. Aliud est aucupii gen⁹ iuditiū hæctenus & narratū facetissimū. Apud insulares hispaniolæ præsertim diximus uarios esse lacus: uariasq; stagnantes lacunas uadofas. Per uadofa stagna solet aquaticarum auium multitudo uagari quia herbas in fundo gignant: & ex ea humente limositate p̄iculi: milleq; ranarum: culicum & insectorū genera procreentur: solis calore ad ima ad corruptionis & generationis opificiū ex artificis fabricatoris prouidentia facile sūmeante. Volucrum autem per eas stagnantes aquas natantiū diuersa sunt genera. Anates: anseres: cigni: fulicæ: gausæ: mergi: & multæ huiuscemodī. Diximus & in hortis arborem colī magnarū cucurbitarum altricem. Ex cucurbitis igitur illis per uadofa proiciunt pleraq; bene clausas ne admissa per rimulas aut foramen aqua trahat illas in profundum. Perpetuo uagantes cucurbitæ tutas reddunt uolucres. It ergo auceps magna cucurbita uti galea iuxta oculos pertusata contactus faciem laruatus: & tenus mento stagnum ingreditur: fluminibus enim assueti a cunabulis minime recusant in aquis uersari. E cucurbitis natantibus putant uolucres unam esse eam quæ insidiantem incolā cooperit. Passim ad uolucrū natantiū agmē p̄ficiscitur auceps. Cucurbitarū palpitationē capit imitando undulasq; uento agitata sēctādo p̄xime ad uolucres tēdit. Exerta sensim dextera uolucrē incautā cæco raptu p̄hēdit pedib⁹: & demersā subtrahit ī mantica ad id paratā. Cæteræ uolucres sua spē subnatasse comitē arbitratæ quærē diuictū causa uti solēt oēs: nil sollicitæ suū iter p̄secūtur in aucupis & ip̄æ insidias cadūt. Aucupia venat⁹ q; sūt a me tracta ī mediū quo stomachū hisce mitib⁹ sermonib⁹ sedem⁹ a cōcepto cruētariū narrationū horrore. Pauca iterū de nouis opinionib⁹ fluētis ad occidētē pelagi pariesis. De mōetiā colligēdi aurū ī aurisodina darienis a me iceter itelleto. & his duab⁹ minime tragicis reb⁹ dicem⁹ turæ btitudinī scelicissimū vale. Andreas ille naucler⁹ & ouied⁹ de quibus supra: me domi cōuenerūt in oppido matrito qd̄ putam⁹ mātuā eē carpetanā. De torrente: me astate orta est iter eos cōtētio. Qd̄ se iuicē p̄petuo nexu aplectātur hæ terræ castellanæ cū septētrionalib⁹ a tergo cubæ atq; aliarū insularū hispaniolæ cubæq; septētrionaliū p̄ occidētē abo assentiūtur. S; aliter hic: illæ alr cōtendūt accidere. Naucler⁹ ipetū illū aquarū ī gremiū terræ putati cōtinētis q̄ sic uergit uti dixim⁹ ad septētrionē uult recipi ut obiectu illo icuruato uia capiāt ī gyrū & circūagātur ad cubæ aliarūq; insularū lat⁹ septētrionale q̄ cæcri circulo excludūtur. ubi āplitudo maris ueniētes ex āgustis gurgitib⁹ aq̄s absorbeat: petulāteq; cursū illū reprimat: est nāq; spaciosū illic mare ac mlticapax. Aquaticis icilib⁹: q̄s dicit vulg⁹ canales molarū: rē ego cōparo. Si ex inclli āgusto in āplū lacū furētes eas aquas recipi cōtingat repēte spargūtur aquæ & ipetu sedato lāguescūt: q̄ paulo pri⁹ suo strepitu uelle obuia cūcta p̄strare uidebātur: nec iā qua fluāt itelligitur. Interrogatus a me almirat⁹ ip̄e dicē⁹ colon⁹ primi reptoris coloni hæres filius q̄ iā q̄ter ea maria iens ac rediēs uererat qd̄ sēserit iternauigādū ait: difficilē eē reditū si uia capiatur ea q̄ itur Sed qñ uastū capitur pri⁹ mare septētrionē uersus q̄ pra ī hispaniā dirigatur: sensisse se ī

aucupii nō
q̄ auditum

varie opin
ones de tor
rente.

TERTIAE DECADIS.

Quis plerūq; parū per trudi ab aquis: sed pntat accidere id ex fluxu & refluxu ordinario: non autem ea circūactiōe iuari. Apertam eē terram & portam iter utrāq; putat qua torrentes exeant ad occidentem: quo liceat i impulsu cœlorum circumagi per uniuersum. Quiedus uero de clausura idem refert quod andreas nauclerus sed neq; cōcutere terræ occidentalis gibbum & impelli ad uastum pelagus arguit. Imo ait se diligentissime animaduertisse q; ab alto mari currant ad occidentem: proxime uero ad littora uelificando cum paruis nauigiis asseuerat cursum dirigere ad orientem ita q; eodem in loco uersis concurrant uestigiis. Hoc in fluminibus accidere sæpe uidemus: ex obiectu nanq; riparum uortices plerūq; insurgunt uariis: unde si palea aut lignorum genus aliquod proiciatur in fluuium similibus in locis: quæ medio labuntur alueo secundo feruntur flumine: quæ uero in obliquos incidunt sinus & riparum incuruos margines: aduerso uidemus alueo uehi: donec obuia fiāt quæ sic uagantur integro lapsu fluminis. Quæ dant accipimus scribimus quæ uariis uariis sentiunt. Certam rationem tunc amplectemur quando certam habuerim. Opiniones in hærendum est dum ueniat statuta dies punctusq; polaris qui se cretum hoc naturæ patefaciat. Satis superq; de torrente pelago: de aurifodinis darienensium pauca nos ab hoc labore liberent. Ab darienensium nouem diximus distare milliaria collium latera planiciesq; aridas: in quibus aurum tum in sicco tum in fluuiorum alueis acris legitur. Cuiq; auri legendi cupido: ex ordinario statuto quadrata per metatos mensura duodecim passuum destinatur ad eligentis arbitrium: in solo tamen haud quā occupato uel iam a sociis deserto. Sic electa terræ parte ueluti i templum ab auguribus lituo designatū sua in eam includit mancipia: horū enim opera diximus uti christianos ad culturā & aurū queritandū. Partem eam retinet quoad libuerit. Si uero exigui aut minuti auri argumenta cernit: alteram sibi assignari duodecim passuum mensuram postulat. prima relicta uertitur in commune. Hunc ordinem in auro legendo darienenses seruant: puto & alios sed non cæteros interrogauit. Compertum est aliquando. xii. passus illos octoginta castellanorū sumā electori tuo tribuisse. Sic uiuitur i sacra fame auri explēda: sed quo plū effodiendo manus replent: eo auidiōres efficiuntur. Quo plura foco ligna iniciunt eo furiosius concrepat ignis. Sitim existimans turgidus hydrops extingui potando posse: in ardentiorē sitim demergitur. Multa prætereo quæ ad tempus citabo si tuæ sanctitatis cœlorum pondere præstis auribus & in supremo humani generis fastigio positus casura in gratiā cognouero: neq; enim ego hæc animi causa collegi: sed tuæ beatitudinis obseruantia hos amplecti labores me impulit. Felices multos annos fabricatoris uniuersi prouidentia beatitudini tuæ impartatur.

FINIS.

AD LECTOREM DE QVIBVSDAM LOCIS
LEVITER DEPRAVATIS

ANDIDE LECTOR. AVDISTI ALIQVANDO IN FABV-
lis centocularē quendam argum olim fuisse: Audisti quidē & legisti for-
te. Intellexisti præstigiatorē iuvenem talaribus alis armatū dulcisso-
na lyra & soporato caduceo centū eius oculos omnes ut illi creditā sub-
traheret iuvenem conclusisse: Et hoc quidem inquis: neq; em̄ nostra
hæc manu caperes legenda si expertus adeo litterarum esses ut de argo te
præterires. Sed quid dices: quo tendis Martyr isthac tua fabulosa narratione: p̄beto aures
attentas & rem intelliges. Quod argo sit oculatior Antonius nebrissensis hispaniarum
lumen neminem latet. Is meæ laudis amator pygmeas decades has libellis epistolaribus
in mea officina decussas paucis principibus contentas prælis subiecit impressorum: pos-
teritati se uelle consulere inquis: posteritate dignas amico animo deceptus nostras nu-
gas existimans. Nequiuit e chalcographorū manibus imūnis pœnitus euadere: quin ocu-
lorū partē argo deturbauerint. Depravata quædā relicta sunt uti colligere licuit qñ ad me
delatū uolumē fuit. leuia tamen & parui sunt momenti: puta quæ magis indecētia sūt q̄
sensum inuertant. Minime lethali nos uulnere conficiūt. Non magna vibice opuse: it ad
ea restituenda. si pleraq; alia forte reperies: tenuia erunt: ut puta. r. pro. t. e. pro. c. uel. n. p
u. & ecōuerso uel alicubi non geminatū. l. aut. n. ubi geminādū est q̄ te haudquaq; legētē
detinebūt exempli gratia.

Quaternio. A.

In nebrissensis præfatione est horretur pro hortetur. in linea. 12. A. 3. linea. 27. in ali-
quibus deest. n. in concussit. verso eodē folio linea. 32. est. u. pro. n. in inciderunt. A. 4.
linea. 4. est cum pro eum. linea. 37. est duriceī dic duricieī. verso eodē fo. linea. 20. deest
n. in promontorio. A. 5. verso folio. linea. 16. est. q. pro. g. in guadalupeam. linea. 25
est. n. pro. u. in uti. linea. 36. tolle. a. in dictione methimnæ.

Quaternio. B.

B prima. linea. 39. est. c. pro. e. in earum. B. 2. verso folio. linea. 25. loco michaelis:
pone nicolai quia sic dicitur: ille portus hispaniolæ non michaelis. B. 3. linea. 3. tol-
le. u. de caufula. linea. 10. ubi est duos & triginta: pone duodeuiginti. li. 36. lege equante
linea. 27. est astrum. dic austrum. paulo inferius est gabi superfluū in dictione nauigabile
li. 27. lege lignandi. B. 4. linea. 24. est. e. pro. a. in detardarent. 30. li. spirare eis: le-
ge spirare ex eis. verso folio li. 25. infestare pro infestare. B. 4. in ultima. li. inficop
inficco. B. 6. linea. 19. cūmodior pro cōmodior. verso fo. in prima li. lege his cū aspi-
ratione. li. 11. libri. 5. lege præterea. linea. 16. eiusdē libri. le. conquererentur. B. 7. li. 36
lege troicus. verso fo. lege capeffenda. B. 8. linea. 16. est li pro sic: verso folio. linea. 24
lege facinorosorum.

Quaternio. C

C prima. linea. 32. deest cognouerunt post cultā. C. 3. li. 34. tolle. n. in castrametat
C. 4. li. 5. est cius. lege eius. penultima. li. lege. portui. Et. C. 7. li. 45. tolle primū. e.
in diocesi. C. 8. lin. 2. lege urbem nō uibē. verso. fo. li. 12. le. deperisse.

Quaternio. D

D. i. li. 7. lege sinebat. li. 9. lege ingenium. D. 3. li. 44. le. armatum ubi est aromātū
verso. fo. li. 21. tolle q̄ copulatiuū. D. 5. verso fo. linea ultima. lege arcem. D. 8.
verso fo. li. 27. libri. 4. lege peruios.

Quaternio. E.

E. 1. li. 6. lege milliaria. E. 2. verso fo. li. 24. lege additum. E. 8. li. 22. le. ægyptiū
verso fo. li. 7. præposteratum est furibundo sequatur nanq; q̄ precedit. li. 15. pone ut añ
humeros. li. 21. lege uidem. li. xlili. lege efficitur. li. vlti. lege aquarum.

Quaternio.F.

F.2.li. xxxiiii. deest. a. añ busonũ. li. 28. verso fo. le. uenit. li. penul. at pro atq̃ F.3. li. 7. lege is sine aspiratione. li. 20. lege itaq̃ ubi est itaq̃. li. 28. lege possint ubi est possit. linea penul. lege ex alpinis promontoriis. fo. iiii. verso fo. in princi. libri. 2. lege differre li. 7. eiusdem libri. lege ad earũ ubi est ed earũ. fo. 6. uerso fo. li. 12. lege anfractus. li. 27. leg. interrogantur. fo. 7. uerso fo. li. 20. le. sesquipalmũ. lin. 32. scrobe. fo. 8. linea. xliiii. lege post ferendam.

Quat. G.

G. i. linea. 28. lege dedit ubi est dedi. li. sequenti lege fultam. g. 2. uerso fo. li. 10. lege coepe rant. g. 3. li. 37. lege interuallis. g. 5. uerso fo. li. 22. lege quo ubi est in quo. paulo inferius lege nauibus refectis. g. vi. li. vi. lege uno ore. g. 7. uerso fo. li. ii. lege alicu bi. linea sequenti leg. xstate. g. 8. li. xl. lege. parte vbi est patre paulo inferius lege re uerenter. uerso folio. li. 31. lege nudĩ ubi est undĩ.

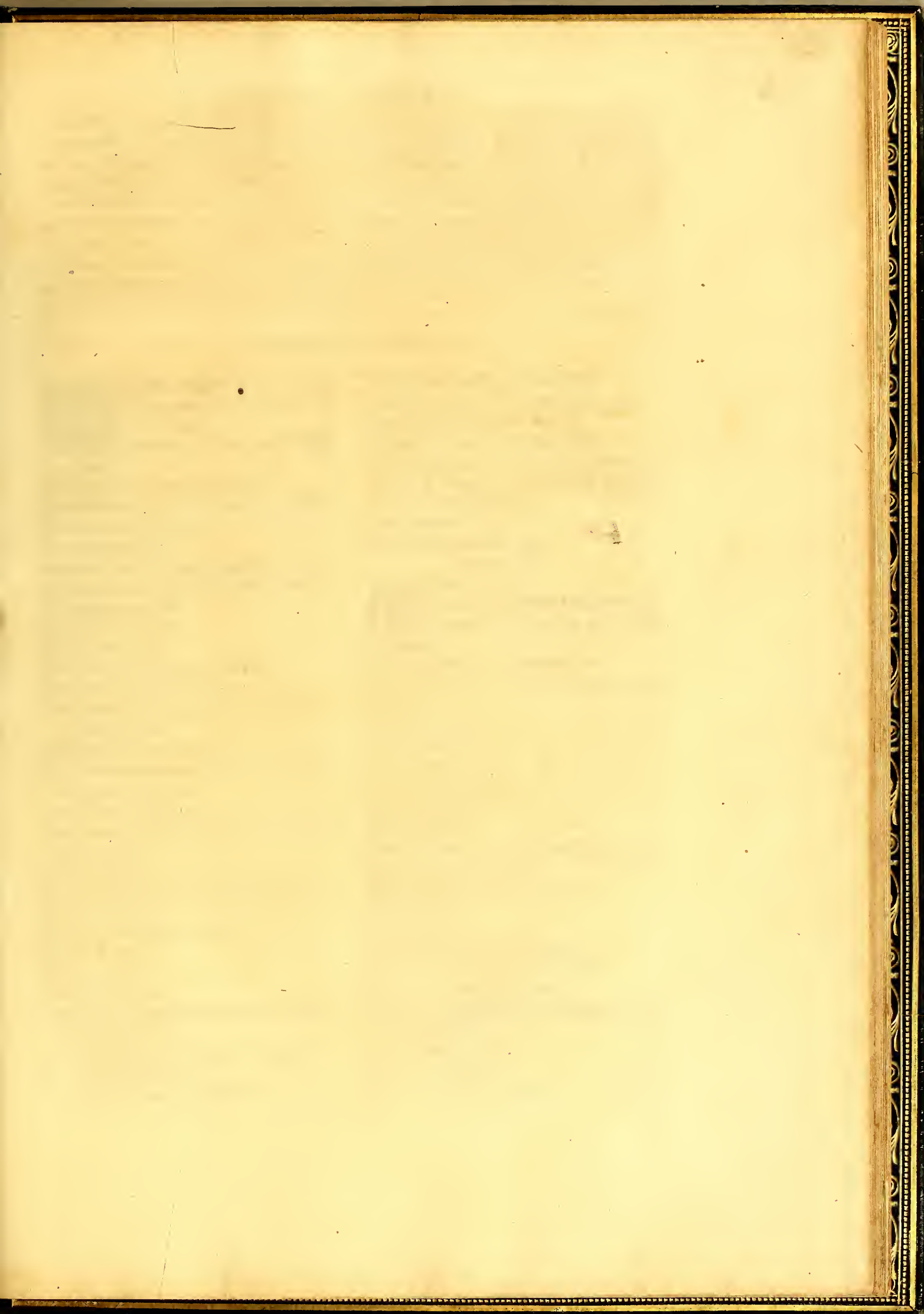
Quaternio.H.

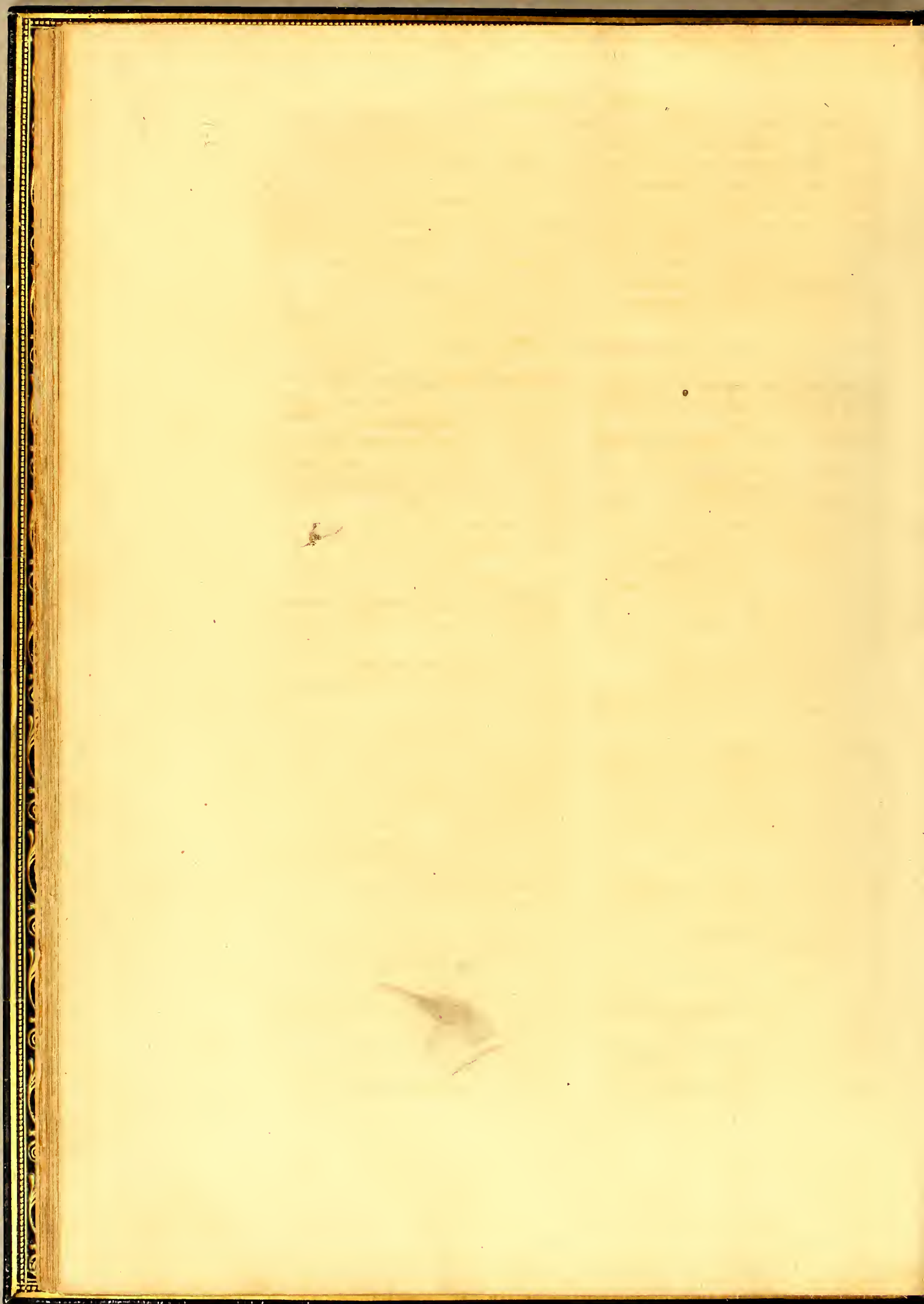
H. i. uerso fo. li. xxviii. inter uocabula & experior deest uerbũ receperũt. paulo inferi9 ut i horũ lege & in horũ: paulo post dabahon lege dahabon. ulterius est p aruaĩ. lege parua. h. ii. li. 7. lege quod longissime. h. iiii. ultima. li. lege referamus. uerso fo. li. xii. lege deuenere. li. 30. lege intenderunt. h. v. li. 11. lege incuria ubi est iurĩa. h. viii. li. xxv lege traduxit ubi est traducat. uerso fo. li. 8. lege pratorẽ & primarios.

Quaternio.I.

I. i. linea. i. lege numerosius. li. sequenti est uuo pro uno. li. inferius. xxxii. lege tesseram. I. ii. li. xxviii. le. vel rubẽti. li. xli. le. sarcinis ubi est facirnis. li. ulti. lege usq̃.

FINIS.

VOCABVLA BARBARA

Ne lectoris ingenium barbara nouarum nationum uocabula confundant: fuit consiliū ex uniuerso uolumine cuncta huiusmodi barbara decerpere in huncq; ordinem redigere: quo lectoribus facilior pateat aditus ad eorum intelligentiam: licet cuiq; suo loco datus sit eius significatus. De latinis autem dictionibus nulla fuit cura: neminē enim uiuentium arbitror latinam linguā profitentem qui non sentiat quid sibi uelit latina uocabula planius & apertius q̄ ego ipse queam patefacere: pauca reperientur e barbaris sparssa per uolumen quæ hic non sint collecta per ordinem alphabeti: haudquaq; tamen examusim subsequētib; litteris omnibus positis per ordinē in omnibus uocabulis: maiori tamen ex parte seruatus est ordo. Vale lector & nouas perdisce uoces ac noua nomia simul cū nouis mirādisq; rebus. Ad uocabula ueniamus.

Incipiunt dictiones barbaræ.

Bibēiba regulus est darieni proximus quid autē sit darien suo loco dicemus.

Abraība regulus superiori finitimus.

Abenemachēius utriq; finitimus

Aburemar regio ē i littore crediti cōtinētis

Adelantatus officium est.

Accatēba regio est

Aguanēo ubi ē fōs uita' alias baiūca īsula

Agueigabōn est lacus salus hispanolæ

Aguaitico regio est

Aiaguitin regio est

Altobēlus īsula

Almirantus præfectus maritimus

Alfonsus fogēda dux vrabē

Amaiūnaātrum a quo dicunt exiisse genus hominum

Amaguēi regio hispaniolæ

Anaboriæ sunt mercenarii quorum opera aurum colligitur

Ancl'is prætor regius

Anacaōna regina prudens in hispaniola

Anatā regulus

Annuici' regio

Antropophagi comestores hominum

Antiqua est īsula

Aniguāmar battatæ nomen

Aramana' regio

Arabo regio

Araguitin regio

Arethusa est fons in una īsula de qua infra dicemus

Archipelagus est multitudo insularum

Arētes dicuntur rithmi

Attibunicus unus ē quattuor fluminibus

æque diuidentibus hispaniolam

Attibunius regio a nomine fluminis

Attibunic'x battatarū nomen

Attabēira nomen est matris dei

Attebeanequēn puella sua pulchritudine

famosa q̄ cū uiro benchio se uiuā sepeliuit

Attameā uilla aurifera

Attic'ī regio

Azuā uicus in hispaniola

de littera .B.

Babarēo lacus est

Babo'han fluuus ē salus ī bainoa

Bainoa una ex quinq; prouinciis

hispaniolæ

Bahabon' fluuus in hispaniola

Baiūcca alias aguaneco īsula ub est fons

uitalis

Bahabōn regio

Babarcolacus

Baurico regio

Baguanimāo regio

Bacca regio

Barbāta īsula

Bartholome' colon' adelātat' hispaniolæ

Bainoa parua: est regio

Battāta radice generale nomen

Battatic'ī regio

Beuch'is nomen regis

Berāgua flumen & prouincia

Bernardus mesa nomen episcopi

Bellus portus in continēti

Bintaitelles est nomen simulachri in ioua

nabo'na

Bononiāma regulus

Boā dicitur domus

Bo'us dicitur uicus siue uilla

VOCABVLA BARBARA

Boihagua: regna
 Bonaum: regio & opidum hispaniolæ
 Boiitus sine bouitus: sacerdos & medicus
 hispaniolæ
 Bonauentura: una de fortunatis insulis
 Buebucá: nomen reguli
 Buiaici: nomen regionis
 Buriquena: insula

de littera. C.

abaióos: nomen radicis
 Cabos: nomen naucleri
 Cazacubana: regio
 Caza'bi: panis radicalis
 Cacibaxagua antruz a quo dicunt exiisse
 homines
 Cadamustus: nomen auctoris
 Camaslaba: regio
 Caiacoa: regio
 Caraqueira: insula
 Canoa: dicitur scapha
 Cannoa: per geminū. n. est regio
 Cahami: regio
 Cama'e: regio
 Caria: regio
 Cauchietum: regio
 Cannoia: fluvius
 Caiguan: mons
 Cacacubana: regio
 Canabaco: regio
 Calacoa: regio
 Caicim: provincia
 Caribes: sunt antropophagi
 Canibales: idem qui caribes
 Caribana: regio aqua caribes
 Camoteia: prima domus condita in hispaniola
 Caspius: lacus salus
 Carametel: regio
 Cazacubana: mons
 Caracaracoles: homines habentes manus
 callosas
 Caréta: nomen reguli
 Cannabaoa: nomen reguli
 Cauni: dicitur aurum
 Camemora: regio maragnoni
 Cauta: rupes ex cuius antris dicunt exiisse ge-
 nus humanum
 Cerabaro: latus unius magni portus
 Cema'cus: regulus est darienis
 Ciba: est calculus aureus

Cinatus: frater
 Ciamba: Cipanga: Ciba'o:
 nomina montium & regionum
 Cheru: regulus
 Chizedus nomen procuratoris darienis
 Chirara: regio in continenti
 Chiápe: regulus
 Chitaza: regio in continenti
 Chiacónes: nomen generale regulorum
 Chiauka: nomen reguli
 Chicus: dicitur scapha
 Chiurizus: nomen regis
 Codégo: insula
 Copéi: arbor habens folia scriptibilia
 Coquera: regulus est
 Cotoi: regio
 Chohoba: herba inehrians
 Coiba: regio carete iuannæ alia
 Comogrus: regulus
 Corocotus: simulachrum coronatum
 Coto'cus simulachrum
 Conceptio: oppidum in hispaniola
 Cohe'i: regio
 Curba: insula
 Cumana: regio
 Crux sancta: insula
 Cuhabo: regio
 Cubigar: fluvius
 Curiana: regio
 Cuchibacoa: regio

de littera. D.

abaiba: regulus & fluvius & for-
 mina habita pro dea
 Dabagua: regio
 Dahabonia: regio
 Daiago regio
 Darien: fluvius
 Daguato: nomen montis
 Deseada: insula
 Diues insula: in austro
 Dicheroa: regio
 Diaquo: regio
 Diagua'o: provincia
 Die'cus nicuesa: prefectus classis
 Doctor. io. deza episcopus
 Duæ arbores: insula arethuse
 Duenique'n: interpretatur diues fluvius
 Darubba: fluvius

de littera. E.

BARBARA

Gpileguanitta: simulachrum quæ
drupes
Embigar: regio in continenti
De littera. F.

Feri: locus in sinu urabæ
Futeraca: locus in sinu urabæ
de littera. G.

Galana: insula
Gaspar badaocius: dux militum
Gaspar spinosa: prætor urbanus

Galecius: nuncius apostolicus
Gaira: fluvius Garsias padilla: Ep̄s
Gomera: insula fortunatarum
Gorualus: dux militum
Guacca: lacus est in hispaniâ
Guaccariama: provincia hispaniâ
Guaccanarillus: primus regulus quem in
uenerunt in hispaniâ

Guaccaraca: species battatæ
Guaccaraca: species battatæ
Gnacarpita: nomen matris dei
Gnadalupe: insula primaria caribum
Guaczuara: inimica pugna
Guababba: regio hispaniâ
Guahagua: regio hispaniâ
Guaiiba: idest uade

Guafana: arbor est
Guamana: regio hispaniâ
Guamarcus: simulachrum & regulus
Guamechina: dicitur dominus
Guananguax: species battatæ
Guanahini: insula
Guanahonocoh: no. dei uti iocanna

Guananala: arbor est
Guanabba: fructus quo dicunt vesci mortuos
Guananimao: regio est hispaniâ
Guannassa: insula
Guaniba: lacus hispaniâ
Guanines: sunt bullæ aureæ pectorales
Guanincabon: flu. cadens in caspium
Guaragua: regio hispaniâ
Guarabana: arbor est

Guaraguci: species battatæ
Guarapitta: simulachrum est
Guaregua: radix ut tubera
Guareni: radices ut pastinacæ
Guarianexius: regulus
Guaccanarilli vicinus
Guaracca insula in lacu salso

Guaruco: regio hispaniâ
Guaura'bo: flu. cadens in lacum salsum
Guara'bo: lacus hispaniâ
Guimazo'a. no. matris creatoris
de littera. H.

Habacoa: regio hispaniâ
Haiti: nomen motis & hispaniâ
horrores & asperitas

Hazo'a: regio est hispaniâ
Hazua: regio hispaniâ
Hebeter: regio continentis
Hiainagua: lacus hispaniâ
Hibahamo. no. montis hispaniâ
Hibue'ro: arbor cucurbitalis
Hisabelle: vrbs prima cõdita in hispaniâ
Hisabelle: boadilla: uxor: gub. darië
Hispaniola: insula est oceani regina
Hobin: idem quod rex

Hobos: arbor quæ fert mirabolanos
Home: dicitur homo
Homocypium: idest homines capere
Hoppa: interpretatur accipe
Honoruco: regio
Hozama. flu. Sancti dominici
Huhabo: provincia hispaniâ
Huhio: dicitur altitudo
de littera. I.

Iaches. flu. principalis hispaniâ
Iaguana regio est
Iaguanuco: mons est

Iamaica insula e
Iamaici: regio inguacariama hispaniâ
Iaquimo regio
Iaia: de primis primariis hispaniâ
Iela: nomen matris dei

Inicu: mons Ioannes: ruffus archie
episcopus nuncius apostolicus
Ioannes cabedo ep̄us darienis
Ioannes cursius orator florentinus
Ioannes poncius: dux classis
Iocuna: idest deus sine carens uti guana
honocon Ionaunabo'ina: antrum
unde solem & lunam prodisse dicunt
Ianna: serpens est Iuana: regulus
Iutca: radix ex qua efficitur panis
Iureche: una de quinque villis auriferis inca
rial

De littera. L.
Lagartus: fluvius est continentis

VOCABVLA

BARBARA

Lanzalora: insula est fortunatarum
 Lares: uilla est in hispaniola
 Limones insula est in latere cotinentis
 De littera. M.

Maccazina: regio est
 Macoanes: radices sunt ut capæ
 Machaiti: mons est
 machinech: regulus est
 Macheoael: simulachrū est hispaniolæ
 Maconxi: populi sunt hispaniolæ
 Magua: regio est Maguacoqui: sunt
 qui scindunt uno istu homines
 Maguana: regio est Maguei: herba ē
 vt semper uiua
 Maguei: genus est tympani
 Maia: regio est Maigariti: regio est
 Maizium: granū ex quo conficitur panis
 Maiobanexius regulus est
 Mamaluchi: serui sunt soldani
 Mamcis arbor est
 Mamona matris dei nomen
 Manabaxio regio est
 Manobaho regio est
 Manacapan: regio est in continēti
 Manati piscis & lacus salso dulcis est
 Manicario: regio est Mansus: eps est
 Margarita insula est
 Mariatambal: regio est in maragno
 Marien regio est
 Machabuca dicitur quid ad me
 Matino: insula est
 Mecca locus est sacer maurorum
 Meibaimo regio est
 Michaelis sinus pars maris australis
 Mirabolanus: insula est: & fructus
 Mons ferratus: insula est
 Morles: dux militum
 Morales: alter nauclerus est
 Morob: simulachrū ē. i. antro solis & lune

De littera. N.

Naibaimo regio est
 Naiba: fluuius est primarius hispaniolæ
 Niger fluuius est cadens in dababam
 Nimaca regio est Nizo: fluuius est
 De littera O.

Occo: fluuius est cadens in caspijs
 Olanus: decurio nauis
 Os draconis fauces sunt magni fluminis
 De littera. P.

Palma: insula est fortunatarum
 Pananone regulus est
 Paria magna prouincia est
 Paricora: regio est maragnoni
 Pariza regulus Periquete regulus ē
 Pigna: fructus est mirabilis saporis
 Pintignanus: nomen reguli est
 Poccorosa: regulus est
 Polomus: regulus est
 Pocha: regulus est
 Porrus plate: in hispaniola est
 Portus regalis: portus hispaniolæ est
 Purcn: villa est aurifera in cariai
 Portus carthaginis

De littera. Q.

Quareba: fluuius Quarequa regulus
 Quattuo: tempora insula est
 Quicuri: regulus est in continēti & regio
 in hispaniola
 Quiriquetana: regio

De littera. R.

Raia in riuo nigro decurio
 Regalis portus in hispaniola
 Rehre: regio in hispaniola
 Rodoricus: colmenares dux militum
 Roldanus: dux militum

De littera. S.

Also dulcis lacus est
 Seluaterra colonia ē hispaniolæ
 Sacti dominici urbs primaria
 hispaniolæ
 Sancti iohannis insula hispaniolæ ab oriēte.
 Sancti iocobi colonia hispaniolæ
 Sanctæ marie rotunde insula
 Sanctæ marthæ: portus in continēti
 Sancti mathei pditorū fluuius in cōtinēti
 Sancti martini insula prope hispaniolam
 Sancti nicolai portus in angulo hispanio-
 læ ad occidentem

Sacti christophori colonia hispaniolæ
 Scoria: regulus est in continēti
 Senega fluuius in itinere portugalensiu
 Senex: regulus Serranus: nauclerus
 Solisius: dux classis est
 Sorachelacus est in sinu urabæ
 Starci: idem est quod relucens

De littera T.

Tabor: regulus continentis

VOCABVLA

BARBARA

Ta'ia: regio est
 Tatacuri: regulus
 Teao'ca: regulus
 Téchetá: interpretatur multum
 Tenerife: insula Tenora ē margarita
 Terecotus: fluuius Tichiri: regulus
 Tirma: simulachrum in canaria
 Toatoa: mama mama
 Todos sanctos: insula est
 Togonoga: regulus
 Tubos: species battatæ
 Tuma'cus: regulus est
 Tumanamá: regulus
 Tunna: species battatæ
 Turci: aurum Turcigua idest resplendens uti aurum
 Turnsi: regulus & uilla
 De littera. V.
 Vagoniona: de primis hoibus hispaniolæ
 Vadi'ua decurio darienensium
 Valeius: dux militum
 Valcus nunnez balboa prefectus australis pelagi Umbriia: pfectus nauis
 Vesputius: nauclerus
 Yibba: regio in continenti
 Vincentius annes: dux nauum

Villanoua: colonia in hispaniola
 Vagoniona simulachrum est
 Ur'ba: prouincia & uilla
 Virra: fluuius
 Yru'schap ha siue cymba
 De littera. X.
 Xachoci: fluuius cadens in salsum
 Xaguaguar: regio
 Xagua: regio hispaniolæ
 Xamana: regio
 Xagua: regio ultima hispaniolæ in prouincia guaccariima. hic ne mireris lector quod prouincias appellaueri partes amplas in diuisione hispaniolæ regiones autem partes particulares in ipsis prouinciis. Hoc factum est ut apertius ipsius insulæ cosmographiam intelligant qui eam sunt tractaturi: nectamen absolum uisum fuit prouincias appellare quandoquidem regulisearuz subactis procul uictæ sunt.
 De littera. Z.
 Zahoran: fluuius
 Zazaue'ros: species battatæ
 Zerenie: locus in sinu urabæ
 Zobroba: fluuius est

Cura & diligentia uiri celebris Magistri Antonii Nes
 briffensis historici regii fuerunt hæ tres protono
 tarii Petri martyris decades Impressæ in
 contubernio Arnaldi Guillelmi in
 Illustri oppido carpetanæ pu
 ciæ cõpluto quod uulgari
 ter dicitur Alcala pfe
 ctu est nonis No
 uëbris An.
 1516

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several columns and appears to be a formal document or letter.

Correspondence
1712
The text in this block is also faint and illegible, appearing to be a signature or a short note at the bottom of the page.

Incipitur Legatio Babylonica.

Sanctissimo Leoni decimo pontifici maximo. B. M.

VANDO QUIDEM BEATISSIME PATERE NOSTRI orbis noui ternione partes sibi duas tua sanctitas uendicauit: Ioanne ruffo foroliuensi Archiepiscopo consentino & Galeacio butrigario tuæ sacræ sedis apostolicæ legatis ac Ioanne cursio florentino suæ illustris rei pub. oratore ut ea colligerem tuæ Sænitatis nomine poscentibus: Accipiat una legationem hanc meam babilonicam paululum reformatam ab ea quæ inepto caractere me inconsulto cum prima decade impressa vagabatur. quo intelligat utrum mihi creditum a peregre proficiscenti dño vitale talentum in nostra religione suffoderim: an exercuerim. & an ego de tui gregis ouibus una uirentia tua prata depastus impune fuerim. Huius legationis epistolares archetypos lituratos proieceram in angulum tanquam rem nude compactam de ipsius editione nil penitus curans: quia nihil ex his quæ domi aliquando cuderim: sine rubore ac metu emissi unquam: quoniam quid ex mea officina prodire queat: aperte cognosco. Multo enim magis occipitalem eruditorum castigationem timeo: & inuidorum tela perhorresco: quam amicorum applausibus erigar: aut uilla commendatione ob sumptos labores exhilarari animam sentiam. Dormitabat igitur iam cebatque in tenebris derelicta mea hæc a gadibus ad nilum usque peragratio: quando hispaniarum & cardinalis & primas Toletanus archiepiscopus noster hic patronus Franciscus xime nez in presentiarum castellæ regnorum moderator: carolo rege catholico absente: ut e latebris illas educere efflagitauit. Prodit eius nomine. En illam secundo chalcographorum plis suppositam. uenustioribus tamen characteribus fucatam: magisque uere quam eleganter scriptam. Quæ si tamen sereno vultu suscipietur: quam nostri agelli primicie anno superiore de orbe nouo ad te qui vicarius dei uices in terris geris missæ: cui rerum omnium decimæ primitiæque debentur: susceptæ fuerunt: obtusum ac torpens ingenium meum excitabitur: & multa quæ de orbe nouo restant litteris mandabit. Vale pater beatissime ante cuius sacros pedes animo: si nequeo corpore: prostratus opto dicoque felicitatem.

Petrus martyr ab angleria Mediolanensis.

A

Petrus Martyr ab Angleria Medio

laneñ. Fernando & Helisabeth regibus qui eum ad venetos & soldanum: oratorem miserant.

Aegio a conspectu uestro catholici p̄ci

cipes cum destinatus orator ad venetos: deinde ad soldanum babylonicum discessui me accingerem: ut quæ memoratu digna sese offerrent: quæ ve mihi acciderent: & latine retro scriberem imperastis. Quãobrem vestri imperii memor breuius epistolis tribus ex itinere quædam ex iis quæ mihi occurrerent: vobis significauit. Nunc vero cum in hac urbe Alexandria sim dies aliquot ociosus moratur: ob galeaceas quæ me aduexerunt: barbarorum cauillationibus implicatas nullum

q̄ sperem aliud posse mihi nauigium offerri: quo me credere tuto prius queam: fuit cõsilium nolle tempus incassum terere. Præterea cū existimem accidere posse in natura: ut magnorum aliquando regum ueluti priuatorum negocia uel intercipientur: uel tempestatibus includantur: est animus scribendis ea cõmiscere: quæ hætenus exarauit. Sic igitur exordiri intendo. Si memores estis catholici principes ex vrbe granata quam de barbarorū mahomethæorum potestate bello nuper eripuistis: Idibus augustis anni a salute nostra primi & quingentesimi supra millesimū ad hoc munus oratorium mihi demandatum a uobis dimissus sum. Cum abire iam pararem dominicus pisanus qui apud uos suã remp. uenetam orator refert: ut p̄perarẽ uehementi monitu persuasit. Solere sæpius ad orientis oras his temporibus uenetarum galeacearū classem: genus nauium a piratarum incurribus & tempestatū ac pcellarū rabie tutissimū: traicere inquitens. Huius ergo uerbis impulsus: longis itineribus hispaniã vtrãq̄. galliam vniuersã. quæ herculeo mari adiacet: italiãq̄ totam a lygustico ad adriaticū sinū percurri. sed per loca inuia. p̄ montium anfractus. p̄ deserta siluarum p̄ficiscens: sub dño ad euitandum pestis horrendæ periculum quæ laetanas ac narbonenses vrbes & oppida miseranda contagione uastabat: sæpe comedens & quiescens. Nec liber tamen ab ea cœli intemperiæ penitus euasi. Tres enim ex antiquis meis familiaribus pestifera febris correptos a tergo mœstus reliquit. Venetias tandem pridie calendas octobris circiter noctem intempestam perueni. Postero die ueneti senatores de aduentu meo certiores effecti: nobiles qui me ad se comitentur mittunt. Per nuncios enim illis uostro catholico nomine quædam me relaturum significaueram. Adiu. uostro nomine salutauit. imperata retulit. Quibus auditis delectatione affecti sunt summa. Sed tunc præcipue cum qualis sit erga eos futurus uester animus aperui. si quid in ip̄os quisq̄ moliretur aut si noui aliquid de quo suspicabantur: emergeret. Colloquiis vtrinq̄ iam peractis regias uestras porrexi litteras: quibus ip̄os ut de me uerius ad magnū soldanum babylonicum processuro curas gererent: hortabamini: & si uia cum diligentia dirigerent rogabatis: gratissimum uobis facturos inuenientes. Litteris libenter perlectis responderunt: se per celeres tabellarios ab oratore suo qui isthica fideret: dominico pisano de mea ad soldanum profectioe p̄sciuisse. inde ut animo sim a lacri suadent. Iter mihi tutissimuz successurum p̄dicant. Moxq̄ de primariis & senioribus vnus his me uerbis allocutus est. Ab huius nostræ urbis initio quæ uti uides: aquis vndiq̄ circumuallata & intra marinos fluctus fundata nulli rei p̄ se copiã tenet: ita semper fuimus instituti ut ciuiū nostrorum pars maior maritimis cõmerciis inteta exterarū

Instituta
uenetorum

LIBER PRIMVS

regionum: quacunq; iter pateret: prouentus ad nos deportare curarent: cæteris quibus vel senio confectis vires defunt: vel rerum experientia aut doctrina pollentibus prudentia inest: regendæ vrbs onus incumbit. Quare longa nobis annorum curricula hoc genus nauium quas nos galeaceas appellamus aptius: cõmodius: tutiusq; esse reliquis nauigiis ostenderunt. Quibus quidquid nobis est fortunarum: quotquot ve nobiles nostra hæc vrbs procreat: nos posse tuto credere arbitramur. Opportune igitur & fausto si dère aduenisti. Nouem enim scito galeaceas commercii causa: quattuor berytũ damasci Syriæ portum: Alexandriam autem ægyptiam quinque destinatas. Ex his octo dudum uela in altum dedisse. Vnamq; tantummodo esse in portu tibi significamus: quæ ad collegendas aliarum sarcinulas postergatas permansit: nilq; aliud iam præter aduentum tuũ & secundos uentos operitur. Reliquas octo galeaceas i polæ urbis nostræ portu in illyrico assequeris: in quem lignandi & aquandi gratia sese ex veteri nostra consuetudine recipiunt: altum ve capturæ conueniunt. Propterea te quãto cy9 poteris accingito: ne si forte uenti consurgant optati diutius morentur. Ingruit enim iam hyems & durũ est post hac credere se ventis: propter varias quæ ex insperato in hoc præcipue vadoso nostro sinu: exoriuntur tempestates. Huic ego quacunq; me hora nauæ uocauerint: præsto fore respondi. His itaq; peractis eius galeaceæ: quæ adhuc stabat in anchoris præfectus senatus ad se iubet accersiri: meq; illi summopere cõmendat: utq; honorifice & commode tractet: imperat. Domum igitur lætus reuertor: & interea loci dum per familiares meos læcti: cæteraq; ad eã nauigationẽ necessaria comparantur: hunc diem: qui calendarum octobris est: cum salutationibus eorum qui mihi in hispania oratores noti erant: intentus tũ perquirendo aut exarando consumpsi. Ex iis qui ad me veteres amici salutandi gratia uenerunt: cum uenetos Senatores ad principem eligenduz in prætorio cõclusos reperi: quo ordine is deligatur percũctatus sum. Cum primuz dux eorũ hoim exiit: comitia: ad quæ nobiles omnes ab anno trigesimo cõueniunt: per præcones cõuocantur. Neq; n. de populo inter eos ad imperii habenas quisquam admittitur. Nobiles aut circiter quingentorum supra mille numerũ attingunt. His aggregatis de argentati globuli intra pyxidem clausi numero totidem: quot ipsi astant: afferuntur: quibus triginta tantum de auraticõmiscuntur. Ita ueluti agmine bene composito p cuiusq; ætate: Honos enim inter ipsos ueterum romanorum more senibus exhibetur: ad pyxidem pcedunt: manuq; ppria singulos globulos latentes ex obscuro singuli extrahunt. Qui in deauratos forte icidunt in prætorio permanent. Cæteri dimittuntur. Triginta uero hi nouẽ inter se per suamet suffragia sortiuntur: reliqui abeunt. nouem his ita electis: de quibuscunq; nobilibus absentibus vel p̄sentibus quadraginta per sua suffragia liberũ est p̄ponere. Ab his quadraginta duodecim iterũ de suomet numero deliguntur. Quibus duodecim: cæteris domũ redeuntibus: alios extra se quinque & viginti nominandi potestas præbetur. Hi quinque & viginti de seipsis nouẽ iterum per suffragia deligunt. Extra suũ collegiũ hi nouẽ iterũ quinque & quadraginta quoscunq; libet sortiuntur. Ex horũ turba iterũ undeci qui cæteris discedentibus alios vnũ & quadraginta deligunt. Hi vnus & quadraginta iam tandem undecim electoribus suis domum dimissis in prætorio permanentes post tanta ac tam varia scrutiniã de nouẽ sancti Marci pcuratoribus eũ: quem iureiurando adhibito ad rei publicæ gubernaculũ aptiorem fore crediderint: ducem sibi retinet eum qui in suffragiorũ vni9 & quadraginta benigna cessione: quinque & viginti ad se directa suffragia habere cõperietur. Ducis aut uenetoꝝ ita selecti potestas paulo maior est mea sententia: q̄ eius qui apud Romanos princeps senatus appellabatur. Neq; enim is habet sine decemuiratus: qui ipse si semper assidet in rebus pertractandis: consilio non modo vitæ aut necis: sed neq; in re vlla solus aliquam potestatem. Monetæ tamen huius caracthere signatæ cuduntur: ipsiusq; nomine litteræ conscribuntur. Non deerunt hoc loco arbitror catholici Reges: si ad aliquorum manus hæc nostræ litteræ peruenerint: qui subsannas

Luta galeacearũ nauigatio

Ordo eligendi principẽ uenetum.

Ducis uenetoꝝ potestas

LEGATIONIS BABILONICAE

re & mea huic eorum iudicio inutili curae detrahere presumant: qui ad tantos ac tantis regnorum ponderibus pressos Reges minuta quedam & inculta oratione ociosus enarrē. His ratio ipsa catholici principes aperta fronte respondebit: Prudentum sibi ac sapientum nomina solos eos reges peperisse: qui multarum rerum scientiam continua & studiosa inquisitione indagarunt. Nec magnis principibus semper res celebres datur per tractare: nec sola ea sunt magna a quibus dulce aut utile: quae duo vitam versant humanam. decerpantur. A paruis etiam arbutis fructus interdum non inutiles: & ab incultis rubetis odoratae rosae colliguntur. Propterea cum sitis mihi sanctissimi duo confortes: non penitus ignoti: cum a clarissime gestis prudentia uos uiuentes omnes antecellere sit compertissimum: fuit consilium hebetare aures: & quacumque uobis satisfactum iri credidero: calamum dirigere. Redundum igitur est ad primum institutum. Ab iisdem qui apud me eo die uersati sunt: quod genus galeacea nauigii sit adeo: ut ipsi praedicant: tum: quibus autoribus conficiatur: quo uero modo regatur sciscitatus sum. Genus autem esse triremium: nec alio a triremibus fabricari discrimine: quam magnitudine. Impensa uero & arario communi ab eorum met fabricis nauticis: quos habent & enutriunt continua exercitatione in suis naualibus innumeros: construuntur. Venetorum naualia principes ferentissimi pulcherrimum est videre. Urbem munitissimam ueluti a propinquis hostibus mirifice custoditam se ingressum arbitrabitur: qui intra eorum naualia admittetur. Moenibus enim turritis circumsepta: praesidiis & excubiis perpetuis custodiuntur: ne quis maleuolus igni supposito: ut aliquando euenit: introeat. Ibi fabrilis omnia fiunt. ibi malleorum strepitus uix ferre potest quisquam: cum inter fabricorum ferrariorum officinas iter fit. Alii anchoras diducunt. alii enses. hastarum cuspides & gladio omne genus formant. alii ballistas conflant & scorpiones. Alii clauos: secures: ligones: & caetera: quae ex ferro fabrefieri solent: instrumenta cudunt. ibi etiam foeminarum uentium textentiumque ac omne amplius parantium multitudo ingens degit. Ibi molae uersatiles quibus tormentarius conficitur ac teritur puluis: nunquam quiescunt: deportatas huc fabulosas vulcanias insulas uestrae siciliae suburbanas cum suis uulcano & cyclopiibus me perambulare quasi existimabam. In his demum naualibus omnia quae ad nauigationem: terrestremque bellum attinent: conficiuntur. Galeaceis igitur compactis atque etiam instructis per praconem in compitis actiuis omnibus certam galeacearum copiam ad alexandriam aut aliam expeditionem esse paratam edicitur. Diuersarum. n. mercium comparandarum gratia ad omnes has regiones uenetum quotannis quendam galeacearum numerum mittere consueuerunt: Ad tanais scythiae in scythiam aliquas: alias Berytum damasci portum in syriam: alexandriam aegypti emporium alias: ad africana litora plerasque: quasdam in hispaniam: in angliam: Britanniam maiorem: & ad glacialis oceanus incolas etiam nonnullas mittunt: Bizantium quoque constantinopolim in thraciam priusquam turcarum bellis uirgerentur: unde tapetum ingentem copiam referebant. Audito igitur sui principis & senatus per praconem edicto: nobiles hisce negotiationibus exercitati in praetorium conueniunt. Ibi praeposita ad auctorem galeacearum locatione: singulas singuli conducunt. Facta dehinc pro ipsorum ueteribus decretis diligenti inquisitione: an cuiusque galeaceae conductor idoneus sit: cum omni: ut ita dixerim suppellestili ampliusque recenti: ad nauigandumque paratissimas conductores suis nobilibus galeaceas obsignant. Popularium namque galeaceam conducere ne mini licet. Harumque conductores patronos appellant: & a patroni conductoris cognomine nomen sibi quaeque galeacea in posterum retinet. Galeacearum quamlibet cuparum qui gentarum subtegmine: in detecto autem totidem pondus deportare inquirunt: cupas uero singulas ponderis mille librarum computant. Et quoniam longe secus atque onerariae naues aut alia quis nauigia gubernantur: non erit absurdum quoniam modo illas regant recensere. galeacearum quaelibet ducentorum fere hominum ministerio stipendio conductorum indigere uidetur. Ad remorum ac uelorum administrationem centum quinquaginta addicuntur.

Quis sit ex
milit reges.

Forma ga
leaceae

Descriptio
naualium

Quo galea
ceae ad nauis
gent.

Quantum ca
par sit gale
acea.
Quot ho
mines gale
ceae cuius
sint necesse
sint.

LIBER PRIMVS.

tur: tot enim remos quilibet ipsarum: quamuis ob nauigii magnitudinem remis parum utantur: asserunt. Nam solo tempore malachiarum: ut proximum aliquem portum ingrediatur & exeant: aut ut se in aliam quam partem mutant & conuoluant: remis agitur: quos hinc in quolibet transtro ternos: propterea triremes merito appellabuntur. Hi centum quinquaginta a remis remiges dicuntur. His digniores duodecim iuvenes agillimi assignantur: quod haud secus: ubi opus est: pro malos ac rudentes & antennarum cornua ascendunt descenduntque etiam rugiente tempestate: ac si essent tabrachæ similes: aut petauri leues. hi gagliardi id est virescentes pollentes appellantur. Quorum humeris sine industriæ & laboris infremitu tempestatum siue in certamine nautico: si quid occurrat: totum onus incumbit: & veluti decuriones alios nautas regunt. Sunt propterea duo directarii: quorum consilio duodecim gagliardis comitibus cura est vicissim quacumque pupis uertenda sit temone regere. Est & his superior gubernator generalis: cui alius addicitur consiliarius. Omnibus autem patronus ipse galeacæ conductor imperat. Insunt etiam omnium artium ad rem maritimam necessariorum opifices delectissimi & publicis naualibus educati in eis a teneris educati cum suis quibusque ministris & fabrilibus instrumentis: ut puta lignarii: ferrarii: stipatores: ballistarii: arcuarii: tormentarii: & reliqui id generis. Sunt & ceteri complures: dispensatores: mensarii ministri: quattuorque portus custodes vocati: qui sub vnius tabellionis imperio: cui merces omnes assignantur: curam gerunt emendarum imponendarumque mercium: ne uel quis subtegmen per portum nisi sit bene notus: ingrediatur: quoniam ibi omnia preciosa includuntur. Sed ceteris omissis opere periculi est nouum illud institutum ab eorum maioribus a prima urbis origine innatum: legeque sancitum: & religiosissime apud eos ad hæc usque tempora seruatum cognoscere. Ut labentibus paupertate nobilibus consulatur: lege cautum est: ut galeacæ cuiusque patronus octo nobilium pauperum filios ad quacumque partem proficiscantur: cum septuaginta numerum aureorum stipendio secum ducat: illisque victui necessaria: qualia nobiles habere decet: impartiantur. simul ut aromatum libras quater mille sine nauis solutione & gratuito importare singulis permittat. Ita & aliena impensa hoc tempore viuunt: & multi qui egestate oppressi torpescerent: exerciti perdetenti: nisi sint ignaui penitus & inertes: emergunt. Cuique tamen importum intra galeacæ fustationes: ad quas tutandas una cum duodecim comitibus concurrat: si qua vis hostilis ingruat obsignatur. Sed per senatus suffragia hi nobiles de multis pauperibus supplicantibus deliguntur. Galeacarum ex ægypto precipue vel syria redeuntium ducetorum interdum millium ducatorum summam singulæ reportare creduntur. Inde namque gemmarum: aromatum: arabicorum odorumque genus: & quicquid lasciuie huiusmodi est in natura ad effeminandos homines: simul & medicamentorum copiam ingentem per totam europam diffeminantur. Ex quarum rerum portuariis & uectigalibus publicum ditatur ærarium & eorum respublica per ciuium commercia idies magis augetur. Ad syros autem & ægyptios unde ista sibi ocioforum & lautorum opinio: preciosa conquirunt. Argenti & æris maxima ipsi potera important: quæ ex utraque panonia & germania aromatum: lapillarum: ac medicamentorum permutatio exhauriunt. De galeacæ iam satis. De quibus cum essent mihi inter fluctus & tempestates futuræ per uetita tempora domus: examus me vestigare oportuit. Scio minuta quæque vos sepe uoluisse intelligere: ac uia uobis satisfactum iri puto. de ceteris nihil mihi curæ. Quo nam uero modo suæ in ciuitatis gubernatu sese habeant ueneri instituta romanorum interdum imitates: in plerisque fugientes: ne per licentiam suorum ciuium animi insolent: dignum esset memoratu. Sed quoniam temporis breuitas pauca mihi de hisce rebus cognoscere permisit: in aliud narrationem hæc differre satis eeduxi. Ope periculi autem est & fere miraculosum: quoniam propter labedem a fronte tantum ista conspexerim: domorum a deo nouas structuras intra aquas uias nauigabiles: cymbarum traducetium multitudinem: ornatum & commoditate cernere. plateas in mari multas & ingentes miro labore inpenasque lateribus constructas intueri. Tempora magnificentissima inuera: ditia: in modum arcium erecta atque oculos caligantia circumspicere. E quidem sub sole visu mirabilius hominum industria compactum stare nihil existimo. Nec plura his: quia monebar ut sole primum ex oriente præsto essem: licuit vestigare. Sexto igitur nonarum

Afflictorum
nobilitate gratia
de remedio

mira de domibus: uisus ac plateis.

Octobris die mare ascensurus: ex his quædam ad vestras maiestates nocte Calendarum
vr gente ab vr be venetiarum retroscripsi.

Legationis Babylonice. Liber secundus.

Vale mibi catholici Rex et Regina a nobis

proficiscenti ex vrbe Granata iter acciderit: superuacaneum esset velle
repetere. scripsi eni ad vos quæcūq; ad eā vīq; horā: qua venetiis discede
re parabā: occurrerūt. Nunc cū Alexandria ægyptiam ingressus soldanū
cum cogar mandatū expectare: sitq; velox quoddā venetū nauigium
in europā venetias ppediē rediturū: iperū vestri memor calamū sumpsi:

Sexto nonas. octo. uti iā significauī: Polā Illyrici maris vrbē: in cui? portu galeaccæ reliq;
quæ nostrā operiebatur: petiturus mare conscendi. Polam vix centū millia passuū distā
tē aī diē sextū Iduū ipi? octobrisprehendere ppter aduersantes ventos minime potui
mus. Ibiq; vna cū cæteris oibus qui nos expectauerant: flantibus ex aduerso nunc curis:
nunc austris furentibus: interdū etiā propter malachias: continuos egimus cum ingenti
molestia septē dies ociosi. Quo tpe a duobus theatris antiquis & vetustarū rerū plurium
epitaphiis illustratarū vestigiis nobilē fuisse vrbē polā cognoui. Quapropter cū in mē
tē venisset: splendidissimā vestrā curiā iuuenib; ingenio pollentibus & antiquitatū stu
diosis esse omni tēpore ornatā: nō absontū mihivisu fuit ex epitaphiis aliqua colligere:
quorū pleraq; vetustate collapsa: alia fragmentata iā sunt. De manibus etiā polensium
quædam extorfi: aliqua & prætermisi. Est de polæ vrbis huius portis vna: quæ ratta dī
citur: vbi triūphalis extat arcus: qui hoc epitaphio inscriptus est.

Est aucto: i
alexandria

SAluia. Postumia. Sergi. de. Sua. PECunia.
Eodem in loco.

C. Sergius. C. F. AED. ii. Vir. Quiq;
L. Sergius. L. F. Lepidus. AED. TR. MIL.
Eodē in loco. (LEG. xxxix.)

SAluia. POSTumia. SERgi.

Post altare scti matthei extra moenia polæ.
SEX. Palpelio. P. F. Vel Histro. LEG. TI.
Claudii. CAES. Aug. PROcon.

Alio in loco.

Pr. Tr. PL. x. Vir. S. T. T. L. Iu. Dic. Tr. mil.
LEG. xiiii. Germaniæ. Comiti. TI. CAES.
Augu. Dato. A. Diuo. Aug.

Alio in loco.

C. Prærius. Fœlix. Neapolitanus. Beneficiū.

Apud ecclesiam scti Germani.

I. O. M.

C. Iulius. Chrysogonus. Ex. Voto. Fecit.
In sacello Octauiani Augusti.
Romæ. & Aug. CAES. Inui. F. PAT. PAT
Aenigma in quodā tumulo.

Pater. Cum Filia. Frater & Soror. Socer &
Nurus. Hic. Tantum. Duo. Iacent.

In quodam sepulchro

Sergia. FLA. Lusiana. Mili. & Q. Fla. Lu
siano. Dulciss. Nepoti. Ex Filio. Coniugis.
Q. Meo FRatri. AM Antiff. Fui INTEgra.
Monumentum. Constitui.

Eodem in loco.

Euticus. & Enoria. Nata. H. Sedē. S. V. P.
D. M.

A. Aetius. CA. Archiater. S. ET. Iulæ. P.
Coiugi. Incōparabili. V. S. P.

Ibidem

TOciæ. Nisidius. Capito. Maritus. PARui
TEMPoris.

Ad sanctum Ioannem.

Marco. Lurio. Hiassiso. Patrono. & Luriæ
LIB. ET. M. Lurio. ZOSimo. M. Lurius.
Zosimus. LIB. F.

Apud sanctum Martinum.

Iulæ. Chrystantidi. ANN. xxxi. Men. iiii. D.
xxxix. F. Lusidienus. Nestor. Aug. POL.
CON. Incomparabili. Cum Qua. Vixit.
ANN. xvi. Sine. Vlla. Querela. B. M.

In quodam sepulchro

D. M.

Papiria. Prima. Vinea. Sibi. Posuit.

Sit tibi ter
ra leuis.

LIBER I

Apud sanctum Vicum.
AVR. SOTER. ET AVR. STEPHANUS. Aur.
 Sotiriae matris. Pietatis. Religio. Iucife. metuenti
 Eodem in loco.

C. BASILIDES. EQ. R. & AVR. VIBIA VIBIANE matronae. P. Arètes. FIL. Kariff. V. F. F.
 In quodam monumento.
 D. M.

AVRE. RVFINA. ALUNA. PIENTISS. & INCOPARABILI quae vixit. An. xxvii. M. x. d. II. Fide Cognita. Memor. Obsequii. Eius. Aurelia. Soteria. PIET. PLena. P.

Iuxta amphitheatrum. D. M.
Aurelio. Timacho. Aspasia. Liberta. V. F.
 In quodam sepulchro.

MANILIA. PAULA. DE PATRIMONIO. SUO. SIBI & AVRELIO. PAULINO. COPATRI. SVO. DOMUM AETERNAM. P.

In quodam horto apud sanctum stephanum.
ANIDIA MAXIMINA. DOMUS. AETER. V. S. P. si
 quis. Aliqua. Corpore. Suppo. Det Fisco. ccc. mil.
 Apud amphitheatrum.

Aur. Eripin. Aur. Victoriae. COPATER. Eius
 De Patrimonio. Suo. Domus. Aeter. V. S. P.
 In cathedrali ecclesia.

M. BARVIUS. SOTER. BAR. ASCLEPIDORAE. FILIAE. PIENTISSIMAE.

In sepulchro quodam.
IVLIA. MATRONA. AURELIO. AQUILINO. COP-

Hæc dum ita conquerere: venti iam tandem fati placidi: nostrosque itinere non dissoni sese nobis ostendunt. Anchoras igitur eruiimus: portu egredimur: quatuor galeaceae berytum in syriam profecturae discedunt a nobis. Inter quosdam nos scopulos in huius portus faucibus eam noctem egimus. Altero die vela damus: sed infausto sidere. Nam vix ad milliare trigessimam aberamus a portu: quum adeo fera tempestas exorta est: ut magistri gubernatoresque nauium quid consilii caperent: penitus ignorarent. Dum sic omnes mulstant: ecce vis venti maiorem galeaceae: qua ego vehebar: antennam non longe a malo dirumpit. Vela a summo ad imum lacerat. Antennae pars in mare a ventis deportatur. Galeaccam fere secum trahit. Et quidem: nisi celeres illi. xii. iuvenes gagliardi comites appellati parti velorum laceratae fortiter innixi eam summa vi astrinxissent: nauim inuertisset. Intra galeaceam igitur illi laceratorum viribus & robore vela reducunt perditam. Ventorum fremitus furiosus augetur. Aliae naues suum iter a ventis & ipse raptae prosequuntur: nos deserunt. neque enim: & si cuperent: laborantibus nobis opere ferre potuissent. millia passuum circiter viginti retro cedimus. In statione quadam sub scopulo qui nos aliquoties per abvndarum incursum tutaretur: anchoras iacimus. Ibi dies egimus duos: duasque terribilissimas noctes aut rudentum aut anchorarum rupturam ut intra scopulos quibus proximi eramus: illideremur in horas expectantes. Verebatur etiam ne fluctuum insidibus nauis aperiretur. Toto enim eo tempore nauis nostrae latera non aliter vndarum tumida rabie concussa tredebant: quam ab hostibus quassata oppugnando tormentis hostium moenia. Votis precibusque singulis horis deum sanctosque omnes

A. iiii

SECUNDVS

Cum. Quo. Vixit. ANN. xxii. Sine. Vlla.
Q. Verela. B. M. P.

Apud pratum magnum.
DONATIUS. AVG. LIB. & ANNIA. PRIMITIVA. Hanc. SEDem. FRuctum. LABoris. Sui. Vini. Sibi. POSuerunt.

Apud montem amphitheatrum.
VIBIAE. ATHENAE. DUL. HERACLIAE. PA. SOCR. P. B. M.

In domo Iacobi fabri.
LOC. MON. IN. FR. P. XVI. IN. AG. P. XX. H. M. HERE. S.

Sub campanile aedis pontificiae.
IMPERATORI. CAES. PIO. FELICIS. INUITO. AVG. RES. P. POL. DN. MER.

Eodem in loco a tergo.
MAX. TRIB. P. VI. CON. II. P. P. M. AUREL. MENOPHILUS. ORNATUS. IV. DICIO. Eius. Equo. P. VBL. Sacerdos. Tusculanus. EDIL. POLEN. Cum. Menophilo. Patre LIB. AVG. NN. EXPRocurat. INDulgentiss. L. D. D. D.

Iuxta aedem diui mathei in tabula marmorea.

C. HELVIUS. Iulianus. IVLIX. FORTUNATAE. CONIUGI. CASTISS. ET. INCOMPARABILI. SPLENDIDISS. ORDO. Aquileienseum.

Locus. Monumenti. in fronte. Pedes. xvi. in agro. Pedes. xx. hoc Monumentum. Hec desequitur.

Locus. Datus. Decreto. Decurionum.

nes fatigabam⁹. In nostra galeacea quatuor pegrinos ad diuersas orbis partes mittēdos vouimus. Plena metu omnia. oīa horrenda. sed secūda nox formidolosissima. sēuiebant ab alto rabidi fluctus. mugiebat a p̄fundo pelagus: vndarū cumuli spōdas interdū superabant: modo apupi: a prora modo vexabamur. Tertia die tadē quieuit hyems aliq̄tulū: iterq; nostrū Dalmatiā versus capimus. Intra cuius puīnciæ scopulos quarta ab inde die reliquas galeaceas: quæ & ip̄æ maiora passæ fuerāt incōmoda q̄ nos: errātes assequimur Quāuis afflicti inuicē tñ sublati clamoribus sese e pupibus nautæ: ciues vero nutib⁹ alacres salutant. Aduersantibus iterū ventis Iaderā quā appellant veneti zaram dalmaticā vr̄bē illustrē vna oēs retrogradimur. Ibiq; cū deicendissimus e nauibus: sua quisq; pericula iactitabat. Hic derelictas sibi ruptis rudētibus anchoras: ille spondarū munitio- nes attritas: alius remigiū cū cadis remisq; abrepta cōquerebatur. Sed p̄ter cætera ex illis quattuor quæ nos deseruerant: fracta maiori anchora furibūdus quidā vortex in aliarū conspectu vnā detorsit ab oculis oim: illā semī absorbendo: cōcutiendo: cōuolendo ī hōræ momento asportauit: cæteris tribus pari fere modo laborantib⁹. Hi ablatos a se miseros socios tanq̄ iā voratos æquore deflerūt. Intra vadosa enī Apuliæ littora: quibus ip̄i tunc erant proximi: pietos p̄culdubio arbitrabantur. Sed minoribus anchoris statim iactiscū magna rudentū copia p̄ter omniū opinionē violentiæ illi restitit: & euasit incolu- mis. Expurgatis iam langore & metu fatigatis afflictorum pectoribus: vr̄bem perlustra- mus. Vbi multis veterū monumentis illustratā Iaderāz comperimus: ex quibus sculpta marmoribus hæc ep̄itaphia annotaui. & multa p̄terea q̄ nō licuit colligere.

Finis tēpe
statis
zara est Ia-
dera.

In vr̄be Iadertina.

In templo diui donati.

Iunoni augustæ apuleia. M. FIL. Quinta suo & L. Turpilli Brochii nomine.

Iuxta portam qua itur in agrum.

IM. Cæsar. F. Aug. Parens Coloniae murum & turris dedit. L. Iulius optatus turris vetus
state consumptas impensa sua restituit.

In exteriore parte templi diui chryfogoni.

Q. Delius. Q. F. Fuscus. vi. vir. Augusta. F. sibi & suis. infr. P. xx. in ag. P. xx.

IBI etia; beati Simeonis prophete corpus: ut iadertini multis testimoniis probat: honorifice sepultū atq; adhuc integrū salutauī. Admiratusq; sum tanto tempore simplex sine myrrha aut balsamo cadauer: quod nullo medicamento fucatum est: potu- isse incorruptum seruari. Altero vbi primum eluxit die: neq; enim diutius Iaderæ mora- ti sumus: iter nostrum claudicando tñ altū capere conantes p̄sequimur. Ea nocte extrā- uerso nauigiolū quoddāz gr̄ipus ab adriaticis maritimis appellatus nobis ex apulia ob- uium efficitur. A cuius nautis: qui fere latus unius ex nostris galeaceis inuiti tñ abra- serunt: accepim⁹ galeaceas beryteas: quæ a nobis pola illyrica discesserant; in appuliā tēpe- state abreptas tranicurrisse: summaq; pericula nec nostris inferiora fuisse perpeffas. Dal- maticūz tandem littus simul & epiroticum per ingentia discrimina & immēsos labores aut latera semper aut proras uentis uertentes: præterlabimur. Quum ex alto nos prope dyrrachium: quā miserā urbem nuper turcarū exercitus occupauerat: tempestas cōpu- lisset: per butroti littus Coreyram insulā alcinoi & phæacum patriam apprehendimus. Neq; intra diē tertiu & trigēsimū quod iter sæpe intra septimū aut octauum a diceffu ab urbe venetiārū hæ galeacæ percurrere solebant. Corphu hanc insulā nunc dicioni ue- netæ subiectā appellant. Quāquidem ex soli ubertate & citrorū copia amoenā fuisse ue- luti prædicatur constat. Sed dignitatem illāz quam ei antiquitas tribuit: turcarum uici- nia & alienū imperium sustulerunt. In deterius enim & in præceps: cum ad exteras ma-

nus detentus: alta quæq; in dies collabuntur & corruunt. Auctoritas autem ornat⁹ & opulentia imperii sedem sectantur. In corcyra bene munito quidem & duarum arcium præsidio satis tuto emporio biduum: cum omnia iam nobis alimenta deessent: commorati sumus. Inde montes ceraunios uersus cimeriacos ab incolis nostra tempestate nuncupatos: qui a corcyra distant passuum millia sexaginta; nauigauimus. A quibus quum iam illis proximi essemus: occurrens nobis a prora rabidus auster nos intra corcyriacos in oppidi conspectu quosdam scopulos rugiens reiecit: ubi nos aduersi flatus dies undecim interceptos detinuerunt. Inde corcyra iam tandem per ceraunia littora a tergo relicta: cephaleniâ Vlyxis quondam insulam: in qua fame erat: paucis ante diebus per vestrum & venetorum exercitus a turcarum potestate ereptamprehendimus. Hæc insula frumento: vino optimo: serico: murice: gregibus atq; armentis ob ingentia pascuam illisq; humano victui necessariis prouentibus abundans est: sed & ipsa nunc incursionibus infestata male culta & hominibus parum frequens est. A tergo fames græciæ continentem versus iacet Dulichia sinusq; laertiacus: quem his etiam temporibus golphum late veneti nominant. post triduum quo stetimus in anchoris in littore famico a ventis aduersantibus detenti discedimus: duosq; illo die scopulos quos dicunt striuales vergilianas strophadas præterlabimur: Zacyntho insula quæ nunc zantus dicitur a septentrione visa quæ sexaginta millia passuum ab insula Same distat. Sed quum a zacyntho & strophadibus iam circiter millia centum nauigauissemus: maris ira coacti zacynthum regredimur. Ibiq; intra portum qui dicitur natte semper fluctuantes dies egimus in anchoris quattuor. discedimus tandem: & littus abradimus arcadicum: peloponesiacum ve & argium loca omnia ob turcarum incursiones & crudelitatem: sed nunc præcipue inculta deferta & miseranda: quum venetorum vires expugnata vrbe modonensi: habitosq; in deditione coronæ græco oppido his temporibus ditissimo: perfregerint. Sic nauigando beatæ catherinæ die: quem uti non bene faustum nautæ formidant: sole ad occasum vergente: in insulam citheræam incidimus: in qua adhuc extant celeberrimi templi vestigia: ubi superueniens ventorum nimbus cum tenebroso ac uiolento pluuiarum lapsu nos anchoras iacere vix passus est. Sequens vero dies in pupim nobis ventos ostendit. quare eleuatis anchoris ultimo iam peloponesi angulo quem nautæ itali caput antiquo nomine maleum nocant a tergo: ægæoq; mari cum reliquis: præter abrafas cycladibus insulis a sinistris relictis: altius capimus: & hora circiter eius diei meridiana fabulosi iouis quondam insula creta a citheræa millia paulominus centum distans nobis apparuit. Cuius emporium urbem candidam intramus nonis decembris: quod iter a corcyra intra diem octauum hæ galeacæ sæpius peregerant. Ibiq; quâuis ab omnibus pelagi minimis portus sit tutissimus: tredecim continuos dies inclusos aduersi nos uenti ne egredieremur detinuerunt. Interea loci de insulæ rebus hæc pauca notauimus. Ex insulæ uiridariis rosarum & uolarum manipuli nativæ ambrosiæ alligati cœli benignitatem testantes ad me cotidie ferebantur. Vrbs autem candida ad orientem sub idæis montibus posita vicinū sibi habet alium a meridie montē altissimū: qui nostra etiā tempestate mons iupiter ab incolis appellatur. De minoio uero labyrintho de quo poætæ tam multa fabulantur ex amussim percunctatus: extare illū reperi: esseq; subterraneā specū cauatā intra montem quinque & uiginti passuum millibus in internis insulæ ab urbe candida distantē: sed maiori ex parte uetustate collapsas: pluribusq; in locis dirutā asserunt: ex industria etiā plures aditus clausos: & lege cautū aiunt ne quis introeat nisi illū senex aliquis indigena qui meatus illos bene cognitos habeat: accensa face introduxerit. At tamen quid aliud sit præter spelūcam quis illū struxerit: quod ibi ex paliphæ natus minotaurus fuerit: & manu thesei interierit: minime sciunt. Natos autem apud ipsos saturnū: iouē: reliquos uero simplicis ac fabulosæ antiquitatis tyrānos ignorant. neque enim est quisquam in tota insula qui litteras didicerit: aut quicquam

Quare i
terius rudi
omnia.

De prouentibus
bus cesale
nie vlyxæ.

De zacyn
tho strophadibus

De cithæ
rea.

De creta

De labyrintho.

scire aliud curret: p̄terq̄ de vineis aut gregibus & armētis ex quibus vini & casei copiam exauriūt imensam: quorū prouetū p̄mutatione cætera sibi iucūda aut necessaria cōparāt. Siluas cretenses habere cupressinas ita peculiāres: vt domorū oīm trabes: cōtignationes. tabulataq; oīa ex illis arboribus: atq; etiā naues cōstruāt: q̄q; apud eos cupressi incisæ renascātur mihi cretenses affirmarūt. Noxiū præterea veneno aut rapax aialvt puta lupū: aut vrsū siue vulpē vel huiuscemodi aliud vllū: q̄uis in lacunis colubræ procreētur: insulā pepisse nunq̄ p̄dicāt. His paucis de insula creta iuxta doctorū scripta collectis: candidæ portū sexto decimo κλ. Ianuarii iā tandē egredimur. Rhodocq; casu ac carpato reliquisve multis insulis adiacentib⁹ a sinistra relictis alexandriā ægyptiā versus q̄ Crete australis est: proras dirigim⁹: quē maris tractum quadringentorū milliū passū dimituntur. Id nō pauciorib⁹ q̄ sex diebus peragrarē p̄ tēpestates licuit. e prora enī interdū: a lateribus plarūq; nos fatigabant: sed eo præcipue die quo alexandriā attigimus: nos tumidissima p̄cellarū rabies comitabatur: contra alexandrinorū oīm opiniōnē plenis tectis ac pinnis nostri accessus exitum expectantiū sole ad occasum vergente decimo κλ. Ianuarii portū apprehēdim⁹. Multa ibi eo die rara nauigātib⁹ ex veterū nautarū sermōnibus acciderunt. Vndarū cumuli qui sese nobis interdū eleuabāt mediū: socios a nostris & nos a sociorū oculis surripiebant. nos dixi: Immo & plarūq; non modo naues: sed & nauū malos penitus abscodebant. Salientiū vndarū spondas percutiētū adeo magna moles interdū erigebatur: vt semel atq; iterū ad aliāz galeacæ partē tanq̄ densa nubes in mare caderet: pedibus insistere vix quisq; poterat. Vidi ego præterea ac dimensus sū: fluctibus egredientib⁹: sinistra nostræ galeacæ spondā duos & semis cubitos sub aqua interdum delituisse. dextra enī ab occidente venti furebāt: sed eius nauigiū ita bene formata est & cōpacta cōtextura: vt qua ipsamet vnda igreditur: eadē regrediatur. & si tota sub aquis ipsa nauis sūmergeretur: veluti anguila aut agiles delphini eadē vi vndarū impulsā qua obruitur: emergit. Noctē igitur supueniēte: in captato alexandrino portu nouo septentrionali: aliū enī habent antiquū tutiorē: quē nemini xp̄iano videre fas est occidentalem: anchoras summa cū læticia demittimus. Alacri ve animo ab ægyptiis p̄pter varias nō minus gratas q̄ vtilis quas ad eos merces important: sed auri argenti atq; æris p̄cipue: galeacæ recipiūtur. Ego vero habita descēdēdi e nauibus ab alexandrio prorege veniā. neq; .n. aliter captare terrā fas est cuiq;: a barchinonensi quodā philippo de paredes hispanorū & gallorū in ea prouincia cōsulū iudiciario hospitio suscipior. Tabellariūq; celerem: vbi sum ingressus alexandriā ad soldanū de aduentu meo significatū cairū quæ e babylon nunc ægypti: idumæ: & syriæ regiā sedē mitto. Mos. n. est vt edictū prius soldanicū quicūq; eas oras attingat: expectet: q̄ ad eum iter capere auit. Interea igitur dū edictum operior regiū: tertium esse alexandriā a meroe iter climata considerans quid a nobis distet alexandriā animaduertebā. hyematū alexandriā hūidines: miluos: quos regales in hispania appellatis: cæterasq; volucres pontū hyeme adueniente a nostris regionibus europæis transuolantes tendere cognouī: floridas & habebāt arbores ac viridaria de cēbri & ianuario mensibus. In sextū ab ingressu meo diē impatiens ocī alexandriā perambulauī. Proh dolor: illustrē. maximā: habitatoribus refertissimā: pulcherrimā: opulētissimāq; quondā ptolemæorū sedē alexandriā: collapsam: dirutā: maiori ex pte desertā miserando spectaculo deplorauī. Heu infelice q̄ & quāta mœnia: quales & q̄ amplæ eius vrbis strata viæ: q̄ cōspicue domorū frontes ad cœlū tendentes: qui portarū fornices: sed in cinerē versa domorū interna oīa p̄tereuntes conspiciebamus. Vñ hæc tā lachrymosa ruina emanarit: variæ mihi sunt rōnes adductæ. alii pestiferæ contagioni rē ascribebant: alii bellis acciuiū seditionib⁹ attribuebāt: sed regū sæuiciā post transportatā trans nilum imperiū sedē & alienigenarū tyrannidē truculentā: potentissimā eius depopulationis causam fuisse nōnulli arbitrantur. Quotquot enī soldani creātur: alexandrios incolās: quō sit alexandriā: excepta damasco: regnorū omniū soldanicorum emporiū & negociorū

Hullū atal
norū i cre
ta

q̄ tota sit
galeacea

Mittit nun
cios ad sol
danum.

Abi hūm
dines hūe
ment

sentina: expilant & tanq̄ mercenarias oues pro libito excoriant. Neq; abest quin a plæ-
 risq; per cruciatus & tormenta delatorū susurris admoniti: pecunias extorquere soleant:
 nulla alia ratione media p̄terq̄ volumus pecunias. Quapropter quicūq; mercatores aut
 alteriusmodi incolæ diuites eas inhabitant prouincias: die noctuq; suā perniciē ob di-
 uitias quas possidere creduntur expectantes: tremunt: curisq; ingentibus cōfecti vitam
 degunt infelicē. Inde est q̄ hac tēpestare tenuia sint cōmercia: nullæq; geminæ v' pau-
 cæ reperiantur. pauperes em̄ se esse mercatores omnes simulant: & parce viuūt ac vestiū
 tur: oia parcius solito ne in suspicionē incidāt. de his iam satis: ad nos redeamus. Dū igit̄
 tur edictū regiū quo me accersat: sollicitus operirer: nullā esse soldano curā non mō de
 edicto ad me mittēdo: verū etiā esse iratū: aduentūq; meū ægretulisse renunciātū est. ve-
 ritus nāq; est defectiōnē: sed iræ causam inde nact⁹ est: verā dissimulās: q̄ paucis comitā-
 tibus me adire: nullaq; dona ad illū afferre iudæi: mauri: hæreticiq; a vestris regnis elimi-
 nati: quorū nō parua copia ad eas regiones cōfluxerat: malo animo retulissent. Deditū
 tur enim & se barbari illi negligi & floccifieri arbitrantur: si audeat vlla potētia oratores
 ad eos sine opimis muneribus destinare. Opprobriūq; & ludibrio fieri ducūt: nisi mihi⁹
 orator longo ordine comitū accesserit. Quib⁹ intellectis tū beneuolentiæ captatiōe tum
 perfricata fronte opus esse animaduerti: quum superbissimū & summe barbarū hoc ge-
 nus hominū eē perpenderim: quapropter duos illos franciscos fratres barbatos: quos
 viæ comites mecū habebam: qui meo suoq; nomine Soldano talia dicta referant p̄perā-
 ter mitto. O summe mahomethæ orū ip̄erator: catholicorū regis & reginæ hispaniarū
 oratori: qui iam intra tuæ dicionis limites terrā tenet: relatus fuit: obrectatores scelestos
 q̄ ac nefarios hoies tū mendosis tū dolosis animū tuum delationib⁹ perturbasse: teq; q̄
 nulla ad te munera tulerit q̄ ve paucis comitantibus ad te venire arbitreris: iratū esse ad-
 uentūq; ipsius te parulfacere p̄sciuit. Sed si vtriusq; rei sereno vultu & paccatis aurib⁹ ra-
 tionem admiseris: fore vt tibi satisfiat ad vnguem existimamus. Regius hic orator poten-
 tissime rex: dona vt alios oratores cōsuefcere p̄dicatur: se nō mō tanto principe digna
 sed nec vlla quidem vel minima nō tulisse fatetur: quoniā a suorum regū moribus cuiq;
 regi dona mittere alienū eē perhibet: quod vos honorificū esse ducitis: id inter occidēta
 les principes pro iniuria habetur. Attamē si vestros mores veterēq; hanc apud vos cōsu-
 etudinem tātopere v̄guisse cognouissent: q̄ nullus scilicet orator vos adeat sine mune-
 ribus: libenti & ipsi animo opima ad te dona illi dedissent: cū vos in amoris argumentū
 nō aut arrogantiæ vel auariciæ causa id cupere videamini. Quod aut perfida gens hæc
 pacis & cōcordiæ regū inimica seditionis & discordiæ seminariū: a catholicis suis regib⁹
 veluti perniciofa cōtagio eiecta: ipsum nō decenter comitatum ad te tantū imperatores
 venisse retulerit: inuidiose ac falso delatū inquit: & nos qui mortē potius subire q̄ men-
 tiri in tenui p̄sertim negocio sumus edocti: itidē fatemur. Vidimus enim vidimus ip̄m
 triginta uiris ornatissimis p̄ter eos quos itineris lōgitudine valitudinarios defatigatos
 in diuersis reliquit regionibus comitatū incedere. Mittito igitur serenissime mittito: eū
 q̄ accersiri iubeto: & si autres dictis eius faciles p̄stiteris: haud quidē te postea illū admiffi
 se audiuisseq; p̄nitebit. His itaq; soldano per meos nūcios relatis ipsius trucimano pri-
 mario auide referente: quē vestris maiestatibus deditū esse cōperi: soldanus bene persua-
 sus ad me procul habita omni mora: edicti regis chirographū mittit: quo me tuto ad se
 p̄ficisci posse: neue quis mihi sit impedimento imperat: cū duobus qui me ad se comitē
 tur de suis palatinis equitib⁹. Quare octauo Kl. february regiū mihi per hos equites chi-
 rographum porrigitur. Nec me nūciōrū meorū litteræ p̄terruerunt: quibus mihi signi-
 ficarant mauritanix: totiusq; africæ regū oratores: eiectorū granatenliū rogatu ad solda-
 nū missos fuisse cū vehementibus q̄relis: durū nanq; mihi in agone certamen paratū &
 multiplicibus alexandrinorū sermonib⁹ & eorū qui a soldano veniebāt p̄ferebatur. Sol-
 danum enī ut me inspēctante de christianis grādis aliqua uindicta sumeretur impellere

Soldanus
iratus

Oratio nū-
ciorū quos
mittit ad sol-
danum.

nitebantur: meq; vestro nomine cū primū adissem male tractaret: non leuiter instabāt se se supremis iniuriis & cōtumeliis fuisse a vobis affectos proclamantes. Ego vero quos fortunatissimos semp fuisse cognoui: pro quibus etiam mori est viuere: vestro fato omnia mihi bene successura confidens contra nili torrentes ad nauigaturū q̄ celerrime possum accingor. q̄ succedet si vixero: in tertiū librū cōcludetur. valete iterea duo hac nostra tēpestate lumina orbis terrarū & christiani nominis propagatores.

Liber tertius.

X VRBE Alexandria ægypti reliquarū ve regionū soldanicæ ditioni subditarū emporio primario catholici rex & regina: cū iam iter in interna prouinciæ ad soldanū facturū essem: q̄ mihi ab vrbe venetiarū discedenti ad eū vsq; diē calamo digna visa fuerant: breui cōpedio exarauī.

Nunc autē q̄ a septimo kl. februarii diē quo ad soldanū acceritū pedē moui: sese mihi obtulerunt: q̄ breuius q̄ ve dilucidius potero: psequi studebo.

Septimo kl. februarii hora ante lucanā/cairū eius imperii caput q̄ alias babylonē ab icolis alterius euphratē babylonis quōdam habitata: pfecturus discedo alexandria hispanis negociatoribus oibus quot quot cōmerciorū causa alexandriā conuenisse reperi: comitatū hos enī mecū adducere curauī: ut eū cateruæ numerū implerē: quē mei nūciū ad soldanū anīmū disponēdū per me missū adduxisse me soldano retulerūt. Roxetū quōdam canopū nili ostiū ab alexandria circiter quadraginta millia passuū distans per iter a renosuz. incultū. desertū. in quo neq; domiciliū vllū neq; arborē: præter alicubi palmas vllā reperimus: altero diē fessī venimus: dū niliaca nobis nauigia paratur: alimētaq; necessaria coemūtur circiter integrū diē cōmorati nilū ingredimur: neq; n. christiano cui q̄: propter arabū grassationes & rapinas terrestrē iter patet. Hi namq; non modo ægyptum sed africā vnīuersam ab oceano atlantico ad niliacas ripas asiæ ve partē continuis incursionib; infestāt. De quib; cū satis ociū mihi suppetat: non ineptā fore digressionē existimans pleraq; aggressus sum differere. Gens hæc est innumera. vaga. sine domibus. sine statione. sine quiete vllā subdīo semp verfans. semp in motu. camelorū dorsis vxores. filios. & quicquid supellectilis assequitur portans adusta solis ardoribus: bellicosa rē s; sine certo imperatore. Plures habent dispersi arabes inter se duces: sed discordes & factiosos.

hinc est q̄ imperio ipsi qui liberi sunt nō potiātur: cū sibi inuicē capitali semper odio insidientur. Imperatorē cui obtēperare studerent si arabes inter sese eligerent: de feruorū manibus sceptrum facile abriperetur. est enī errantiū arabum multitudo ingens: mameluchi vero. i. serui regū quorū opera soldani ad regni gubernaculū & bellorū summam vtuntur: numerū non excedunt. x. millia. Sunt præterea arabes oīz incolarū & eorū dē mameluchorū sententiā nobiles & industrii: mameluchi autē maiori ex parte ignobiles. montani apiratis e mōtib; ut plurimū sythici supra euxinum & meotidē raptati semp tīq; a soldanis & eorū principib; vnde serui de quibus latius infra dicemus. Nunc autē ad iter redeamus. Contra nili fluenta pridie kl. februarii bullacū cairi suburbū cū ad vesperasceret ad nauigantesprehēdimus. Ibiq; in nauī pernoctauimus. Ineq; n. ausi sunt duo illi comites mihi ac ductores dati palatini me credere barbarorū perfidiæ: attamen ex ipis vnus ad soldanum celeriter pcurrit me bullacum aduenisse nūciatū. Quapropter cū primū eluxit: ecce mameluchis reliquis ve indigenis implētur visendi studio littora niliaca. raro enī ad ipos nostratiū aut diuerso habitu quisq; admittitur: præter paucos aliquando mercatores. Sed prior accedit trucimanus: in nauīq; ad me descendit & qs nam: cuias: quove fato huc sit appulsus: ad eūq; deinde statū peruenit petētī mihi enarrat. Se esse valentini/cuiusdā ciuis ludouici pratensis noīe filiū; in oppidoq; ipsi vestre

Ingre
dit
nilum.

Arabū
gastrū
vita

Quare
nō
potatur
i
perio
ara
bes

mameluchi

LIBER TERTIVS

valentiae finitimo mō blanco natū p̄dicabat. tēpestate autem quū adolescentulus p̄ ea maria patroni cuiusdā nautici famul⁹ nauigaret: in littus cū cæteris oibus q̄ ea nauī vehebatur naufragio p̄iectū ad soldani man⁹ ex ei⁹ puincia statutus deuenisse quotquot.n. p̄ ea littora naues frāgūtur: ex veteri corū instituto & cōsuetudine ad sicū cū hoibus bonisq̄ oibus deuoluūtur: si p̄serti piratica vel alterius modi nō mercatoria nauis esse reperiat. Sed triennali tādē carcere durisq̄ vinculis & vrgēti in edia se defatigatū: Christū verbo abnegasse: mahomethico ve more se disputari passū fuisse: & mutasse nomē: tangaribardinūq̄ vocari graūter suspirando fatebatur: nec abesse tñ quī catholicā fidē aio seruaret: christumq̄ supplex iis q̄bus solebat orōnibus cotidie coleret & adoraret. Ad eū aut̄ inter eos barbaros splendorē sua industria & laborib⁹ ascendisse dicebat. De optimatibus. n. soldanicis vn⁹ est cū redditib⁹ septē aut octo millū auri drachmarū. Dū hæc mecū truciman⁹ tāgaribardinus colloq̄retur: primates alii duo palatini/trucimano potentiores ordieq̄ superiores aduētāt: sunt. n. apud eos tres optimatū grad⁹/veluti apud nos quoq̄ vulgo dicim⁹ comites: marchiones. duces. Tūc e nauī trucimano duce ad illos egredior. equūq̄ regiū (quem ip̄met secū soldani noie mihi donādū regio appatu ornatū duxerat) ascendo: vrbē verius iter vna oēs capim⁹: nec breuiore q̄ duarū horarū spacio interiecto trucimani domū (q̄ mihi intra vrbis mænīa hospitio fuerat ob signata) attigimus: attamē p̄ hortos & inter ipsa p̄dia ac viridaria nō aut̄ per cōtiguas semp̄ domos p̄ficiscebamur. In Kalendis igitur februarii anni quīgētesimi secūdi babylonīa ægyptiā: a qua magn⁹ hic barbarorū ip̄erator soldanus babylonīc⁹ vulgo appellatur: a iuniōrib⁹ aut̄ castrū nūcupatā vrbū populosissimā ingredior. falso pleriq̄ vrbē hāc carras appellant: quia carrarum vrbis est: in arabia: in assyria vero altera: in ægypto nulla. Ibi cæteris omnibus qui me fuerant comitati domum dimissis cum trucimano q̄to studio possum ago: vt det operam & incumbat totis viribus: ne meus ad soldanum accessus differatur. nā si forte fortuna galeaceæ quæ me aduexerant negotiationib⁹ suis peractis sine me reuerterentur: fore vt sero postmodū cōmoda mihi renauigatio sese offerret: quū neq̄ p̄sto sint alia tuta in illis littoribus in europā redditura nauigia: & turcarū piratis sint maria referta. Truciman⁹ aut̄ cui⁹ est emergētia cūcta soldano referre: obsequi v̄ri cupidus paucis repetitis ad soldanū eq̄tat: illi quid petierī referat: vt q̄ primum sibi p̄ociū liceat nos audire/velit meo nomie rogat. Qui ve quales & quāti sitis patrio affectu longis sermonibus aperit. Annuit dictis soldan⁹ tantorū regū oratorē visēdi studio incensus vt me vbi crastina dies effulserit ad se ducat Tangaribardino ip̄erat. Is domū læ⁹ reuertitur: q̄ acta sunt enarrat. postero die qui erat nonarū februarii quart⁹/primō mane (a n̄ ortū nā p̄ solis aut cū tardi⁹ iā exorto/soldani ex veteri cōsuetudine semp̄ auditori p̄deunt in publicū) ad regiā p̄ficiscimur. Hæc est haud sec⁹ super edito colle oblongo ad latus vrbis erecta: q̄ romæ sacrū summī n̄ri p̄tificis palatū: aut p̄piore simus Ibi enī paulū ascendimus: in læuā cōuerſi portæ occurrim⁹ altis ac imēnsis turribus munitæ: in cui⁹ vestibulo veluti in v̄æ alhābræ ingressu e regione podiū extat eminēs aliq̄tis p̄. Ibi primū ex optimatibus quēdā/cui erat arcis eius custodia multis mameluchis circūstipatū sedētē inuenimus. Dextrorsū deinde nobis iter capientib⁹ longa sese via stantibus vndiq̄ referta mameluchis ostēdit: p̄ quos medios cū p̄gredere mur: eius adeo barbaræ enutritæ multitudinis ordinē ac taciturnitatē admiratus sū. neq̄. n. eorū quisq̄ obstrepuit aut loco cessit vnq̄: vt nos vltērius vtī in similib⁹ sit spectaculis audioribus oculis intuerentur. Ita p̄cedentibus nullū vnq̄ sese nobis obtulit impedimentū. In eo fere medio spacio senes circiter triginta iherbes macilentos in quibusdam foribus veluti posticis sedentes cōspiciens: eunuchos esse soldanicos/ vxorū eius & pellicū custodes didici. Soldanū tandē in impluuiō gradī super tribunali/ quattuor gradū/reductis sub se/narū r̄forminarū more loco sedis pedibus sedētē inuenimus. totius. n. gentis eius mahome

It babylonē

It orator ad soldanū

Quō sede et soldan⁹.

LEGATIONIS BABILONICAE

thica mos est eo pacto sedere: ac solo veluti aialia bruta capite inclinato vesci: atq; sub
 dio ad se venientes audire. **Soldanus** tū sui trūcīmani & meorū nūnciorū verbis: tū alio
 rū per eius regiones cōmercia tractantiū relatu/ q̄ta sūt vestra potentia: q̄ magn⁹ i vobis
 animus: q̄ pollentes sitis virtute bellica edoctus: gl̄iæ ac salutī suæ cōducere non medio
 crīter a tantis regibus oratorē ad se mitti cognouit: in ea| præsertī fragilitate in qua ipse
 vt infra dicem⁹: versabatur. **Propterea vt ego** intra tapetes/ a mediā versus cū impluuii
 parte stratos/ cōtra morē suorū maiorū admitterer: ne q; ego quater p̄stratus terram v̄o
 noīe vtī cæteri solent oratores oscularer: æquo aīo passus est. Est. n. horū barbarorū ca
 tholici reges arrogantia tanta/ vt qm̄ inuitis oibus christicolis n̄ræ religiōis initalē locū
 possideāt: ipsos adorare quicūq; adeant christiani/ cogātur. **Tangaribardīno** igitur/ cui⁹
 est ad soldanū oratores ducere eorūq; postulata interpretari/ referētē/ suo noīe soldano
 salutē ipartior. Is gratissimū sibi fuisse n̄rum aduentū respondet: seq; suaq; oīa læto vul
 tu offert. Porrectisq; illi v̄ris l̄ris/ & per trūcīmanū/ q̄ optie adhuc idiomā patriū callet/ ap
 tis: iterū a soldano ad me cū nouis redit oblationib⁹. **Atq; iterū ego** gratiarū actiones /
 vestro noīe q; me ita pacato aīo & serena fronte suscipiat remitto/ qd aliud/ q̄ mea dicta
 illi **Tangaribardīn⁹** referret/ propt̄ loci distātiā/ p̄cipere nō poterā. a soldano enī passus
 meo iudicio circiter viginti distabā/ **sed** nimirū cum patrio adhuc amore feruens & ve
 stri obsequii cupidus ad beneuolū nobis reddendū soldanū: alia q̄ eius auribus beneso
 nabāt: meis dictis intericiebat. **Id ego q; illius** sermonib⁹ attentissimū alacriorēq; pau
 lati fieri soldanū cōspiciebā: suspicatus sum. Tertio atq; iterū cit⁹ ad me reuertitur. vt bo
 no hilariq; aīo sim: vt si qua mihi intra soldanicæ dicionis terminos grata fuerint: petā
 a soldano reportat. Illi ego ne ista incassū gesta sint: ne ue ista vnq̄tā inusitata apud ip
 sos humanitas in quēq; de vestra memoria plabatur: me daturū operā polliceor. Ita/ sa
 lutationib⁹ gratiarū ve actionib⁹ & pollicitis/ vtrinq; multiplicatis/ t̄pis aliq̄tūlū triuim⁹
 nec aliud quicq; hoc primo conuentu peractum est. **Negocia. n. indiē dñicū** sequentem
 remittuntur. **Soldanū** interea dum tangaribardīnus illum meo noīe alloq̄retur: ego autē
 otiosus/ quid relatur⁹ esset expectarē: diligenter inspexi. Is est v̄r̄natus ānos circiter qu
 q; & quinquaginta: patrio more barbatus: nec densa t̄n̄ aut o blōga nimium barba: vultu
 iucūd o. facie pingui suffuscula. aspectu ferox aliquātulum. oculis reductis. paruis. graui
 motu. staturā vtī a sedente colligere potui: plusq; mediocri. **Oriūd⁹** autē escythia/ ex moti
 bus quos vulgo ciarchesos vocant: inde nāq; et ex ruxiæ regionibus pars maior mame
 luchorū rapta per soldanica regna venū ducitur. **Indumētū** vero ip̄ius eo die ex glauco
 serico raso/ forma cōmuni. neq; n. varias h̄nt superiorū vestiū cōcisuras: p̄terq; in mani
 cis quas optimates curtas & breues ferūt: cæteri aut vsq; ad digitorū extremū p̄ductas:
 est nimirū superior illorū vestis paruo disc̄rimie ab aliis quas vestri granatēses algiub⁹
 bas vocāt: hispani aut marlotas. **mamelucorum** talaes oēs quas solo cingulo leuiter stri
 gūt: de cætero disc̄incti. neq; n. illis vestes interiores corpus aliter p̄mūt: q̄ illa superior
 neq; caligis vtūtur: sed nudis pedibus/ crepidas tātuz nostrorū franciscorū more gestāt.
 capitis aut velamīa/ valde diuersa. p̄ ea nanq; nō modo iudæi & christicolæ soldano sub
 diti/ qui vestiū eadē genera ferūt/ a populis mahometicæ legis: & a mameluchis: sed sim
 plicium mameluchorum ab optimatibus & optimatū inter se disc̄rimen cernitur. **Ma
 homethæus** populus velamen fert multis gyris lineis/ quemadmodum & iudæus & chri
 sticola insinuatum; **Sed christicola** glauco: iudæus croceo: mahomethæus/ albedo colorī
 bus disc̄ernuntur. **Mameluchi** qui soldanici sunt ministri pileum ferunt laneum aut cy
 matilem sp̄itama altiore: valde ponderosū durū: duob⁹ cōsutū colorib⁹: viridī ab imo
 a superiore nigro: cæteri aut qui aut sunt aliorū principū aut soldanico tantū stipendio
 censiti: nec aliter ministri: galero rubro villoso cubitali. diademato quasi a lateribus pla
 no dignoscūtur. **Principū** vero duorū ordinū inferiorum velamē lineum est: sed a vela
 mento populī valde dispar. **populus** enim suum simpliciter in rotundum implicat &

Oblatioes
soldani.

Soldani
descriptio.

Velamīnū
varietas.

LIBER TERTIUS.

conuoluit: isti autem arte compactum & mire compressum in aliam ve formam in die
 adematís modum constructum ferunt. Summí ordinis ípsorum a quo soldaní veluti ex
 nostris cardinalibꝫ sũmí p̄tífices creantur capitale tegumentũ diffonũ est. & maxíme
 ridiculũ. Ex línea & íp̄m tela tenuí sed rhinocerotici opus cumuli. Ex sexagíta nanqꝫ &
 interdũ septuagíta vlnis in circumflexiões varias. in gyros díuerfos. in cornua demũ
 defínens cõfectũ est. A sede velaminis q̄ infigitur capiti cornua sex quorũ quattuor nō
 lōgíora spítama sed magno lacerto crassíora prodeunt. duo vero alía veluti adiacentiã
 scopulís p̄mōtoría de medio breuiũ q̄ttuor: cubitalía fere í cochleæ cornuũ similitudinẽ
 surgunt. nec medius fidius aliunde sibi hos barbaros q̄ a vernali cochlea ea subsanato-
 ria cornua sumpsisse arbitrari possũ. Rẽ nãqꝫ alteri cuiqꝫ similitorẽ cõspexisse me nũqꝫ pu-
 to. Idẽ habebat soldanus eo publici spectaculi díe cornutũ capitis tegumentũ. Neqꝫ enĩ
 postqꝫ sup̄mũ gradũ ascendit: diffonũ ab optimatũ ornatu de quorũ ordine creatus est
 habitũ sumit. Cur tantí p̄deris tãti ve ípedimẽti struẽ sibi inícerẽt: qua ípliciti vertere
 vix caput imoto corpore valẽt: a tãgaribardino prius sciscitatꝫ fuerã. Is duas mihi ratio-
 nes adduxit: ne scilicet leuiter caput mouẽdo a virili grauitate fædo aut stulto gestu aliqꝫ
 discedere possĩnt. ne ue illi oneri asuerti galeã postmodũ qñ bellũ ingruat ferre fastidi-
 ant. Hís ita actis & cõsideratis a soldano dimittor. a quo quũ domũ redditurus iã terga
 verterẽ: id spacii quod a soldani cõspectu ad primũ arcis ingressũ iacet: vtriqꝫ stãtibꝫ ma-
 meluchis circũuallatũ vt passibꝫ metirentur nec minꝫ vt astantiũ mameluchorũ copias
 dínumerarẽt his qui me sequebãtur: iussi. Mameluchorũ numerũ circiter quattuor mil-
 lium affuisse passuũ autẽ circiter octigentorum spacium ntercessisse cõpi. neutrum tñ
 examussĩ; quiqꝫ circũspiciendi studio dínumerauit. Quũ at a soldano duas iã custodi-
 as regredientes trásegissẽm: quorum dã hoim díuerso aliquãtisqꝫ habitu ab ægyptiis cu-
 neo effíciuntur obuĩ: qui postqꝫ in me toruis oculis. rugosa frõte. furibundo sup̄cilio. rabi-
 da maledictã submurmurãdo detorserũt: trugimano q̄dã arabico ídiomate mauritano
 sublocuti sũnt. Quibus trugimano parump̄ minitãs vt tacerẽt innuisse visũ est. Inter eũ-
 dũ q nã essent quid ue q̄ritarẽt: q̄sollíciti: & cur ita angerentur mihi tãgaribardino ape-
 ruit. Oratores eẽ illos numidas & mauritanos de quibꝫ in calce libri secundi mentionẽ
 fecimus: significauit. Qui qm̄ nō modo in me cãteros ue christicolos soldanũ nō scãuis-
 se sensissẽt: uerũctiã honorífice ab eo fuisse susceptũ didicissẽt: aĩo cruciabãtur. & mẽ-
 tis turbulentĩã pallore uultus oñdebãt. Hi p̄manẽt in foribus mœsti: nos domũ reuertĩ-
 mur. Interea loci dũ negociis p̄tractandis assignatus mihi dies aduẽret: ne tempus ullũ
 frustra mihi de manibꝫ vt vulgo dicitur euadat: de regionis natura. de icolarũ moribꝫ.
 de seruorũ íperio cãteris ve rebus q̄ memoratu mihi dígna vísa sunt: p̄ tpe scrutatꝫ sũ.
 Quare neqꝫ absõnũ mihi videbitur si eorũ q̄ collegeri pleraqꝫ breuibꝫ enarrauero. Pro-
 uincia est ægyptus: satis ãple lateqꝫ a chosmographis & historicis depictã. Urbem autẽ
 puincia nãa tẽpestata caput cayrũ incolæ appellãt. Hęc est in asía trãs nilũ alexãdria ve
 ro cítta. p̄pterea in africa. Nilꝫ. n. serenissĩmi príces Asía dírimĩt ab africa. Vrbs ea pri-
 maria populosissima: ígẽs: de cãtero puincia ciuitatibꝫ aut oppidís ífrequẽs. Quũ sit p̄ter
 eas q̄ inundãti ãstate nilo partes írrigantur arenosa: arabũ ve cõtinuis incursiõibus ín-
 festata. Præcipue tñ ob seruorũ fãuã tyrannidẽ opressa. de quorũ inítio moribusqꝫ pri-
 usqꝫ ad alía progrediar: pauca p̄tingã. Vnde ad seruorũ manꝫ tã magnæ molis íperium
 uenerit: qui ægypto. syriæ. arabicæ vtriqꝫ ac idumæ vniuersæ dñantur varía referũt. certã
 vero historiã mínime se habere dicũt. ægyptias fœminas in maritos deficientibꝫ liberis
 ad íperii gubernaculũ sibi tũc seruos suffecisse: q̄do p̄ceres oēs iudaicũ populũ moyse
 duce fugientẽ ínsequẽtes cũ suo pharaone mare rubrũ absorbuisset: plariqꝫ autumant.
 neqꝫ id publice recitare hæsitãt. sed lōge abages. ægyptios alii suas p̄ote: vt se accepti a io-
 seph iacobita beneficii q̄ pharaonis seruꝫ ægyptũ vniuersã fame p̄ibundã vaticiniõ libe-

De seruoꝝ
 imperio.

Descriptio Ægypti.

LEGATIONIS BABILONICAE

raffet gratos ostenderent: ad seruos iperiu detulisse p̄dicat: sed priore fabula meo iudicio fabulosius. Qui vero p̄sentium ratione moti de ignotis iudiciu faciunt: verissimi⁹ rē differūt. Seruos quodā iūptis i dños armis iperiu sibi p̄ntis cuiusdā exēpli argumēto edocti ocupasse cōtestatur. Caytbeo nāq; soldano viuēte qui sc̄licissimo ductu tres & triginta annos sceptro potit⁹ est: mameluchorū seruos æthiope quodā duce trans niluz ad dñis armatos secessisse: multorū memoria p̄debatur. Est. n. subseruorū ingēs multitudine: quū nullus sit mameluchus q̄ domi nō habeat duos aut plures p̄ cuiusq; gradu ministerio addictos indos: aut æthiopes famulos p̄cio emptos. Horū defectioni magno exercitu cōparato caytbei⁹ ip̄e occurrit seruilēmq; ip̄etū armis opp̄ssit. aliter .n. de ip̄o et mameluchis oībus actū ea tempestate fuisset. Prudētiores igitur interēptis quodā dñis iperiu seruos vsurpasse p̄ certo hñt: quū nullus fuerit vnq; hoc caytbeio potentior: aut siq; fuerint sub eius iperio cōtra dños insurgere. Quæ vero ex variis ego autoribus colligēti aliq;to rē trahēdo non inutilia dīctū vīa maiestas accipiat. Ab anno septingentesimo quarto a salute nostra & christi natali: ægyptii de mahometico genere reges vt se a græcorū seruitute liberarēt: sibi crearūt: qui caliphus appellabatur. Ab huius caliphi noie reliqui oēs ægypti reges caliphi sunt appellati ad annū vsq; tertiu⁹ & quinq; gesimū supra millesimū. Tūc nāq; almerico xp̄iano hierosolymorū rege caliphū bello urgente sultani syriæ regis auxiliū caliphus implorat. Mittitur a sultano syriæ sarracodux militiæ. Calipho succurrit. Almericū & xp̄ianos pellit. Ast calipho in vincula coniecto regnū sarraco vsurpat: seq; iubet sultanū a sui principis noie nō regē vocari: En soldanorum initiū anno ab hinc nono & quadragesimo supra q̄dringētesimū. est nāq; hic ann⁹ quo ego hęc ex itinere scribo secundus & quingentesimus supra millesimū. Nō multos post annos sultanatus hic ægypti⁹ ad melechsalaz p̄ successū venit. Is melechsalam a tartaris p̄ mercatores magnū seruorū nūerū q̄ comani dicebātur: in antiochiæ finibus bello victorū coemīt. Ita seruos melechsalā instituit: ut eorū opera liberis abiectis bello & pace & in p̄uinciis gubernādīs & p̄tractādīs armis uteretur. Melechsalaz dñm serui trucidāt. De se ip̄is tuquemeniū sultanū creant & regno insidēt serui. Ita in seruorū seruitutē ad hęc vsq; tempora redacta est ægypt⁹. Ex horū collegio bōdocadar sultanus āno octauo & sexagesimo supra millesimū ducent. a xp̄ianis vniuersā syriā & palestinā abstulit p̄ter ptolomaidē: quā deinde melecastraphus sultanus post annū tertium & vigesimū a bōdocadar victoriā xp̄ianis ademīt: sancto tñ sepulchro oēs barbari perceit. Ad caytbeiū a quo digressi sumus iā reuertamur. Hic est ille soldanus cuius auspiciis turcarū copias ingētes parua mameluchorū manu sæpi⁹ effusas audiuim⁹. Nec eorū disciplina militari p̄cognita: sum quidē admirat⁹. Nā vbi primū e motibus vt plurimū scythicis venū allati sunt: i quib⁹ inedia & frigori⁹ affueti pene nudi obduruerūt: in domos suas hi barbari principes rudes illos ēptos adducūt: die noctuq; nulla in re alia tps vllū terere q̄ in p̄tractādīs armis ip̄os patiūtur. Ad quos erudiendos quilibet optimatū: p̄ cuiusq; opibus stipendū cōductos domi magistrōs gladiatores habet. quib⁹ nuper ēptis veluti sessoribus equi domādī obsignātur. Ex quorū ferula si in strenuos euadunt milites: in mameluchos censentur: alias famulantur semp. Mameluchorū ordo equestris est cū stipendū militari pinguisimo. cui libet .n. ip̄orū pecuniari⁹ census p̄ singulas lunas: a luna nāq; mēses cōputant: drachmarū auri sex & quadrātis p̄betur. alimonix vero quotidiana mameluchi portio tatū est ordeī quātū duobus equis sufficiat alēdis. carnīū autē libræ eorū more tres i singulos diuidūtur: rotulū ip̄i librā vocāt. ea ē nrārū vnciarū duæ de viginti: panis vero ea datur portio q̄ ip̄i & tribus ministris suppetat. Vnde quū nulla sit hīs alia p̄terq; de armorū exercitatione cura: sintq; virib⁹ polentes & laboribus sepe cū egestate a suæ gentis natura enutriti: nec apud dominos lectis p̄cumbant: imo & duro solo steria tantum supposita vt tapetulo aliquo veteri cōstrato quiescāt: mirari desino potuisse tales viros nūerosiores hostiū turbas aliqū p̄ligare.

Ratio de ini-
sio iperive
rissimilior.

Quo anno
scribit au-
tor.

Mamelu-
chis stipes

LIBER TERTIVS.

Hic sermo serenissimi principes de veteribus est mameluchis. Iuniores namque sunt numero pauciores: neque illa quam nunc recitauimus militari disciplina instructi vigent: veteres enim exortis post caytbeium inter principes hos factionibus mutuis gladiis consumpti sunt. Recentiores vero ex eorum scholis quas vocant tabachas non maturi armis: ut mameluchorum numerus aliquis impleatur: educuntur. Horum tamen opera qualescunque sint ad regnorum regimen & praesidium soldanus utitur. Nec alterius modi cuiquam summa rerum creditur. Mameluchi ex christianis deliguntur. Hi mahometae sectam abnegato christo diuitiarum & imperii cupiditate pellecti amplectuntur. ex alia gente vlla censent neminem. A iudaeis namque fieri quaeque mameluchum vetant: quoniam dolosos esse & capiendis armis minime aptos iudaeos putant. Ex mahometicae quoque legis viro aut foemina genitos in mameluchos conscribere praetimore recusant: atque id apud ipsos suis decretis & consuetudine tantum inualuit: ut neque proprios filios quoniam ab ipsis postquam mahometici effecti aut ex mahometica muliere orti sunt: armis instruere uel ad honores & magistratus euocare liceat. fas est tamen pecunias. domos. supellestilia quaeque aut praedia natis legare. Ex mameluchis proceres: ex proceribus Soldani creantur. Quare quoniam pacto a christianis hoc genus hominum originem trahat: quanta ve cum nostrae religionis ignominia: opprobrio & dedecore hi barbari dominantur: catholici principes iam colligere potestis. Expergecimini aliquando: & rem christianam capeffite: non deerit sibi christus. Gens autem ipsa incolarum est imbellis: effoeminata. inermis. discincta. mollis. timida. mechanicis tantum artibus aut mercaturae intenta. vitam silentio praeterit in gloriam: nec aliis legibus a mameluchis gubernata quam absoluto iudicio. est praeterea mameluchi cuiusuis tanta in incolas vniversos potestas: ut claua lignea quam manu gestat semper quaecumque incolam obuium ferire pro libito uel leuissima occasione sumpta liceat: quae scilicet ipsum transeuntem tetigerit: aut uenienti non assurrexerit: uel minus honorifice salutauerit: aut non citus loco cesserit: interdum etiam nullam nactus causam dum aut tumentus aut insanus uel alias iratus incedens per urbem mameluchus occurrit incolae: ipsum quotquot ictibus libet percutit: nec musitare miser audet: neque in eius auxilium uel labium mouere quisquam intentat: quous pater filium aut filius patrem a mamelucho cedi conspiciat: aequo tamen uultu patitur necesse est. Nam perimere incolam in auxilium alterius ut ipsum de percutientis manu eruat accurrentem: uel percussum: clauam ne feriat ulterius manu apprehendentem mamelucho impune fas est. Multos quippe nisi caput illis voluminibus implicatum de quibus mentionem fecimus ferrent incolae mameluchi passim occiderent: cum neque se defendere cuiquam liceat: neque in mameluchis vlla interdum pietas vigeat. Incolae cuiquam arma vlla uel gladiolum quidem acuta cuspide uel recta apud se habere equo uel ambulare uetitum est. Redituum autem praeter ordinaria uectigalia lex est principum voluntas. exigunt. expilant. extorquent. & ad ossa usque excoriant. Propterea & si animus ad uindictandum se in libertatem a tam impia seruitute adesset: uires tamen deficerent: cuius pecuniae quae sunt nerui belli illis desint: exercitiisque minime sint armis. Foeminas utraque gens quotquot libet si alendi facultas inest: assummit sibi. Voluptatibus omnifariam dediti futuorum omni cura posthabita uiuunt: suoque mahometae se magis gratum facere tunc arbitrantur: quando ardentius delectationibus incumbunt. A uino tamen abstinere mahometica illis lege praecipuum est: sed mameluchi dum uinum assequuntur: multo auidius quam nos illud bibunt. foeminae per uias brachatae uiri nudis usque ad genua cruribus ambulant. uestes tamen uiri fere talares induunt: mulieres aut surarum tenus tantum: sed foeminae caligatae. Insanos. deliros. lymphaticos uel homines sanatos esse ac diuino spiritu afflatos arbitrantur & colunt. Iudicate igitur serenissimi reges quae in fausto sidere regiones hae gubernentur: in quibus serui dominantur: liberi seruiunt: graues opprimuntur: stulti extolluntur: ubi nulla fides: nullum ius: nulla pietas: misericordia rara

Incolarum
seruitus

LEGATIONIS BAB.

auaricia immensa. In domibus summa ob multas vxores discordia: foris Ingens inter se odium. Viget enim inter ipsos principes ob diuersas post caytbei mortem factiones exortas incredibilis inimicia: nec in re vlla magis inuigilant: vel ingenia atterunt: quam alter precipitio ac ruinae alterius. Quare vnde haec tam diuersa in vna gente studia emanarint: vnde sibi haec adeo rabida similtas initium sumpserit: opere precium erit aperire: sed aliquanto altius vt res ipsa planius intelligatur: repetendum est. Anno a nomine christi quinto & sexagesimo supra quadringentesimum ac millesimum: ab eorum vero seductore mahomete octingentesimo sexagesimo secundo vel circiter. ad vnguem eniz colligere id nequiuimus: quoniam diuerso a nobis ordine computant annos. Imperator rem sibi caytbeium virum scytham hi serui q̄ antiquior: q̄ ue & magistratu summo & auctoritate polleret: elegerunt. Hic fuit ingenio & virtute bellica praecclarus: tenuitq̄ imperium annos tres & triginta. Quapropter ea diuturnitas imperii mameluchos fidos illi effecit: q̄ ipsos sua pecunia fere omnes coemerit: suoq̄ pane nutrierit: veteribus vel aetate vel bello aut variis morbis maiori ex parte consumptis. Inter hos vna disciplina. vno pane sub eodez domino educatos: duo de lautioribus ac opulentioribus principibus quorum alter Acbardinus: campfous campfomia alter nuncupabatur: in inimicias inter se capitales etiam caytbeio viuente exercebant. Quum enim ambo scythae essent: amboq̄ paruulis de ciarchesis vulgo montibus rapti: eodemq̄ pago oriundi dicerentur: campfous Acbardinum rusticitatis arguebat: praenuidia q̄ faciliores Acbardino Soldanus aditus ad se praestaret: q̄ ue potentiores q̄ ipse magistratus assequeretur acbardinus: animo Campfous cruciabatur. Ita vt fit inter omnes ventosos ambitionis afflatus affectantes perniciem alter alteri semper machinabantur & astruebant. Quapropter cum grauter iam aegrotante caytbeio inclinatos ad erigendum aduersarium suum ad imperium ob maiores pecuniarum & magistratu copias mameluchos campfous campfomia sentiret: caytbeium adhuc integro sensu laborantem maeſto vultu & obortis lachrymis cur dictis adit huiuscemodi. Imperator optime tanta fuit erga nos omnes tua semper humanitas & clementia: q̄ nisi maiorem tui hominem exuentis: q̄ apud nos uiuentis ratione haberemus: ingratis nos omnium seruorum erga optime de se merentes dominos & summorum beneficiorum nefario inmemores fateri cogeremur. Hunc enim quis nobilem paupertate tamen summersum. Illum e siluis: alium e pecuduz custodia ab horrendis scythia frigoribus & vrgenti fame ac demum ex miserrimis magalibus ad summas diuitias ad praecclara palatia & altos rerum cardines enexisti. Constituimus igitur imperator maxime ne ingratitude detestabile nomen subeamus: filium tuum mahometem: quem uti tui deficientis simulacrum ueneratemur: in imperatorem nobis eligere: bonorumq̄ omnium hanc scito firmam esse sententiam. Caytbeius autem longa rerum experientia sapiens Campfoi mente apte cognoscens: qui non sui filii causa: sed ne impium ad inimicum acbardinum perueniret: talia moliretur: Campfoum a proposito diuertere conatus est. Sensit enim id potius filio pnicie q̄ foelicitate pariturum: hortatusq̄ est toto ingenio Campfoum ut impatoris electione ordine suo ueteri p institutis maiorum pcedere pateretur. Se uno animo ipsos filiorum loco habere quos ita fidos semper cognouerit: quos ue suo pane a teneris educauerit. Paucis repetitis Campfous descendit. Caytbeius aut non longo post animam exhalauit. Campfous uero campfomia q̄ apud caytbeium egerit enarrans: caytbeiuq̄ sibi ut filiu eligere dixisse ementiens: de mameluchis quoscunq̄ pot subornat. mahometem mameluchis auxiliantibus in castellum ubi regia est: locat. Impatorez creat. is est eo tempore adolescens annos nondum natus sexdecim. A summo eoru pontifice mametes confirmatur. habet. n. & ipsi sumu pontifice: ad quem huius impii machina si aegyptii hoies essent ptingeret. Ius suum vt caeteri consueuerit: mamete cairi regiam teneti triu milliū auri drachmaru pscio pontifex vedit. is califfus dē.

Caytbeius
soldanus

Campfoi &
acbardini
principu si
multas

Q: dō camp
foi

LIBER TERTIVS

E tribunali soldano stāti pedibus vitæ necisq̄ liberā potestātē p̄stat. Ipse descendit. seipsum spoliat. Soldanū imperaturā induit. Abit priuat⁹ p̄manet in impio māmetes. Qui petnlās & iprudens tanta ve mole iplicat⁹ lasciuire: sanguine gaudere: pecunias optimatū sitire: necē illis moliri cœpit. occasionē nasc⁹ quosdā obrūcat. cæteris oibus ficto generali cōniuiō insidias parat. matri cōsiliū aperit. Ea fratrem suū: qui cābso ciarchesus nomine de optimatib⁹ & ipse vnus erat iugulādus monet: ne eo die q̄uis iuitatus accedat. eius nepotis filii sui mentē detegit. Cambsous ciarchesus nepoti irat⁹ qui talia machina retur: optimates cōuocat. Imminēs periculum enarrat. sibi consulant edicit. Optimates vbi adolescentis animū quo tēdat intelligunt: cābso ciarchesio magna ob propalatū facinus pollicētur. rē dissimulat. Acbardin⁹ iterea & cāpsous cāpsomia potentissimi duo primates alter pecuniarū amplitudine: beniuolētia fretus amicorū alter sese inuicē duabus pugnis apto marte & collatis signis ita p̄sternunt: vt vitæ tædio confectus acbardin⁹ mortē obierit: Campsous autē cāpsomia domo. bonis. patria. extorris lateat incertum an viuat. ab his duobus diuersa inter ipos studia diuersæq̄ factiones q̄ nunc eos exagitant: exortæ iunt. Inde q̄ est vt intra sextū a caytbeio annum quinquies iam soldanicam sedē euacuarint: & sese inuicem mameluchi veterani suis quicq̄ partibus fauentes telis cōsumperint. Ad iam pturbatos optimates redeamus. per tomūbeium quendam armorū ducem inferioris inter principes ordinis cui etiam māmetes necem fuerat mīnitatus: insidias māmete parant. Māmetem simul & duos eius amitinos quoruq̄ consilio regebatur: fructo intra tentoria castrensia conuiuiō in agro iuxta viam qua facturum māmetē iter ad quædam lasciuia pulpamenta didicerat: inuitatum obruncat ex insperato tomūbeio. Hic fuit infœlicis adolescentis exitus triennio nōdum pacto a p̄e dum moreretur p̄uisus. Principes vero tum vt amicorum māmetis aios mitigarent: tum etiā ut accepti a cāpsoo ciarchesio beneficii se gratos ostenderēt: campsoum ciarchesium eius auunculum: tomūbeio nepotis interfessore tractate coronant. Tomūbeius i proditionis mercedē emirchebit creatur. Is est magistratus prim⁹ post soldanum. exercitib⁹ nāq̄ p̄est. Rebus sic stantibus: zāballat⁹ qui Damasco syriæq̄ p̄erat: creationi nō assentitur: arma cōtra soldanū parat. est em̄ eius gubernatiōis magna potētia. Tomūbeius sese debellaturū zāballatum offert. Soldan⁹ Tomūbei p̄ditionis veritātē noscēs q̄uis timeret: dissimulat tñ: vtq̄ fideliter ac fortiter se gerat cōtra hostē: remq̄ pagat prudēter hortatur. suadet. rogat. multa pollicetur. sed in casum oia. colligit exercitū tomūbeius. in zāballatū mouet. in syriā p̄fiscitur. cōuenit zāballatū. nouā p̄ditionē astruit. colloquūtur. fœdus inēit. cairū veniunt. cāpsoo ciarchesio regnū abripiunt.prehendunt Alexandria intra munitā arcē custodiis fidis traditur. Imperauit hic mēses tñ viginti. zāballatū sceptro p̄ficiunt. Nemini parcere zāballat⁹ cœpit. optimatū quosdā diuersarū partiū strāgular. alios i exiliū mittit. plerisq̄ p̄niciē machinatur. venetos. genuēses. cæterosq̄ mercatores i soldanicis regnis cōmercia tractantes expilat. in carcerē & catenas trudit. tormētis vt ab eis pecuniā extorq̄at: affligit. nullū deniq̄ sæuiciæ gen⁹ p̄termittit. In odium p̄pterea p̄cipū & mameluchorū oim incidit. Quap̄pter eodē tomūbeio cuius ductu emerferat molliēte p̄ceres a zāballato deficiunt. intra castellum regiā domum illum obsident. In diē nonum capitur. alexandriam & ipse victus vt fraus fraude puniatur custodiendus mittitur. in ipso carcere post tertium vix mensem vita strangulatur. Imperauit hic menses non integros nouena. regia in Tomūbei potestatem venit. sedem capit. coronatur. Tomūbeius cuq̄ primum sceptro potitus est: non modo in diuersæ factionis p̄ceres & mameluchos quorum arma vereretur: sed etiam in populum crudelitate media sese impaturū existimans sæuerecepit. nouas exactiones excogitat: sed p̄ter cæteras vnā immoderatam promulgat. taxari domos ois tam incolarum q̄ p̄cerum & mameluchorum impauit. p̄ cuiusq̄ domus valore locationē exegit semestrē: qua exacta iterum psolui aliam voluit grauioreq̄. quanto enim quilibet domus huic rei p̄positorum arbitrio decē mensium t̄pe locari si lo-

Mores no
ul soldani.

LEG. BAB.

Tomūbei
crudelitas.

canda foret cōpeteret: tm̄ extorsit. Audite aliud intolerādum. Hic tam suæ legis hoīm q̄
christicolariū & iudæorū quoscūq; diuites fama esse didicisset: de medio tollere quæ sitis
occasionib⁹: nitebatur. cūq; p̄scriptorum domos integras aliquādo de prædaretur: supel
lectilia bonaq; omnia quæ de miserorū thesauris rapiebat: ad mercatores & ciues diuidē
da mittebat cū mandato: vt illa duplo coemerēt. quod si primo edicto recusassent: nō mi
norē i eos sauciā exercebat: q̄ si in crimen læsæ maiestatis incidissent. Consilium igitur
p̄ceres oēs inierunt. Arma capiūt. castellum sepiunt. tomūbeiusq; obsident. qui die septi
mo de victoriā ob scelerum conscientia desperans per cuniculos e castello descendit. itra
urbē aufugit. dies latitat quadragita. pdit us tādē a suis met affecis a zāballati familiari
bus quē strangulari iusserat: trucidatur. Ita octauo nondū mense peracto generalis per
niciēs gladiis inimicorū confoditur. Conueniunt p̄ceres vt imperatorē deligant: omni
umq; suffragiis stat Cambosum gaurū: qui tunc deudarius id est curiæ prætor erat impe
ratorē creare: tum quoniā tomūbeio deuinctus erat intima necessitudine: vt tomūbeia
factionis pturbatos animos pacarent: tū q̄ is neq; vafer vir esset: neq; potentia pecunia
rum pollens. quare deiecturos se illū facile post sedatos tomūbeianorū furores arbitrabā
tur. Cambosum igitur gaurū adeunt. sceptrū offerunt. renuit gaurus. vt se coronari pati
atur: hortantur. Inclamitando iterum recusat. Instant hi. abicit ille. Se nullo pacto idem
onus subiturū: nolletq; se huic tanto periculo addicere frendens prædicat. Imperitū. im
potentē. ineptū se huic tantæ machinæ regendæ fatetur. ex aduerso illū stimulant: & quo
acrius sumere prouinciā abnegabat: eo auidius illi vt prouinciā sumeret: persuadere co
nabantur. Id cū assequi ab eo minime possent: pensilem illū & illataui in castellū portāt.
In solium locant regiū. pontificē qui eū scepro coronaq; muniat adducunt. Is iterū ast⁹
& similitates collegarum ac perfidiā noscens nihil sibi minus q̄ quod aliis acciderat ptis
mescens: conqueritur cogi se qui minime diues sit ad imperiū capeendum: cū naffacā
id est donatiuum mameluchorū minime potis sit persoluere. Vetus est enim apud ip̄os
consuetudo: vt quicunq; assumuntur in regni habenas: singulis mameluchis drachmas
auri centū in strenas: p̄ceribus vero pro cuiusq; gradu diuersa millia impartiat. qd̄ do
natiuum ipsi uocant naffacā vltima acuta. Nec pditionis nota illi mameluchi aut optima
tes taxantur: qui contra eū soldanū arma cœperint: a quo pecuniarū hanc summā nō ha
buerint. quæ nūmorum copia excedit. interdū decies centena millia drachmarū auri sol
danos cogit plerūq; eas extorsiones exercere. Ad hoc proceres suo mameluchorūq; pri
uatorum nomine Gauro respondēt: bono animo sit. octo se menses donec ex regnorū
prouentibus pecuniā colligat expectaturos suū quisq; naffacā pollicentur. Sedet igitur
quīs inuitus campso Gaurus: isq; est quem vestro catholico nomine legatus adiuu: sed i
regno securior ceteris q̄ iisdem artibus sibi nō parauerit imperium: q̄ ve ipsi benigni
tate p̄cellat. Ast vtī solet in reliquis inter mortales fortuna vices nostras cōmutauit: quā
do paratissimas habiturum mihi soldani aures arbitrabar: tunc a primo proposito lōge
alienum comperi. Multa enim tum in caput meum: tum in vestram famam oratores afri
cos in foribus soldanicis mæsto expectare nostrum euentum supra memoraui mus: cū
populo & optimatibus moliti fuerant: adeoq; illos suo & granatensium ac iudæorum ex
pulsos i nomine subornauerant: vt primariū soldanicæ parti inhærentes eū turbati adie
rint: illiq; ruinā iminere p̄nunciant: quia publicis vocibus soldanū qui regū suæ legis ho
stiu oratorē honorifice tractauerit xp̄icolā esse: ipsiq; mauroiū p̄niciē placere p̄ urbē po
pulus vniuersus p̄clamat. sibi suisq; consulat hortantur. maximū esse iā inter mamelu
chos diuersarū partū p̄cipue murmur exortū: qui vt recens capiāt naffacā rerū nouarū
studiosissimi sunt: mutariq; soldanū quoto mēse exoptāt: nec vehemētiorē aliā emerge
re posse occasionē: q̄ prōpti⁹ mameluchi ad arma capiēda si seductor princeps oboriatur
induci queant: q̄ tutandæ mahometicæ legis vt populo gratum faciant. Soldanus his at
q; aliis plurib⁹ a suis p̄ceribus auditis timens ne ipse quoq; p̄ceps deiciatur: quis iuitus

De p̄bēto
p̄cerū ad
soldanum.

LIBER TERTIVS.

trugimanum accersit. quæ proceres retulissent enarrat. vt me noctu educat ne qua populi seditio coorietur: imperat. Veniam a me petat: edicit. non posse sine suo suorumque discrimine me hætenus admittere: dolens aperit. Proceres trugimano quæ mihi fauere videbatur: coram soldano mortem inuitantur: tyrannos vos esse ac violentos & sedefragos reges: intra quorum dicionem sit trugimanus oriundus iactatis manibus & fronte rugosa despumant: litterasque tutelares vestris catholicis nominibus ac sigillis insignitas ab eis quos ob nefanda scelera eiecistis: allatas plures ostendunt. Trugimanus igitur soldani dicto perturbatus & procerum minis perterritus: ad me saturno die pridie nonas februarii iam declinante reuertitur. Quæ gesta sint enarrat. vt me ad discessum accingam soldani nomine iubet. tutelares maurorum litteras ostendit. Ego autem in trugimani palentis faciem protentis oculis parumper hælitans: ex intestinis vt aiunt cor fabricans frèdere ac iactare dexteram ira concitus ad soldanum & suos proceres uerba iacere ignominiosa coepi. Barbaros esse qui primis delationibus moueantur proclamo. potentiam eorum esse fere nullam. vestram vero immensam. posse illis quidquid emergat nocere: vobis autem neque robur adamantinum ostendo. ipsos esse numero paucos & hac tempestate imbelles: vestros incolas innumeros & bello aptos omnes aperio. argumentum amplitudinis vestræ a Cantabris quos bizcainos & laletanis quos catalanos nuncupatis: capiunt. qui cum sint vestrorum regnorum populi quidam minutissimi ab omni hominum memoria illorum semper littora incurfionibus piraticis infestant. Mulieres etiam inter dum nostrates maurorum acies profligasse compertum est. Eant igitur eant tu hic soldanus & sui proceres nos armis adoriantur: & ulcisci si qua sit per meos reges illata mauris iniuria aggrediantur: mediussidius tangaribardine arbitror: hac nostra tempestate qua per reginæ nostræ dotem & regis hereditarium patrimonium hispania est vltior citeriori adiuncta: nullam esse humanam potentiam quæ nobis damnum ullum inferre potis sit. quæ vero nos qui in ultimis occidentis oris sedem regiam habemus: magna complecti possimus: colligere hinc potestis. a gadibus & extremis terræ oris ad usque vestrorum littorum prospectum imperium nostrum protenditur. Balearium enim Sardinia. Ebusi. Siciliaque & aliarum plurimum insularum catholici reges mei domini sunt: & quod maius est: ea neapolitani regni pars quæ adriatico mari adiacens orientem spectat: in eorum potestatem nuper venit. Quæ igitur est hæc inscitia uestra: quæ cæcitas tuos istos barbaros obtudit. Vt regum tantorum orator se abicere posse qui aliquam poenas luat: existimet. Adito igitur iterum soldanum: meoque nomine illi hæc apito: fore vt non multo post meum reditum quæ longas manus habeam: quæ ue potentes ad omnem a nobis iniuriam propulsandam sumus: intelligat. Si vero meis dictis auscultauerit: luce clari illi ostendam meum aduentum salutem ipsius firmitatem ei prestatum. De his autem quæ illi per eliminatos a uobis ob eorum spurciam sabbatios maurorumque rebelles granateses ad lauacrum baptismi per clementiam admissos auribus admiserunt: quous eorum quæ fecimus rationem nemini reddere cogamur: neque potis quicquam sit a nobis exigere: plæna tamen mensura satisfacta: & multa quibus principum suorum animos sedare ac sibi priores reddere facile poterit: ipsi me dictum polliceor. quare puicaciam deponat: ac ut benignas mihi aures in parua hominum frequentia prestat: si illum amas suadeto. Postquam autem quæ dixerim intellexerit: liberum ei quicquam constituerit: ipse non minus quam nunc erit. Tangaribardinus meis dictis diligenter animo recordatis respirans aliquotulum a concepto mœrore: pauca de hic mecum repetens ad soldanum inter eundem reputans quibus modis nostra referens illum nouo iduat proposito perficitur. Astu suo: est enim sagacissimus & longa rerum experientia prudens: soldanum pacat. timorem soluit. spem prestat. vt per reginæ posticum ad eum soligrediar: contra morem maiorum operam dat. Auditus fuit. non nullus vnquam orator ab eis per hominum memoriâ secreto. statuto domino die sole nondum exorto admittor. Coepit agere de regni granatesis debellatu. de iudæis electis. de mauris oppressis multisque de mutata religione multo plura proposuit. postquam soldanum conticuit: huiusmodi ego sermonem exorsus. Serenissime omnipotens mahometeorum que relas minasque igentes que iterum hic tu nuditer

Laudat misericordie res hispanas

minatur

LEGATIONIS BAB.

Ad me detuli: quoscumque tu prius edicis: diligenter me orla suscepi. Quare si mihi ut quae setia rinde re possi: venia prestabitur: tibi & oratorio muneri meo late satisfactum iri scio. Aures se mihi daturum faciles pollicetur. quaecumque in mentem venerint: loquendi venia impenditur. tunc sic edissero. Granatam multasque illius regni munitas urbes catholicos reges meos tuae legis cultoribus ademisse. uictis fide non seruasse. per uiam ad christum multa maurorum millia coegisse cogitaueris: de hic te daturum opera ut ipsos facti poeniteat: minaturus es. Hoc primum magne imperator ut ordine utar praeposito habeto. Catholicos regem & reginam hispaniarum qui me miserunt: ut quaedam hierosolymorum incolarum nomine a te impetrare: non ut tibi de factis eorum rationem reddere: esse ita potentes scito: ut nullas humanas uires aut arma uereantur: propterea superuacaneum est existimare minas posse quicumque perficere. In caput. n. cuiusque nos impetere uolentis eius audacia recudetur. Est enim illorum imperii amplitudo ingens adeo ut ab oceano qua sol decidit: ad usque sinum adriaticum qua latus italiae tua littora prospectat: per herculeum fretum tractu perpetuo cum sicilia & Calabria quae magna graecia quondam appellabatur: & appulia parandis bellis aptissimis cuncta his subiaceant: quae innumeras possint armatorum copias quaecumque opus esset comparare: quae strenuus sit quicumque hispanias miles incolat: quae dominis fidus: quae dicto pariter suos principes qui potentissimi sunt mei reges habeant: incredibile dictum est. a summo namque ad minimum ab agricolam ad auratum equitem nullus est intra orbem hispanum qui non se tunc gloriosus uiuere quando emori pro regibus suis succurreret: quae uiuere: vitam arbitretur. De his non plura: quandoquidem meo nomine tangaribardinus tibi caetera cumulanter enumerauerit. Nuncautem quauis nec tibi aut uiuentium cuique a nobis rationem exigere posse uires sufficiant: nec ut tibi horum quae nunc dicam quicumque praeposuerem: mihi demum datum sit: cum iam satis quanti sint mei reges intellexeris: quales sint & quae longe alii quam tu tibi persuadeas audito. Regnum illud Granatense quod debellatum a nobis isti conquirentur: contra ius factum iuliano duce qui calpe & septem aliorumque plurimum oppidorum in occidentis maris faucibus dominus erat: cum reliquis hispaniarum regnis mauri quondam armis occupauerant. Is enim iulianus occasionem nactus quod rodericus rex qui tunc uniuersae imperitabat hispaniae: filiam suam de reginae nymphis unam stuprasset: Miramamolimum mahometicae legis monarcham cum ingenti exercitu ex mauritania in eam hispaniae oram quae batica dicitur traduxit: totamque profligatis ter per iulianum collatis signis roderici copiis miramamolimus praeter pauca motana oppressit. Adeoque postquam sibi miramamolimus hispaniam usurpauit: in christicolos omnes saeuitum est: ut reliquus fuerit nullus christum recusans abnegare qui maurorum gladiis non interierit. Transactis annorum iam pluribus curriculis: christicolae tandem resipiscentes aliquantisper ab hac dira illuue sese redimere attentarunt. Pelagius quondam nobili duce de motibus pedetentim descendunt: maurorum copias foeminis etiam e rupibus cum saxorum deiectione primum: deinde cum telis adiuuantibus profligant: retrocedere. montium radices deserere. intra munitas urbes se recipere cogunt. Quare paulatim christicolorum animos necessitate. iusticia. maurorumque truculenta tyrannide indies magis ac magis excutientibus: hispaniae utriusque caeteras regiones meorum regum proauis in libertatem vindicarunt. quod uero supererat ipsi nuper uirtute bellica domuerunt. Affecimus igitur iniuria neminem: cum ius suum tueri: suaque de iniuste possidentium manibus cuique liceat cum possit abripere. Quod uero fidefragos illos aduersa tantum parte audita ita solutis habenis appelles: uictisque non pepernisse conqueraris: da ueniam quaeso. temere factum est: nec decuit maiestatem tuam nobis in auditis in ea uerba non rege digna prorumpere. Oro attendas imperator optime cum granatensis regni urbes in deditioem nostram uenissent: multi a meis regibus ut in regno natalique solo suo cum liberis & uxoribus permanere liceret: alii ut discedere possent: litteras tutelares impetrabant: quas illis mei reges capitibus interpositis dummodo in fide persistenter neue quicumque contra eorum

Oratio oratoris ad solidum iratum

Eligerunt granatam nostrum reges

LIBER TERTIUS

maiestatē comitterēt: ipartiebātur. Nūc autē hi quorū plurimī scelerū cōscīi aufugeēt: alii rōnis inimici. & nouarū rerū cupidi. rebelles. seditiosi. facinorib⁹ ve iburī ad te cōfluūt: exaratas a meorū regū clemētia lras ostēdunt: qd ipī admiserit occludūt. cooperiūt. tacēt. fugā suā ciectiōnē & pfdiā appellāt. cōstabit nūq̄ de ore meorū regū verbūvllū va nū aut mēdax exci. disse. Ad baptisimū p̄terea granatēses oēs vi coactos fuisse tibi emētiti sunt: nihila vero semoti⁹ viua vox vlla protulit vnq̄. Vnde q̄ perniciosum sit primis fla gitosorū delationib⁹ ad irā moueri colligito. Catholici rex & regina hispaniarū se mul to magis re q̄ nomie xpianos esse p̄sentur: xpianū eū nos appellam⁹: qui christi vestig ia nititur imitari. doctrinā sequi. legē seruare. xps neminē vnq̄ ad se iustū adducere aut allicere est conatus. Vi cuiq̄ vt xpian⁹ efficiatur: inferri p̄cepit nūq̄: imo nra lege cautū ē apte: ne quisq̄ alienae legis vlli⁹ cultorē metu aut vi ipellere audeat: cuius rei tibi sint ar gumētō maurorū tot millia quot p tua regna transmearūt: ac iudaeorū multitudo ingēs expulsa. Hos oēs cū sub eorū essent potestate nōne ad baptisimū coegissent: si per legē li cuisset: cū igitur nō eos coegerint: cum libera illis quacunq̄ sederet anio p̄ficisci ample sit via patefacta: q̄ leuiter falsoq̄ te granatēses obtūdāt: cognoscito. Granatēses q̄ter sū ptis armis q̄ nullo modo habere queq̄ apud se ex cōposito & fœdere cōscripto licebat: in vrbe ip̄a sceptratos p̄fectos: in bellefychio munito oppido plures electos milites: i rōdā cōuallib⁹ armorū duces cū ingētib⁹ copiis trucidarunt. In mōtib⁹ vero niuosis quos al puxarrēses vocāt: in quorū radicib⁹ Granata vrbs iacet: locorum asperrima freti natura ita furiatis animis defecerūt: vt regē ip̄m cū centū millib⁹ peditū quidecī autē equitū p̄ti naciter expectarint: nec cedere vnq̄ aut arma deponere uoluerunt: donec aperto Marte p̄fligati plures interierit. quib⁹ isti supplicis affici merebātur: q̄ multa satis erat ad hęc scelera: excoari a vertice ad pedū plantā ip̄i: vtq̄ filii & vxores ip̄orū cū oī familia i ser uitutē redigerētur: bona fisco addicerētur: ex lege p̄meriti fuerāt: cū in hęc sese pericula sua nimirū demētia cōiectos cernerēt: emissis ad cœlos vocib⁹ baptisma baptisma p̄cla mare oēs passim coeperunt. Catholici vero dñi mei quibus est insitū a natura esse iustos. misericordes. & pios ad eas supplicū p̄ces cōmoti tantorū facinorū illis veniā. vxoribus ac natis libertatē: bonorū remissionē aio clemētissimo sunt ipartiti. eo tñ p̄cipue q̄ nra lege vti neminē cogere recusantē: ita neminē abiicere venientē sancitū sit. Eia nunc op time ip̄erator qd si tot ab icolis tuis alienae legis p̄serti in te ausu temerario cōmissa fuis sent facinora: satis ne aio tuo factū fuisset mahometica ip̄os instituta iplorasse: minime quidē arbitror: tanto maxime cū pecuniario dāno. eorū nanq̄ spolia si cū vxorib⁹ & fi liis eorū bona venū fuissent exposita decēnales tuos reddīt⁹ p̄culdubio superassent. Nec te p̄tereat veli: duo eē regna valētīnū scz & Aragonū hāreditario iure antiquissimo re gibus meis subiecta: in quibus plura mahometeorū q̄ xpianorum millia oīm opiniōe degunt. Hi habere sua templa. equis ambulare. tela cum iter faciūt gestare. ædificare do mos. agros colere. armenta possidere non min⁹ libere atq̄ christianis ip̄sis permittitur: nec minores p̄enas dat christicola: qui mauruz molestia vel iniuria afficiat: q̄ si maurus christicolam. quātū beate isti sub meorum regum imperio cuz pacifici sint & minime se ditiosi uiuant: si scrutaberis: granatenses meritissimas luisse p̄enas iudicabis. de iudaeis autem deterioribusq̄ neophitis ex legibus quæ te cura fatigat: quid ad te? Hi sunt a me is regibus de omnibus eoruz regnis tanquā rabida pestis eliminati: proh si scires q̄ mor bosum. q̄ pestiferum. q̄ ve contagiosum pecus istud de quo loqueris sit. Tactu omnia fœdant. visu corrumpunt. sermone destruunt. diuina & humana perturbant. inficiunt. prostrant. miseros vicinos circūueniant. radicibus expilant. funestant. vbi cunq̄ pecuni as eē præsentiunt: tanq̄ odori canes insequūtur. detegunt. effodiunt. p mendacia. piuria dolos. insidias. per lites si cetera non suppetunt: extorquere illas laborant. aliena miseria. dolore. gemitu & mœsticia gaudent. sclicitati inuident. perniciē notis omnib⁹ atq̄ etiā sibi inuicē semp cum fremitu machinantur. Veh domib⁹ quarū istis secreta rimari

Rebellides maurorum petunt baptizari

Nota de iudeis

Sapida in dcorū ept̄ thesa

LEG. BAB.

Causa
Iudeis.

Morbosus
pcc⁹ Iudei.

licet. Nosces aliqui nosces: si longos annos tibi fata p̄stiterint : quod hoim genus hoc sit
cui tu patrociniū pr̄stas: quod itra tuas oues cōmiscēs: q̄ obsoenū. detestabile. vile. exe
crandū. q̄ deniq; detradi debeat ab omni humano cōmercio. sapientissimos vinentiuz
tunc fuisse meos reges fateberis: quādo de tam reiculo & morbofo pecore exterminādo
cogitarunt. Si hos amas: hos tibi habeto. Quid vis tibi referat gens h̄c abiecta: latro
ne aut subdolos pditor si quē tu eiusmodi morte dignū in exiliū miseris: vl tantū flagel
lari iusseris: cū per alienas terras vagabitur maiestatē ne tuā laudabit: Misericordē te p̄
pterea vl clementē appellabit: Non quippe. quocūq; em̄ diuerterit te crudelē. impiū. bo
norū persecutorē. se iniuste depulsum pr̄dicabit. sua scelera tacebit. ast si in prudentem
aliquē auditorē inciderit: te iniustū esse tua causa nō audita minime persuasuz reliquet.
Quare serenissime ip̄erator aduertito: ne hi nefarii delatores in aliquā te calamitatem
cōiciāt: si tibi cōsuleris: tuā posthacaures liminaq; hoib⁹ huiuscemodi nūq; patebūt.
de his iā satis multa. Nunc aut vt ad te iā veniā: si ea q̄ sum meorū regū noie petitur⁹ ipe
trauero: rumores a me ip̄o p̄ hanc amplissimā vr̄bētū dicioni subiectā per trugimanuz
reliquos etiā palatinos qui mecū versantur: spargā: aduenisse me fraternū foedus tecū cū
meis regibus in itū easq; classes quas in Apuliā Calabriāq; portub⁹ habent: cū delectis
militū copiis pr̄sto fore: si qua in te defectio exoriatut aut bellica vis igruerit: vt huc vo
litent in auxiliū tibi pr̄dicabim⁹. Ita i hac tuorū principū incōstantia & ip̄eradi cupidit
ate nostrā & si fistā amicitia fama cū simus mari & terris adeo potēs maximā tibi po
teritvtilitatē parere. Tēperatius nāq; de insurgēdo in te armisq; capiēdistui aduersa par
tis principes si hoc suspiciātur: cogitabūt. Finitimi p̄trea reges qui syriā foelicissimā p̄
uincia tuā inhiāt serius te bello tētare audebūt: si nos in tui auxiliū v̄turos verebūtur.
Aperito igitur mentis oculos serenissime ip̄erator & fortē quæ sese tibi obtulit: oportu
nā appr̄chēdito: libētiq; aio ea perficito: quæ mei reges exoptāt: & forte sedes h̄c tua q̄
subrili vitro fragilior est: in adamātinū robur ex hoc nostro cōmercio cōuertetur. Quæ
aut petim⁹ sum me ip̄erator factu quidē facillima tūc tibi aperiaz: quando pacato ab istac
ira cūda perturbatione aio ad te ip̄m te rediisse cognouero. h̄c ego. Soldanus vero dum
interea ego ista recensebam: ex ore meo q̄uis ea minime caperet: meos motus tū tū ira
cūdos. tū placidos. acutos. interdū graues colligēs: p̄debat. scire iā quæ dixisse; maiorē
imodum affectabat. Tangaribardin⁹ interpret inter nos tertius qui nō minus q̄ ego ipe
vestrā gloriā cupidus esse mihi visus est: auido soldano affectu nō minore nō inferiore
aio. lingua nō timidiore. suo idiomate quæ pr̄posuerā: refert. Inflatu interdū de v̄ra po
tentia rubicūdo vultu edisserit: placido interdū sermone ac ore subribibili solertissime de
vestra erga bonos benignitate recēset: atq; etiā iterdū q̄ virtute bellica foelices sitis enar
rans: minabūdos oculos attollit. Gaudebā ego soldani intentū animū nutusq; dicta cōci
pientes inspiciens. Postq̄ igitur tangaribardinus finē sermoni suo fecit: soldanus sese a
micis oculis ad me cōuertit. & multa iterū de vobis de regnis v̄ris p̄cūctatur. an vera sit: q̄
ego de v̄stra in rebelles mauros clementia argumentat⁹ fuerā: interrogat. Vero esse oia
veriora quæ dixissem affirmo: posseq; id illi facile fieri cōpertissimū: si ad vos oratores
vel secreto exploratores miserit aperio: quod si fecerit: quanti sūt momentī res v̄strā:
quantūve stabilitati ipsius simulatæ nostrā societatis sparsus vulgo rumor cōducere po
tis sit ip̄m cognosciturū enuncio. His atq; aliis pluribus ab ortu solis ad vsq; meridiē ita
discussis. confirmatis. cōfutatīs cōclufis. v̄stra mādata aperio. Soldan⁹ ad ea oia pficiēda
q̄ v̄ro noie petiero animū dīsonit. me dīmīttit. p̄ripes p̄pter metū cōcitatæ multitudi
nis pturbatos ad se iubet tā fictos q̄ amicos die postero accersiri: ne facile ip̄borū susur
ris iudæorū & profugorū granatē sū q̄ relis moueantur: monet periculosum esse quacū
q; in causa altera partiū tantum audita iudicare. Iudæorum fraudes. nequitiam. hostilita
tem in omne gen⁹ hoim meis verbis p̄ponit. Ne sit illis de tam foetido. despecto. liuido.
scabioso ve pecore sollicitudo suadet. de maurorum aut leuium granaten sū cōquestib⁹

LIBER TERTIVS.

icōstantiā. defectiōnes. crudelitātē ipōrū. vīorū vero ducū ac milītū internitiōnē edisse
 rit. Quid foret interrogat: si talia pes suos subditos in se vllō tpe cinerissēnt facinora:
 aut si sumptis armis tot in ipsos xpianorū millia defecissēnt: quot mauroū i vīam coro
 nā defecerūt. De vīorū regnorū āplitudinē. de potētia. scelicitateq; vestra multa ipsemet
 enarrat: quātā possit regū tātorū amicitia sibi & ipis vtilitatē afferre p̄nūciat. Horrescūt
 p̄ceres exēpli simulacro. vos admirantur. q̄ ipos angebat curā eiiciunt. Soldano vnani
 mes oēs q; sibi ipisq; a deo prudenter p̄uideat assurgunt. ḡras alii fictas ex corde imo
 alii deprōptas agūt. Soldanus deinde p̄ceribus bene p̄sualis domūq; dimissis trugima
 no accersito īperat: vt famulos a manu regio ad me ducat: vt quacūq; ordīrē ego: ip̄si
 cōtexerēt. chirographa q̄cūq; vellē: cōscriberent. ad se post modū sua manu signanda p̄
 ferrēt. Mādatū trugiman⁹ exequitur. ad me veniūt chirographarii. Cōsiliū ego & hiero
 solymitani tēplarii q; ad me p̄curssores acciti venerāt: inimus. Petitiōes v̄ras cōscribim⁹:
 q̄rū p̄textu vos me catholici reges ad irā horū barbarorū pacādā q; se christicolos oēs ori
 entales demersuros v̄ra causa minabatur: oratorē misistis. Vt hierosolymis vetustate col
 lapsa reficere: vt ea q; ruina minatur a n̄ris maioribus ad xpī memoriā ædificata refarci
 re pmittatur: q̄ mahometæi sacerdotes nullo vnq; tpe ab īperio christicolis erepto reno
 uare passi sunt. Soldanis. n. p̄teritis mahometæa lege vetitum id fuisse sacerdotes p̄sua
 serant. Neq; in ipsa vrbe solū sed in beryto. rama. bethleē. cæterisq; locis quibus extant
 aliqua de xpī gestis monumēta: modo velitis iam licet reficere. Præterea vt nouæ exa
 ctiones & recentia tributa tollantur: q̄ p̄ soldanicos magistratus in p̄grinos ad intolerā
 dū iā cumulū adaucta fuerāt: & p̄soluere nemo iā quīret: vtq; ignominias in peregrinos
 illatis p̄videretur: ad vetera maiorū tributa peregrinorū p̄solutions redigantur: si quis
 peregrinū post hac molestia vel ignominia cōfecerit: grauiter puniatur: efflagito. Hæc
 breuib⁹ xpianissimi duo cōsortes & clara orbis lumina ne grauib⁹ iplicitos longanimis
 orone fatigē. ad alia igitur deueniamus. Interea dū chirographa p̄ famulos a manu ex
 pediantur. negociis iā exsolutus si q; sint ægyptiorū veterū adhuc p̄ ea loca monumenta
 p̄grēs: duas piramides miræ magnitudinis trās nilū i agro babilonico ad milliare tñ cir
 citer vigesimū extare cognosco: ab vrbe nanq; ipa cairo apparent. Quare vt mihi liceat
 cōuicia lustrare a soldano p̄ trugimanū exposco. Placere sibi sūmopere soldanus r̄ndet.
 attū ne sine tuto comitatu vllō pacto exeā domo īperat: p̄pter popl̄m ab oratorib⁹ afris:
 a iudaīs. a neophitis ex legibus & a granatēsisibus ad irā ipulsū: cōfestiq; duos ex palati
 nis sibi cariorib⁹ p̄cipib⁹ accersit: vt ad me veniāt: ne me vnq; deserant: ne detrimentū
 qd mihi aut molestia accidat: edicit. Trugimanū qui nobis erat dux futur⁹ vt oia diligēt
 inspectet: periculis oib⁹ p̄uideat: vt incolumes ducamur ac reducamur: cū animi angor
 re & ingenti sollicitudine monet: se curā nō depositurū donec nos rediisse p̄scierit: enū
 ciat. Postero die q; erat septimus iduū februaryi hora ante lucana facib⁹ accensis p̄uitibus
 ad visendas piramides iter capturus exeo: trugimano & duobus aulicis optimatibus cū
 ingenti comitatu me circūsepientibus. Ibi ciuitatis eius longitudinē esse immēsam hoc
 argumēto collegi. Trugimani domus q; mihi hospitio fuerat ob signata mœnibus vrbis
 inhærebat: a latere tñ vrbis in itio aduerso nilo stadia circiter q̄ttuor. Nec vrbis ipsi⁹ vlti
 mū suburbū quod adhuc babilō ipsi appellāt: p̄currere desieram⁹: qñ iā sol ab orizōte
 nihil min⁹ horis duabus emerferat. alcubi tñ sine domorū frequētia plarīsq; spaciolis i
 teriectis. Vrbe igitur a tergo relicta cū primū nilū tranauim⁹: iter palmeta q; visū adhuc
 nobis parūp p̄pediebāt: sese nobis istar mōtiū elata i planitie vasta piramides offerunt.
 Has adim⁹. visas admiramur. Tūc bilibilitai vatis hispani vīi martialis carmē de pirami
 dū miraculis nō iepte plarū iudicauit. sunt qdē iauditæ molis igēs structura: nec iā quæ de
 viginti millib⁹ hoim cū viginti annorū labore cū ienarrabili panis ceparū ac porrorum
 nūero & pōdere ab historicis edisseruntur: fabulosa esse cōtēderē. Ipsarū tñ altera gran
 dior est: sed forma pares. Sunt nanq; piramides oēs orthogonia. æquilatera. amplexa. ab

Laudat sol
danus re
ges nostros

piramides.

Et ad pira
mides

Magnitu
do cairi.

LEGATIONIS BABILONICAE

imo in acutū semp ad verticē vsq; leniter tendētes. Est earū altitudo igēs adeo q̄ i radice stātibus quicūq; ascenderit dimidio minor videatur. p̄ ipsarū ego rupturas q̄ fuerūt ad alia intra vrbē ædificia cōstruenda excoiatæ: ex meis familiaribus iussū quōsdā ascende re: qui caligari sibi despiciendo oculos: mariaq; ac terras sese sub pedibus habere existia se retulerūt. Ab imo in modū turbinis acui videntur: sed lapideā tabulā trigita hoīm ca pacē q̄ totū claudit opus in culmiē maioris iacere qui ascenderāt nobis enarrarūt. Hui⁹ ego ipse grandioris circūferētiā dimēsus de q̄ttuor laterib⁹ vnū reperi: quidecī supra ter centū meis passibus constare. Quare quod extra solū patet esse passiu⁹ in gyro circiter tercentū supra mille colligitur: sed lōga vetustate saxorūq; fragmētis tellurē ibi plures cubitos crenisse: subrutāq; nūc esse piramidē: & multo quōdā fuisse spaciosiorē cōphen ditur. Nec his cōtēt⁹ solida ne sit an cōcaua piramīs iterrogo. Tunc sic ex p̄cipib⁹ alter sermōne orditur. Ex quo structurā hāc quisquis veterū illā cōdiderit absoluit: incolarum nemini cōstitit: vnq; aditū habere: aut cōcauā esse p̄sensit. neq; .n. magnæ nobis curæ ē hui⁹ scemodī secreta idagare. nra vero tēpestare ignot⁹ quidā ex mauritanis vobis finiti ma qui sibi peritiā atiquitatis arrogabat: ad nos uenit: soldanū eflagitat: vt ostiū pirami dis hui⁹ quod se didicisse p̄dicabat aperire liceret: iuenturū sese absconditos thesauros in quies. Venia ipē datur. huc uenit. piramidis hui⁹ lat⁹ æstiuū orientale p̄quirit: ostiū clau sum paulo differēte a cæteris iuenit: claudētē ostiū lapidē tollit: qui iacebat in ipsius la teris medio ab imo dimētēdo ad summū. nec vir iste vsq; gentiū apparuit ultra. Pirami dē igitur lustrauimus: & qua maurus ille aditum patefecerat: latus capim⁹. ex meis comi tib⁹ iussū: cū facib⁹ accensis siliceq; parato ad ignē si faces extiguerētur: excutiendū itroi re. Ego at̄ & vna me cū p̄cipes ex ostiū faucibus despectam⁹. est via leniter decliuis. lu brica. marmorea. āgusta passuū. clvxx. vt aiūt q̄ uix genib⁹ flexis aut si pedib⁹ iclinato ad uterū capite descendere liceat. descēdūt igitur. quid ibi sit q̄ritāt. forniceā camerā pas suū forte duodeci testudineā atq; penrealia duo maiori cameræ ihærētia in concauo re periūt. ibi grandē tumulū & paruula sepulchra iacere aiaduertūt. illustrē aliquē uirū cū aut uxorū aut pellicū aut filiorū turba fuisse illichumatū existimant. Piramides. n. sepul chralia ueterū hitacula fuisse legitur. Structura uero ip̄i⁹ molis ex lapide marmoreo fla uo aliquatīsp̄ nō at̄ albido æq; fere mēsurā cōciso q̄drāgulares. n. siguli s; nō penit⁹ sūt or togoni cū ab latitudie lōgitudo paululū distet: a lōgitudie uero nihil differt profunditas lapidē ex illis nullū dimensus ex incuria sum. sed septipedales lōgitudine esse arbitror. Ex quodā deinde elato tumulo harenoso cū orientē australē versus oculos flexisset: plu rimos colles ad milliāre circiter quicquagesimū aduerso flumie a nobis p̄spicere visus: quid illud esset iterrogo. piramides oēs atq; ex illis grādiores aliquas eis quas p̄tractauim⁹ esse didici. Ibiq; illustris vrbis adhuc extare uestigia: sed diruta serpentib⁹ q; tātū habita ta retulerūt. Quare mēphis eā fuisse piramidū miraculis celebratā: nō at̄ cairū vrbē nūc puinciae caput vti pl̄xiq; autumat existimo: cū hic duæ tātū: illic innumeræ sint insignes magnitudie lōgeq; distēt hæ a cairo. Piramidib⁹ ita plustratis ad milliāre circiter dimi diū ducor. vbi matmorei colosi corp⁹ truncū cui iā vetustate aures erāt naresq; collapsæ a pectore iacebat: cui⁹ fuerit: quōdā simulachrū illud minie scitur. Id ego caput dimēsus octo & quicquingenta passus eius esse circūferentiā reperi. His ita cōspectis domū reuersurū per alias ei⁹ niliacæ planiciei pratorum semitas virentiū: iter equorum & camelorū copias innumerās & mameluchorum tētoria castrēsia disposita regredimur. Quid nā sibi uellent ea castra tot iumētis circūsepta eo p̄serti anni t̄pe cū octaua februaris esset idus p̄ cunctat⁹: hæc a frugimano qui mores adhuc hispanos in hisce reb⁹ mēoria tenebat: ha bui. Soletis in hispania vos aprilī & pl̄xiq; in locis maio mēsisibus equos herbatū mīt tere: nos at̄ ianuario & februario mēsisibus iumēta nra in pascuis habem⁹: illis. n. t̄p̄ib⁹ sic ca sunt iā apud nos prata oia. Nilusq; ripas iterū t̄pe illo superare: atq; puiciā oēm inūda re incipit. Expectatum igitur flumis incremētū. p̄ns herbarū: quas adeo virentes ac flo

Quid inue nerit iura piramides.

Et sic pira mides.

Mēphis.

Caput ma tmoreum.

modus pa buandi

LIBER TERTIVS.

ridas in hac vasta planicie cōspicis: opportunitas: cūq; hic nullo vnq; tpe frig⁹ igēs vige
 at: sub dio in agris iumēta nūc habere coguntur. Tētorā vero in quib⁹ nri ad iumētorū
 curā serui destinati sese noctu recipiāt: quotānis ita erigim⁹. Hæc ille. Ego at inter eun
 dū: quod ope p̄ciū est inspicere: quē ordinē in iumētis pascendis ne quid de pascuis pe
 dibus disp̄gatur: seruēt: delectatus sū cognoscere. Vbi primū suæ qsq; partīs marginem
 p̄ camelos & equos tutudīt: in solo iā vacuo suis quisq; seru⁹ iumētis ad infixas terræ va
 cerras sudales adustas pedes alligat posteriores: vt vix p̄tento rostro dentib⁹ herbā quæ
 ant ap̄phendere. Ea vero q̄ p̄ximior est depasta: vacerris euulsis pedetenti ad herbā iu
 mēta p̄pius aplicāt. Singulisq; ita fit dieb⁹: donec ad vltimos herbaturæ suæ terminos
 pueniāt. Portiōes. n. ex illis pascuis a soldano mameluchis p̄ cuiusq; gradu p̄ pedatos
 distribuūtur: veluti cū itra vrbē sunt de collecto ex horreis ordeo. Ita sole ad occasū ver
 gente Nilū traicim⁹: domūq; reuertimur. Postridie vero ab his quib⁹ fuerat a soldano
 de me cura demādāta peto: vt me ad eū locū vbi x̄ps latuerat: iterea loci dū herodes hīero
 solymis moreretur: p̄ducerēt: tū vt loci numē colerē: tū etiā qm̄ ibidē balsamī arbusta cō
 federāt: id exoptabā. Eū locū nra tēpestate mataræā icolæ appellāt: qui ab vrbe cairi pas
 suū millia circiter decē distat. Mercurii igitur die sexto idus februarii q̄ nra q̄dragēsie
 prim⁹ eo anno fuit: vbi primū eluxit: mataræā versus p̄ficiscimur: palatiū priō aspectu
 & priā frōte regalī mole cōstructū igredimur: in iternis at dirutū: eo q̄ desertum ex quo
 balsamī arbusta iteriere. Illuc. n. quo tpe balsamū colligebatur: soldani relaxādī animi
 grā sese quotānis cōferebāt. Proh dolor adeo p̄ciosi arbusta liquoris iteriere: sed incer
 tū an custodū incuriā an fraude dolo ve & iuidiā an religiōe & pietate læsa id acciderit.
 Quidā. n. viridarii custodes terrā irrigādo male tēperasse aiūt. ex fōte nāq; viuo putea
 li tñ in eo loco scaturienti aq̄ exhausta arbusta illa rigabātur: eūq; liquore quo balsamū
 cōdiebatur nutriebāt: neq; n. ex simplici illa materia balsamū cōstabat: quod non aliter ex
 p̄fractis aut concisis ramis p̄ stirias & guttas cadentes colligebatur: q̄ ex vitū putaturis
 lachrymales guttæ cadunt: cū apud nos verno tpe palmites inciduntur. Sed nullā p̄ter
 ei⁹ fōtis aquā trāsp̄latatis balsamī arbustis ad hoc vt nascerētur: aut adultis vt coalescerēt:
 p̄fuisse vnq; lōgo experimēto cōprobatū est. imo & cū in aliud solū trāsferrētur eadē eti
 am aqua inde asportata parū viguisse. Rex. n. quōdā cypri⁹ noie iaches caytbeio solda
 no pmittēte arbusta pauca cuppasq; ipsa aqua plenas quib⁹ illa irrigaret: i cyprū afferri
 iussit: vbi neq; balsamū p̄creabāt: neq; frutices diu vixerūt. Qui vero fraudē itercessisse
 suspicātur: mulierē custodis ipsius horti vxorē cōsulito iteriorē textā multiciā menstru
 illitā fōte imersisse referūt: mēstrualisq; veneni vi adeo atrocē fuisse: vt aqua ifecta arbu
 storū radices oēs cū p̄ illas riuuli deducerētur: cōcremauerit. Ast qui lesam pietatē fuisse
 credunt: ita p̄dicāt. Cautū fuit semp̄ priscorū regum soldanorū decreto ne iudaicæ perui
 cacix balsametū quisq; ingrederetur: ne quid ignominiosū in loci numē p̄petrarēt: cū in
 eo fonte paruuli iesu quo tpe in ægypto latitauit: p̄anos quibus iuolue batur: maria vir
 go lauerit: vbiq; arbusta germiābāt: ibi soli sicandos exposuerit: beatā nanq; virginem
 mauri obseruāt: eiusq; nomen religiosissime venerantur. Incautos igitur ad horti custo
 diā soldani œconomos: iudæū qui se maurū p̄fitebatur: adfisse iquiūt: indæaq; vxorē su
 am quā intromisit: paruulū vtriusq; filiū linteaq; infantulū in opprobriū loti x̄pi in ipso
 fonte imersisse: ac lintea ibidē siccanda p̄tendisse: volunt. Quare terrā cuius virtute ar
 busta germiabant: fontēq; cuius vigore rigata nutriebātur: illico post cōtumeliā vix suā
 amisisse ihæsītater inqunt. Vt cunq; sit oīa illa arbusta radicib⁹ iteriere: nec vlluz ex eis
 extat vestigiū. Ea in roseti modū aucta intra quāniū senescebant: sed ipsorū rami i idē
 solū transplantati facile ad suū genus instauradū pululabāt. Est at id balsametū spaciū pas
 suum longitudine numero circiter ducentorū: latitudine vero nō multo pl⁹ dimidiō: ter
 reis aggeribus sine calce ac lapidibus circūseptū. Dū iterea ego ista p̄q̄rerē: sub vicino
 quodā tuguriolo in quo infantulū iesū virgo latens lactabat: sacris dicēdis mihi altare

Dataraea.

Interfite
balsamum

Cause qua
re balsamū
perierit

descriptio
balsameti.

LEGATIONIS BABILONICAE

paratur: quibus p̄ eū q̄ hierosolymis cœnobii beati francisci in mōte sion guardianus summi p̄tificis p̄ xp̄icolis occidentalibus vicē gerit: rite peractis: duo sūmæ pietatis i hoib⁹ aduersæ legis argumēta ānotauit: q̄ p̄mittenda minie duxi. Extat in p̄dicto tugurio intra murū cauata q̄dā in modū armarioli fenestella iqua puulū infantē curiosa virgo dū sibi aliqñ foris victū q̄ritaret: recōdebat. ibi ardentē p̄petuo lapadē mauri seruant. Tenent & aliā funiculo traiecto illi arbori quā sese aperuisse trāseūtīq; iesu celsisse populus credit appensā: arborēq; ipsā reuerenter obseruāt: ficulneā ipsi pharaonis arborē appellānt. ea vero est q̄ a nr̄is sicomor⁹ dicitur terræ illius arbor peculiaris. Ex hac ego ip̄e ficulnea q̄ ingens est: tres carpsi fetus quorū forma mediocris est p̄iri sed mollicie ac gustu insipidi ficū æmulatur: nec vtī cæteri oēs fruct⁹ arborei ex recentiorib⁹ ramulis hui⁹ arboris fetus nascūtur: sed ex veterū ramorū trūcis p̄creati vberti exiliūt: velutī ex vno interdū ramulo cōp̄ssa p̄siliūt multa Pruna. Tres eas quas collegi: bastras ad vos ferendas licet siccas seruo. p̄radiū interea dū ista plustram⁹ paratur: sub dīo tñ in putealis cuius dē fōtis margine qui balsametū infelix irrigabat quōdā. Discūbim⁹ solo vna ex ipsius guardiani orientalis ore vice p̄tificis nr̄i venia mahometæi & xp̄icolæ. Illi sed carnes: nos pisces epulamur. Minuta hæc vt quod eo die post sumptas epulas de illi⁹ aq̄ bonitate piculū fecerī: inserere queā: recenseo: cū ex pisciū varii generis satietate igēs me sitis vrgeret: quāuis ex medicorū cōsilio aq̄ mihi esset ob quāsdā valitudies iterdictū & piscibus ter ad saturitatē vsq; quis nā in eo fōte lotus fuisset mēor: ex aqua illa ita plenis faucibus potauit: vt hydropico similis turgidus effectus cingulū soluere coact⁹ fueri. Illico vensu mihi sūmopere p̄fuisse. totā p̄terea illius āni quadragesimā cū pisciū vsu nili fluminis aquā solā interdū: iterdū vino comixtā bibi: nec stomachovnq; qui me sæpissime fatigabat: aut alicui corporis parti iacturā mihi attulisse cognouit. Est p̄terea leuitatis ac saporis aqua niliaca meo iudicio laudabilis. Quas dotes illi aquæ ex feruore radiorum solis quib⁹ p̄ rorridæ zonæ furētes æstus labēs decoquitur: arbitror cōtingere. Neq; n. dubiū est: siue de lunæ mōtib⁹ vltra æquinoctialē iacētibus: siue aliūde nilus deueniat: qui p̄ æthiopū regiones nili fluenta decurrāt: ex quorū mōtibus nilū sumere incrementum incolæ p̄dicāt. Nā cū ad nos diē productur⁹ æquinoctialē circulū per arietis cornua sol trāsīēs ascēdit: niuales æthiopū adurēs mōtes niues liq̄facit: quas ad imas valles cadētes nilus recipit: & æstate p̄ter cæterorū fluminū naturā intumescit: ægyptios agros arenosos irrigat: ac fertiles reddit: qui alias ob terræ siccitatē nullū p̄ducerēt fructū: pluit. n. raro. Sapientū oium de ortu atq; incremēto nili accurate disceptatiōes p̄legi: sed ortus ip̄ius ita incertus ab idigenis reliquitur: velutī ab illis hæcten⁹. allocut⁹. n. sū diuersarū idicæ regionū incolæ æthiopesq; plures quorū igens multitudo i cairo vrbe negociatur: nec corū quisq; cū per ipsorum terras labi nilus dicatur: credibile quicq; refert. fabulatur tñ multa. Incremēti at certā esse atq; vnicā eā quā attulimus rationē: rerū experiētia prudentiores & qui puiciarū naturā indagarunt affirmant. Neq; arenas in ostiis nili boreali flatu aggregatas aut etesiis vt pleriq; volunt: aut aliā vllā de allegatis historicis rationibus causā esse q̄ nilus retrocedat dici patiuntur. Nūc vero qñquidē in hu⁹ flumis mētione incidim⁹: nō erit absolum de ordine ab ægyptiis circa nili tumores seruato nouisq; niliacorū crocodilorū casib⁹ mihi p̄ incolæ enarratis pauca recēserē. Cairi ciuitas ob lōga est: sed āgusta ad nili ripā ptenta. Intra nilū at vrbi isula adiacet duorū circiter miliarū cui⁹ initiū ipetū nili suscipiēs muris i acutū icipiētib⁹ & se i latū statū porrigētib⁹ munitū est. In cui⁹ acuta pietura turris extat lapidea: i q̄ p̄ alnas eorū q̄s piccos appellāt & quartas ac digitos signa sunt circūcisa. Est eorū alna vestra hispana quā varā vester popul⁹ vocat: sp̄itama grādī mior. Colūnx huic æstate iā aduētate multi assidēt: vt q̄ primus nilū crescere denūciauerit: pinguē strenā assequatur. Itidemq; sit cotidie donec tumescere desinat. Ast fluuiō ad altitudinē q̄ttuordecī piccorū idest alnarū surgente: superare ripas nil⁹ & p̄ cāpos ac fossas manufactas sese ptendere puiciāq; inundās irrigare

De aq̄ fōtis
balsameti

De aq̄ nili.

De incremē
to nili.

LIBER TERTIVS

Incipit. Est nili utilis inundatio ad mensurā vsq; illius colūuæ piccorū duorū & viginti: si vero eā exuperet: id raro tñ accidit: dāna poti⁹ q̄ vtilitatē affert. Cayrbeius p̄pterea sol dan⁹ is quē senē dicit: de quo supra mentionē fecim⁹: fossam eduxit nouā: q̄ incrementū illud si qñ accidat: in se recipiat: & ad desertas alias regiōes supuacaneā aquā abducatur: ac fertiles eo anno reddat. Infra urbē vero p̄ fossas diuiditur nilus antiq̄s quarū aliquas cæsarē cōstruxisse mēoria p̄ditū est: munitissimis aggerib⁹ a frōte ne torrētis aq̄ ip̄eris illas dirūpat: cōstructis. Quælibz at fossarū suū habet ad mare ægyptiū exitū. Prouicias p̄ quas incrementi t̄pe aq̄ niliacæ fluūt: irrigāt & pingues faciūt. In oibus p̄terea fossarū alueis autū pisciūq̄ multifariā generatur multitudo: aliturq; sed p̄cipue in paludibus maris. Varia p̄ter pisces & aues mōstra in eius alueo nutriūtur: inter quæ Crocodilus quas drupes tā aq̄ticū quā terrestre. Quod nō habeat vnde egerat: p̄ter q̄ p̄ os: q̄ solus iter bruta lachrymetur: q̄ fugiat: si recto illū oculo q̄ inspexerit: seq̄tur vero si meticolosū obuūm senserit ac iterimat: aliaq; huiuscemodi multa multi retulere: p̄pterea missa hæc oia facere cōstituo. Quæ at ego iter nauigādū a baccolis nautis noua p̄didici: mēs est differere. Ab vrbe Cairo ad mare vsq;: nō semp̄ noxios esse crocodilos referunt: ab vrbe at ad uerso nilo quāto altius versus mōtana nauigatur: tāto violentiores ferocioresq; aq̄ & terribis esse aiūt. Plærasq; ei⁹ rei causas mihi iterrogāti adduxerunt i mediū. Primū q̄ ea nili pars q̄ inter urbē & mare iacet: piscibus tū in nilo enutritis: tū ex mari p̄deūtibus quib⁹ crocodili vescuntur: semp̄ abundet. p̄pterea piscib⁹ cōtētos i terrā illos nō longe a ripa descendere hoibus aut q̄drupedib⁹ dāna illaturos p̄dicāt. Cū at & inferiores crocodili & piscatorū ingēs multitudo pisciū turbas ad supna trāsire quā illos retib⁹ itercipiant: paucas patiantur: crocodili qui supiores nili p̄tes incolūt: atrociori fame vrgētur. ta famelica rabie arreptos i terrā descendere illos iquiūt: adoririq; ac perimere quidqd obuū fit. Quædā p̄terea p̄mii spes magnis crocodilis capientib⁹ p̄posita facit: vt multo pauciores audeāt a nili ripis longi⁹ p̄dare. cui. p. n. ad urbē cairū crocodilū grādiorē afferēt aurei nūmi de fisco p̄bentur decē. Quāob̄re crocodilis grādibus circa urbē vt alibi leonib⁹. vrsis. cæterisq; brutis aialibus violentis ac rapacib⁹ dulci habēdæ pecuniæ spe multæ in fide parātur. Tñc at crocodili noxioses sunt: dānaq; advicia rura exeūtes maiora infērit: qñ redit ad aluē nilus: cum nanq; sint eo t̄pe nili ostia magis arenosa ob hūiliorē aq̄ in ipsiis faucibus p̄funditate minor marinorū pisciū copia p̄ fluēta nili ascendit. Inde fame cōpulsos cū niliaci pisces illis ad saturitatē nō suppetār: victū ipsos terra q̄ritare aiūt. Hic euenisse p̄dicāt accola: q̄ nilo ad aluē deducto sæpe lateāt in insidiis obuoluti cæno crocodili in ripæ ora in eorū locorū vicinia ad q̄ niliaci rurales aut oppidai scemias aq̄ capiēdæ grā mitū: imisoq; p̄ acillas cātharo in aquæ decursū crocodilū inquit trāsire: & sceminā dētib⁹ quos habet rapacissimos manu q̄ cātharū imisit: rapere ac in fluuiū i caput tractā dilacerare. Camelū. equū. iuuēcā & q̄dēq; gen⁹ quadrupedis ei occurrit: cū i terrā famelicus exit crocodili⁹ grandior istū caudæ adeo acriter ferit: vt illud crurib⁹ fractis p̄stret: ac demū iterimat. tanta est. n. illi⁹ caudæ vis vt fregisse q̄ttor vno istū grādioris aialis crura regi⁹ sit aliqñ. Emergit aliud iminēs piculū decrementi t̄pe nili p̄ nauigantibus. Cū. n. cōtra nili torrētē ascēditur: deficiēte v̄eto sapi⁹ cōtis q̄ remis agitur: nauēq; ascēdētē crocodili latēt sequūtur: & nautā cū crocodili⁹ videat: cōto ad expūgēdā nauē totū fixo pectore ihære & istū caudæ cōto acriter discusso p̄cipitē cadere i fluuiū facit. ac vix delapsū rapit: & vorat. Spōda etiā mani⁹ apphēsa igressū p̄tariū: p̄ tētāte: aut nauē deuoluere fuisse conatos asserit. Tāta ē eorū rabies fame vrgēte. Est crocodiloiū alia a q̄drupedib⁹ in p̄gressu natura: cū. n. e nilo i terrā longi⁹ p̄fiscūtur: alia nesciūt regredi via q̄ p̄ ea vestigia q̄ in arena veniētes reliquerūt: p̄pterea cū descēdisse crocodilū incola p̄sentit: celerī cursu cū ligonib⁹ & ramorū fascibus accurrūt: i eaq; semita fossā p̄fundā effodiūt: ac ramis illā sup ip̄ositis arena cōtegūt: ne rediēs crocodilus insidias sentiat. ac hic p̄vestigia crocodilū queriāt: sic reptū strepitu & lituorū æneorū q̄ tinitu infugā

noua d cro
codilis.

vari d cro
dilorū ast⁹

LEGATIONIS BABILONICAE

versum insequuntur. Ita in foueā delabentē aut perimūt: aut laqueis irretitū ad urbem portant. Dixim⁹. n. decē aureorū p̄miū esse grandes crocodilos viuos afferenti p̄positū. paucis anteq̄ ego adiiisse dieb⁹: vnū allatū fuisse viuū mihi retulit magn⁹ iterps. quē vix duo possēt cameli siml̄ vti boues araturi cōiūcti tergo sufferre. Alius eodē tpe magnæ molis crocodilus in regione q̄ nilo adiacet noīe factū: tres infantes i quodā rure niliaco ecanis raptos deglutiuit. Captus tñ mō quo dixim⁹ capi solere fuit iterēptus. euulsosq̄ infantes vix adhuc exanies fuisse sepultos referebatur. Iisdē diebus ex vtero alteri⁹ irretiti ac trucidati arletē fere itegrū voratū ac vnā dilaceratæ mulieris manū armilla adhuc extāte ænea se extraxisse quidā accolæ phibeāt. habitos. n. quācunq̄ curæ nō sit ad urbē eos afferre exoriant: cū vtile ad multa medicamēta crocodilorū abdomē esse didicerit. Nec desunt etiā q̄ coriū illorū q̄ritēt. qd̄ est adeo durū vt neq̄ sagitta trāssigi possit. Testudinei nāq̄ conchilis fere duriciē æmulatur: q̄ q̄ nō eā hēat a natura corporis formā: ē q̄ppe crocodilus lacerto quē vīz idioma lagartū appellat p̄ similes: sed rostro porcino. collo reductissio. dētib⁹ albētib⁹. feris. oblongis. dorso squamis vt dixim⁹ durissimis armato. cauda breui crassa in turbinē a corpore delinenti nō vti in cæteris q̄drupedibus sed vti i piscib⁹ cernim⁹: lacertis breuib⁹. vnguib⁹ rapacissimis. vsinas diceretis crocodili man⁹ pedesq̄: nisi huic essent squamēi: illi at villosi: colore flauo. ventre vero subalbido. nec tantæ duriciē. Crocodilos p̄terea zelotipos & amātissimos vxorū aut ægyptii: qd̄ hoc experimēto cōprobarūt. Iisdē fere tpibus qb⁹ ego regiōes illas pagrabā: nautæ qdā ad nauigādo cū cernerēt crocodilos coētes i insula niliaca: quā fluuii decemētū sicca reliq̄rat: ad eos cū igēti strepitu ac minitātib⁹ siles descēdūt. In mascul⁹ priō ipetu p̄terit⁹ relicta vxore resupia sese p̄cipitē i fluuiū dedit. resupinat. n. illā mascul⁹: & i vētrē deuoluit: cū ipa ob crurū breuitatē p̄ se minie q̄at: atq̄ ita relicta ei⁹ vxorē nautæ interimunt auferūtq̄. Quū vero masculus rediisset: vxore nō repta: cōspectoq̄ in arena sanguie p̄emptā & ablatā cōiecta⁹: ad nauī aduerso nilo ira cōcitus veluti rabid⁹ despumās natādo p̄currit: ratē vnguib⁹ tenacissime cōphenedit: oī conatu nititur sui oblitus nautas p̄eptur⁹ intra nauī p̄silire. verū. n. fustib⁹ ac telis nautæ illū in caput alii: alii in digitos qb⁹ sese suspendebat: ita cōcusserūt ut attritis manib⁹ capite q̄ssato linquere puincia quā sumperat: coactus fuerit. timuere tñ nautæ non mediocriter. de crocodilis & icremēto niliā nimis multa. Quare vt ad iter vn̄ vagās exilerā: rediēs eplaz claudere tādē valeā: qd̄ mihi post hęc cū soldano successerit exarabo. Nono kl̄ martii in summa ppli corona & mameluchorū spectaculo: ad soldanū tertio vocor. Accedentē me hūanissime ac serena frōte cōpellat: sese denuo suaq̄ oīa palā offert: vestē concordie signū mihi iubet afferri: oratoribus nāq̄ oībus a soldano ex ipsius arce discedentib⁹ ex more gentis: vestis exhibetur. Sed cymatilis tātū aut ex simplici serico linea tela supplicato. Mihi at vt fraternū insolubile fœdus me iacientē vobiscū iniisse astātes suspicarentur: ex auro intexto mira q̄ arte vti videbitis cum arabicis litteris insutis laboratā: armīniisq̄ cadentibus magno emptis suffultā dono dedit. Aulicis deinde suis vt sic indutū p̄ urbē ad vsq̄ meum cōtuberniū comitarentur: iperauit. Per latā quādā planiciē ex industria inter p̄cipū mahometæ legis sepulchra: quæ nemini xp̄iano p̄bulare licet ipune: ab ipsismet ducor. Illa nō pyramidea vt ægyptii quodā cōstruere solebāt: sed haud secus ac gñales suæ meshicæ structura frabricantur. Intra hęc suo & ipsi mahometæ quē paraclitū a xp̄o vaticinatū garrunt ac fabulantur: sacerdotes istituunt: qui suo ritu sacra ibi iporū peragant memoriā. Circumeunt at supba hęc dñorum sepulchra clientum ac filiorum & pellicum sub dño tumuli. ad suorū ve quisq̄ sepulchra quoto quoq̄ die veneri signato is. n. est mahometæorū dies festus sacra p̄ rituum dñorum dicturus graditur: sepulchraq̄ asp̄gine frigentis aquæ cū ramis frōdentibus & odoratis herbis defunctorū vmbri hęc pfutura credentes suo more salutant. Ego igitur eavia domū rediens expedita p̄ famulos a manibus quæcūq̄ postulauerā: chirographa recepti. Ad discessum me iā accingo. Impensa

crocodilus
zelotipus.

Tertio soldanū adit.

LIBER TERTIVS.

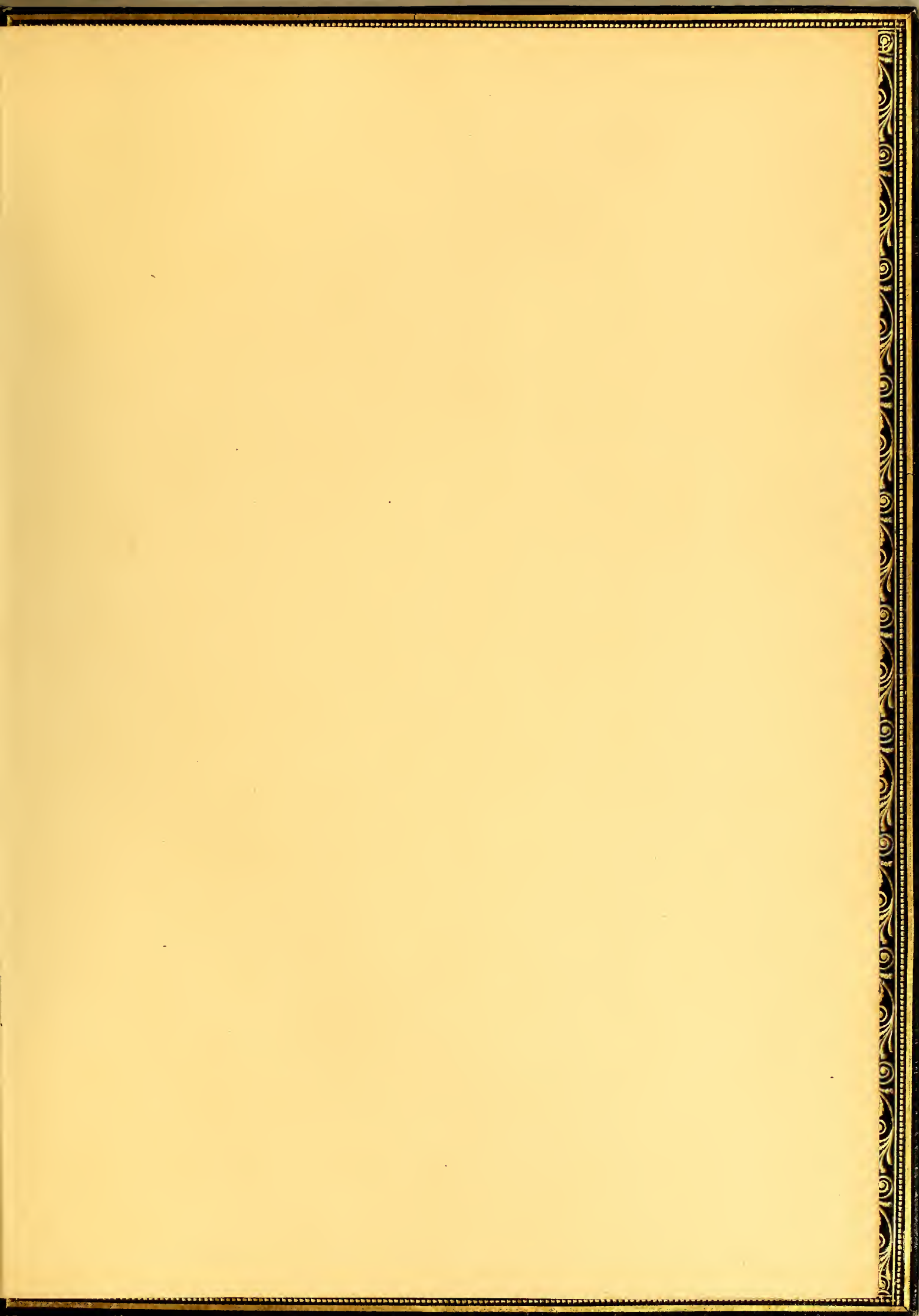
foldani nauigiã parantur. Nilũ alexandriã versus denauigaturus tertio Kl. Martii lætus
 iisdẽ qui me adduxerãt mecũ redeuntibus cõscendo: Alexandriã quarto nonas Martias
 p̄tēxi. Aprõrege honorifice suscipior. Id. n. p̄cursores a suo p̄cipe in mandatis habu-
 it: aliter nanq; eã minime curã fuisset cõplexus: quũ nihil penitus faciant oẽ xp̄ianoũ
 genus: seseq; solos viuere in orbe terrarũ qui strenui sint atq; ip̄erio digni arbitrentur;
 ludibriõq; sibi cedere ducãt: xp̄iano cuiq; honorẽ exhibere: sed attendite catholici prin-
 cipes cur nos barbarũ ac siluestre ab incunabilis hoc genus hoium ita paruipendat: qui-
 bus ne argumentis innixa gens hæc ip̄erita. nullius virtutis particeps. imersa cœnosæ li-
 bidini. detestandis erroribus ip̄licita. rationis penitus expers: hoc de se: illud de nobis
 sibi posse p̄suadere existimet. Quater parua manu ingentes turcarũ copias mamelu-
 chi p̄ligarũt. propterea de se nimĩũ sibi credũt. Christicolas aut̄ oēs duab; rationib; pe-
 nitus cõtēnunt. Quũ nanq; mercatores qui ad eos assidue cõmeant; ingentesq; opum
 acruos inutiliũ aromatuũ & effceminãtũ viriles animos gẽmarũ p̄mutandarũ grã ipor-
 tant: opprobriosa ferre passi ludibria: ignominias. cõtumelias. iniurias. lucri gulosa ra-
 bie captos videant: quũ nacti occasionẽ q̄cũq; leuẽ: nobiles etiã vcnetos quos barbari:
 quia ex vicino cæteris negotiatoribus opulentiores esse cognoscũt: xp̄ianorũ principes
 arbitrantur: catenis. carceribus. tormētisq; interdũ vt eos expilent. cotidie premant: pa-
 tienterq; oia lucri causa tolerare cõspiciant: viles esse ac nullius momēti hoies xp̄ianos
 oēs autumãt: sed tũ p̄cipue quod in xp̄ianorũ principũ dedec; cedit: frõte rugosa nasoq;
 adunco quatulũcũq; plebei p̄tereuntibus nobis irrident ac subsanãt: & eã quã sibi imbi-
 berunt arrogantia cõfirmant: qñ ipsis subit in mentẽ se nr̄æ fidei domũ initialem nobis
 inuitis & silentibus sub sua dictione p̄ tot iã sæcula impune in dies collabentẽ retinuisse:
 nec ausos vnq; xp̄ianos fuisse de illa e manibus eorũ redimẽda cogitare. Iure igitur me-
 rito nos qui rerũ dn̄i quodã esse solebamus: ab imanimissimis & truculentis barbaris ita ne-
 gligimur. Hæc volui catholici principes in ep̄istolæ calce recensere: nõ quo putẽ ofonis
 meæ calcaribus addere quicq; posse vobis qui a primis vnguiculis de expurgãda. tutã
 da. p̄tendendaq; quã p̄itemini religione: sententiã induistis. Nulli. n. alteri rei magis vn-
 q; post intra europæ limites stratas maurorũ vires inuigilastis: q̄ de traiciendo in ma-
 hometæos in africã exercitu: fecissetisq; iãdudũ si p̄ aliorũ insatiabilẽ & inexhaustã im-
 perii cupiditatẽ licuisset. Sed ira cõcitus quũ ista videant nr̄a accidere desidia: rēq; xp̄ia-
 nam in dies magis ac magis intestinis seditionibus in deterius labi cõspiciã impatiens
 euomo. Intercludatur tandẽ exũdans nimĩũ hic noster riuulus. Galleaceas adhuc stare
 in anchoris easdẽ quæ me transmiserãt reperi. Dũ hæc sua peragunt commercia: in euro-
 pam renauigante venetias versus nauigiolo cui me credere non fuit consilium: tertiã
 hanc ad catholicam vestram maiestatem do. cætera ego ipse viua voce si per piratas. per
 maris iram. per incolumitatem licuerit: coram relaturus: scelicibus interea viuant auib;
 precor. Ex vrbe alexandria ægyptia quarto nonas Aprilis. M. cccc. ii.

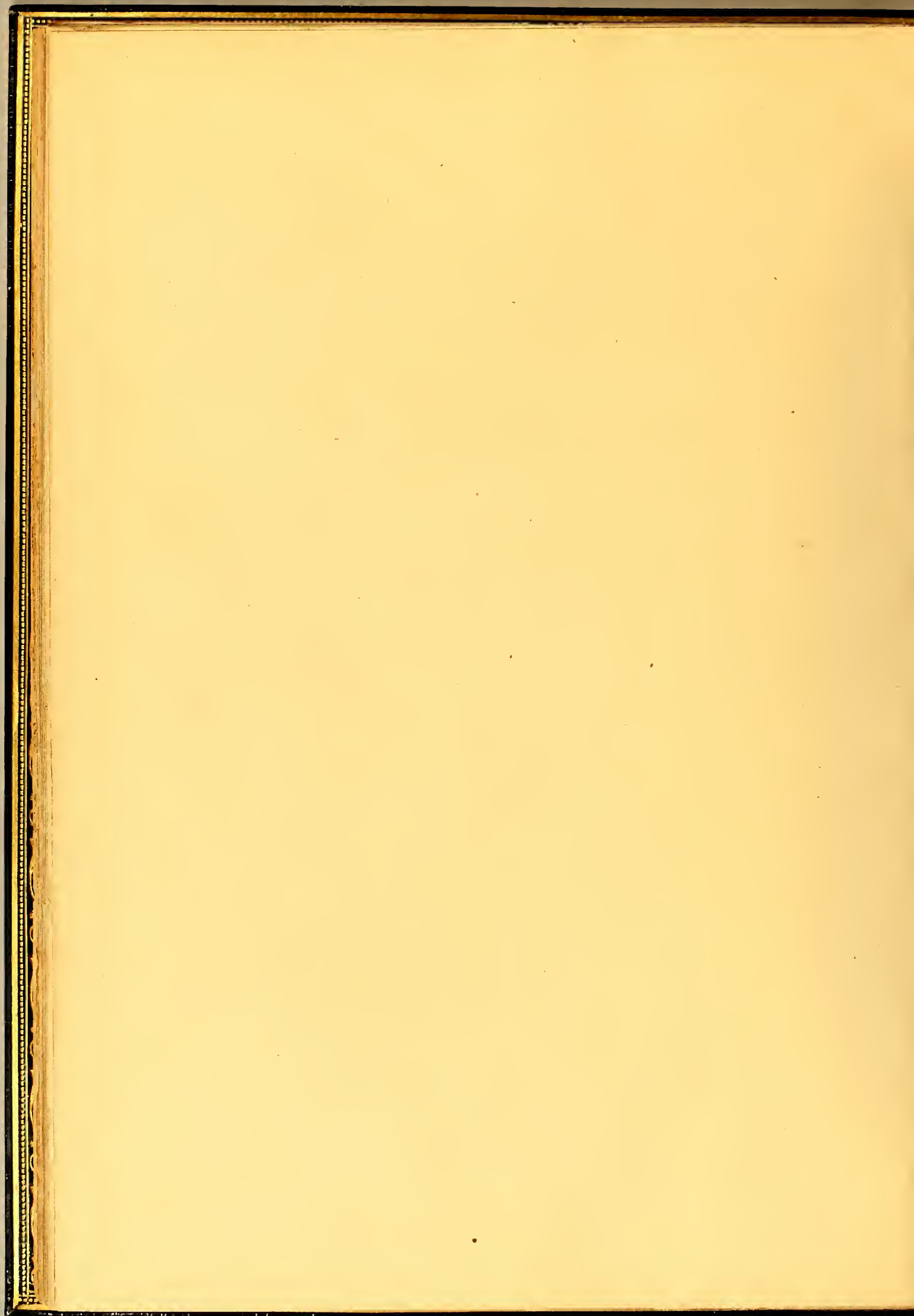
putat xp̄ia
 nos oēs vi-
 les esse

FINIS.

[The text on this page is extremely faint and illegible. It appears to be a list or a series of entries, possibly containing names and dates, but the characters are too light to transcribe accurately.]

[Small handwritten marks or characters, possibly initials or a signature, located near the bottom center of the page.]

11516
105710
11-SIZE

